

SIONS TROOSTFONTEIN

4 delen:

- 1. LOF EN PLICHT VAN HET HUWELIJK***
- 2. TROOSTELUKE SAMENSpraak TUSSEN DE HEERE EN EEN
TREURENDE ZIEL**
- 3. HEILZAME ONDERRICHTING OM ZALIG TE STERVEN***
- 4. ZIELE-BALSEM**

door

Dionysius Spranckhuysen

STICHTING "UIT BETHLEHEMS BORNPUT"
Rijssen, 1995

STICHTING DE GIHONBRON
MIDDELBURG
2016

INHOUDSOPGAVE

LEVENSOVERZICHT

VOORWOORD

1. LOF EN PLICHT VAN HET HUWELIJK

(UIT "ALLE DE WERKEN", UITGEGEVEN DOOR JILLIS DE KOK IN 1658 TE AMSTERDAM)

2. TROOSTELIJKE SAMENSpraak TUSSEN DE HEERE EN EEN TREURENDE ZIEL

(UITGEGEVEN DOOR JOSUA VAN VLIET IN 1736 TE DORDRECHT, ONDER DE TITEL: EEN TROOSTELIJKE SAMENSpreKING TUSSEN DE HEERE EN EEN BEROERDE ZIEL)

3. HEILZAME ONDERRICHTING OM ZALIG TE STERVEN

(UIT "ALLE DE STICHTELIJKE WERKEN", UITGEGEVEN DOOR JILLIS DE KOK IN 1658 TE AMSTERDAM)

4. ZIELE-BALSEM

(DIT BOEKJE IS DOOR DS. DIONYSIUS SPRANCKHUYSSEN SAMENGESTELD UIT "DE TROOST DER BENA UWDE CONSCIËNTIE" VAN R. LINACRE EN UITGEGEVEN DOOR JOSUA VAN VLIET TE DORDRECHT IN 1736 ONDER DE TITEL: BALSEM VOOR EEN ZIEKE EN BEROERDE ZIEL)

Dionysius Spranckhuysen, Samuel van Doeslaer en de reformatie te Delft

P. H.A.M. ABELS

Inleiding op tekstuitgave *Samuel Doeslaer, predikatie over de woorden II Regum IV.I.*[Stichting Studie der Nadere Reformatie, reprints uit het gereformeerd piëtisme nr. 12] Rump 2000 [verschenen in 2001]

In het kerkenraadboek van de Nederduits Gereformeerde Gemeente van Delft staan rond het midden van de zeventiende eeuw in een tijdsbestek van nauwelijks twee jaar overlijdensberichten van een tweetal predikanten. In beide gevallen wordt de dag vermeld waarop zij in Delft zijn bevestigd, gevolgd door hun datum van overlijden en de som van hun ambtsperiode in deze stad. De eerste vermelding betreft “Onsen waerden gewesenen collega D. Dyonisius Spranckhuysen p.m., is alhier bevestight den 13. July 1625 en in den Heere ontslapen den 11. Augusti 1650, soo dat over de vyfentwintigh jaren dese kerke met leer ende leven gesticht heeft”. In het andere geval wordt gewag gemaakt van de dood van “Onsen waerden gewesenen collega D. Samuel van Doeslaer, is alhier bevestight op den 21 junij 1648 en in den Heere ontslapen den 5 october namiddagh ontrent half drien. Begraven op den 8. Octobris 1652 in de Nieuwe Kerck op het choor (...) en heeft also dese gemeijnte met leere en leven gesticht vier jaren, 3 maenden en 13 daghen”.^[1]

De mededelingen in het actaboek zijn kort en sober. Ze zouden slechts van administratieve waarde zijn, ware het niet dat de passage over Van Doeslaer nog de intrigerende mededeling bevat, dat “t Lichaem is geset op het lichaem van D. Dionijsius Spranckhuysius”. Deze wat curieuze toevoeging suggereert dat er sprake zou zijn geweest van een bijzondere band tussen beide mannen, hetgeen op het eerste gezicht enige verwondering wekt aangezien zij slechts kort elkaars directe collega’s geweest zijn; om net zo precies te zijn als de scribe van de Delftse kerkenraad: twee jaar, één maand en twintig dagen.

Er is echter nog een andere reden om een speciale verwantschap tussen beide predikanten te veronderstellen. Toen Spranckhuysen overleed werd de lijkpredikatie verzorgd door Van Doreslaer. Ook dat bevreemd, omdat hij op dat moment immers veel korter in Delftse dienst was dan zijn collega's Hermannus Tegularius, Volkerus van Oosterwijk, Johannes Goethals en Robertus Junius. Toch weerhield dit Van Doreslaer er niet van om zijn overleden ambtgenoot in zijn reguliere predikbeurt over II Koningen IV een profetisch statuur aan te meten en diens verdiensten breedvoerig aan de gemeente voor te houden. De aard en de inhoud van de lijkpredikatie bevestigen de indruk, dat sprake was van een bijzondere relatie tussen Van Doreslaer en zijn bijna dertig jaar oudere collega.

In deze inleiding op de 'reprint' van de predikatie op de dood van Spranckhuysen zal eerst nader ingegaan worden op de persoon Spranckhuysen en zijn betekenis in de bredere context van het Delftse reformatieproces. Ook wordt het korte leven van zijn 'biograaf' geschetst. Aan het eind komt de vraag aan de orde in welke mate beide predikanten gerekend kunnen worden tot de beweging van de Nadere Reformatie, die een 'doorstart' van het reformatieproces beoogde te bewerkstelligen.^[2]

Dionysius Spranckhuysen: de weg naar Delft

Het is aannemelijk dat Dionysius Spranckhuysen in 1587 te Wijk bij Duurstede werd geboren, waar zijn vader Thomas Spranckhuysen op dat moment als predikant werkzaam was. Deze uit het Limburgse Thorn afkomstige theoloog had in 1566 als pastoor van Weert de overstap gemaakt naar de reformatie en stond daarna als gereformeerd predikant in Alpen (Meurs), Grave, Wijk bij Duurstede, Gorinchem en Leiden.^[3]

Toen hij in 1602 in laatstgenoemde plaats overleed, bereidden zich inmiddels vier zoons voor op het predikambt, onder wie ook Dionysius. Die werd al in 1595, nauwelijks 8 jaar oud, ingeschreven aan de Leidse universiteit en kreeg als Leids predikantenzoon direct een plaats in het Statencollege, het door de Staten van Holland gefinancierde opleidingsinstituut voor predikanten. Onder de medebursalen van Dionysius bevond zich ook de twee jaar oudere Gisbertus Voetius, in wiens nabijheid hij ruim tien jaar zou verkeren. In een aantal disputationen onder leiding van de regent van het Statencollege, Petrus Bertius, gaf Dionysius in de jaren 1604-1605 blijk van zijn vorderingen.^[4]

Na afronding van zijn theologiestudie bereidde Dionysius Spranckhuysen zich als proponent ook in praktische zin voor op het predikantschap. In 1609 gaf hij gevolg aan een beroep vanuit de classis Gorinchem, waar hij in Asperen zijn eerste standplaats vond. Vijf jaar later moest de lokale ambachtsheer hem met grote tegenzin laten gaan, nadat vanuit de naburige classis Dordrecht de gemeente Puttershoek haar oog had laten vallen op de jonge predikant.

In augustus 1614 werd Spranckhuysen in zijn nieuwe gemeente bevestigd, doch erg lang zou hij er niet werkzaam blijven. In oktober van het daaropvolgende jaar meldde zich een delegatie uit Haarlem in Puttershoek om er een beroep uit te brengen op Spranckhuysen. Deze delegatie, bestaande uit de stadspensionaris en de predikant Isaac Junius, wist met grote voortvarendheid te bewerkstelligen dat alle betrokken partijen instemden met de eervolle overgang van de talentvolle dorpspredikant naar een grote stadsgemeente.^[5]

Spranckhuysen kon toen nog niet bevroeden dat zijn komst naar Haarlem zou stuiten op fel verzet van een deel van die gemeente. Niet zijn persoonlijke kwaliteiten of zijn

rechtzinnigheid stond ter discussie, maar de wijze waarop de beroeping was geschied.^[6]

Daarbij was namelijk de beroepingsprocedure gevolgd, die was aangegeven in de omstreden kerkorde van 1591. Conform deze kerkorde, die was opgesteld op instigatie van de Staten van Holland en met medewerking van een achttal Hollandse predikanten, was Spranckhuysen uitgekozen door een selectiecommissie – een zogeheten ‘collegium qualificatum’ – bestaande uit vier afgevaardigden van de magistraat en vier van de kerk. De vier predikanten die hun medewerking aan deze procedure hadden verleend, stuitten op groot verzet van de Haarlemse kerkenraad en de vijfde predikant, Adrianus Jacobsz. Tetterode. De opposanten waren van mening dat sprake was van ontoelaatbare overheidsinmenging in kerkelijke aangelegenheden. Omdat Spranckhuysen zijn medewerking had verleend aan de omstreden beroepingsprocedure kreeg ook hij een storm van kritiek te verduren. Hij werd beschouwd als ‘persona non grata’ en het werken werd hem van meet af aan praktisch onmogelijk gemaakt. Tetterode weigerde samen met hem het Avondmaal te bedienen en volgens de kerkhistoricus Brandt eisten de tegenstanders zelfs “dat men hem moest mijden als een wolf, een huurling en looper, van achteren ingekomen”. Spranckhuysen deed er alles aan om zich van iedere blaam te zuiveren en verdedigde zijn handelen in woord en geschrift, daarbij vooral gesteund door zijn ambtgenoot Junius. De partijen kwamen echter geen millimeter nader tot elkaar.

De kwestie over de omstreden beroeping van Spranckhuysen stond niet op zichzelf, maar vormde een belangrijk kristallisatiepunt in een veel bredere strijd over de mate waarin de overheid zich mocht inlaten met kerkelijke aangelegenheden. De tegenstellingen hierover liepen in Haarlem zo hoog op, dat het kwam tot een scheuring van de gemeente,^[7] die pas kon worden geheeld na de val van Johan van Oldebarnevelt en zijn ‘politiek arminiaanse’ factie. In leerstellige zin bestond geen twijfel aan de rechtzinnigheid van Spranckhuysen en Junius. Toch was de provinciale synode van Noord-Holland, die in 1618 te Enkhuizen werd gehouden, van oordeel dat hun gezag en aanzien als predikanten van Haarlem zeer te lijden had gehad onder de affaire, onder meer ook door de felheid waarmee zij zich in pamfletten hadden verdedigd. Gedoeld werd onder meer op Spranckhuysens *Justificatie teghen alle calumnien ende lasterenuit* 1617, waarvan de stijl werd omschreven als “te bitter ende vol van galle”. De synode was dan ook van mening dat verlenging van hun verblijf in de Spaarnestad niet aan de orde kon zijn. Beide predikanten ontvingen echter een goed getuigschrift over hun leer en levenswandel, en werd toegestaan een beroep naar elders aan te nemen.^[8]

Spranckhuysen vond een welkom onthaal in de classis Gorinchem, waar hij als predikant van Woudrichem de directe collega werd van zijn oud-studiegenoot Gisbertus Voetius, die in Heusden werkzaam was.

Na de turbulente jaren in Haarlem kwam zijn leven daarmee in rustiger vaarwater. Het was in deze jaren, dat hij zijn echtgenote ontmoette, Susanna Schuyt, dochter van Hermannus Schuyt van Walhorn en Adriana Everardi van den Bogchaert (Bosschaert). Haar vader was achtereenvolgens rector van de Latijnse School te Culemborg (1581) en predikant van Noordeloos (1588) en Noordwijkerhout en Voorhout 1591. In 1614 ging hij met emeritaat en in 1619 overleed deze schoonvader van Spranckhuysen. In Woudrichem werd ook zijn zoon Thomas geboren, die later in de voetsporen van zijn opa, vader en ooms zou treden en eveneens predikant werd; eerst van de ‘Vlaamse Olijfborg’ en vervolgens in het Noord-Brabantse Heeze.^[9]

In 1625 kreeg Spranckhuysen hernieuwd de kans om predikant te worden in een grotere stad, toen de gemeente van Delft een beroep op hem uitbracht. Nog geen half jaar na zijn bevestiging aldaar kreeg hij gezelschap van zijn Haarlemse strijdmakker van weleer, Isaac Junius. Waar laatstgenoemde een belangrijk aandeel had in het naar Haarlem halen van Spranckhuysen, mag aangenomen worden dat de rollen nu omgekeerd waren.

Spranckhuysen en de (Nadere) Reformatie te Delft

In Delft trof Spranckhuysen een gereformeerde gemeente die de stormen van de Bestandstwisten zonder noemenswaardige schade had doorstaan.^[10] Onder aanvoering van de fel contra-remonstrantse predikant Henricus Arnoldi van der Linden was de eenheid bewaard gebleven. Arminiaanse opvattingen hadden ook binnen het stadsbestuur weinig ingang gevonden en de enige predikant die ervan verdacht werd sympathieën in deze richting te koesteren, Johannes Taurinus, accepteerde een beroep naar Den Haag op het moment dat overwogen werd een tuchtprocedure tegen hem te beginnen. In zijn eerste ambtsjaren te Delft moest Spranckhuysen zich binnen kerkenraad en classis overigens nog intensief bezighouden met Taurinus, omdat deze na ondertekening van de Dordtse leerregels toch weer in remonstrants vaarwater belandde, werd afgezet als predikant van Maasland en zich metterwoon in Delft had gevestigd.^[11]

De basis voor de soliditeit van de Delftse gereformeerde gemeente was reeds gelegd door de regentenzoon Arent Cornelisz. Storm van 's-Gravesande,^[12] die in 1573 vanuit zijn ballingschap in de Palts terugkeerde naar zijn geboorteplaats om er de opbouw en uitbreiding van de jonge gereformeerde gemeente ter hand te nemen. Onder zijn bezielende leiding had zich in de stad een kerkelijk en maatschappelijk klimaat ontwikkeld, met voor Holland bijzondere kenmerken. Een goede verstandhouding tussen stadhuis en kerk, die gebaseerd was op een sterke personele vervlechting van beider bestuurslagen, droeg ertoe bij dat het calvinisme er stevig wortel kon schieten. Op verschillende momenten slaagden kerk en overheid erin – elk met behoud van haar specifieke verantwoordelijkheid – om in goede harmonie de samenleving in te richten overeenkomstig de gereformeerde norm.

Dergelijke 'momenten van theocratie' – de terminologie is van Van der Zwaag^[13] – werden echter stevast gevolgd door perioden van verslapping en onverschilligheid. Er was sprake van slingerbewegingen, die zich ook ten tijde van Spranckhuysen voordeden. Een hernieuwde beweging tot verdieping van het reformatieproces deed zich ook vanaf het midden van de zeventiende eeuw voor en wordt doorgaans aangeduid als 'Nadere Reformatie'.

De scheidslijn tussen Reformatie en deze Nadere Reformatie is op sommige punten flinterdun. Erg verwonderlijk is dit niet. Beide begrippen liggen immers direct in elkaars verlengde, waarbij het begrip 'nadere' een verbijzondering of verdieping suggereert van het eerste begrip. Toch ligt het voor de hand om te veronderstellen dat een vernieuwingsbeweging als de Reformatie, toen zij eenmaal was 'gesetteld' aan elan en zeggingskracht heeft ingeboet en er als reactie teruggerepen werd op de oorspronkelijke idealen. De Reformatie zelf heeft immers haar geboorte te danken aan deze historische wetmatigheid. Wie het Delftse reformatieproces in ogenschouw neemt ziet deze strijd tussen ideaal en werkelijkheid echter op uiteenlopende terreinen steeds opnieuw opflakkeren en weer doven. Aan de hand van de kenmerken die worden toegeschreven aan de Nadere Reformatie^[14] zal hierna de situatie in Delft worden beschreven, met als doel vast te stellen in hoeverre er sprake was van

continuïteit of discontinuïteit tussen de eerste Reformatie-fase en de vervolgfase ten tijde van Spranckhuysen en Van Doeslaer.

Verdediging en verbreiding van de gereformeerde leer

Van niet te onderschatten belang voor de continuïteit in het geschetste proces was ongetwijfeld de eensgezindheid binnen het Delftse predikantencorps. Afgezien van enkele rimpelingen was er sprake van een grote harmonie, die voor een belangrijk deel toe te schrijven was aan het charismatisch leiderschap van vier opeenvolgende predikanten: de genoemde Arent Cornelisz., gevolgd door Jan Barentsz., Henricus Arnoldi van der Linden en Dionysius Spranckhuysen. Zij allen vervulden ten opzichte van hun confraters en binnen de kerkenraad gedurende lange of kortere tijd de rol van *primus inter pares*, zonder daarbij te vervallen in heerszucht. Er was sprake van natuurlijk gezag, dat gebaseerd was op kennis, ervaring of leeftijd en als zodanig ook werd herkend en erkend. Ook de inhoud van de predikatie van Samuel van Doeslaer, ter gelegenheid van het heengaan van zijn ambtgenoot Spranckhuysen, spreekt in dit opzicht boekdelen.

Het calvinistisch stempel, dat de Delftse gemeente door toedoen van haar eerste, in Genève en de Palts gevormde predikanten, van meet af aan droeg, is door genoemde voorlieden met verve uitgedragen en verdedigd. Een keuze voor het contra-remonstrantse kamp lang dan ook geheel in deze lijn. In de zomer van 1609, toen de interne kerktwisten zich nog maar in de verte aandienden, deed Jan Barentsz. op zijn sterfbed tegenover zijn ambtsbroeders al een emotionele oproep om toch vooral standvastig te blijven in de zuivere leer, zoals die in Confessie en Catechismus was samengevat, “sonder eenige bewimpelingen te gebruycken”.^[15]

Van der Linden nam de staf daarna zonder aarzelen van hem over en groeide uit tot een van de felste pleitbezorgers van de contra-remonstrantse zaak in Holland. Spranckhuysen trok deze lijn onverkort door, zoals moge blijken uit zijn aandeel in de afzetting van Taurinus. Zijn Haarlemse verleden vormde op dat moment geen enkele belemmering meer.

Naast de strijd tegen het arminianisme vormde de inzet tot wering van alle “afgoderije” eveneens een constante in het handelen van de Delftse predikanten. Hierbij zijn echter perioden van opleving en van vervlakking waar te nemen. De dekkatholisering voltrok zich aanvankelijk in hoog tempo en de rooms-katholieke gemeenschap in Delft had geruime tijd nodig om zich te herstellen van de klappen die haar bij de overgang van de stad naar de Prins van Oranje waren toegebracht. Pas toen de verstrooide kudde zich onder de hoede van apostolisch vicaris Sasbout Vosmeer enigszins hervond en ook de eerste jezuïet in 1591 in de stad zijn intrede deed, begon de Delftse kerkenraad het stadsbestuur te bestoken met verzoeken de uitoefening van de katholieke godsdienst tegen te gaan. Het verzet tegen de wederopluking van het katholicisme werd nog krachtiger, nadat enkele lidmaten aan het eind van de zestiende eeuw door huwelijk of anderszins afvallig werden en zich bij de katholieken aansloten. De kort daarop in alle hevigheid oplaaiende twisten binnen de gereformeerde kerk zorgden er echter voor, dat de aandacht voor de “paepsche afgoderije” weer geheel verslapte. Lange tijd werd in Delft alle energie aangewend voor de bestrijding van het remonstrantisme. Dit verschaftte katholieken en andere gezindten (lutheranen, doopsgezinden) een relatief grote manoeuvreerruimte.

Pas tegen het midden van de zeventiende eeuw ging de Delftse kerkenraad zich weer intensief bezighouden met de bestrijding van het katholicisme. Vanaf 1645 werd het stadsbestuur onder aanvoering van Spranckhuysen bestookt met klachten over

toegenomen “paepse stoutigheden”. Pleidooien om geestelijken te weren, kerken en scholen te sluiten en klopjes te verjagen werden kracht bijgezet met de waarschuwing dat de predikanten niet zouden aarzelen om de overheid vanaf de kansel terecht te wijzen. Veel meer dan loze beloften van de schout om te doen wat in zijn vermogen lag om de anti-katholieke plakkaatwetgeving te handhaven leverde dit echter niet op. In april 1650, enkele maanden voor Spranckhuysens overlijden, kwam het in de kerkenraadsvergadering nog tot een heftig dispuut met de genoemde officier. De schout beriep zich daarbij op het consent dat de Delftse burgemeesters hadden verleend aan diverse priesters, die op belofte dat zij geen openbare aanstoot zouden geven in de stad “getolereert” werden.^[16]

Ook in geschrifte heeft Spranckhuysen zich laten gelden als bestrijder van dwaalleringen. Voor het eerst deed hij dit in 1633, toen hij zijn *Leydsman voor den verdoolden buyrman om hem en andere synes ghelijcken te brenghen tot waere kennisse van de Oprechte Kercke* bij Jan Andriesz. Cloeting liet drukken. In 1635 verscheen bij dezelfde Delftse drukker zijn *Anti-dotum teghen het delirium ofte pauselyck dul, ontrent het ware Woort Godts, abusivelyck ghenoeemt een collyrium van Germano Philadelphio*.^[17] Ook Van Doeslaer heeft zich op dit terrein geroerd, zoals blijkt uit twee postuum verschenen geschriften van zijn hand. Het *Ooghwater, of wederlegging der Roomsche Kerk aangaande ‘t verbod van den drinkbeker in het Avondmaal aan de leeken* werd in 1655 in Amsterdam gedrukt. In hetzelfde jaar verscheen daar als tripliek ook nog het *Ooghwater voor François t’Heremyt, tot een tegengif eensdeels van zijne kreveling, andersdeels en byzonderlijk voor zyn krevelkruidt*. Deze tripliek was het antwoord op een anoniem in Antwerpen verschenen geschrift *Beschaemde krevelingh van de geuse sperteling vreesende voor den dagh te komen. Mitsgaders nies-cruyt voor Samuel Doeslaer, ghereformeert predikant van Delft; ofte rechtsinnighe antwoorde op de voorstelling van eenen sijnen artyckel, raeckende de communie der leecken*.^[18]

Anders dan bij de bestrijding van het katholicisme, werd bij het tegengaan van de lutheranen en de doopsgezinden door de Delftse predikanten niet lang gezinspeeld op steun van de overheid. Vanouds werd hier vertrouwd op overredingskracht vanaf de kansel en directe disputen met predikanten en vermaners. De “vriendelijke conferentie” die Spranckhuysens ambtgenoot Johannes Goethals in 1649 wilde houden met de “menniste vermaender” Frans Pouwelsz. was niet de eerste openbare confrontatie die gezocht werd.^[19] Een zeer opmerkelijke poging om de dopers van hun ongelijk te overtuigen vond al plaats in 1599, toen een gezelschap van “exercenten” – Delftse lidmaten die wekelijks bijeenkwamen voor verdieping van hun geloofskennis – in debat ging met Jan Woutersen, vermaner van de Friese wederdopers in de stad. Een soortgelijke situatie deed zich voor in 1611, toen twee lidmaten in het openbare een debat aangingen met de lutherse predikant Daniël Vet (Feth).^[20] Dergelijke disputen trokken doorgaans veel aandacht, maar wierpen waarschijnlijk even weinig vruchten af als de bestrijding van het katholicisme.

Naast pogingen om de overheid in het geweer te brengen tegen ‘valse religies’, richtten verschillende Delftse predikanten hun blik ook tot ver buiten de eigen directe omgeving in hun streven dwaling en ongeloof te bestrijden. De Delftse classis hield in 1614 als eerste kerkelijke vergadering in de Nederlanden een pleidooi voor de oprichting van een Collegium Indicum in Leiden, waar predikanten opgeleid zouden moeten worden voor zendingsarbeid in Oost-Indië. Gewaarschuwd werd dat kooplieden zich bij het in gebreke blijven van de gereformeerde kerk op dit punt,

konden bevrijden van de blaam dat zij louter geïnteresseerd zouden zijn in de rijkdommen van de Indiërs en niet in de “zalicheyt der verdoolde heydenen”.

De ideeën over het Collegium werden een jaar later vastgelegd in een rapport – “Consideratien en advies” – dat werd aangeboden aan de Delftse VOC-kamer. Als belangrijk argument voor een betere organisatie van de zendingsarbeid werd aangevoerd, dat de concurrentieslag met de katholieke missie aangegaan moest worden. Voor het eerst ook rekende een gereformeerde kerkvergadering in deze nota de zending tot haar eigen verantwoordelijkheid, in plaats van louter de politiek en individuele gelovigen daarop aan te spreken. Mede onder invloed van de impulsen van de Delftse classis werd zo’n Collegium in 1622 daadwerkelijk opgericht.

Ook daarna gaven Delftse dominees nog herhaaldelijk blijk van hun belangstelling voor het zendingsvraagstuk. Vanaf de kansel fulmineerde Spranckhuysens ambtgenoot Gideon Sonneveld in 1626 tegen de onchristelijke handelsgeest van twee Delftse bewindhebbers van de VOC. De aanzienlijke regenten kwamen bij hem thuis verhaal halen en lieten hem ontbieden op het stadhuis. Met steun van kerkenraad en classis wist Van Sonneveld zich echter met succes te verweren. Zij stelden zich op het standpunt dat een predikant in de kerkenraad ter verantwoording geroepen behoorde te worden over een preek en niet op het stadhuis.

Spranckhuysen heeft eveneens blijk gegeven van bekommernis om het zendingswerk. De inhoud van de in druk verschenen preek die hij in 1629 hield ter gelegenheid van Piet Heins verovering van de zilvervloot, lag geheel in lijn met de eerder door de Delftse kerk uitgedragen ideeën. Hij wekte de West Indische Compagnie op om de winsten toch vooral te besteden aan de verspreiding van het gereformeerde geloof in Brazilië en de stichting van een opleidingsinstituut voor zendelingen in de West. Ook maakte hij een vergelijking met de successen van de katholieke missie. Bij het overlijden van Piet Hein pleitte hij andermaal voor zendingssijver, maar benadrukte dat de inheemse bevolking alleen met zachte hand en door een christelijke levenswandel voor het evangelie gewonnen konden worden.

Kerkelijke tucht

Arent Cornelisz. Storm van ‘s-Gravesande, kerkbouwer van het eerste uur, had zijn handen vol om structuur te geven aan zijn kleine, maar snel groeiende gereformeerde gemeente. Toch hechtte ook hij van meet af aan groot belang aan de doorwerking van de Reformatie in en buiten de kerkgemeenschap. Het was hem niet alleen te doen om uitbreiding van het aantal lidmaten, maar ook om verdieping van hun geloof en heiliging van hun levenswandel. Hij legde de grondslag voor een gedegen lidmatenadministratie, die het mogelijk maakte op systematische wijze tucht te oefenen, waarbij zondaars zonder aanzien des persoons van de Avondmaalstafel geweerd werden tot zij berouw toonden en tot inkeer kwamen. In een situatie van een snel groeiende gemeente bleek het echter al snel ondoenlijk om zicht te houden op het doen en laten van alle lidmaten; zelfs de aanstelling van een college van opzieners, dat per straat voor de kerkenraad een oogje in het zeil hield, leidde niet tot de gewenste verbetering van het toezicht.

Naast praktische hindernissen voor een effectieve tuchtuitoefening, kregen de Delftse predikanten al snel ook te maken met politieke tegenwerking. De Delftse magistraat verzette zich sterk tegen de toepassing van de volledige, in synodale besluiten vastgelegde, tuchtprocedure. Met name het openbare gedeelte van de procedure, waarbij de zondaar publiekelijk schuld moest belijden of van de gemeenschap werd afgesneden, stuitte op grote weerstand van het stadsbestuur. Gevolg was, dat de

Delftse kerkenraad zich genoodzaakt zag af te zien van openbare vermaningen of excommunicaties, en de tuchtprocedure meer en meer opgesloten raakte binnen de muren van de kerkenraadskamer. De kerkelijke tucht kreeg door dit alles in Delft steeds meer een exemplarisch karakter en verloor daarmee in belangrijke mate aan betekenis als instrument om levensheiliging onder de lidmaten af te dwingen.

De Delftse kerkenraad heeft sedertdien diverse keren getracht de oorspronkelijke tuchtprocedure in ere te herstellen, doch steeds opnieuw stuitte deze pogingen op verzet. Na afsluiting van de grote synode van Dordrecht in 1619 bestond even de hoop dat volledig herstel van deze sleutelmacht binnen handbereik lag, doch al snel werd duidelijk dat de overheid ook nu geen openbare terechtwijzingen vanaf de kansel wenste te tolereren. In september 1651, een jaar na het overlijden van Spanckhuysen, werd een nieuwe poging gedaan om te komen tot verbetering van de tuchtuitoefening onder de lidmaten. Opnieuw vormde het opzetten van een gedegen administratie, in de vorm van een censuurboekje waarin de namen van gecensureerde lidmaten en hun misstappen werden opgetekend, het vertrekpunt. De Delftse kerkenraad maakte zich in die jaren met name zorgen over de afval van enkele lidmaten naar het rooms-katholicisme. In 1655 kwam het zelfs eenmalig tot een openbare afsnijding van zo'n apostaat, de plateelschilder Pieter Tobias van Stockholm, doch daarna zou het weer erg lang duren voor het middel van de excommunicatie kon worden toegepast. Nog in de eerste decennia van de achttiende eeuw werden enkele pogingen hiertoe gedaan, doch steeds opnieuw stuitte de Delftse kerkenraad op tegenwerking van de overheid.

Programmatistische concretisering van het reformatiestreven

De onmiskenbare voorhoederol die de eerdergenoemde Delftse predikanten hebben gespeeld bij de calvinisering van de stad werd versterkt door hun onberispelijke levenswandel. Zelden kwamen zij in opspraak, noch de andere dienaren des Woords die in Delft op de kansel stonden. Weinigen van hen moesten onder kerkelijke censuur gesteld worden of waren het mikpunt van roddel en achterklap. De integriteit van het Delftse predikantencorps versterkte de geloofwaardigheid van zijn streven naar levensheiliging en doorvoering van de Reformatie in de gehele stedelijke samenleving.

Men kan twisten over de vraag of en vanaf welk moment de Delftse predikanten op programmatistische wijze gestreefd hebben naar concretisering van dit reformatiestreven. In wezen vormde de Heilige Schrift de enige programmatistische leidraad voor het handelen, maar door de jaren heen werden uiteenlopende accenten gezet. Hun taakopvatting bleef echter onveranderlijk. In een remonstrantie over tuchteloosheid, die Arent Cornelisz. in 1579 opstelde en gericht was aan de Staten van Holland, positioneerde hij zichzelf en zijn medepredikanten als door God aangestelde wachters, die tot taak hadden “de mensen voor Zijne ghenakende plagen ende straffen te waarschuwen” en te voorkomen “dat om sulcker sonden wille de gramschap des Heeren ontstoken wordt over de kinderen des ongheloofs”.

Al in deze remonstrantie werd een breed scala aan misstanden opgesomd, waartegen wetten en maatregelen gevraagd werden: ontheiliging van het huwelijk, schending van huwelijksbeloften, ongehuwd samenwonen, kwaadwillige verlating, verboden graden, dansen, drankmisbruik (“moeders ende voetsters” van veel schandalen) en de ontheiliging van de zondag door tappen en spelen. Zie hier de thema's die ook in de daaropvolgende decennia de agenda van besprekingen tussen stadhuis en kerkenraad in Delft grotendeels zouden domineren en waarbij lange tijd gehandeld werd zonder aanzien des persoons. Leden van de Veertigraad, schepenen, burgemeesters en zelfs

het Hof van Willem van Oranje ontsnapten niet aan het vermanende woord van de kerkenraad.

De continuïteit tussen Spranckhuysen en zijn illustere voorganger Arent Cornelisz. wordt op dit laatste punt min of meer belichaamd in hun betrokkenheid bij de persoon van Prins Frederik Hendrik. Toen de doop van Frederik Hendrik in het voorjaar van 1584 ontsticht dreigde te worden door weelde en opsmuk, meldde Arent Cornelisz. zich aan de poort van het Prinsenhof om hiertegen te waarschuwen. Dit weerhield Willem van Oranje er niet van het doopfeest luister bij te zetten met een groot banket en een toneelvoorstelling door de rederijders. Het pleit voor de Delftse predikanten, dat zij – anders dan hun Leidse collega Petrus Hackius – niet toegegeven hebben aan de verleiding om enkele maanden later de moord op Oranje te presenteren als een straf Gods voor de uitspattingen tijdens het doopfeest. Spranckhuysen op zijn beurt greep de lijkpredikatie die hij moest houden bij de baar van Frederik Hendrik aan, om het heengaan van de Prins in verband te brengen met de zondigheid van het volk, om zo opnieuw een pleidooi te houden voor levensheiliging.

Ondanks de wederkerende klachten over het al in de genoemde remonstrantie van Arent Cornelisz. gesignaleerde “slappe toezicht” van politie en justitie, slaagde de kerkenraad er op gezette tijden in, de overheid aan te zetten tot maatregelen tegen aanstootgevende gedragingen. Een fraai voorbeeld van zo’n succesvolle lobby is het ontslag in 1584 van de baljuw, omdat hij niet optrad tegen bordelen in de stad. Maar ook op de terreinen van de regulering van de huwelijkswetgeving, het bestrijden van toneel en dans en het weren van overlast op de zondag, werkten kerk en overheid regelmatig eendrachtig samen. Op al deze punten raakten gemaakte afspraken naar verloop van tijd in de vergetelheid of was de goede wil niet voldoende om weerstand te bieden aan de verleidingen van het leven. Zo verwerd het verbod op de rederijders naar verloop van tijd toch weer tot een dode letter, was ontduiking van de zondagswetten aan de orde van de dag en bleek de kerk in haar strijd tegen het dansen volstrekt kansloos. Ook de bordelen bleven een onuitroeibaar kwaad, zoals bleek uit een poging van de kerkenraad in 1651 om te komen tot registratie van de hoerenhuizen in de stad. De klachtenregen van de kerk – in positieve zin te beschouwen als een vorm van programmatische concretisering van haar reformatiestreven in de richting van de gehele samenleving – werd door de jaren heen echter niet korter en veranderde ook ten tijde van Spranckhuysen en Van Doreslaer nauwelijks van inhoud en karakter.

Sabbathvisie

De heiliging van de zondag vormde een van de constanten in de articulatie van de gereformeerde verlangens die werden gedeponereerd bij de overheid. Toch valt op dit terrein naar verloop van jaren een opmerkelijke verschuiving waar te nemen in de invulling van het begrip zondagsheiliging. Arent Cornelisz. vroeg in zijn remonstrantie nog vooral uitwassen zoals het tappen van bier en het dansen tegen te gaan. Voor het overige streefde de pré-Dordtse kerkenraad er lange tijd vooral naar om de zondagsrust te bewerkstelligen gedurende de voor de godsdienstoefeningen bestemde uren. In nauw overleg en afstemming met het stadsbestuur werd gedetailleerde regelgeving ontworpen, opdat alle bedrijvigheid in deze uren kwam stil te liggen en eenieder de kerkdiensten kon bijwonen. Daarnaast werden plakkaats

afgekondigd die de rust en orde rond en in de kerken moesten waarborgen. Een meer puriteinse zondagsheiliging, waarbij iedere arbeid op de dag des Heren taboe was – tot aan het hooien en paardrijden toe – werd nadrukkelijk van de hand gewezen.

De discussie over een alomvattender zondagsheiliging, die in alle hevigheid losbarstte na het uiteengaan van de Dordtse synode in 1619, leidde er ook in Delft toe dat opvattingen over een striktere interpretatie van het vierde gebod terrein wonnen. Kort na Spranckhuysens komst naar Delft woedde een pestepidemie in de stad, die voor Van Sonneveld aanleiding was voor het houden van een reeks boetepreken. In een van die gedrukte preken ging deze Delftse predikant uitgebreid in op de sabbatsheiliging. Hij hield zijn gemeente voor “datter eenen sekeren dach der weke sal af-ghesondert ende als gheheylight zijn tot Synen dienst, opdat de lichamen rustende van allen slaef-achtighen arbeeydt ende wereldsche beslommeringen”.

Ook in de tuchtpraktijk en de klachtenregen bij de stedelijke overheid kwam het belang van de volledige sabbatsrust in de daaropvolgende jaren sterker naar voren. Zo werd het stadsbestuur in 1652 geconfronteerd met een klacht van Van Doreslaer over een bleker, die zondagsarbeid verrichtte onder druk van zijn – soms ook – gereformeerde klanten. Twee jaar later werd een lidmaat gecensureerd wegens vissen op zondag. Er zijn echter geen aanwijzingen dat gereformeerde pleidooien voor een striktere sabbatsheiliging in de praktijk ook geleid hebben tot verscherping van beleid en regelgeving door de Delftse overheid.

Lijkpredikaties

Een omgekeerde ontwikkeling als die bij de zondagsheiliging valt in het Delftse waar te nemen rond het verschijnsel lijkpredikaties. De vroege gereformeerde synodes en classes hebben alles in het werk gesteld om te verhinderen dat predikanten nog langer gehoor zouden geven aan verzoeken om bij begrafenissen de verdiensten van een overledene in een predikatie voor het voetlicht te brengen. Van gereformeerde zijde bestond de wens om teraardebestellingen zonder ceremonieel te laten geschieden, omdat elke vorm van ritueel het gevaar met zich meebracht van ‘superstitie’. De kerkelijke vergaderingen wensten resoluut te breken met het rooms-katholieke verleden, waarin bij nabestaanden de overtuiging leefde dat zij door middel van gebed of anderszins nog konden bijdragen aan het zielenheil van de overledene.

De behoefte aan enig ceremonieel bij een begrafenis bleek op den duur echter sterker dan de besluiten van de gereformeerde kerkvergaderingen. Aanvankelijk waren het in de classis Delft en Delfland vooral dorpspredikanten die onder grote druk stonden van hun gemeente om toch lijkpredikaties te verzorgen. Verzoeken bij de classis om hiervoor dispensatie te krijgen werden echter resoluut van de hand gewezen. De Nationale Synode van Den Haag in 1586 was nog onverbiddelijk: “daer de lijck-predicatiën niet en zijn, sal men se niet instellen ende daer se nu alreede zijn aenghenomen, sal neersticheijt gedaen werden om deselve met de ghevoeghlijcxste middelen af te doen”.

Op den duur bleek het echter niet mogelijk om dit standpunt vast te houden. Daarbij zal ongetwijfeld meegespeeld hebben dat de Oranjes lijkpredikaties bleven verlangen bij het heengaan van hun dierbaren en dat ook andere vooraanstaande edelen en voornamen burgers grote waarde hechtten aan handhaving van de aloude gewoonte. Maar weinigen onder hen waren zo principieel als de Delftse pensionaris Gerard Biese, die zelfs in zijn testament liet vastleggen dat hij begraven moest worden “sonder eenige pompe, na ‘t gebruijck van de gereformeerde waere religie”. Steeds vaker moesten predikanten zwichten voor de druk om de Haagse kerkorde op dit punt

te omzeilen. Ten tijde van het overlijden van Spranckhuysen was het houden van lijkpredikaties inmiddels zo algemeen aanvaard, dat Van Doeslaer dan ook zonder schroom een predikatie kon wijden aan het heengaan van zijn dierbare collega.

Samuel van Doeslaer en Spranckhuysen

Net als Spranckhuysen was ook Van Doeslaer zoon van een predikant. Hij werd ongeveer in 1615 geboren als zoon van Abraham van Doeslaer, vanaf 1605 tot zijn overlijden in 1655 predikant in Enkhuizen, en Sara Bartholomeusdr. Naast Samuel kozen ook zijn broers Abraham, Isaac en David voor het predikambt. In 1631 liet Samuel zich aan de universiteit van Leiden inschrijven voor een theologiestudie, die hij zeven jaar later afsloot. Zijn eerste ambtservaringen deed hij op in West-Friesland, waar hij in 1638 predikant werd te Wervershoof. In 1641 stond hij al op de nominatie om naar Delft te worden beroepen, doch de preek die hij ten overstaan van de Delftse predikant Leonardus Fodinaus op een zondagmiddag hield, kon de toehoorders maar matig bekoren. De keus viel daarom op een ander en Van Doeslaer moest uiteindelijk wachten tot 1645, vooraleer hij naar elders werd beroepen. Als predikant van Broek in Waterland ontving hij drie jaar later opnieuw een uitnodiging om in Delft zijn gaven te laten horen.

Van Doeslaer voelde er weinig voor om zich opnieuw te branden aan het kritische oordeel van de Delftse keuzeheren. Om nieuwe schade aan zijn goede naam en faam te voorkomen, eiste hij een garantie dat zijn huidige gemeente niets te weten zou komen als het onverhoopt weer niet tot een beroep mocht komen. Kerkenraad en de gedeputeerden van het stadsbestuur gingen hiermee uiteindelijk accoord, waarna Van Doeslaer op 18 februari 1648 naar Delft kwam en een proeve van zijn kunnen gaf. Ditmaal was het oordeel positief en leken de oude bezwaren – die waarschijnlijk te maken hadden met zijn stemvolume – geen rol meer te spelen. Niets stond daarna nog een beroeping naar Delft nog in de weg.

Door het korte leven dat Van Doeslaer daarna nog restte, is het moeilijk vast te stellen in welke mate zijn opvattingen overeenkwamen met die van Spranckhuysen. De lijkpredikatie die hierna volgt doet in elk geval vermoeden dat de jonge Delftse predikant grote bewondering had voor de overledene. Hij presenteerde zijn leven als een exemplum en typeerde hem als een “Vader der Profeten (...) een Vader in jaren en een Vader in raedt is een dubbeld Vader: en het leste aldermeest”. Hij roemde Spranckhuysen als “krachtig in het woord, krachtig in de leere, krachtig met den mond en krachtig met de penne”. Om het belang van zijn geschriften te illustreren, verwerkte hij vervolgens vele titels van de geschriften van Spranckhuysen in zijn preektekst. Ook citeerde hij een laatste boodschap die Spranckhuysen vanaf zijn sterfbed aan hem had meegegeven: deze boodschap vertoont grote overeenkomst met de hierboven aangehaalde laatste woorden van Jan Barentsz.: ook Spranckhuysen zag zware tijden naderen en riep iedereen op toch vooral standvastig te blijven en op God te vertrouwen.

De twee eerdergenoemde geschriften van Van Doeslaer, die in 1655 postuum verschenen, zijn strijdschriften tegen de rooms-katholieke kerk en bevatten – afgezien van de thematiek – geen bijzondere aanknopingspunten voor het vaststellen van ideologische verwantschap tussen Spranckhuysen en zijn ‘biograaf’. Interessant is nog wel de geestelijke vonk die oversprong tussen Van Doeslaer en de grondlegger van de beweging van de Nadere Reformatie, Jodocus van Lodenstein. Toen laatstgenoemde in 1652 op familiebezoek was in zijn geboortestad Delft, werd hij door een preek van Van Doeslaer geïnspireerd tot het schrijven van het gedicht “Den

naackten Jesus”. Als dank bood Van Doeslaer hem daarop een sonnet aan, getiteld “Jesus Verlaten”.

Korte tijd later overleed Van Doeslaer. Hij werd slechts 37 jaar en liet Hilletje Pietersdr. als weduwe achter.

De schriftelijke nalatenschap van Spranckhuysen

Bestudering van het leven en de werkzaamheden van Spranckhuysen maakt duidelijk dat zijn activiteiten en positie als primus inter pares een grote mate van overeenkomst en continuïteit vertonen met die van enkele van zijn voorgangers. Hij legde een grote bekommernis aan de dag met de levensheiliging van zijn Delftse medeburgers. Wereldlijke ambtsdragers werden door hem steeds opnieuw gewezen op hun roeping en de noodzaak om Gods geboden nauwkeurig te onderhouden. Dergelijke vermaningen verhinderden echter niet, dat hij goede contacten onderhield met talrijke stedelijke en gewestelijke regenten. De opdrachten in de verschillende boekwerkjes zijn hiervan een weerspiegeling.

Hoe hij zich vanaf de kansel opwierp als pleitbezorger van de gereformeerde moraal, valt ook op te maken uit een viertal gelegenheidspreken van Spranckhuysen die in druk werden uitgegeven. Het gaat om de volgende werkjes:

- *Triumphe vanwege gheluckighe ende overrijcke victorie, welcke de Heere onse God op den 8en septembris des jaers 1628 verleent heeft aen de vlote van de West-Indische Compagnie onder het beleydt van den heer generael Pieter Pietersz. Heyn, teghen de silvervlote onser vyanden komende van Nova Hispania, in en omtrent de haven van Matanze* (Delft 1629).
- *Tranen over den doot van den grooten admirael van Hollandt, loffelijcker ende onsterfelicker ghdachtenisse, Pieter Pietersz. Heyn, midtsgaders syn testament aen de generale gheoctroyeerde West-Indische Compagnie. Ofte onbedriegh'lijcke leyd-sterre tot geluckige voyagie van der selver scheepsvloten* (Delft 1629).
- *Des jaers 1629 roepende stemme tot de Vereenighde Nederlanden. Deselve lieffelijck opweckende om blyde te zijn, Godt te bidden sonder ophouden, Godt te dancken* (Delft 1629).
- *Rouwclaege over de doot van den Doorluchtigen Hooghgebooren Vorst Frederic Henric (...). Gedaen ten daghe der begraeffenisse binnen de stadt Delft den 10. Mey 1647* (Delft 1647).

In al deze preken werd de actualiteit door Spranckhuysen aangegrepen om op te roepen tot gehoorzaamheid aan Gods wetten, boetedoening en bekering.

Voor al in de laatste fase van zijn leven legde Spranckhuysen zich toe op het schrijven van stichtelijke werken.

- *Macro-cosmus, ofte scheppinge van de groote werelt* (Delft 1634).
- *Micro-cosmos, dat is aenmerckingen over de scheppinghe van den mensche* (Delft 1636).
- *Lof en plicht des houwelyx, ofte christelycke onderwysinghe voor alle nieu-gehoude personen*[opgenomen in de *Opuscula practica*]
- *Een balsem voor een siecke ziele: kortelijck ghetrocken uyt den troost der benaude conscientie van R.L[inacre]* (Hoorn 1644).
- *Geestelijcke bataillie tegens den laetsten vyandt den doot, ofte heylsame onderrichtinghe om saligh te sterven* (Delft 1647).

- *Geestelycke triumphe over de laetsten vyandt, den doot: ofte een heylsame onderrechtinge om getroost en blymoedich te sterven* (Delft 1648).
- *Geestelycken balsem voor een siecke ziele. Ge-extraheert wt verscheydene bloemkens des Ouden en Nieuwen Testaments. Nu jongst oversien en vermeerdert* (Wormerveer 1649).
- *Een korte en klare voorstellinge van de nature ende practijke van het waare zaligmakende geloove. 'tSamengesteld by manieren van 'tsamensprekinge tusschen een godtsgeleerde ende een leergierig Christen* (Dordrecht 1736).
Enkele jaren na de dood van Spranckhuysen zijn de meeste van deze praktisch pastorale werkjes gebundeld in
- *Opuscula Practica, ofte alle de stichtelyke werken, die haar strekken tot een waare oeffeninge der godsalicheidt, voor alle oprechte christenen* (Franeker 1657).
In al deze werken valt op dat Spranckhuysen een grote belangstelling aan de dag legde voor Middeleeuwse spiritualiteit als uiting van zuiverheid. Afgezien van de weergave van een extract van de Engelse puritein Linacre in een van zijn boeken, lijkt de Delftse predikant geen bijzondere interesse te hebben in deze vroomheidsbeweging aan de andere kant van de Noordzee. Ook in zijn geschriften legt hij vooral de nadruk op gehoorzaamheid aan de goddelijke wetten en een oprecht vertrouwen op God. Daarnaast toont hij een grote pastorale bewogenheid. Daarmee wijkt hij in weinig af van zijn voorgangers, zij het dat hij als eerste predikant in Delft zijn pastorale taak ook op grote schaal via het gedrukte papier invulling gaf.

Conclusie

In zijn leven, maar meer nog in zijn geschriften was Spranckhuysen een waardige fakkeldrager in het streven naar doorwerking van de Reformatie in de samenleving. Geraert Brandt wist al van hem te melden dat hij “soowel met treffelijke gaeven en deugden, als met geleerdtheit verçiert” was. In woord en daad etaleert hij nog een sterk extern gericht elan, zoals blijkt uit zijn betrokkenheid bij de actualiteit van zijn dagen en zijn engagement met het zendingswerk. Pastoraal toont hij een praktische en menselijke betrokkenheid bij de geestelijke worsteling van zieken en stervenden. Er bestaan echter onvoldoende argumenten om hem te beschouwen als voortrekker van een vernieuwingsbeweging. Veeleer was hij een wegbereider, die op charismatische en inspirerende wijze het vuur van de Reformatie brandend wist te houden. Dat is in feite ook de strekking van de hiernavolgende lijkpredikatie, waarin Spranckhuysen aan zijn bedroefde gemeente wordt voorgehouden als een lichtend voorbeeld vanwege een oprecht godzalig leven en werken. Van Doeslaer komt de eer toe deze verdiensten via zijn gedrukte lijkpredikatie voor het nageslacht te hebben vastgelegd. Daarmee zijn beide mannen niet alleen in hun graf, maar ook met deze preek voor altijd met elkaar verbonden.

^[1] Gemeentelijke Archiefdienst Delft (GAD), Archief Kerkenraad Hervormde Gemeente Delft (AKHGD), kerkenraadsacta d.d. 20-9-1650 en 7-10-1652.

^[2] Hier past ons echter terughoudendheid, want wij missen node een integrale studie van de doorwerking van de Nadere Reformatie in Delft. Voor een onderzoeksvoorstel zie: P.H.A.M. Abels, Het gereformeerd Piëtisme in Delft, in: *Nieuwsbrief SSNR* 9 (1998)

^[3] F.A. van Lieburg, *Repertorium van Nederlandse hervormde predikanten tot 1816*, 2 dln., Dordrecht 1996, passim. Ook bij andere vermeldingen van predikanten en hun standplaatsen hebben wij gebruik gemaakt van dit standaardwerk.

^[4] A.C. Duker, *Gisbertus Voetius*, (reprint: Leiden 1989), deel I, XXXIII; P.C. Molhuysen (ed.), *Bronnen tot de geschiedenis der Leidsche Universiteit*, deel I: 1574-1610 [RGP 20] (Den Haag 1913) 472; L.J.M. Bosch, *Petrus Bertius 1565-1629* (Meppel 1979) 251-253 en 262.

^[5] J. Roelevink (ed.), *Classicale Acta 1573-1620. II. Particuliere synode Zuid-Holland. Classis Dordrecht 1601-1620* [RGP 68] ('s-Gravenhage 1991) 530, 535, 538, 541, 548, 575-576 en 583.

^[6] Zie over deze affaire vooral J. Spaans, *Haarlem na de Reformatie. Stedelijke cultuur en kerkelijk leven, 1577-1620* ('s-Gravenhage 1989) 212-223.

^[7] *Requeste van de dolerende kercke van Haerlem aen de E.E. magistraet derselver stadt*, Amsterdam 1617 [Knuttel 2357]

^[8] J. Reitsma, S.D. van Veen (eds.), *Acta der provinciale en particuliere synoden, gehouden in de Noordelijke Nederlanden gedurende de jaren 1572-1620*, deel 2: Noord-Holland 1618-1620 (Groningen 1893) 5-10, 12 en 14.

^[9] Met dank aan Peet Sprinkhuizen, die mij de juiste gegevens over de schoonouders van Spranckhuysen verschaftte. In mijn oorspronkelijke bijdrage had ik zoon Everhardus, in plaats van diens vader Hermannus tot zijn schoonvader bestempeld. In Delft zou het echtpaar Spranckhuysen nog twee kinderen krijgen: Abraham (1626), die slechts kort geleefd heeft, en Anna (1627). GAD: De Digitale Stamboom.

^[10] Voor een uitvoerige beschrijving van het reformatieproces in Delft wordt verwezen naar A.Ph.F. Wouters, P.H.A.M. Abels, *Nieuw en ongezien. Kerk en samenleving in de classis Delft en Delfland 1572-1621*, 2 delen, (Delft 1994).

^[11] Aan de werkzaamheden van Spranckhuysen in Delft werd eerder aandacht besteed in G.H. Leurdijk, Dionysius Spranckhuysen, in: T. Brienens e.a. (red.), *Figuren en thema's van de Nadere Reformatie*, deel 1, (Kampen 1987) 27-42; G.H. Leurdijk, De Nadere Reformatie in Delft, in: J.C. Okkema e.a. (red.), *Heidenen, papen, libertijnen en fijnen* (Delft 1994) 137-169. Binnenkort zal verschijnen: P.H.A.M. Abels, Dionysius Spranckhuysen, in: *Biografisch lexicon voor de geschiedenis van het Nederlandse protestantisme*, deel 5.

^[12] Arent Cornelisz. werd enkele keren door goede vrienden aangeduid met de bijnaam Crucius. Zelf liet hij zich onder deze naam inschrijven als student te Heidelberg. Mogelijk betreft het een geuzennaam, met een verwijzing naar de gereformeerde gemeente onder het kruis, waarvan de familie Storm van 's-Gravesande al vroeg deel uitmaakte. Croese, de 'vernederlandste' versie van de bijnaam, die Leurdijk en anderen gebruiken, komt echter in geen enkele bron voor.

^[13] K. van der Zwaag, *Onverkort of gekortwiekt? Artikel 36 van de Nederlandse Geloofsbelijdenis en de spanning tussen overheid en religie. Een systematisch-historische interpretatie van een 'omstreden' geloofsartikel* (Heerenveen 1999) 222.

^[14] C. Graafland, W.J. op 't Hof, F.A. van Lieburg, Nadere Reformatie: opnieuw een poging tot begripsbepaling, in: *Documentatieblad Nadere Reformatie* 19 (1995) 105-184; O.J. de Jong, De Nadere Reformatie binnen Nederland, in: O.J. de Jong e.a. (red.), *Het eigene van de Nederlandse Nadere Reformatie* (Houten 1992) 9-30.

^[15] Wouters, Abels, *Nieuw en ongezien*, I, 160

^[16] GAD, AKHGD, Acta kerkenraad, d.d. 21-1-1645, 3-3-1645, 29-1-1646, 21-2-1649, 26-4-1649, 5-1-1650, 14-2-1650, 11-4-1650, 10-2-1653, 5-4-1655 en 19-11-1655.

^[17] Zie voor de geschriften van Spranckhuysen: Leurdijk, *Spranckhuysen*, passim. Ook J. van der Haar, *Schatkamer van de gereformeerde theologie in Nederland (c.1600-c.1800)* (Veenendaal 1987) 445-448.

- [18] J.P. de Bie, J. Loosjes (red.), *Biographisch woordenboek van Protestantse godgeleerden in Nederland*, II (Den Haag z.j.) 560-562.
- [19] GAD, AKHGD, Acta kerkenraad, d.d.29-3-1649.
- [20] Wouters, Abels, *Nieuw en ongezien*, II, 156-158 en 304-307.
- [21] GAD, AKHGD, Acta classis Delft en Delfland, d.d. 7-7-1614. Een uitgave van de Delftse classicale acta in de RGP-reeks wordt momenteel voorbereid door Wouters en Abels.
- [22] G.M.J.M. Koolen, *Een seer bequaem middel. Onderwijs en kerk onder de 17e eeuwse VOC* (Kampen 1993) 99.
- [23] G.H. Leurdijk, Gideon van Sonneveld (1573-1630), in: J.B.H. Alblas e.a. (red.), *Figuren en thema's van de Nadere Reformatie*, deel III (Rotterdam 1993) 18-19.
- [24] L.J. Joosse, 'Schoone dingen zijn swaere dingen'. Een onderzoek naar de motieven en activiteiten in de Nederlanden tot verbreiding van de gereformeerde religie gedurende de eerste helft van de zeventiende eeuw (Leiden 1992) 185-186.
- [25] Wouters, Abels, *Nieuw en ongezien*, II, 15-113.
- [26] GAD, AKHGD, inv.nr. 276: censuurboekje. Zie voor de afsnijding van Stockholm P.H.A.M. Abels, Kerk en religie in het leven van Johannes Vermeer, in: D. Haks, M.C. van der Sman, *De Hollandse samenleving in de tijd van Vermeer* (Zwolle 1996) 73.
- [27] R. Bisschop, Nadere Reformatie en politiek: over de doorwerking van de Nadere Reformatie in Delft, in: *DNR* 17 (1993) 112-145.
- [28] GAD, AKHGD, inv.nr. 142: minuut van Arent Cornelisz. over de remonstrantie aan de Staten over de tuchteloosheid. 1579.
- [29] Wouters, Abels, *Nieuw en ongezien*, II, 196-197.
- [30] Wouters, Abels, *Nieuw en ongezien*, II, 115-201.
- [31] GAD, AKHGD, kerkenraadsacta, d.d. 19-5-1651.
- [32] GAD, AKHGD, kerkenraadsacta, passim.
- [33] Wouters, Abels, *Nieuw en ongezien*, II, 167-170.
- [34] Leurdijk, Gideon van Sonneveld, 20-21.
- [35] Leurdijk, De Nadere Reformatie in Delft, 151.
- [36] GAD, AKHGD, acte classis Delft en Delfland, bijv. d.d. 7-3-1588, 12-9-1588, 7-11-1588, 1-7-1591 en 26-9-1591. Reitsma, Van Veen, *Acta*, III, 92.
- [37] F.L. Rutgers (ed.), *Acta van de Nederlandsche synoden der zestiende eeuw* ('s-Gravenhage 1899) [reprint Dordrecht 1980] 501.
- [38] Wouters, Abels, *Nieuw en ongezien*, II, 146.
- [39] P.H.A.M. Abels, Samuel van Doreslaer, in: *Biografisch lexicon voor de geschiedenis van het Nederlandse protestantisme*, deel 5 (nog te verschijnen)
- [40] *Gens nostra* (1966) 207-208.
- [41] W. du Rieu (ed.), *Album Studiosorum Academiae Lugduno Batavae, 1575-1875* ('s-Gravenhage 1875) 234: 8-5-1631 Samuel a Doreslaer, Enchusianus, 16 P.
- [42] GAD, AKHGD, kerkenraadsacta d.d. 3-2-1648.
- [43] GAD, AKHGD, kerkenraadsacta d.d. 19-2-1648 en 21-2-1648.
- [44] J.C. Trimp, *Jodocus van Lodensteyn. Predikant en dichter* (Kampen 1987) 49.
- [45] G. Brandt, *Historie der Reformatie*, deel II (Amsterdam 1674) 301.

Er wordt van Dionysius Spranckhuysen een goed getuigenis gegeven:

"Naast de tere vreze Gods, was hij begaafd met een bijzondere welsprekendheid, zodat hij als het ware niet sprak, maar de zaken placht te schilderen voor de ogen; zoveel woorden, zoveel taferelen. Het Woord Gods leefde in zijn mond en het tweesnijdend zwaard had aldaar zijn rechte snede. En daarbij was zijn eerwaardig voorkomen zo sprekend, dat hij sprak zonder te spreken.....Hij stelde altijd met nadruk, dat de vreze des Heeren het beginsel is der wijsheid. Zonder dat is het zout smakeloos en moet alle wijsheid stinken. Geleerdheid zonder Gods vreze is maar verkeerdheid en hoe groter dat ze is hoe meer kwaad dat ze doet. Het heerlijkste sieraad van alle wetenschap en als een parel in het goud, is de vreze Gods. Hij getuigde veel van zijn gewillig en bereid gemoed, dat verlangde te sterven. Die ure, zo zei hij, zal mij niet onbereid overvallen. Niettemin was hij bij zichzelf niet rechtvaardig. Met ontroering sprak hij over zijn zonden en zwakheden, waarover hij niet alleen aan God vertoonde een gebroken hart, maar ook vernedering voor mensen. Maar hij wist in Wien hij geloofde. Hij had zijn consciëntie in Gods schoot uitgestort, voor Zijn ogen gezocht te wandelen en was bereid in Zijn hand zijn ziel te geven."

Deze woorden treffen we aan in een lijkrede van ds. Samuel van Doeslaer die na het toverlijden van ds. Spranckhuysen werd uitgesproken over de tekst 2 Koningen 4:1 "*En gij weet, dat uw knecht den HEERE was vrezende.*"

VOORWOORD

Geachte lezer, lezeres,

"Wat hebt gij, dat gij niet hebt ontvangen?", zo mag gezegd worden van al Gods kinderen en zeker ook van Gods ware knechten. Persoonlijke en ambtelijke genade vloeien voor dezulken voort vanuit de Bloedfontein, Die in Christus geopend is. Vandaar is het dat, wanneer er ooit ware roem gegeven wordt aan een mens, die ontsproten is aan de verdorven stam van Adam, deze alleen maar kan gegeven worden vanuit soevereine genade. Dan zien we wat God kan maken van een mens, dat Hij met slijk ogen kan openen en dat een mens in Christus herschapen weer, naar het wezen der zaak, is hersteld in het deugdenbeeld Gods, wat hij verloor in zijn val in Adam. "Wie roemt, die roeme in den Heere. "

Zo leze men dan ook de volgende woorden, betreffende ds. Dionysius Spranckhuysen:

"Naast de tere vreze Gods, was hij begaafd met een bijzondere welsprekendheid, zodat hij als het ware niet sprak, maar de zaken placht te schilderen voor de ogen; zoveel woorden, zoveel taferelen. Het woord Gods leefde in zijn mond en het tweesnijdend zwaard had aldaar zijn rechte snede. En daarbij was zijn eerwaardig voorkomen zó sprekend, dat hij sprak zonder te spreken.

Voor zijn pen heeft Babel gevreesd. Hij was als een leeuw, die men wel dood zijnde met de voet durft te trappen, maar niet levend onder de ogen durft te komen. Als hij sprak over 1e zaken die Gods eer of het welvaren van Zijn Kerk en de behoudenis der ziel raakte, dan straalde de stemmigheid uit zijn ogen en roerde de godvruchtigheid zijn lippen. Menigmaal heeft hij met wenende ogen de Sacramenten bediend, vervuld met een teder gevoelen van Gods zaak en vol ontzag. Waar was er ooit een herder zo met de nood van zijn schapen vervuld. Als hij de bedroefden zou troosten, had hij zelf troost- nodig. Als hij de zieken zou aanspreken, waren zijn tranen- overvloediger dan zijn woorden. Dat was geen gebrek aan kloekmoedigheid, maar overvloed van liefde. Hij was als een vader, maar wilde slechts als een broeder erkend worden.

Hij stelde altijd met nadruk, dat de vreze des Heeren het beginsel is der wijsheid. Zonder dat is het zout smakeloos en moet alle wijsheid stinken. Geleerdheid zonder Gods vreze is maar verkeerdheid en hoe groter dat ze is, hoe meer kwaad dat ze doet. Het heerlijkste sieraad van alle wetenschap en als een parel in het goud, is de vreze Gods.

Hij getuigde veel van zijn gewillig en bereid gemoed, dat verlangde te sterven. Die ure, zo zei hij, zal mij niet onbereid overvallen. Niettemin was hij bij zichzelf niet rechtvaardig. Met ontroering sprak hij over zijn zonden en zwakheden, waarover hij niet alleen aan God vertoonde een gebroken hart, maar ook vernedering voor mensen. Maar hij wist in Wien hij geloofde. Hij had zijn consciëntie in Gods schoot uitgestort, voor Zijn ogen gezocht te wandelen en was bereid in Zijn hand zijn ziel te geven. "

Deze woorden zijn afkomstig van ds. Samuel van Doeslaer en genomen uit de lijkrede die hij hield over ds. Dionysius Spranckhuysen, die op 12 augustus 1650 te Delft kwam te overlijden. Welk een genade, wanneer de lijkrede als tekst mag hebben 2 Koningen 4:1: "en gij weet, dat uw knecht den HEERE was vrezende".

Dionysius Spranckhuysen werd in 1587, zo nemen we aan, in Wijk bij Duurstede geboren, waar zijn vader predikant was. Hij studeerde te Leiden (1607-1611) samen met de later zo bekende Voetius. Op 22 jarige leeftijd werd hij in 1609 predikant te Asperen, in 1614 vertrok hij naar Puttershoek en reeds een jaar later vertrekt hij naar Haarlem. De periode in Haarlem is niet gemakkelijke geweest; er was verdeeldheid in de gemeente. Deze problemen waren met name van kerkordelijke aard, maar liepen hoog op, zodat ook ds. Spranckhuysen werd genoemd onder hen, die als wolven en huurlingen zich in de gemeente indringen. De meerdere vergaderingen der kerk moesten er aan te pas komen. Ds. Spranckhuysen moest vertrekken en kreeg al in 1618 een beroep naar Woudrichem, ook wel Woerkum genoemd.

In 1625 vertrekt hij naar Delft, waar hij 25 jaar predikant zal zijn in des Heeren voorzienigheid. In juli / augustus 1619 woonde hij de synode van Leiden bij en in augustus 1620 de synode van Gouda. In 1626 stond hij "op tal" in 's-Gravenhage en in 1636 wees hij een beroep van 's-Hertogenbosch van de hand.

Men zegt van hem dat hij 'volmaakt zuiver' was in de leer. Maar wie onzer zal op aarde volmaakt genaamd worden? Het tekent echter wel de geestelijke ligging van deze mens. Hij was een man die fel van karakter was en wordt een eenvoudige en schriftuurlijk-bevindelijke prediker genoemd. Van zijn hand verschenen een aantal godsdienstige werkjes en tractaten.

Onder de titel "Sions Troostfontein" krijgt u hier enkele tractaten in handen en we hopen van harte dat ze aan onze zielen geheiligd mogen worden.

Onze tijden zijn dorre en droge tijden. We hebben een oud christen van meer dan 90 jaar gekend, die nu reeds is ingezameld bij de Kerk hierboven, die zo menigmaal sprak dat zijn bede was, dat de Heere hem toch mocht gedenken in deze dorre zandwoestijn. Wat is het hart ook vaak zulk een woestijn. Ach, dat de Heilige Geest ons daaraan ontdekke en dat Hij ons geve, dat we dan de ware Troostfontein Sions mochten kennen en daaruit gelaafd worden.

Deze tractaten zijn de volgende en die met een sterretje voorzien zijn, zijn genomen uit "Opuscula Practica, of Alle de Stichtelijke Werken", uitgegeven in 1658 te Amsterdam:

1. LOF EN PLICHT VAN HET HUWELIJK*
2. TROOSTELUKE SAMENSpraak TUSSEN DE HEERE EN EEN TREURENDE ZIEL
3. HEILZAME ONDERRICHTING OM ZALIG TE STERVEN*
4. ZIELE-BALSEM

Verder delen we u nog med, dat dhr. H. Veenema te Rijssen dit boek getrouw hertaald heeft en dit ook duidelijk leesbaar en persklaar gemaakt heeft, zodat er ook voor onze generatie geen uiterlijk bezwaar zou zijn, ziende op het lettertype, de spelling of zinswendingen, om dit geschrift ter hand te nemen en te lezen. We zijn hem erkentelijk voor het vele werk wat hij hiervoor gedaan heeft. Opmerkingen enz. , zijn altijd hartelijk welkom. We hopen dat velen dit boek met zegen mogen lezen. We achten het ook geschikt als een geschenk door bijvoorbeeld kerkenraden.

We eindigen dit woord vooraf met nogmaals een breed citaat te geven vanuit de lijkrede van ds. Van Doeslaer, welk citaat ons vriendelijk ter hand is gesteld, en geven het gaarne door tot stichting en opscherping, voordat u overgaat tot lezing van dit boek. Hetgeen ds. Van Doeslaer schrijft is als het ware een testament van een reeds in de heerlijkheid ingegane leraar.

Ds. Van Doeslaer schrijft dan:

"Hij heeft gezegd, wat hij verlangde door mij nagezegd te worden en ik zal het nooit vergeten met welk een gemoedsaandoening hij dat deed.

'Hoor, zei hij tegen mij, wat ik wil dat gij de gemeente na mijn sterven van mijnentwege en dat publiekelijk van de predikstoel zult zeggen: Zeg haar, dat ik haar de enige leer der zaligheid, de zuivere en soevereine weg om tot God te komen, getrouw gepredikt heb en dat ik daarop met de grootste rust en vrolijkheid des harten mijn hoofd wil neerleggen en vrijmoedig wederom voor Gods gericht opsteken.

Zeg haar verder, dat ze zich houden aan dat getrouwe en zuivere Woord Gods, onder de gehoorzaamheid van Gods geboden, in het respect en ontzag voor hun leraars en in liefde onder elkander.

Zeg haar verder, dat ze mij geweest is een gans lieve en waarde gemeente, die ik liefgehad heb als een vader zijn kinderen, gelijk als mijn eigen hart. Waarvan ik ook proeven heb gegeven, wanneer ik om harentwil de weelde des hofs (beroep naar 's-Gravenhage) versmaadde en om haar niet te verlaten mijn tijdelijk gewin heb laten varen. Doch ik zie bedroefde en zware tijden over het vaderland naderen. Wij zullen in dit gemak en in die rust niet blijven. De zonden des lands zijn veel en vol geworden. Zeg evenwel mijn gemeente, wanneer alles haar komt te ontgaan, zo zal het haar nochtans wel gaan en ze behoeft geens dings te vrezen, wanneer zij haar houdt aan God en aan elkander in christelijke liefde en enigheid."

Zijn licht is uitgeblust, maar als een wierookfakkel. Zij laat de zoete geur na van zijn zalige gedachtenis.

STAPHORST, JANUARI 1995

TJ. DE JONG v. d. m.

1. LOF EN PLICHT VAN HET HUWELIJK OF EEN CHRISTELIJKE ONDERWIJZING VOOR ALLE PASGETROUWDE PERSONEN

Is er iets in de wijde wereld, dat nuttig en nodig genoemd mag worden, het is buiten alle tegenspraak de heilige huwelijke staat. Zonder die staat zou de mens zijn rechte volmaaktheid niet hebben, noch God Zijn behoorlijke eer, noch de aarde haar volle sierlijkheid. Want ingeval zich de mens met de mens niet in het huwelijk begaf, maar dat elk op zichzelf wilde blijven leven, afkerig om kinderen voort te brengen en voor de vermeerdering van zijn geslacht zorg te dragen, zo waren wij binnen korte tijd, op z'n hoogst honderd jaar, allen dood. De gehele aarde zou leeg en zonder mensen zijn. Geen stedeling, geen zaaier noch maaier noch hovenier zou er ergens te vinden zijn. Distels en doornen zouden aan alle kanten opschieten. De aller-vermakelijkste luthoven zouden veranderen in donkere spelonken en wilde brandnetels. Ja, in vreselijke nesten van wolven, tijgers, slangen en uilen, enz., waar de ene veldduivel de andere zou toeschreien.

En om nog verder te gaan, zeg mij toch, wie zou God op deze wereld dienen? Wie zou Zijn heilige Naam aanroepen en Zijn eer overal verbreiden, indien het menselijk geslacht niet door middel van het huwelijk van jaar tot jaar werd voortgezet? Alle dingen heeft God geschapen om de mens en de mens om Zichzelf, opdat Hij door hem gekend, geëerd en gediend zou worden. De apostel zegt in Hand. 17:26, 27, dat God uit énen bloede het ganse geslacht der mensen gemaakt heeft om op den gehele aardbodem te wonen, bescheiden hebbende de tijden tevoren geordineerd, en de bepalingen van hun woning, opdat zij den Heere zouden zoeken, of zij Hem immers tasten en vinden mochten, hoewel Hij niet ver is van een iegelijk van ons. Ik zal nog meer zeggen. Wat zou de mens buiten de echtelijke staat anders wezen, dan een verlaten, eenzame en treurige tortelduif in de woestijn, troosteloos kirrend op een dorre boom? Wee dien, die alleen is, zegt de Prediker, want wanneer hij valt, is er niemand die hem opricht. "Twee zijn beter dan één, want zij hebben een goede beloning van hun arbeid; Want indien zij vallen, de een richt zijn metgezel op; maar wee den ene, die gevallen is, want er is geen tweede om hem op te helpen. Ook indien twee tezamen liggen, zo hebben zij warmte; maar hoe zou één alleen warm worden? En indien iemand den één mocht overweldigen, zo zullen de twee tegen hem bestaan; en een drievoudig snoer wordt niet haast gebroken", Pred. 4:9-12.

Men acht zo iemand gelukkig, die een trouwe vriend heeft op wie hij onbevungen staat kan maken en aan wie hij al de gedachten van zijn hart vrijmoedig kan openbaren. O, hoe gelukkig zijn dan zulken te achten, die zo door de band van het huwelijk aan elkaar zijn verbonden, dat zij alle dingen, hun tafel, hun bed, ja, hun lichaam en geest, gemeenschappelijk hebben, zodat zij beiden in één gesmolten schijnen te wezen. De ene vriend, zegt Sirach in hoofdstuk 40:22 van zijn boek, komt wel tot de andere in de nood, maar man en vrouw veel meer. Zo er dan iemand is, die de huwelijke staat durft te laken en durft tegen te spreken, die durf ik te zeggen, dat hij een volslagen vijand is van het gemenebest. Hij tracht de zon uit de wereld weg te nemen, zoekt de mens van zijn eer te beroven en de aarde van haar lieflijkheid en sieraad, zoveel in zijn vermogen is.

Ondertussen moet ik ook bekennen, wanneer een huwelijk niet slaagt, omdat de man of de vrouw of beide in gebreke blijven, dat het dan een hel op aarde is. En dat in zo'n situatie de trouwdag terecht een eeuwige rouwdag mag genoemd worden. De zonde, die hemel en aarde bevekt heeft, die schendt en vergiftigt ook deze gezegende staat. Het is een beklagenswaardige man, wiens vrouw een trotse, koppige, wellustige en goddeloze Izébel is. Want zij is hem als een gedurige koorts en verteert zijn vreugde,

vlees en bloed. Zij is voor hem als een helse razernij, zoals de boze geest van Saul, en als een zwaard, dat de satan hem in handen geeft om zelfmoord te plegen. En niet minder beklagenswaardig is een vrouw, die een dwaze, stuurse, gulzige en gierige Nabal heeft. Daarom is het zeer nuttig, dat men de pas getrouwde personen hun schuldige plicht aanwijst, opdat zij in de getrouwe behartiging daarvan Gods zegen en daardoor vrede en vreugde zouden mogen genieten tot het einde toe, ja, tot in de eindeloze eeuwigheid.

Pasgetrouwden, u bent tezamen een lieflijk paar geworden, of liever gezegd tot één vlees en bloed geworden en elkaar ingelijfd door de trouw. Dit is de reden, waarom het mij goedgegacht heeft om u deze korte onderwijzing toe te zenden.

Eerst zal ik mij tot het hoofd van deze getrouwden wenden.

Ik bedoel u, bruidegom en man van zo'n deugdrijke maagd. En opdat u van uw kant niet zult falen, zal ik u drie leermeesters geven, mannen, die God rijk begenadigd heeft met Zijn Geest. Namelijk Paulus, Petrus en de grote Salomo.

Luister eerst naar Paulus, die voortreffelijke leraar der heidenen, dat uitverkoren vat van God, Hand. 9:15. Deze zegt tot u en tot allen, die in de huwelijke staat getreden zijn: "Gij mannen, hebt uw eigen vrouwen lief", Ef. 5:25. Zoals Christus de gehele wet van Mozes en al de geboden van die samenvat met dit ene woord "liefde", zo besluit ook Paulus daaronder al de plichten van een man. Elke staat heeft zijn eigen en bijzondere deugd. De deugd van het gericht uitoefenen raakt voornamelijk de plaatselijke en landelijke overheid, de deugd van geleerdheid de predikanten en de doctoren en de deugd van dapperheid de kapiteins en de soldaten. Zo is het ook met de deugd van liefde, deze betreft voornamelijk de gehuwde mannen. Iedere man moet zonder uitvlucht zijn vrouw beminnen. Dit is een algemene en onverbreekelijke regel, boven en buiten alle tegenspraak. Er is geen tijd, geen plaats, geen staat, waarin een man zijn vrouw niet mag, ja, moet liefhebben. Liefde is het leven van een man, zoals het voedsel het leven is van het lichaam en zoals de genade het leven is van de ziel. Alles wat een man niet doet uit liefde, is een dode daad en stinkt voor de Heere God. Paulus knoopt de liefde van de man aan de liefde tot zichzelf. Hij zegt: "Alzo zijn de mannen schuldig hun eigen vrouwen lief te hebben gelijk hun eigen lichamen", Ef. 5:28. Wie zijn vrouw liefheeft, die heeft zichzelf lief en wie zijn vrouw haat, haat zichzelf. Hij zondigt tegen de wet der natuur, tegen de wet der genade en tegen God, de Wetgever. Wat kan daaruit anders ontstaan dan Gods toom en ongenade? Dit is zeker, God haat de man, die zijn vrouw haat.

Welnu, deze liefde van de man tot zijn vrouw moet een vurige liefde, een naarstige liefde en een heilige liefde zijn. Zij moet zo vurig wezen, dat zij de liefde tot alle andere schepselen overtreft. Geen liefde mag deze liefde te boven gaan, behalve dan de liefde van God en van Christus. Zelfs niet de eigenliefde. De liefde van alle andere dingen moet daarvoor onderdoen. Onze ouders, uit wiens bloed wij ons wezen ontvangen hebben, behoren wij zeer lief te hebben, maar nog meer onze huisvrouw. God, de Fontein der liefde, wil uitdrukkelijk hebben, dat onze liefde sterker zal zijn tot onze vrouw dan tot onze vader of moeder. Daarom zal de man zijn vader en zijn moeder verlaten, zegt Adam, en zijn vrouw aankleven, Gen. 2:24.

Vervolgens moet deze liefde *naarstig zijn*. Als de apostel van de arbeid der liefde spreekt, dan wil hij daarmee te kennen geven, dat de liefde niet lui en traag is. Zij is wakker en werkelijk en maakt, dat de mens zonder verdriet al zijn arbeid verricht. Dit kan men ook zien in de aartsvader Jakob, die, uit liefde tot zijn beminde Rachel, twintig jaar gesloofd en geslaafd heeft om de schapen van zijn schoonvader Laban te hoeden, veertien jaar om zijn dochters en zes jaar om de kudde. Overdag versmachtte

hij van de hitte en 's nachts verstijfde hij van de vorst. De slaap week van zijn ogen, Gen. 31:40.

De koning David zegt in Ps. 128 van een godvruchtig man, die zijn vrouw, de wijnstok van zijn huis, liefheeft, dat hij zal eten de arbeid zijner handen. Ziet het aan de vogeltjes. Welk een naarstigheid doen zij niet om hun kostje te vergaderen en daarmee hun jongskens te voeden. Het ene vogeltje vliegt naar het veld om zijn aas op te sporen, terwijl het andere hun nest bewaakt en op de eitjes zit om die uit te broeden.

Een zoet voorbeeld voor de pasgetrouwen. De man moet vergaren en de vrouw bewaren. De man moet naarstig zijn in het lopen en draven, met reizen en trekken om zijn koopmanschap uit te oefenen en om zijn lieve vrouw van nooddrift te voorzien. De vrouw verblijft in huis om alles ordelijk te onderhouden. Wanneer lediggangers en opmakers zeggen, dat zij hun vrouwen liefhebben, dan liegen zij. Want wat schijn van liefde heeft het, als een man hele dagen in de herberg zit en met spelen en drinken zijn vrouw tot zo'n armoede brengt, dat zij nauwelijks een rok heeft om haar naakte lichaam te dekken en een stukje brood om haar hongerige maag te verzadigen?

Tenslotte moet deze liefde heilig wezen. Zij moet voortspruiten uit de liefde Gods en naar Zijn Woord gericht zijn. Men moet God eerst en bovenal liefhebben en daarna haar die God aan ons gegeven heeft. Deze twee mogen niet vanéén gescheiden worden. Johannes zegt in 1 Joh. 4:20: "Indien iemand zegt: Ik heb God lief en haat zijn broeder, die is een leugenaar; want die zijn broeder niet liefheeft, dien hij gezien heeft, hoe kan hij God liefhebben, Dien hij niet gezien heeft?". Veelmeer mogen wij zeggen: Indien iemand zijn vrouw niet liefheeft, die hij steeds ziet en met wie hij dag en nacht leeft, hoe kan hij God liefhebben, Die hij nooit ziet? En zoals het onmogelijk is, dat iemand God liefheeft zonder zijn vrouw lief te hebben, evenzeer is het onmogelijk, dat een man zijn vrouw recht betamelijk zal liefhebben, of hij moet eerst God liefhebben. Hoe meer zijn liefde tot God aanwast en vermeerdert, des te meer groeit en vermeerdert ook zijn liefde tot zijn vrouw.

Ondertussen heeft de man wèl toe te zien, dat de liefde tot zijn vrouw niet te hoog gaat en de liefde tot God boven het hoofd groeit.

Adam had veel beter gedaan, wanneer hij het verzoek van zijn Eva had afgeslagen en het ontvangen en het eten van de verboden vrucht had geweigerd, Gen. 3:6.

Salomo had veel wijzer gedaan, als hij de heidense afgoderij niet had laten oprichten ten gerieve van zijn vrouwen, 1 Kon. 11:7, 8.

Achab zou veel zware zonden vermeden hebben, zo hij zich niet had laten bewegen tot onbehoorlijke dingen uit verkeerde liefde tot zijn Izébel, 1 Kon. 21:15.

De liefde tot een vrouw moet haar maat en beperking hebben en altijd aan Gods liefde ondergeschikt blijven. Is zij verkeerd, zo is zij onheilig, zij vertoornt God en verderft de man. Ik zwijg ervan, dat hij ook tenslotte de vrouw verlaat, want onmatige liefde duurt zelden lang, maar verandert dikwijls in haat, zoals de liefde van Ammon tot zijn zuster Tamar, 2 Sam. 13:15. Eerst is het *oei!*, daarna *foei!* Wat uit God niet is, kan niet bestaan.

Hoort nu ook welke lessen de apostel Petrus aan de mannen geeft. Hij zegt in zijn eerste zendbrief, hoofdstuk 3:7: "Gij mannen insgelijks, woont bij haar met verstand, aan het vrouwelijke vat, als het zwakste, eer gevende".

De vrouw is een kostelijk vat en daarom is men haar liefde schuldig. De vrouw is een teer vat en daarom is men haar eer schuldig. Wij behandelen de kristallen glazen niet zo ruw als de koperen potten, omdat zij breekbaarder zijn. Wij gaan daarmee voorzichtig en teder te werk uit vrees, dat zij zouden kraken, barsten en breken. Zo behoort ook een man met alle voorzichtigheid en vriendelijkheid zijn vrouw te behandelen en geenszins zo'n wijsheid, kloekheid en lijdzaamheid van een vrouw te

verwachten als van een man. Wie een vrouw trouwt moet weten en tevoren bedenken, dat hij gebreken trouwt. Men vindt geen goud zonder schuim, geen koren zonder kaf en geen wijn zonder droesem. Zo vindt men ook geen vrouw zonder gebreken. Zij draagt soms wel de naam van engeltje, maar in werkelijkheid is zij een zwak mensje en struikelt zeer gemakkelijk. Wie een vrouw zonder gebrek wil hebben, moet afscheid nemen van deze wereld, want zo'n vrouw is nergens anders te vinden dan in de andere wereld.

Terecht vereist Petrus dan wijsheid en *tederheid in de man*. Wijsheid moet hij bezitten, omdat hij het hoofd is. Zoals het hoofd zijn ogen, oren en hersenen heeft om het gehele lichaam te regeren, zo behoort ook de man met wijsheid, verstand en bescheidenheid begaafd te zijn om zijn vrouw wèl te regeren. Ook moet hij teder zijn, want hij is de sterkste. Als hij met kracht en geweld tegen zijn vrouw tekeer gaat, zal haar lijdzaamheid, haar zedigheid of haar deugd barsten als een glas. Wanneer iemand een vrouw getrouwd heeft die grote gebreken heeft, dan moet hij denken, dat God daarmee zijn wijsheid wil oefenen door haar te vermanen en zijn lijdzaamheid wil oefenen door haar te verdragen. En gewis, in wie ter wereld zal de man iets kunnen verdragen, indien hij dat niet kan verdragen in zijn eigen vrouw?

Het zijn geen mannen, maar beulen, die als zij thuis komen al hun vreugde tegen de dorpel van de deur afstoten. Het zijn beulen, die hun vrouwen bescotten, die hen tergen en vertreden, begrauwen en besnauwen. Ja, soms met vuisten, stokken en tangen te lijf gaan, alsof ze hun slaven, ja, beesten zijn. Als dit gebeurt, dan begint ook de tere vrouw te kraken als een aarde vat, dat in stukken geslagen wordt. Haar hart breekt, haar moed en vrolijkheid breekt, haar geduld en lijdzaamheid breekt. Zij wordt verbijsterd in haar zinnen en tenslotte wordt zij veranderd van een vrouw in een slang, in een draak, in een' leeuwin, ja, in een duivel. Dan wordt, om het kort en krachtig te zeggen, haar broosheid veranderd in boosheid. Dan is het omkomen geblazen en zijn zij beide bedorven. Want kan een koninkrijk dat verdeeld is niet bestaan, hoe zou dan een verdeeld huisgezin staande kunnen blijven? Twist is zoals vuur in een huis, het laat niet anders na dan rook, stank en as. In dat huis blijft geen goed, want God blijft er niet. De God des vredes woont niet in een huis van twist.

Het is dan een heilzaam onderwijs wat Petrus aan de man geeft, als hij wil, dat de man aan zijn vrouw eer zal geven. Eer en geen boze woorden. Eer en geen ongenadige slagen. Haar wangen zijn gemaakt voor zijn lippen en niet voor zijn vuisten. Wie zijn vrouw niet anders kan beheersen dan met slagen, die is zelf waard dat hij geslagen wordt, omdat hij geen betere vrouw gekozen heeft.

Als hij alle middelen heeft aangewend om zijn vrouw tot rede te brengen en zij blijft zoals zij was, dan moet hij haar met Socrates houden voor een beproeving van zijn lijdzaamheid. Hij moet zeggen met Jeremia: Dit is mijn kruis, dat wil ik dragen.

Hoort tenslotte wat de koning Salomo, de bloem van alle wijsheid, u te zeggen heeft. Hij vereist van de man niet alleen liefde en eer, maar ook trouw, die daarin bestaat, dat hij zich alleen houdt aan zijn echtgenoot en zich van alle anderen onthoudt. Hij zegt: "verblijd u vanwege de huisvrouw uwer jeugd; Een zeer lieflijke hinde en aangenaam steengeitje; laat u haar borsten te allen tijde dronken maken; dool steeds in haar liefde. En waarom zoudt gij, mijn zoon, in een vreemde dolen, en den schoot der onbekende omvangen?", Spr. 5:18, 19. En even daarvoor zegt hij: "Opdat gij anderen uw eer niet geeft, en uw jaren den wrede; Opdat de vreemden zich niet verzadigen van uw vermogen, en al uw smartelijke arbeid niet kome in het huis des onbekenden, En gij in uw laatste brult, als uw vlees en uw lijf verteerd is, En zegt: Hoe heb ik de tucht

gehaat, en mijn hart de bestraffing versmaad, En heb niet gehoord naar de stem mijner onderwijzers, noch mijn oor geneigd tot mijn leraars! Ik ben bijna in alle kwaad geweest, in het midden der gemeente en der vergadering", Spr. 5:8-14. Daarom, wilt u wijs handelen? Hij zegt: "Drink water uit uw bak, en vloeiden uit het midden van uw bornput", Spr. 5:15.

In het volgende hoofdstuk zingt hij alweer hetzelfde lied en vermaant alle getrouwen met veel andere redenen, dat zij ontuchtige vrouwen behoren te schuwen. Daar zegt hij: "Begeer haar schoonheid niet in uw hart, en laat ze u niet vangen met haar oogleden. Want door een vrouw, die een hoer is, komt men tot een stuk broods; en eens mans huisvrouw jaagt de kostelijke ziel", Spr. 6:25, 26. Iemand zou kunnen zeggen: Geen nood, ik zal mij wel wachten en toezien, dat ik niet ten enenmale door haar bedorven word.

Nee, zegt Salomo, dat kunt u niet. "Zal iemand vuur in zijn boezem nemen, dat zijn klederen niet verbrand worden? Zal iemand op kolen gaan, dat zijn voeten niet branden? Alzo wie lot zijns naasten huisvrouw ingaat; al wie haar aanroert, zal niet onschuldig gehouden worden", Spr. 6:27-29.

Salomo gaat verder en om de getrouwde mannen van deze zonde nog meer af te schrikken, zo toont hij aan, dat zij erger is dan andere zonden. Erger dan onder andere schandelijke diefstal. "Men doet een dief geen verachting aan, als hij steelt om zijn ziel te vullen, dewijl hij honger heeft", Spr. 6:30. Maar dit doet men wel een man die door andere vrouwen het huwelijk breekt. Zo iemand is een zot en brengt zijn leven in het verderf. Hij wordt getroffen met plagen en schande. Zijn schande wordt niet uitgewist.

Om hoererij te vermijden, is het huwelijk ingesteld. Daarom wil God de hoererij van iemand die getrouwd is zwaarder gestraft hebben dan van iemand die ongetrouwd is, zoals een rijke dief zwaarder gestraft wordt dan een arme. Want de ene behoeft niet te stelen en de andere heeft door het huwelijk een geneesmiddel tegen de zonde. Dit wil ik uw geheugen aanbevelen en ik twijfel er niet aan, dat u dit in het werk zult stellen. Nu wend ik mij tot u, lieve en waarde bruid. Want alhoewel ik er niet aan twijfel, dat u, die zo christelijk bent opgevoed, zich genoegzaam zult kwijten in deze staat, niettemin om mij te kwijten en u aan te sporen, zo moet ik ook iets zeggen wat dienen kan om u in het goede te stichten en te sterken.

Gesteld eens dat u een koopmansdochter bent en u wordt een koopmansvrouw, dan ontbreekt u, indien u zich gedraagt als een koopmansschip, hier op aarde niets om gelukkig en hiernamaals in de hemel om zalig te zijn. De koning Salomo, die zo-even uw bruidegom van zijn plicht onderricht heeft, geeft u dit te verstaan in zijn Spreuken, hoofdstuk 31:14, waar hij van een deugdzame huisvrouw zegt: "Zij is als de schepen eens koopmans; zij doet haar brood van verre komen".

Ziet u wel, om een deugdzame vrouw te zijn, moet u wezen als een schip. Niet als een willekeurig schip, maar alleen als het schip van een koopman. Niet als een koopvaardischip, dat zee kiest om naar verre landen te reizen, op avontuur en in menigerlei gevaren, maar als een schip, dat behouden thuiskomt en zijn waren van verre meebrengt tot groot profijt van de koopman.

Ten eerste wil hij, dat een vrouw als een schip zal zijn. Waarom dat toch? Hoor de redenen.

Een schip is een van de belangrijkste uitvindingen die men heeft. Het is een van de nuttigste en nodigste dingen van de wereld. Een schip is als een snelle wagen, waarmee men over zee en meer, als over een geplaveide weg kan rijden, zonder daarin te zinken en te verdrinken.

Het schip is als een menslievende dolfin, die de reizende man door menigerlei stormen in behouden haven brengt. Deze wereld wordt in de Heilige Schrift een glazen zee genoemd. Zij is broos en vergankelijk als een glas. Zij is onstuimig en ongestadig als een zee. De zee is zoveel stormwinden niet onderworpen, noch zo vervuld met oprijzende en dalende golven, de ene in de nek van de andere, als deze wereld. En wij zijn daarin vol van allerlei kwalen en ongevallen. Ons leven in deze wereld begint met schreien, het neemt toe in droefheid en het einde van het ene wee is het begin van het andere.

Arbeid, pijn, vrees, zorg en angst vergezellen de mens naar ziel en lichaam tot de dood toe. De zekere moeiten, de onzekere lotgevallen, de onrust van de samenleving, de bittere bejegeningen en stormvlagen van degenen die ons haten en bovenal de ontrouw en het verraad van degenen die ons schijnen lief te hebben, laten ons nooit net rust en in vrede zijn.

Om in deze angstvallige wateren niet te gronde te gaan, zo heeft God voor de man een vrouw beschikt. Zij is als een schip op de zee tot zijn behoud. Noach bouwde een ark, een groot en een ruim schip. Door middel van die ark ontkwam hij aan de zondvloed, die alles van de aarde wegspoelde. Zo heeft God de vrouw ook geschapen om de man te dienen tot een ark, waarmee hij door alle moeilijkheden van dit leven heen mag reizen. En daarop heeft ongetwijfeld God Zelf gezien, als Hij zei in Gen. 2:18: "Het is niet goed, dat de mens alleen zij; Ik zal hem een hulpe maken, die als tegen hem over zij". Dat is, als een schip om hem te behouden. Een man zonder vrouw is als een overboord geworpen Jona. Hij ligt in een onstuimige zee en drijft in duizend gevaren. Maar wanneer hij trouwt, dan komt zijn vrouw als een schip om hem aan boord te nemen. Is het anders met haar gesteld en geeft zij hem geen raad, troost en hulp in alle onrust, dan is zij niet als een schip, maar als een storm op de zee. Dan is zij hem tot onrust en kwelling. En wie in zo'n schip vaart zou gelukkiger zijn, wanneer hij met Jona in de ruime zee lag.

Verder, een schip is groot en ruw, nochtans wordt het geregeerd en gestuurd door een roer, dat maar een smal stukje hout is. Zo behoort ook een vrouw zich te laten regeren door de tong van haar man. Ja, naar een woord, naar een wenk behoort zij te luisteren. Salomo zegt niet, dat een deugdzame vrouw als een kerkgebouw of als een berg is, zoals het met sommige vrouwen gelegen is. Want men zou gemakkelijker een kerkgebouw of een berg van hun plaats verzetten, dan hen van hun gevoelen. Maar hij zegt dat ze is als een schip. Dat wil zeggen, een deugdzame vrouw moet niet zijn zoals Vasthi, de huisvrouw van Ahasveros, Esther 1:12, die zich door al de machtigen van het gehele rijk, ja, zelfs door de koning niet liet bewegen om tot hem te komen. Maar zij moet de wil en het woord van haar man volgen, zoals de Israëlieten in de woestijn de vuurkolom des nachts en de wolkkolom des daags volgden. Want als die stilstonden, dan stonden zij stil en als die verder gingen, dan gingen zij verder. Des mans wil moet des vrouws wet zijn, zolang deze niet strijdt tegen de wil en de wet van de allerhoogste God. Want God Zelf zei tot de vrouw: "en tot uw man zal uw begeerte zijn, en hij zal over u heerschappij hebben", Gen. 3:16.

Ik zal nog meer zeggen.

Een schip, hoe sterk dat het zou mogen zijn, blijft niet altijd, maar het slijt op den duur. Slechts weinig jaren is het de mens tot hulp op de reis. Langzamerhand wordt het een oud wrak, zodat men zich daarmee niet meer aan het water durft toe te vertrouwen. Aan land zijnde, sloopt men het schip. De koopman, de schipper en de matrozen gaan heen. De koopwaren en de lading worden daaruit gelicht en worden gelost. Reil en zeil worden weggedragen, zodat het niets overhoudt dan alleen zijn

smerige romp. En ten lange leste, nadat het meermalen vertimmerd is, wordt het tenslotte gesloopt.

Zo is het ook met het gezelschap van een lieflijke vrouw. Ze is hem tot troost en staat hem ten dienste gedurende een korte tijd, namelijk, gedurende deze korte en moeilijke pelgrimsreis. Maar zij moet dit ter harte nemen, dat zij van lieverlee door kinderen te baren, haar bloem en roem zal verliezen en door het sloven zal gaan slijten. Hij en zij, dat is man en vrouw, zullen eens moeten scheiden. De dood zal hen beroven van al hun schoonheid en voortreffelijkheid. Hun kleding, juwelen en wat zij voor goederen op aarde ook hebben, zullen hen dan niet bijblijven, maar alleen de vuiligheid en de drek, dat is de zonde, de ongerechtigheid en de lichtvaardigheid die zij misschien gedaan hebben.

Wat verheft zich de arme mens, die slechts as en aarde is, zei Syrach, hij is toch alleen maar een schandelijk drek, terwijl hij nog leeft. En wanneer de medicijnen hem lang genoeg hebben opgelapt, gaat het tenslotte zo toe: Heden groot, morgen dood; lieden iets, morgen niets, Syrach, hoofdstuk 10.

Gelukkig is de vrouw die in de kracht van haar leven ondertussen niet vergeet aan het sterven te gedenken. Want te denken aan sterven, doet milden derven en zonden derven, de hemel erven.

Hierbij laat Salomo het niet, maar hij gaat verder en stelt de vrouw nog klaarder en nader haar schuldige plicht voor ogen, als hij haar vergelijkt bij het schip van een koopman. Zij is gelijk een schip. Dat is zeer in het algemeen gesproken. Is zij een willekeurig schip? Neen, want er volgt: Als het schip van een koopman. Niet een vuilnisschip, een schuit waarin modder, bagger, as, mest, straatslijk en andere drek verzameld wordt. Het is waar, dat de hovaardij en overdadige pronkzucht, die men in vrouwen veeltijds bespeurt, geenszins te prijzen is. Het is soms zo erg, dat het een wonder is om te zien, hoe dat sommigen — geschapen naar Gods beeld — zichzelf zo mismaken en geheel wanschapen vertonen met hun Franse, Spaanse en andere dwaze wijze van kleding. Ja, met hun momaangezichten, sluiers, kappen, pluimen en nog andere dingen meer, die ik op het honderdste deel niet zou weten te noemen. Want daarover roept de profeet Jesaja een verschrikkelijk wee uit: Want het zal geschieden, dat er voor specerij stank zal zijn, en lossigheid voor een gordel, en kaalheid in plaats van haarvlechten, en omgording eens zaks in plaats van een wijden rok, en verbranding in plaats van schoonheid", Jes. 3:24.

Maar nochtans moet men daarom niet denken, dat slordigheid en geknoei voor heiligheid en religie moet doorgaan. Het is een sok niet tot eer, wanneer deze in het slijk ligt. Hoe zou het dan een vrouw tot eer zijn om een vuile klad en stinkende morsebel te wezen? De apostel Paulus wil, dat de vrouwen zich zullen versieren in een eerbaar gewaad met schaamte en matigheid, 1 Tim. 2:9.

Daarenboven moet de vrouw ook geen speelschuit wezen. Een plezierjachtje, dat alleen gebruikt wordt om daarmee met mooi weer te gaan spelevaren. O neen. Wanneer de voeten van een vrouw in haar huis niet blijven, maar nu op de straat en dan op de markt zijn, loerende naar alle hoeken, dat keurt Salomo voor een merkteken van een oneerbare vrouw. Dina ging uit met lust en luister om de dochters van Sichem te bezien, Gen. 43:1. Maar zij kwam thuis met schaamte en schande. Zij had een zeer slechte reis gedaan, want zij liet haar maagdelijke reinheid achter. Veel beter deden Rachel en Lea die thuis bleven, toen hun man Jakob op het veld was. *Oost, west, thuis best*, geldt voor een algemeen spreekwoord.

En om nog iets erbij te voegen, een vrouw mag ook niet zijn, zoals een oorlogsschip. Zo'n schip is niet gemaakt om waren heen en weer te brengen, maar alleen om te

vechten, vuur en vlam te spuwen en zich in een zee van bloed te verheugen. Dat is, een vrouw moet haar man niet op elk verkeerd woord of werk — zoals men op zee spreekt — aan boord klampen om tegen hem te keer te gaan en allerlei venijnige woorden uit te schieten. Zo deed Zippóra, de huisvrouw van Mozes, die op een grimmige en felle toon tot hem zei: "Voorwaar, gij zijt mij een bloedbruidegom!", Ex. 4:25. Zulke vrouwen zijn als het schip ter spijt. Daarom is het geen wonder, dat mannen die in zo'n schip varen dikwijls wensen, dat zij een vrije voet op het land mochten zetten en zichzelf liever ongebonden zagen.

Vriendelijkheid is één van de voornaamste deugden van de vrouwen. Toen Eliëzer een goede partij zocht voor Izaak, nam hij dit tot een regel en proef wie onder al de maagden de vriendelijkste manieren zou tonen. Hij zei: "HEERE, God van mijn heer Abraham, doe haar mij toch heden ontmoeten, en doe weldadigheid bij Abraham, mijn heer. Zie, ik sta bij de waterfontein, en de dochteren der mannen dezer stad zijn uitgaande om water te putten; Zo geschiede, dat die jongedochter, tot dewelke ik zal zeggen: Neig toch uw kruik, dat ik drinke; en zij zal zeggen: Drink, en ik zal ook uw kemels drenken; diezelve zij, die Gij Uw knecht Izak toegewezen hebt, en dat ik daaraan bekenne, dat Gij weldadigheid bij mijn heer gedaan hebt", Gen. 24:12-14.

Er zijn grote redenen, waarom een schildpad gerekend wordt voor een zinnebeeld van een goede vrouw. Niet alleen vanwege haar stilheid en gedurig verblijf binnenshuis, want waar een schildpad ook heengaat, overal draagt zij haar huis mee, maar ook om haar vreesachtige aard, die men in haar bespeurt. Want hij het minste gerucht en zuchtje wind, kruipt zij dadelijk in haar schulp. Zo behoort ook een vrouw te zwijgen en te zwichten, wanneer zij haar man hoort spreken. Christus zegt van zijn bruid in het Hooglied van Salomo: "Gelijk een lelie onder de doornen, also is Mijn vriendin onder de dochteren", Hoogl. 2:2. Kerst zegt Hij, dat zij is als een lelie vanwege haar lieflijkheid en niet als een brandnetel. Daarna zegt Hij, dat zij is als een lelie onder de doornen vanwege haar lijdzaamheid.

Dit moet ook voor iedere deugdzame vrouw gelden. Al is haar man hard, streng, licht geraakt en als een doorn, niettemin moet de vrouw een lelie zijn en blijven. Dat is, zij moet zoet en vriendelijk zijn en geduld oefenen met zijn staat en gelegenheid, zoals Abigail met Nabal. En het is zeker, dat een vrouw veelmeer op hem winnen zal met geduld, dan met razernij en geweld.

Salomo noemt, in het voorbijgaan van allerlei andere soorten van schepen, alleen een koopmansschip. Dat stelt hij tot een spiegel voor een deugdzame vrouw.

Een koopmansschip is een verbinding tussen verscheidene landen en koninkrijken. Het is een hand, waarmee het het ene land aan het andere land overzee zijn behoeften aanreikt. Het is een knecht zonder rust. Want het is nauwelijks terug in de haven of het wordt alweer uitgezonden en vaart heen en weer ten dienste van de koopman Deze en andere diensten is ook een deugdzame vrouw aan haar man verschuldigd.

Hiermee zouden wij kunnen volstaan, maar Salomo houdt nog niet op. Want hij voegt er tenslotte dit nog bij, dat een vrouw zo'n koopmansschip behoort te zijn, dat zijn nering van verre haalt. De schepen van kooplieden gaan verscheidene routes. Sommigen brengen de handelswaren weg, anderen brengen ze mee. Sommigen varen uit, anderen komen binnen. Tussen beide is een zeer groot verschil. Want een schip dat uitvaart, wordt gewoonlijk met een angstvallig hart nagestaard. De koopman is bevreesd, want het schip kan door zeerovers worden gekaapt, kan door onweder vergaan en kan door achteloosheid van de schipper en de stuurman schipbreuk lijden. Maar een schip, dat voor de wind en welvoorzien met kostbare lading de haven

binnenloopt, wordt altijd met vrolijke ogen en harten begroet. Dan is men van de winst zeker.

Schepen die uitvaren, kunnen de koopman bankroet en anderen met hem berooid maken. Maar schepen, die een goede reis hebben gehad en voorspoedig zijn aangekomen, kunnen alle wonden zalven en de kas en het krediet van de koopman versterken.

Welnu, wat betreft een deugdzame vrouw zegt Salomo, dat zij niet is als een schip, dat waren wegbrengt, maar zijn nering binnenbrengt. En met goede reden en bescheid voegt Salomo dit erbij. Want er zijn vrouwen, die als schepen zijn, welke hun waren niet binnenbrengen, maar wegbrengen. Zij zijn niet om hun mannen te verrijken, maar om hen te verarmen. Kortom, zij zijn enkel roofschepen. Zij weten van niets anders, dan van lui en lekker te leven, duur gekleed te gaan en van zichzelf op te pronken als een pop om op een altaar te zetten. Wat van ver komt en het meeste kost, dat hebben zij het liefst. Wat betrouwbare kooplieden aan de man brengen, dat is voor hen al te gewoon, menen zij en wat iedereen eet, is hondenkost. Zij moeten hun brood hebben uit het ene land en hun drank uit een ander land. Zij moeten spijs hebben uit West-Indië en saus uit Oost-Indië. Elke vinger van zo'n vrouw is een haak. Zij is niet anders dan voortdurend een dief in het huis van haar man. Eva, de vrouw van Adam, was niet tevreden met verschillende vruchten van allerlei geboomte die in het paradijs waren. Zij wilde haar lust juist verzadigen met de verboden vrucht en zij verloor haar man, zichzelf en al haar nakomelingen. De vrouwen van Israël walgden van het manna, het hemels brood der engelen. Zij riepen om vlees. Zij moesten kwakkelen hebben, lekkere vogeltjes, die niet anders waren dan slijmbrokken, waarin zij, hun mannen en hun kinderen zich verslikten, stervende met het vlees tussen de tanden. Zo gaat het nog dagelijks met sommige verwende vrouwen. Zij slepen het ziekenhuis achter zich aan en voordat zij sterven, hebben zij nog gebrek aan droog brood. Want zuipers en brassers verarmen, legt Salomo, en moeten gescheurde klederen dragen, Spr. 23:21. Maar een deugdzame vrouw brengt rijkdom mee en dat van verre.

Het is niet altijd een deugdzame vrouw, die bij het huwelijk veel goederen van nabij meebrengt, te weten uit haar ouderlijk huis. Maar zij is deugdzam, die vele goederen van ver meebrengt. Want de slechtste mensen hebben vaak de vetste potten en de beste erfdelen en zijn de allerrijksten in vaderlijke erfpoederen. Daarentegen zijn de godvruchtigste meestal zoals Esther was en hebben soms niet meer dan zij met hun handen kunnen verdienen.

Het is heden ten dage onder de mensen veelal gebruikelijk, dat zij een vrouw zoeken te krijgen op zo'n wijze, zoals Judas de Heere Jezus zocht te verraden, met deze vraag: Hoeveel wilt u uw dochter meegeven? En als de vader geen beter lied kan zingen, dan wat Petrus tot de kreupele zei: "Zilver en goud heb ik niet", Hand. 3:6, dan is het huwelijk van de baan. Dan helpt niets, al is de dochter zo gehoorzaam als Sara, zo godvruchtig als Anna en zo vriendelijk als Abigail. Deze lieden tasten lelijk mis. Want het is geen goed kenmerk van een deugdzame vrouw, dat haar ouders haar veel geld meegeven, maar dat zij elf veel geld en goed van verre inbrengt.

Wal wordt met dat "van verre" bedoeld, of hoe kan dat geschieden? Dat geschiedt aan de ene kant door haar naarstigheid en aan de andere kant door haar godvruchtigheid. Is het een wonder, dat zij het ver weet te brengen, als ze zuinig en naarstig is? Door wat al middelen verschaft zij de welvaart van het huis. Zij maakt van een speld een penning, van een penning een stuiver, van een stuiver een gulden, enz. Van zand maakt zij lood, van lood tin, van tin zilver en van zilver goud. O, wonderlijke alchimie.

Heeft zij in haar huis hemden, kragen, lakens, enz. nodig, dan loopt zij niet direct naar

de winkels, waar men alles op het duurst kopen moet. Maar zij voorziet zich van vlas en van dat vlas spint zij een draad om garen te maken. Van dat garen laat zij een web weven, of een stuk linnen laken en neemt daarvan af, wat zij voor zichzelf en de haren nodig heeft. Zij naait het met haar handen op een vakkundige wijze samen. Ziet hier, zij haalt het "van verre", dat is, van de eerste natuurlijke grondstof. Verder kon zij het niet halen.

Daarop ziet Salomo, als hij zegt: "Zij zoekt wol en vlas, en werkt met lust harer handen. Zij steekt haar handen uit naar de spil, en haar handpalmen vatten het spinrok", Spr. 31:13, 19. Maar gesteld eens, dat een vrouw te rijk, te groot en te hoog van aanzien is om een hand naar het werk uit te steken, dan nog kan zij met haar ogen groot welvaren in haar huis teweegbrengen. Zij ziet toe op wat er in haar huis omgaat en het brood der luiheid eet ze niet, zegt Salomo in Spr. 31:27.

Zij staat van verre en overziet het werk van haar knechten en dienstboden. Zo maakt zij hen ijverig, die anders met de handen over elkaar, lui en ledig zouden gaan zitten. Daarenboven is zij hierdoor een oorzaak, dat zij zich getrouw en eerlijk gedragen, die anderszins wel kromme wegen zouden bewandelen.

Kortom, het is nauwelijks met een tong uit te spreken, wat een vlijtig oog van een vrouw voor profijt kan doen in een huis en dat al "van verre". Maar wij moeten dit woord van Salomo, als hij zegt "van verre", nog verder inzien. Want als een vrouw godvruchtig is, dan brengt zij rijkdom en welvaren in het huis van haar man van zeer verre, namelijk van de poorten des hemels af. Door haar godzalige daden en vurige gebeden, doet zij de zegen van God nederdalen op haar huis, zodat het dikwijls rijk en overvloedig wordt, zonder dat men terdege kan weten waar het vandaan komt.

Zo de HEERE het huis niet bouwt, tevergeefs arbeiden des- zelfs bouwlieden daaraan. Het is tevergeefs, dat men vroeg opstaat, laat opblijft, eet brood der smarten; het is also, dat Hij Zijn beminde als in de slaap geeft, Ps. 127:1, 2.

De onvruchtbare Rachel en Hanna, hebben door hun gebeden kinderen van de Heere gekregen. Welnu, is een deugdzaame vrouw machtig, dat zij tegen de loop der natuur kinderen kan voortbrengen uit een onvruchtbaar lichaam, hoe veel te meer is zij bij machte de mindere zegeningen over haar huis te hebben. Paulus zegt: "maar de godzaligheid is tot alle dingen nut, hebbende de belofte des tegenwoordigen en des toekomstigen levens", 1 Tim. 4:8. En Christus zegt: "Maar zoekt eerst het Koninkrijk Gods en Zijn gerechtigheid, en al deze dingen zullen u toegeworpen worden", Matth. 6:33. Zolang als de ark van God in het huis van Obed-Edom was, zolang was daar des Heeren zegen. Evenzo zal ook de zegen van God in een huis zijn, waarin een deugdzaame vrouw is.

Welnu, een deugdzaame vrouw, zegt Salomo, is gelijk een koopmansschip, dat zijn handel van verre doet komen. Zij is een koopmansschip gelijk, niet alleen in schijn, maar ook inderdaad. Zij gedraagt zich zo, dat men met waarheid deze gelijkenis op haar kan toepassen.

Het is niet genoeg, dat zij een koopmansschip lijkt te zijn. Koper is soms even schoon voor het oog als goud. De duivel zelf weet zich lieflijk voor te doen. Ja, hij weet zich te veranderen in een engel des lichts. Ten ware, dat een boosaardige vrouw de schijn niet aannam een koopmansschip te wezen, menig man zou er dikwijls zo lelijk bedrogen niet mee uitkomen. Daarom moet een deugdzaame vrouw inderdaad een koopmansschip gelijk zijn, in de betekenis zoals Salomo hier spreekt, te weten, voor zover het een middel is om allerlei koophandel van verre te bekomen.

Sommigen trachten wel van buiten op een koopmansschip te lijken, maar niet van binnen. Van buiten is het schip van de koopman sierlijk om aan te zien, maar van binnen heeft het zijn waren, zijn koophandel en zijn voordelen.

Menige vrouw denkt genoeg te hebben, als zij maar van buiten enige schoonheid heeft in het aangezicht, in lijf en leden, in kleding en anderszins. Daarop wordt zij trots en laat de vlag van hovaardij met de wimpel van lichtvaardigheid openlijk wapperen. Maar de zodanigen misleiden en bedriegen zich zeer. Want dezelfde Salomo zegt: "De bevalligheid is bedrog, en de schoonheid ijdelheid", Spr. 31:30.

Zoals de buitenkant van een schip door weer, wind en water langzamerhand afslijt, zo zal ook de uiterlijke schoonheid van een vrouw, door droefheid, ziekte, ouderdom en andere ongevallen van lieverlee verdwijnen.

De innerlijke schoonheid of deugdzaamheid van een vrouw, is verre de allerbeste: "een vrouw die den HEERE vreest, die zal geprezen worden", Spr. 31:30. De sterren in de nacht en de zon op de middag schijnen zo helder aan de hemel niet, als zo'n vrouw. Zij blinkt in haar huis. Zo'n vrouw is een schip, dat bekwaam is om zichzelf, haar man en haar ganse huisgezin in een goede haven te brengen. In de haven, die bij de zeelieden genoemd wordt: De haven van een goede hoop. Ja, in de rusthaven van het eeuwige leven.

Dit is de deugdrijke bruid, die ik u uit de Spreuken van Salomo heb willen voordragen, omdat u afscheid neemt van het gezelschap der maagden en jonge dochters. Van nu af aan gaat u een huisvrouw worden. Uw trouwe vader heeft zorg gedragen voor uw tijdelijke bruidsschat, wat u alle dagen van uw leven dankbaar erkennen moet. Ik, die een vader voor velen ben in Christus, in de geest, heb u uit reine liefde dit geestelijk goed ten huwelijk willen meegeven. En ik begeer daarvoor geen andere dank noch beloning, dan dat u het met een toegenegen hart aanneemt en metterdaad betracht.

Ik twijfel er geenszins aan of u dit zult doen, ook zonder deze aansporing. Uw deugd is genoeg bekend. Arbeid slechts om in de deugd van dag tot dag meer en meer toe te nemen.

Volg Gods Woord. Richt u naar het voorschrift van Dien, de gehele weg van uw leven, zo zult u nooit verdwalen.

Laat het Oude en Nieuwe Testament als uw Castor en Pollux wezen, Hand. 28:11, en het Gesternte, waarnaar u zeilt. Zo zult u altijd welvaren en voor uw God, voor uw man en voor de gehele wereld zeer lieflijk zijn.

Voor uw God zult u altijd een reine maagd zijn en blijven, voor uw man een kroon en voor de gehele wereld als een hof vol bloemen, als een springader van water.

In wat meer is, u zult uzelf een goede consciëntie bereiden, die een dagelijks bruiloftsfeest en een gedurig wellevens is. Ja, u zult uzelf een goed fundament weggleggen in het toekomende leven, 1 Tim. 6:19.

Om dan te besluiten. Opdat u hiernamaals een schip zou mogen zijn, dat de hemel binnenzeilt, zo make de Heere u hier als een schip van een koopman, dat zijn brood van verre doet komen, door Jezus Christus, Amen.

GEBED VOOR PASGETROUWDEN

Eeuwige, Almachtige God, barmhartige hemelse Vader. Schepper, Onderhouder en Regeerder van alle dingen. Liefhebber der mensen. Wij loven en danken U, dat Gij ons niet alleen zo wèl geschapen, maar ook zo genadiglijk naar ziel en lichaam hebt bewaard van onze ontvangenis en geboorte af tot deze huidige dag toe. En dat Gij ons begenadigd hebt met de zaligmakende kennis van Uw Zoon, onze Heiland Jezus Christus, door de Heilige Geest. Bij alle voorgaande weldaden, hebt Gij nog deze gevoegd, dat Gij onzer beider harten en lichamen aan elkander in de echt hebt verbonden. Wil ons om Christus' Uws Zoons wil bewaren bij een vast geloof, een gestadige liefde en een onbewegelijke hoop, opdat wij U mogen leven, U mogen sterven en in U één mogen zijn. Gij zijt een rein en onbevlekt Wezen. Gij hebt een welgevallen in kuise harten. En Uw lust is onder de leliën te weiden. Daarom bidden wij U, o Heere, bewaar ons toch voor alle boze lusten en onreine vermenging, alsmede voor alles wat ons daartoe zou mogen ontsteken, opdat wij voor U een goede consciëntie mogen behouden. En daar Gij het zijt, genadige Vader, die de onvruchtbare doet wonen in een vol huisgezin en maakt, dat zij blijde vaders en moeders worden van vele kinderen, als het ons tot zaligheid dient, o Heere, zo wil ons laten zien de vrucht van onze lichamen. En geef dat wij die naderhand godzalig mogen grootbrengen, ten einde door ons huwelijk niet alleen deze wereld vermeerderd worde, maar ook het Rijk van Uw Zoon, Jezus Christus.

Wij weten wel, Heere God, dat Gij een bijzonder behagen hebt in deze drie schone stukken: Wanneer broeders één zijn, de naburen elkander liefhebben en man en vrouw zich met elkander goed verdragen. Wil ons dan verbinden in enigheid des Geestes, door de band des vredes. Niet alleen aan onze bloedverwanten en geburen, maar inzonderheid aan elkander. Weer de satan, weer alle venijnige tongen, zodat zij geen twist onder ons zaaien, noch ons tegen iemand anders ophitsen. En als het zou gebeuren, dat wij door zwakheid overrompeld in enige misstand vielen, Heere, laat ons daarin toch niet blijven steken en verstikken, maar als Gij de toorn tussen ons ziet oprijzen, laat deze toch altijd voor zonsondergang weer ondergaan. Verleen ons ook ons dagelijks brood. Maak ons wakker in ons beroep om vlijtig te arbeiden en in het zweet van ons aangezicht ons brood te eten. Strek Uw zegen uit over onze nering en hantering. Geef ons een dankbaar hart tot U en een mild hart tot onze naaste, opdat wij van Uw zegen de nooddructige gaarne mededelen. Behoed ons huis en onze hof en alles wat Gij ons verleend hebt voor alle ongevallen. Bewaar ons voor ontrouw in huisgezin, knechten en dienstdoden. Bewaar ons voor dieven en moordenaars, voor brand en watersnood, voor pest en schadelijke ziekten, voor overrompeling door onze vijanden, voor alle schade en schande. Wil Uw heilige engelen als bolwerken rondom ons legeren, dat zij ons op al onze wegen behoeden en op hun handen dragen, opdat wij onze voet aan geen steen stoten. En aangezien elk huisgezin zijn kruis heeft en de huwelijke staat vanwege de zonden aan menigerlei verdriet is onderworpen, zo verleen ons, Heere, geduld en lijdzaamheid. Leg ons niet meer op, dan Gij weet dat wij kunnen dragen. Maar wil met alle verzoekingingen een zalige uitkomst geven, opdat wij de overwinning mogen behouden. En dat wij na de loop van dit tijdelijke leven, hiernamaals het eeuwige leven mogen beërven om Christus' Uws Zoons wil, Die met U en de Heilige Geest, één enig God, leeft en regeert in eeuwigheid, AMEN.

2. EEN TROOSTELIJKE SAMENSpraak TUSSEN DE HEERE EN EEN TREURENDE ZIEL.

DE HEERE

O Mijn beminde, waarom vreest u? Waarom bent u zo verslagen en ongerust? Doet u er wel goed aan om op Mijn kastijdingen vergramd te zijn? Waarom ergert u zich, als Ik u aan Mijzelf gelijk maak? De weg van innerlijke en uiterlijke benauwdheden, waarop Ik u doe wandelen, heb Ik immers eerst voor u bewandeld? Waarom weigert u Mijn kruis op u te nemen en Mij te volgen? Mark. 8:34. Waarom weigert u van die beker te proeven, die Ik terwille van u gedronken heb?

DE ZIEL

O Heere, schenk mij de hulp van Uw Geest, zo zal alle verdriet met U en om Uwentwil mij zoet wezen. Alles wat Gij gedragen hebt, Heere, dat was om mijnentwil. En indien ik zó gesteld zou zijn, zoals ik behoor gesteld te wezen, dan zou ik gewillig zijn om alles te dragen wat Gij, mijn God, mij zou believeen op te leggen. Maar helaas, het is mijn vervloekte verdorvenheid, die mij doet denken, dat Uw kruis mij een last is, Matth. 11:30. Daarom, o Heere, ondersteun mij met Uw genade, opdat ik Uw juk licht mag achten en in deze verdrukkingen met U, vreugde mag vinden, Jak. 1:2.

DE HEERE

Ik weet dat de oorzaak van uw verdriet en uw vrees de overdenking van uw zonden is. Maar geliefde, waarom ziet u zó op uw zonden, dat u niet tegelijkertijd ziet op Mijn barmhartigheden? Waarom vergroot u zó uw boosheden, dat u Mijn rijke barmhartigheden verkleint? Zijn zij enigszins met elkaar te vergelijken? Was het om uw goede werken, dat Ik eerst met u in vriendschap trad? En meent u nu, dat Ik u om uw kwade werken ten enenmale wil verlaten? Onder de lof, die men Mij geeft, is ook deze, dat Ik het goede werk, dat Ik begin, zal voleindigen, Filipp. 1:6.

Het behaagt Mij wel, dat u bedroefd bent vanwege uw zonden, die u tegen Mij begaan hebt, maar Ik wil ook, dat u zich troost met de genade die Ik u bewezen heb. Overdenk Mijn werken van oudsher en wat Ik u gedaan heb, zover u zich dat heugen kunt, Ps. 77:12. Hoe heb Ik voor u gezorgd in uw jonge en tedere jaren, Ps. 71:6. Zie nu terug en merk op. Heeft de Engel van Mijn tegenwoordigheid u niet geleid, toen u noch wijsheid noch sterkte had om uzelf te regeren? Jes. 63:9. Ben Ik toen niet begonnen om u Mijn Naam bekend te maken? Kunt u ontkennen, dat Mijn genade u van veel zonden weerhouden heeft, waartoe uw natuur geneigd was en waarin u op het punt stond te vallen? En toen u zondigde, met wat een geduld heb Ik uw bekering verwacht en hoe goedertieren heb Ik uw overtreding voorbijgezien, Jes. 30:18.

Kunt u ontkennen, dat Ik uw hart vervuld heb met vrolijkheid en uw tong heb doen overvloeien van redenen vol roem, toen Ik u genade gaf om u te bekeren van uw zonden? Ps. 145:7. Ja, toen Ik u Mijn gunst en barmhartigheid deed begeren over de zonden van uw jeugd met een gebroken hart en met wenende ogen? Ps. 25:6, 7. Waarom wilt u dan niet op Mijn genade betrouwen tot het einde toe?

DE ZIEL

Ik zou, o Heere, de ondankbaarste zijn die er leeft, indien ik niet beken, dat in de veelheid van mijn gedachten menigmaal Uw genade mij vertroost heeft, Ps. 94:19. Maar och, helaas, ik heb Uw goedertierenheid niet naar behoren beantwoord. Want ondanks vele nieuwe blijken van Uw barmhartigheden, heb ik tegen U gezondigd,

terwijl ik beter wist. Mijn zonden staan nu voor mij en getuigen, dat ik niet waard ben om Uw lieflijkheid nog langer te smaken.

DE HEERE

Geldt Mijn genade alleen voor een dag? Geldt zij slechts voor een jaar? Of is zij voor eens en altijd voor degene, die Ik tot de Mijne gemaakt heb in Christus Jezus? Wilt u Mijn barmhartig- lieden beperken en bepalen binnen zulk een nauwe engte? Denkt u, dat zij niet kunnen worden uitgestrekt over uw overredingen? Wilt u Mijn genade met zo'n korte maat afmeten, lat u denkt, dat Ik niet meer kan geven dan uw hart kan ontvangen? Is het niet Mijn lof, dat Ik machtig ben om uitermate overvloedig te geven, boven alles wat Mijn kinderen van Mij Kunnen eisen of denken? Ef. 3:20. Weet u niet, dat zo hoog als de hemelen zijn boven het aardrijk, dat alsoo Mijn gedachten ook boven de uwe zijn? Ps. 103:11.

Hebt u niet vernomen, dat Mijn barmhartigheid over al Mijn werken is? Ps. 145:9. Hoeveel te meer is zij dan over u, die niets bent in vergelijking met uw werken. En indien Mijn barmhartigheid over u is, hoeveel te meer is zij over alles wat u doen kunt. Waarom wilt u dan uw zonden gelijkstellen aan Mijn barmhartigheden? Indien Ik zulke genade in Mijn kinderen vereis en begeer dat zij elkander hun feilen zullen vergeven, niet alleen zeven maal, maar tot zeventig maal zevenmaal, welk medelijden en ontferming is er dan in Mijzelf? Matth. 18:22.

Daarom, Mijn beminde, mistrouw niet om de veelheid van uw ronden, maar wees versterkt door Mijn genadige beloften. Ik heb ze gedaan zonder bepaling van tijd. Want in wat tijd ook de zondaar zich bekeert van zijn zonden, heb Ik beloofd zijn boosheid uit Mijn gedachtenis te doen, Ez. 33:12. Ik heb Mijn genadige beloften gedaan zonder enige uitzondering van zonden: "Al waren uw zonden als scharlaken, zij zullen wit worden als sneeuw", Jes. 1:18. Ik heb Mijn genadige beloften gedaan zonder uitzondering van personen, want zo wie afstand zal doen van zijn boze wegen, die zal Ik aannemen, Jer. 3:14.

Laat deze drieërlei algemeenheid van Mijn beloften u opbeuren en sterken, opdat uw ongeloof Mijn barmhartigheden niet binnen nauwere palen besluit dan Ik ze heb uitgestrekt.

DE ZIEL

Wees mijn ongelovigheid genadig, o Heere, ik geloof bij stukjes en beetjes. Heere, kom mijn ongeloof te hulp. Bevestig en versterk mijn wankelbaar hart met Uw goede en Heilige Geest. Mijn consciëntie verdoemt mij zozeer, dat ik vrees voor Uw gerechtigheid. Want Gij zijt meerder dan de consciëntie en zult mij nog veelmeer verdoemen, zo Gij met mij in het gericht treedt, Ps. 143:2.

DE HEERE

O Mijn beminde, bedenk, dat de oorzaak van uw tegenwoordige onrust deze is, dat u wel met het ene oog op uw zonden en op de gerechtigheid van Mijn Vader ziet, maar met het andere oog niet op Mij ziet in Wie Zijn gerechtigheid voldaan is en in Wie uw zonden alreeds gestraft zijn, Jes. 53:5, 11.

Zeg mij, geliefde, meent u door uzelf en door de heiligheid van uw gestalte te krijgen, wat u zal bevrijden van de vrees van Zijn gerechtigheid? Of bent u tevreden dat in Mij te zoeken? Indien u dit in uzelf zoekt, bedenk wat u doet. Wilt u uw eigen zaligmaker wezen? Of zal men zeggen, dat Zijn genade u niet heeft zalig gemaakt? Zo u niet in een staat van ellende verkeerde, waartoe zou Zijn genade dan geopenbaard worden? En indien uw toestand op aarde zo was, zoals zij behoort te wezen, wat schiet er dan

anders over dan dat de lof van Zijn genade verloren gaat? Keer u daarom tot Mij en zoek in Mij uw leven.

Wilt u weten wat het uwe is? U bent een zondaar. Laat voor Mij de roem alleen zijn. Ik ben uw Zaligmaker. Meent u dat Mijn wonden krachteloos zijn, of dat er geen kracht in Mijn lijden is? Acht u uw wonden zo dodelijk, dat ze door Mijn verdiensten en kracht niet kunnen genezen worden? Zal er een dokter zijn, die een kostbare zalf zal uitgieten waar ze niet nodig is, of waar ze geen nut kan doen? En denkt u, dat Mijn Vader zou begeren, dat Mijn bloed tevergeefs vergoten zou worden, als Zijn gerechtigheid U verschrikt? Gedenk dat Zijn gerechtigheid in Mij voldaan is en dat Hij Zelf deze woorden gesproken heeft: "Deze is Mijn Zoon, Mijn Geliefde, in Denwel ken Ik Mijn welbehagen heb", Matth. 3:17. Ik ben niet in de wereld gekomen om te roepen rechtvaardigen, maar zondaren lot bekering, Luk. 5:32.

Blijf bij Mij dan niet weg, omdat u een zondaar bent, maar kom juist daarom tot Mij en Ik zal u verkwikken, Matth. 11:28.

DE ZIEL

O Heere, ik weet dat er in Uw bloed een reinigende en verzoenende kracht is en dat er leven is in Uw dood, 1 Joh. 1:7. Maar k vrees steeds, dat mijn zonden verdienen, dat Gij Uw verdiensten mij nog zou moeten toepassen. Want och, helaas, ik bevind, dat de oude mens in mij sterk en wakker is en dat de woelingen der zonde nog macht in mij hebben om vruchten ter dood voort te brengen, Rom. 7:23, 24.

HEERE

Geliefde, doe Mijn genade in u geen ongelijk en klaag niet zodanig over uw verdorvenheid, dat u Mij de eer en de lof niet zou geven. Kunt u ontkennen, dat u Mijn kracht gevoeld heb, die in u werkte? Ef. 3:20. Heb Ik niet uw consciëntie menigmaal besprengd met het vredemakende bloed van Christus? Hebr. 9:14. Vanwaar komt zulk een betuiging van goede dingen, zulk een gevoelige genade, die bij tijd en wijle uw hart met vreugde en uw mond met lofzangen vervuld heeft? 1's. 108:2. Heb Ik u niet dikwijls opgewekt tot grote vreugde om de Naam des Heeren aan te roepen? Ps. 116:13, 14. Heb Ik niet gemaakt, dat u de Naam van Christus openlijk beleden hebt, ondanks uw eigen schade? En hoe menigmaal is uw hart, wanneer u Mijn Woord gehoord hebt, zo krachtig bewogen geweest, dat het in u een heilige wroeging gewerkt heeft en een inwendige verbrokenheid vanwege uw zonden, die in uw tranen is uitgebarsten? Heb Ik u niet doen worstelen tegen uw ongeregelde lusten? Heb Ik u niet dikwijls sterkte gegeven, zodat u de verzoeken van de duivel tegengestaan hebt? Indien Ik u aan uzelf had overgelaten, hoe dikwijls zou u uw vijand tot een roof geworden zijn?

Gedenkt u niet, dat de verzoeker u besprongen heeft, maar dat Ik u de gelegenheid om te zondigen ontnomen heb? En toen de gelegenheid aanwezig was, heb Ik toen niet de verzoeker bedwongen en weerhouden? Ja, als de verzoeker en de gelegenheid beide aanwezig waren, heb Ik toen niet uw hart vervuld met de liefde en de vrees van Mijn Naam en u alsoo verhinderd om tegen Mij te zondigen?

En als u dikwijls uit zwakheid hebt gezondigd, heb Ik u toen niet met een gesmolten hart en wenende ogen weer opgebeurd en Mijn vorige gemeenschap met u vernieuwd? Hos. 2:13. Zodat u vanaf het eerste uur dat Ik u begon te vernieuwen niet kunt zeggen, dat Ik u in uw zonde heb laten liggen, zoals Ik anderen gedaan heb, die vervreemd zijn van de genade. En nog veelmeer andere vruchten van Mijn werkingen in u kunt u niet loochenen.

Zijn dit geen onbedrieglijke tekenen van Mijn genade in u? Kan de natuur dit doen?

Kunt u hieruit niet opmaken, dat Ik u de verdiensten van Jezus Christus begon toe te passen tot vergeving van uw zonde en de kracht van Jezus Christus tot levendmaking van het nieuwe leven? Daarom, al hebt u van uzelf nog zo'n gering gevoelen, laat echter het werk van Mijn genade in haar waarde. Wees nederig en verslagen. Ik zal u niet straffen, wanneer u op uw eigen verdorvenheid ziet, maar verblijd Mij over de nieuwe schepping die Ik begonnen ben. Zo in u niet anders zou zijn dan wat u van nature hebt, voorwaar uw toestand zou ellendig wezen. Maar omdat zich een nieuwe schepping in u bevindt, Ef. 2:10, zo heb goede moed. Verkeert u in zo'n duisternis, dat er geen licht in u is? Of heeft de zonde u zozeer in haar macht, dat er geen wil in u is om goed te doen en dat er geen liefde in u is tot gerechtigheid? Als u zegt, dat u geen zonde in u hebt, dan bent u een leugenaar. Maar als u zegt, dat er niets anders in u is dan zonde, bent u ook een leugenaar. Ik ben begonnen om u over te zetten uit de duisternis in Mijn licht en u tot een nieuw schepsel te maken, Kol. 1:13. En meent u, dat Ik Mijn werk in u zal laten varen en niet in u zal volbrengen? Filipp. 1:6. Daarom, Mijn beminde, geef aan de duivel of aan uw eigen verdorvenheid geen gehoor, Ef. 4:27. Neem niet hun getuigenis wil, maar het Mijne. Denk niet dat Mijn panden, die Ik u gegeven heb, geen geloof waard zijn om daardoor verzekerd te zijn van de genade.

DE ZIEL

Ik kan niet ontkennen, o Heere, dat ik menigmaal de zoetheid van Uw hemelse vertroosting gesmaakt heb, die mijn ziel dikwijls verheugd hebben, Ps. 94:19. Maar och, helaas, mijn droefheid is des te groter, omdat ik door mijn eigen schuld waardig ben daarvan beroofd te worden, want ik heb Uw Heilige Geest bedroefd. Ja, ik heb mijn best gedaan om Hem uit te blussen, 1 Thess. 5:19. Daarom is het, dat de vertrooster, Die mijn ziel placht te verkwikken, heengegaan is, Klaag1. 1:16.)Ik gevoel ik Zijn tegenwoordigheid niet, zoals tevoren.

DE HEERE

Omdat Ik niet veranderd ben, daarom is het, dat gij, o kinderen Israëls, niet omgekomen zijt, Ma1. 3:6. U bent weliswaar aan vele veranderingen onderworpen, maar Ik blijf Dezelfde en bij Mij is geen schaduw van verandering, Jak. 1:17. Wees daarom niet verschrikt, o Mijn beminde. Denk niet dat Ik u verworpen heb, al is het dat Ik soms Mijn aangezicht voor u verberg. Al Mijn wegen zijn voor de Mijnen barmhartigheid en waarheid. Het is om uw bestwil, dat Ik soms van u heenga en het is om uw bestwil, dat Ik weer tot u terugkeer. Want als Ik tot u kom, to is het tot uw vertroosting, opdat u in uw menigvuldige aanvechtingen niet door gedurige droefheid zou worden overvallen. Hoe dikwijls hebt u dit ondervonden, toen u van liefde krank was, dat Ik u met Mijn flessen wijn heb versterkt en met Mijn appelen heb verkwikt. Mijn vrucht is zoet geweest in uw mond en Ik heb Mijn linkerhand onder uw hoofd gebracht en met Mijn rechterhand heb Ik u omhelsd, Hoog1. 2.

Maar Ik heb deze heerlijke ondervindingen weer van u weggenomen, opdat de goedheid van Mijn vertroosting u niet zouden verheffen om daarmee uw broeder te minachten en om tegen Mij te zondigen. En opdat u, wat u door Mijn vrije bedeling hebt, niet zou toeschrijven aan uw eigen gestalte. Geef aan Mij de lof, dat Ik het beste weet wat u het nuttigst is. Indien Mijn dienaar Paulus nodig had om door kinnebakslagen van de duivel vernederd te worden, opdat hij zich niet bovenmate zou verheffen vanwege de grootheid van zijn openbaringen, hebt u dan niet nodig, dat Ik u nederig houd, door uw innerlijke oefeningen?

Indien Mijn vertroosting u altijd bijbleven, zo zou u denken, dat uw hemel een

blijvende stad op aarde was, Hebr. 13:14. U zou nalaten een betere te zoeken, die te komen staat. U zou de plaats van uw ballingschap voor uw thuis houden en de Godspenning voor het kapitaal, dat Ik u beloofd heb. Bedenk dit wijselijk bij uzelf, dat, al lach Ik u niet altijd even vriendelijk toe en al vervul Ik u niet altijd met blijdschap, Ik u nochtans altijd liefheb. Want die Ik liefheb, die heb Ik lief tot het einde toe, Joh. 13:1.

Indien Ik de deur van Mijn kamer voor u sluit, dan is dit niet om u buiten te houden, maar om u te leren kloppen.

Indien ik Mijzelf met vele voorhangsels bedek, zodat u de glans van Mijn vriendelijk aangezicht niet kunt zien, dan is dit maar om u op te wekken om Mij te zoeken. En indien het soms schijnt dat Ik u verlaat, dan is het om u te bewegen om Mij na te volgen, opdat u zich zou haasten naar de hemel, waar u Mij zult genieten zonder ophouden, Filipp. 3:20.

Jozef was zo wijs, dat hij zijn tedere liefde voor zijn broeders verborg, totdat hij ze bracht tot een nederige erkenning van hun zonde. En toen hij zag, dat zij zich vernederden, werd zijn liefde ontstoken en was hij weer zo vriendelijk om zichzelf aan hen bekend te maken, Gen. 45:1. Meent u, dat Ik u met minder wijsheid en met minder liefde behandel?

Op de bede van de Kanaänese vrouw, gaf Ik eerst een scherp antwoord, Matth. 15:26. Zo wil Ik soms de schijn verwekken streng te handelen met degenen die Ik lief heb en dat Ik zelfs hun gebeden gram ben, Ps. 80:5. Maar uiteindelijk wil Ik hun Mijn liefde openbaren en hen met Mijn oneindige barmhartigheden omhelzen, Jes. 38:17.

DE ZIEL

Heere, laat mij toch eens weer tot U spreken, opdat Gij mij mocht antwoorden, zo zal ik niet meer klagen. Als ik zou zien, dat mijn gestalte zo was, zoals Uw heilig Woord van mij begeert, zo zouden Uw vertroostingen mij verblijden. Maar ach, helaas, hoever ben ik er vandaan, waar ik behoor te wezen. Mijn kracht is verzwakt, daarom overvallen mij menigmaal mijn ongeregelde genegenheden. Begeef ik mij tot bidden, zo kan ik niet vanwege de hardheid van mijn hart. De gebroken geest, het gesmolten hart en de wenende ogen zijn van mij geweken. Zoek ik troost in Uw Woord, zo vind ik ze niet. Enerzijds word ik gekweld door twijfelingen. Heirlegers van angsten en droefheden omringen mij. En dit alles komt door de zwakheid van mijn geloof. Mijn ongeloof bedriegt mij door gemis van dat licht, dat mij behoorde te onderwijzen. Het doet mij denken, dat Uw bezoeken voortkomen uit Uw toorn en dat zij beantwoorden aan het misverstand van mijn consciëntie, alsof zij rechtvaardige beschuldigingen waren. Anderzijds word ik beroofd van de troost, die Uw Woord mij voorgedragen heeft, door het ontbreken van de aannemende en toepassende kracht die in het geloof is. Daarom, Heere, ontferm U over de troosteloze toestand van mijn ziel.

DE HEERE

O beminde, laat de aanmerking van uw gebrek en uw onvolmaaktheden u niet moedeloos maken. Gedenk dat Ik de hoeveelheid van de genade, die Ik Mijn heiligen op aarde gegeven heb, een Godspenning genoemd heb, de eerstelingen des Geestes, Rom. 8:23. Daarmee heb Ik hun te verstaan gegeven, dat wat zij verkregen hebben niet is te vergelijken met wat zij nog zullen ontvangen.

Daarom, zoek niet op de aarde wat Ik besloten heb u niet eerder te geven dan wanneer u in de hemel zult gekomen zijn. Uw gelukzaligheid in dit leven bestaat niet in de verzadiging en de volle genieting van wat u graag zou hebben, maar in een honger en dorst naar dezelve. Indien Ik hen had zalig verklaard, die met gerechtigheid verzadigd

zijn, dan had uw gebrek u met recht mismoedig mogen maken. Maar Ik heb zalig genoemd degenen die honger en dorst, Matth. 5:6. Daarom, indien u uzelf tracht te verloochenen, de dienstbaarheid van uw zonde moede bent en troost zoekt in Mijn Woord, maar deze zo gauw niet kunt vinden, zoals u wel zou willen, gedenk nochtans, dat Ik beloofd heb de begeerten te vervullen van degenen, die Mij vrezen, Mark. 11:24.

Smart het u, dat u niet altijd even hartelijk bidden kunt? Gedenk dan, dat Mijn kinderen dikwijls verkeerd oordelen over zichzelf en dat hun toestand niet altijd overeenkomt met hun gevoel. Want veel gebeden kunnen tot Mij gedaan worden door de Geest met zuchten, die zijzelf niet onder woorden kunnen brengen, maar die nochtans Mij bekend en als luidroepende stemmen zijn, waaraan Ik niet voorbij kan zonder die te beantwoorden.

DE ZIEL

O mijn ziel, wees tevreden met des Heeren bedeling en twijfel er niet aan, dat al uw gebrek en heilige begeerte eens zullen vervuld worden. Gedenk welk een zorg uw Zaligmaker droeg voor de menigte die Hem navolgde, toen Hij sprak: "Ik word innerlijk met ontferming bewogen over de schare; want zij zijn nu drie dagen bij Mij gebleven en hebben niet wat zij eten zouden. En indien Ik hen nuchter naar hun huis laat gaan, zo zullen zij op den weg bezwijken; want sommigen van hen komen van verre", Mark. 8:2, 3. O geheel en al zoete en troostrijke woorden. Zij vragen Hem niet om brood, nochtans is Hij met zorg over hen vervuld om hun dat te geven.

Indien Hij zo bekommerd was om hun lichamelijke nooddrift te vervullen, meent u dan, dat Hij de geestelijke nooddrift van de Zijnen zal vergeten? Zij volgden Hem drie dagen en Hij rekent dit voor een lange tijd. En terwijl zij gereedstaan om van Hem heen te gaan, vreest Hij, dat zij op de weg zullen bezwijken. O mijn moedeloze ziel, zult u niet voor altijd op de genade van uw God vast vertrouwen? Zal Hij degenen, die Hem zoeken niet verzadigen? Zal Hij u geen antwoord geven, terwijl u tot Hem roept? Zal Hij niet voor u zorgen, u, die geen drie dagen, maar vele jaren op Hem gewacht hebt? Hij heeft immers de schare niet willen laten bezwijken, die gereed stond om van Hem heen te gaan? En zal Hij u dan laten bezwijken, terwijl u Hem volgt? O zoete Zaligmaker, zalig zijn ze, die op U betrouwen, Ps. 2:12.

Daarom, Heere, vermeerder mijn geloof in U, dat niets mij ooit van U zal kunnen scheiden, Rom. 8:39.

DE HEERE

Wat betreft de zwakheid van uw geloof, de afgrond van al uw onrust, die komt voort of uit een misverstand, of uit een verkeerde toepassing. Het is, dat is zeker, een bijzondere weldaad om het verstand te hebben, dat verlicht is met het ware Licht, 2 Kor. 4:6. Bid dan, dat Mijn licht u mocht beschijnen met gedurig bidden en onderzoeken van de Schrift, opdat u niet ongerust gemaakt wordt, door de dwaling van uw consciëntie, alsof ze een billijke beschuldiging zou zijn.

Het is waar, dat Ik de consciëntie gesteld heb om u te dienen tot waarschuwing. Maar alleen dan zult u acht geven op haar waarschuwingen, wanneer zij door Gods Woord bevestigd worden. Indien de dwalingen van uw consciëntie u ergens in verschrikken en u doen denken, dat Mijn bezoeken en kruisen voortkomen uit Mijn gramschap, onderricht dan uw consciëntie beter door het Woord.

Gedenk dan, dat Ik hem liefheb die Ik kastijd, Hebr. 12:6. En als Ik u kastijd, zo zoek Ik geen voldoening aan Mijn gerechtigheid. Zou dit wel zo zijn, dan is het geen wonder, dat zulke gedachten u verontrusten.

Let, geliefde, op de schone beloften die Ik aan Mijn knecht David gedaan heb en in hem aan alle andere heiligen: "Indien zij Mijn inzettingen ontheiligen en Mijn geboden niet houden, Zo zal Ik hun overtreding met de roede bezoeken en hun ongerechtigheid met plagen. Maar Mijn goedertierenheid zal Ik van hem niet wegnemen", Ps. 89:32-34.

DE ZIEL

O troostrijk woord. Mijn ziel, vergeet het nimmermeer, dat hoewel Zijn roeden op uw hals liggen, echter Zijn barmhartigheid van u niet wordt weggenomen. En al is het, dat uw overtredingen vele zijn, nochtans wil Hij Zijn verbond met u niet veranderen. Onthoud het, zeg ik, opdat u in uw zwaarigheid aan deze misvatting vanwege Gods handeling met u geen plaats meer geeft.

De vrome Job meende in zijn verdriet, dat de Heere hem vervolgde als een vijand om zijn zonden en dat Hij hem deed erven de zonden van zijn jeugd, Job 13:26. Maar uit de historie blijkt, dat dit des Heeren bedoeling niet geweest is. Zo heb ik ook dikwijls gedacht, dat de zware hand des Heeren die mij drukte, voortkwam uit Zijn gramschap, alsof Hij Zijn tedere genade voor mij door toorn voor altijd had toegesloten, Ps. 77:10. Heere, laat Uw licht bij mij blijven, opdat ik niet meer door zulke mistroostige gemoedsbewegingen tegen U zondig. Heere, ga nog voort met Uw knecht aan te spreken, want Uw vertroosting hebben mijn ziel verheugd, Ps. 94:19.

DE HEERE

Welnu, wat de zwakheid van uw geloof betreft in het aannemen en toepassen van Mijn beloften, moet u gedenken, dat Ik

Degene ben Die het gekrookte riet niet wil verbreken, noch de rokende vlaswiek wil uitblussen, Jes. 42:3. Wat is er kleiner dan een mosterdzaad? Al zou de maat van uw geloof niet groter zijn, nochtans heb Ik dat geloof niet uitgesloten van de mededeling van Mijn beloften, Luk. 17:6.

Een goedertieren vader heeft daarin vermaak, dat zijn teder kind hem bij de hand houdt. En weet u niet, dat zoals een vader zijn zoon verschoont, also de Heere die verschonen wil die Hem vrezen? Ma1. 3:17. Hebt u niet gelezen, dat hoewel het geloof van Mijn knecht Jakob zeer zwak was, zoals u zien kunt uit de grote vrees, die hij had voor Ezau, dat nochtans zijn zwak geloof machtig was om Mij vast te houden, totdat Ik hem gezegend had? Gen. 32:26.

Daarom, wees niet mismoedig, want al is het, dat u Mij niet kunt aangrijpen met de hand van een sterk geloof, als u maar de zoom van Mijn kleed kunt aanraken met uw vinger, zo zult u kracht uit Mij trekken, Luk. 8:46.

Overdenk ook bij uzelf, dat het geloof van Mijn kinderen nooit groter is, dan wanneer het gevoelen daarvan het zwakste is en het minst vernomen wordt. Het is voor een ieder gemakkelijk om te midden van een heerlijk besef en onuitsprekelijke blijdschap te geloven. Maar wanneer iemand in Mij geen gevoelige troost vindt en nochtans in Mij gelooft en troost van Mij verwacht, voorwaar, het geloof van zo een is een groot geloof.

Zodanig was het geloof van Mijn knecht Job, die in zijn grootste benauwdheid aan Mij dit antwoord gaf: "Zie, zo Hij mij doodde, zou ik niet — tegen hoop op hoop — hopen?", Job 13: 15. Rom. 4:18.

Hield niet desgelijks de Kanaänese vrouw vast aan Mijn genade met haar onoverwinlijk geloof, toen zij zelfs geen genade vernam? En gaf Ik haar niet een gunstig antwoord en noemde Ik haar geloof daarom niet een groot geloof? Matth. 15:28.

DE ZIEL

O mijn Zaligmaker, Gij zijt de sterkte, waardoor ik staande blijf in de aanvechtingen. Vervloekt zijn degenen die willen, dat mijn ziel van U een verkeerd gevoel zou hebben. O Heere, wees mij genadig en laat nimmermeer toe, dat de boosheid van mijn vijand tegen mij de overhand zou krijgen. Zoete Jezus, bewaar mijn hart, dat gaarne door Uw eigen genade U zou willen bewaren.

Mijn ziel, gedenk, dat het nu de tijd van strijden is en dat de tijd van triomferen zal volgen. Waarom zou dan het voortduren van deze rusteloze stormen u ongerust maken? Al had u maar eenmaal in uw hele leven de overwinning behaald, wat een genade is dat geweest, dat de Heere u midden in de slag deed triomferen. Nu dan, u kunt niet ontkennen, dat de Heere u vele blijde overwinningen nu en voorheen gegeven heeft. Daarom, mijn ziel, verblijd u en keert weder tot uw vorige rust, want de HEERE heeft aan u welgedaan, Ps. 116:7. Houd al deze bijzondere overwinningen voor gegeven panden van de volkomen en uiteindelijke overwinning, die u eenmaal verkrijgen en genieten zult over al uw vijanden, als de God des vredes de duivel onder uw voeten zal vertreden, Rom. 16:20.

DE ZIEL VERBLIJDT ZICH IN DE HEERE

O Heere, is er zulk een troost in Uw kruis, wat is er dan in Uw kroon? En zo Gij ons zulk een vreugde geeft, als Gij ons aangrijpt om ons met Uw roeden te kastijden, Heere, wat zult Gij ons dan doen ondervinden, wanneer Gij ons in Uw armen zult omhelzen om ons te kussen met de kussen van Uw mond? Och, dat ik dit altijd mocht gevoelen. Het zwaarste verdriet zou licht wezen, als Uw vertroosting tegenwoordig zijn. Voorwaar, Heere, alle zwartigheid verdwijnt, zodra Gij mijn ziel begint te verlichten. Daarom, o mijn Liefde, mijn Licht, mijn Leven, mijn Vrucht, mijn Kroon, mijn Eer, mijn Sterkte en mijn Hulp in tijden van nood, als Gij aan mijn rechterhand zijt zo zal ik niet vrezen, wat ook mijn vijand zou kunnen doen, Ps. 118:6. O zalige tijd, toen ik U leerde kennen. Gezegend zij de Naam des HEEREN in der eeuwigheid.

DE ZIEL TRIUMFEERT OVER DE DUIVEL

O duivel, vijand, al is het dat uw vijandschap mij nu zwaar valt, nochtans dank ik mijn God door Jezus Christus, dat u mijn tegenstander bent en dat Hij mij in Zijn strijd gesteld heeft om tegen u te strijden. Als ik bedenk, dat de Heere in het paradijs een onverzoenlijke vijandschap heeft uitgeroepen tussen u en onze gezegende Zaligmaker, het Zaad der vrouw, Christus Jezus, Gen. 3:15, dan acht ik mij in hoop gelukkig, dat u mijn tegenstander bent en dat mij de genade gegeven is om tegen u te strijden. Want daaruit weet ik, dat ik niet van de uwen ben, maar dat ik aan die zijde ben, waar Christus de Kapitein is, waar al Zijn heiligen soldaten zijn en waar de overwinning zeker is.

O, bedrieglijke slang, is in mij zo'n schrik ontstaan vanwege de zonden, die ik zo dwaas door uw verlokking begaan heb, waar zou ik terechtgekomen zijn, als ik u was blijven volgen. Daarvoor hebben de voorkomende barmhartigheden des Heeren mij bewaard. Ik heb door ervaring geleerd, dat u een trouweloze verrader bent. U verzoekt de mens tot zonde en bent tevens de eerste, die hem beschuldigt van die zonden, die hij door uw aanraden begaan heeft. De Heere wil dit goede voornemen van mijn hart versterken om voortaan nimmermeer naar uw leugenachtige woorden te luisteren. Hij zal niet toelaten, dat mijn ziel in uw bedrieglijke strikken verstrikt wordt.

In wat het werk van mijn zaligheid betreft, moet u weten, dat het een werk is, dat mijn God in weerwil van u wil volbrengen. Waarom zou ik uw woorden geloven? U durfde

in twijfel te trekken, dat mijn Zaligmaker de Zoon van God was, Matth. 4:6. En is het een wonder, dat u tegen Zijn kinderen durft te /eggen, dat ze Hem niet toebehoren? Is er wel een waarheid zo zeker, die u niet durft te ontkennen? Waarom zou ik dan nog langer met u in discussie treden. Mijn zaligheid bestaat niet in uw gekijf, noch in mijn antwoord, maar houdt stand door des Heeren onveranderlijk besluit der verkiezing, Rom. 9.

Al wilt u mij voorspreken, daarom zou ik niet beter zijn en al spreekt u mij tegen, daarom ben ik niet slechter. Toen u beleed, dat Jezus de Zoon van God was, zo bestrafte Hij u en rekende het Zich geen eer te zijn om uw getuigenissen te hebben, Luk. 4:34, 35. Toen u uitriep, dat Paulus en Silas dienstknechten waren van de allerhoogste God, zo namen zij nochtans uw getuigenis niet aan, al sprak u de waarheid, Hand. 16:17.

Daarom, al zou u tegen mij zeggen, dat ik een uitverkoren kind van God ben, zo zal dat mij niet des te meer zekerheid geven; en indien u het ontkent, zal ik daarvan niet des te minder zeker zijn. Zeg wat u wilt, u bent uzelf altijd gelijk. U bent een leugenaar geweest van den beginne. Vervloekt bent u door de Heere in al uw wegen en met al uw plichten. Vervloekt zijn zij, die met u in vriendschap leven. Gezegend zij de HEERE in der eeuwigheid, Die mij verlost heeft van uw bedriegerij en tirannie.

BESLUIT VAN DE SAMENSPRAAK

O Heere, Gij zijt geprezen, dat het U liefd heeft om de nederige staat van uw dienstknecht aan te zien, Luk. 1:48. Gij zijt mij in mijn benauwdheid te hulp gekomen en hebt mij met Uw genade vertroost. Heere, voed mij altijd met dit Manna en verkwik mij uit de springaders van het levend Water. Betoon mij altijd enig goed teken van Uw genade, opdat mijn vijand, de duivel, die mij onrustig zoekt te maken, beschaamd moge worden, omdat Gij mij te hulp zijt gekomen, Ps. 86:17.

EEN TROOSTELIJKE BETRACHTING

Als u met aandacht ziet en nauwkeurig opmerkt, dan zult u bevinden, dat Gods kinderen in al hun aanvechtingen niet zo zeer daders, maar lijdens van het kwade zijn, Rom. 7:14-26. Toen dit in mijn gedachten kwam, zo ontstond op staande voet hieruit een troost in het midden van mijn benauwdheid. De Heere gaf mij genade om te verstaan, dat deze bewegingen waarmee ik gekweld werd, niet zo zeer acties waren die ik deed, maar geestelijke overrompelingen van mijn vijand, die steeds tegen mij strijdt. Want in der waarheid, ik heb geen behagen in die bewegingen en sta ze ook niet toe.

Soms bestrijdt mijn vijand mij met heirlegers van vrees, soms met heirlegers van twijfels en vaak met benden van onreine en zwevende bewegingen. Soms met hopen van wereldse zorgen, die mijn ziel innemen en de vonken van het geestelijke leven, die de Heere in mij ontstoken heeft, zoeken uit te blussen.

Daarom, Heere, antwoord voor mij, want ik lijd geweld. Mijn vijand wil mij overvallen. Maar, o Heere, mijn hoop is eeuwig op U. Kom mij te hulp door Uw kracht, zo zal ik leven. En de Heere rekent mij geen van die zondige bewegingen toe, die mijn vijand tegen mijn ziel verwekt heeft.

Bedenk dit wijselijk, o mijn ziel, en onthoud het. God, Die u in deze krijg gebracht heeft en Die uw Aanschouwer en Helper is, zal u nooit de daden van de duivel toerekenen. Leer wijselijk die daden te onderkennen en bezwijk niet, maar troost uzelf en protesteer, zolang u onder dat geweld lijdt, zodat u met de apostel kunt zeggen: "Ik dan doe datzelfde nu niet meer, maar de zonde, die in mij woont", Rom. 7:17. O Heere, verlos mij van het woeden van deze geestelijke tirannie. Menigmaal dacht ik

verslonden te worden, maar Gij hebt mij opgebeurd. Geprezen zij mijn God in der eeuwigheid en de Heere zij mijn sterkte tot het einde toe.

EEN GEBED

O Heere, hoe is het mogelijk, dat mijn ziel hier kan leven in het uitwonen van U, 2 Kor. 5:8, of dat ze kan wandelen in het midden van deze gedurige strikken en dat ze kan bestaan tegen deze felle kwellingen, tenzij het U belieft om mij nu en dan Uw aanschijn te laten zien. De toestand van Jozef in de gevangenis was zo naar niet als de mijne. Zijn verzoeken in het huis van Potifar waren niet zo langdurig als de mijne. De vrees van Daniël te midden van de leeuwen, was niet groter dan de mijne, die dagelijks duizend doden smaak. Jeremia in zijn duistere kerker werd niet met zulke vrezes gekweld, als die dagelijks tegen mij samenrotten. De enige troost van mijn ziel is in Uw barmhartigheden. Gij zijt met Jozef geweest en daarom was voor hem het gevangenhuis gemakkelijker dan het paleis van Potifar. Gij zijt met Daniël geweest en daarom deden de woedende leeuwen hem geen leed. Heere, wees met mij en vermeerder Uw kracht in mijn ziel, zo zal ik leven. Al is de tijd nog niet gekomen, dat ik voor U zal verschijnen en U zal zien, nochtans, Heere, laat mij in dit land van mijn vreemdelingschap die glans van Uw lieflijk en zoet gelaat mijn deel zijn om mij te onderschragen. Want Gij, Heere, kunt mij in één uur zoveel blijdschap in Uw vriendelijk aangezicht doen zien, die genoeg is om mijn hoofd voor eeuwig op te heffen. En buiten dat gezicht, kan mijn geloof niet anders dan bezwijken, mijn hoop niet anders dan wankelen en mijn leven niet anders dan wegwijnen. Daarom, o Heere, verberg Uw aangezicht niet altijd voor mijn ziel. Zoals Gij mij de verdrukkingen deelachtig maakt en overvloedig mijn deel doet zijn, laat ook also mijn vertroosting overvloedig mogen wezen door Jezus Christus. Ik weet, dat Gij mij altijd in genade aanziet, maar, Heere, laat mij het toch vernemen en ondervinden, dat ik gevoelen mag, dat Uw genade voor mijn ziel zoet is.

AMEN

3. HEILZAME ONDERRICHTING OM ZALIG TE STERVEN AAN DE KERK VAN CHRISTUS IN NEDERLAND EN INZONDERHEID BINNEN DE STAD DELFT.

Waarde en beminde vrienden, *die even dierbaar geloof met mij verkregen hebt door de rechtvaardigheid van onze God en Zaligmaker, Jezus Christus, genade en vrede zij u vermenigvuldigd.*

De Heere onze God spreekt in Jer. 6:16: "Staat op de wegen en ziet toe, en vraagt naar de oude paden, waar toch de goede weg zij, en wandelt daarin; zo zult gij rust vinden voor uw ziel". Met deze woorden wordt ons te kennen gegeven, dat er bijzonder veel aan gelegen is, welke koers de mens neemt tijdens de loopbaan van zijn leven, die niet anders is, dan een kleine wandeling, een korte dagreis, een reis die spoedig eindigt. Want is die koers goed, zo vindt hij rust voor zijn ziel en hiernamaals het eeuwige, zalige leven. Wandelt hij verkeerd, dan mist hij zowel het één als het ander.

Wij lezen in Matth. 7, dat er twee poorten, twee wegen en twee uiteinden zijn. Er is een wijde en een enge poort, een brede en een nauwe weg. Er is een uiteinde ten verderve en een uiteinde ter zaligheid.

Aan de enge poort staat de gekruiste Christus, Die de mensen een nauwe weg aanwijst, dat is, tot een nauwgezette levenswandel en zegt: "Zo iemand achter Mij wil komen, die verloochene zichzelf, en neme zijn kruis dagelijks op en volg Mij", Luk. 9:23. Wanneer nu iemand de stem van Christus gehoorzaamt, de enge poort ingaat en zijn voet zet op deze nauwe weg, die heeft het eerst vrij zwaar. Want scherpe distels en doornen van vele bekommelingen en wederwaardigheden, de spot der weelderigen en de verachting der hovaardigen, de felle aanvallen van de listige satan, die vele vurige pijlen op zijn benauwde ziel afschiet, doen hem dikwijls zuchten, sidderen en huiveren. En zo wordt hij als een verdord blad, als een droge stoppel, herwaarts en derwaarts gedreven om ter rechter, of ter linkerzijde van dit smalle pad af te wijken. Maar wanneer hij evenwel kloekmoedig voortgaat en tot het einde toe volstandig blijft, zo behoudt hij een goede consciëntie. Hij geraakt eindelijk door de dood in het eeuwige leven, waar de volheid der vreugde en de lieflijkheid altoos en eeuwig wezen zal.

Daarentegen staat aan de wijde poort de bedrieglijke wereld, als een schone, opgepronkte en verlokkende vrouw van lichte zeden. Zij raadt de mens de brede weg aan, dat is, een ruime en ongebonden levenswandel, zoals de valse profeten zeiden tot de koning Achab in 1 Kon. 22:12: "Trek op naar Ramoth in Gilead, en gij zult voorspoedig zijn".

Wanneer nu iemand de wereld gehoor geeft, de wijde poort ingaat en zijn voet zet op die ruime weg, zo heeft hij het eerst gemakkelijk. Hij wandelt naar zijn vleselijke lusten, of in vleselijke zorgeloosheid zonder juk, als een Belialskind en volgt zijn eigen verdorven lusten, zoals een weerhaan de wind. Hij eet het vette, hij drinkt het zoete, hij gaat gekleed in purper en zijde. Dansen, springen, spelen, zingen, feestvieren en in alle wellust zwemmen, is zijn dagelijks bedrijf.

Maar tenslotte komt de droevige dood hem achterop en stoot hem onverwachts, als van een hoge en steile bergtop, in de afgrond der duisternis neer, waar een wenen der ogen en een knersen der tanden eeuwig zijn zal. Waar de worm niet sterft en waar het vuur niet uitgeblust wordt.

Wie zou toch niet liever voor een korte tijd wat ongemak willen verdragen om daarna zonder einde te triomferen, dan voor een korte tijd plezier te hebben en daarna eeuwig gepijnigd te worden? Niettemin gaan de meeste mensen de wijde poort in en

bewandelen de brede weg die ten verderve leidt. Daarentegen vinden weinig mensen de enge poort en verkiezen de nauwe weg die ten eeuwige leven leidt. Nauwelijks het tiende deel van de wereld is gewillig om op de aanneming van de Heere Christus zich te keren tot geloof en boetvaardigheid. Maar zij versmaden veel de eenvoudigheid van het heilig Evangelie en

schamen zich om als A. B. C-kinderen op de school van Jezus Christus te zitten. Ja, ze zijn zo stijf bevroren in hun onwetendheid, dat ze zichzelf zegenen op de brede weg. Zij menen in hun dwaasheid, dat er geen mens op aarde in een gelukkiger staat leeft dan zijzelf. En daarom lachen zij hen als zotten uit, die door de enge poort kruipen en op de nauwe of moeilijke weg van godzaligheid met tranen en smarten naar de hemel voortsukkelen.

Kortom, zij leven zo, alsof zij nooit denken te sterven. En wanneer de dood komt, dan sterven zij zo, alsof zij niet anders hebben te verwachten dan een beter leven.

Aangezien ik dit in de dienst van mijn Heere en Meester, Jezus Christus, vele jaren lang met grote droefheid ondervonden heb, zo heeft het mij, die nu tot een hoge ouderdom geklommen ben en mijn rust begin te ruiken, goed en nodig gedacht de pen op het papier te zetten. Ik wilde nog voor mijn heengaan uit deze wereld, tot onderwijs van leergierige mensen, in het kort deze geestelijke strijd beschrijven en duidelijk tonen op welke wijze men de laatste vijand, namelijk de dood, op een gelukkige wijze kan overwinnen en zekerlijk kan overgaan van dit tijdelijke tot het eeuwige leven.

Is er dan iemand, mijn beminde vrienden, die zijn behoudenis liefheeft en zoekt, zoals ik hoop dat een ieder van u doet, ziet hier dan een licht op uw weg. Ziet hier een lamp voor uw voeten. Neem dit boekje door, niet eenmaal, tweemaal of driemaal, maar telkens weer en opnieuw. Laat het 's avonds met u naar bed gaan en 's morgens met u opstaan. Leg het aan uw hart en druk het in uw ziel. Wees verzekerd, dat het u dienen zal tot een gewisse wegwijzer ter zaligheid. Bent u gezond, het zal u nog gezonder maken. Wordt u ziek, het zal een getrouwe ziekenvertrooster voor u wezen, die nooit van u zal scheiden. Voelt u zich omringd met banden en angsten van de dood, dan zult u, indien u dit korte voorschrift opvolgt, met koning David rust vinden voor uw ziel, Ps. 116:7. U zult met de martelaar Stéfanus een open hemel zien en met de oude Simeon in vrede heengaan, Hand. 7:56 ; Luk. 2: 29.

Gering is mijn talent, maar groot is mijn liefde. Uw eeuwige behoudenis is mijn enig oogmerk. Doch de maan alleen is veel te zwak om de druiven te doen rijpen; de hitte van de zon moet daarbij komen. Zo weet ik eveneens, dat deze mijn onderwijzing, die niet meer is dan een zwak maanlicht in de duisternis, geen rechte vrucht zal kunnen verschaffen, tenzij de Heere Christus, de Zon der Gerechtigheid op uw hart zal schijnen en door de levendige stralen van Zijn Heilige Geest mijn zwakke woorden in u zal bekrachtigen.

Daartoe bid ik Hem onderdanig in deze, gelijk ik ook meteen Zijn Goddelijke Majesteit bid uit de grond van mijn hart, dat Hij ons lieve vaderland en Zijn heilige Kerk daarin, wil maken tot een gezegende ark, waarin u en uw nakomelingen mogen welvaren en behouden worden, AMEN.

DELFT, 2 JULI 1647.

UW ALLER DIENAAR IN CHRISTUS,
DIONISIUS SPRANCKHUYSEN.

HOOFDSTUK 1.

DAT DE WETENSCHAP VAN WEL TE STERVEN ALLE ANDERE WETENSCHAPPEN OVERTREFT.

Men leest in het heilig Evangelie, dat er te Bethanië twee gezusters woonden. De één werd Maria genoemd en de ander Martha. Martha was zorgzaam en onrustig van aard, Maria daarentegen was stil en opmerkzaam. Want toen onze Heere Jezus in hun huis kwam, ging Maria stil aan Zijn voeten zitten en luisterde graag naar Zijn woorden. Martha daarentegen was erg druk om de tafel van alles te voorzien en de Heere rijkelijk te onthalen. Ziet hier twee verschillende karakters van twee gelijke vrouwen, die samen onder één hart gelegen hadden.

Ons staat te bezien, wie zich het beste en loffelijkste gedroeg. Martha geloofde, dat het stilzitten van haar zuster als een trage loomheid te bestraffen was. Daarom zei ze tot Jezus Christus: "Heere, trekt Gij U dat niet aan, dat mijn zuster mij alleen laat dienen? Zeg dan haar, dat zij mij helpe", Luk. 10:40. Doch de Heere keerde dat blad om en toonde haar, dat het juist anders met de zaak gelegen was dan zij meende. Want Hij antwoordde haar: "Martha, Martha, gij bekommert en ontrust u over vele dingen; Maar één ding is nodig; doch Maria heeft het goede deel uitgekozen, hetwelk van haar niet zal weggenomen worden", Luk. 10:41, 42.

Het is zeker, dat die mensen geenszins te prijzen zijn, die zich- /elf in de beslommeringen van aardse dingen zo verdiepen, dat ic altijd met die zorg bevangen zijn en daardoor hun gedachten nooit richten op iets hogers. Zij laten het ganzenei varen en lopen het mierenei na. Zij zijn bezig om vlinders te vangen en ondertussen verliezen zij koninkrijken. Het is met hen gelegen als met de wilde mensen in Indië, die glazen kraaltjes kiezen in ruil voor klompen goud. Nooit kunnen de uren van ons leven beter worden besteed dan wanneer wij die opofferen aan het heilig Evangelie en met Maria alle gelegenheden waarnemen om onszelf te oefenen in de leer van Christus; een leer die naar de godzaligheid is en tot de gelukzaligheid heenleidt.

Andere lessen onderwijzen ons hoe men huisgezinnen, scholen, steden, republieken en koninkrijken moet regeren; hoe men grote legers in het veld moet brengen; hoe men de sterren des hemels moet observeren, de zeebodem moet onderzoeken, het land moet meten, het vee moet verzorgen, de akker moet voorbereiden en verder hoe men verschillende ambachten moet hanteren. Oefeningen, die allemaal ook wel hun nut hebben, maar alleen tijdens dit met haast voorbijgaande leven. Zij bezorgen de mensen soms een heerlijke naam, een groot profijt en een vermakelijk plezier, maar alleen een zodanig profijt, die met de wereld moet verdwijnen. Daarentegen wijst de leer der waarheid die naar de godzaligheid is ons de weg tot het eeuwige leven en brengt ons tot zodanige vreugde, rijkdom en glorie die eeuwig zullen duren, zonder einde en zonder ophouden.

En om nog meer te zeggen, andere lessen en wetenschappen, ook de allerscherpzinnigste, zoals de filosofie, de medicijnen, de rechtsgeleerdheid, enz. , nemen veel tijd in beslag en geven slechts een klein genot in het uitoefenen. Het is veel geschreeuw, maar weinig wol. Een lange tijd moet men daarin bezig zijn en zich het hoofd breken, voordat men daarin grondig ervaren wordt. En als men nu tot de uiterste top van geleerdheid schijnt geklommen te zijn, dan daalt men plotseling neer in het graf. En met de dood gaat ook het licht van de wetenschap uit, als een ster, die verschiet. Maar de leer der waarheid die naar de godzaligheid is, heeft een korte weg en bevat een eeuwig welvaren. Men kan haar inhoud snel begrijpen en nooit zal men

de vrucht daarvan verliezen.

Evenwel is het niet om het even hoe men in de leer der godzaligheid zijn voeten zet of zijn weg neemt. Sommigen blijven met hun hersenen hangen aan de geschillen van de religie. En na veel hoofdzweten verliezen zij menigmaal de waarheid die zij zogenaamd zochten. Tegelijk verstoren zij zowel de vrede van hun naaste, alsook de rust van hun eigen gemoed.

Anderen geven zichzelf geheel over om die dingen aan te merken, die met meer zoetheit voor het verstand en met minder kwelling van het gemoed vergezelschap gaan. Bijvoorbeeld, hier is er één, die besteedt al zijn gedachten om de hoogte, diepte, lengte en breedte van de liefde Gods te beseffen. Daar is er één, die spant al zijn krachten in om de menigvuldige wonderen van de vernedering en de verhoging van onze Zaligmaker Jezus Christus uit te vinden.

De derde vindt zijn lust in het doorwandelen van de onmetelijke landouwen en lieflijkheden van de hemel.

De vierde staroogt op de onuitblusselijke brand en onsterfelijke worm van de liet.

De vijfde belacht de ijdelheden van deze wereld, enz.

Mijns inziens is het vooral een zeer profijtelijke oefening, dat men de bekwaamste middelen opzoekt om heilig te leven en dan zalig te sterven. Zoals de bruid van Christus, de Christelijke Kerk, in het Hooglied van Salomo deed. Zij had haar hoofd gekamd. Zij liet het schone, zachte en gladde haar niet los hangen, noch om haar oren in het wilde weg rondwapperen, maar zij heeft het samengevlochten in twee vlechten en deze om haar hoofd gewonden, Hoogl. 6. Zo behoren ook alle christenen hun gedachten niet los en ongebonden herwaarts en derwaarts te laten slingeren, maar altijd de gedachten van wèl te leven en de gedachten van wèl te sterven, als twee gelijke haarvlechten om hun hoofd te dragen.

Wèl te leven is zeer nodig. Want missen we dat doelwit, dan missen wij het voornaamste oogmerk, waartoe wij het leven van God in de schepping ontvangen hebben.

God heeft ons wonderlijk geschapen naar het lichaam en Hij heeft een levende ziel in onze neus geblazen, Gen. 2:7. Zo Leeft Hij ons als Zijn stadhouders in de wereld gesteld. Niet opdat wij alleen onze buik zouden vullen en onze lemen hut zouden oppronken met de menigte van Zijn schepselen. Maar opdat wij onze zielen tot onze milde Schepper zouden verheffen, Hem zouden kennen, danken en dienen om daarna met een goede verantwoording van alles tot Hem terug te keren. Zoals een vertegenwoordiger, die, zal hij met blijdschap en eer naar zijn vaderland terugkeren, niet met het goed van zijn opdrachtgever de grote meneer moet spelen, maar zijn opdracht moet uitvoeren om winst te doen.

Doch aan het wèl sterven is nog veelmeer gelegen dan aan het wèl leven. Want gesteld eens, dat iemand in zijn leven zevenmaal, ja zeventig maal zevenmaal een fout begaat, dan nog kan hij deze telkens weer, door bekering tot zijn God en verzoening met zijn naaste, goedmaken. Maar sterft hij in zijn zonden, dan blijft het zo. Hij kan dat nimmer overdoen. De mens sterft maar eenmaal Het is de mens gezet eenmaal te sterven, en daarna het oordeel, zegt Paulus, Hebr. 9:27. Let goed op dat woord eenmaal. In de hemel sterft men nooit, in de hel sterft men altoos, maar in deze wereld sterft men eenmaal Zou men zevenmaal kunnen sterven, dan was er geen nood. Ja, zou men. nog eens kunnen sterven, dan zou het gevaar zo uitnemend groot niet zijn. Maar hier staat eenmaal en daarmee is het voor eeuwig afgedaan.

Met grote ontroering spreekt Job hiervan in hoofdstuk 14:7-10: "Want voor een boom, als hij afgehouden wordt, is er verwachting, dat hij zich nog zal veranderen en zijn

scheut niet zal ophouden. Indien zijn wortel in de aarde veroudert en zijn stam in het stof versterft; hij zal van den reuk der wateren weder uitspruiten, en zal een tak maken, gelijk een plant. Maar een man sterft als hij verzwakt is, en de mens geeft den geest; waar is hij dan?" Dit is zeker, dat een mens noch door de reuk van de frisse wateren, noch door de warmte van de allesverkwikkende zon, noch door het pit van de heilzaamste dingen van de wereld in dit tijdelijke leven kan worden hersteld, als hij door de dood eens geveld is. Als hij in het graf gezonken is, dan is er nergens zo'n ervaren dokter die hem daaruit weer kan oprichten om de weg nog eens te gaan.

Een zandloper of een uurglas is een bekwaam beeld van ons leven. Nochtans, als dat uurglas is verlopen, kan men het weer omkeren om opnieuw te beginnen. Maar als ons leven eenmaal is geëindigd, dan is daar geen omkeren, noch oprichten, noch vernieuwen meer aan.

O, hoe dwaas zijn dan al degenen, die de leer van wèl te sterven niet willen behartigen. Ja, die niet eens van de algemene sterfelijkheid willen horen spreken.

Er werd gesproken van Christus' dood en begrafenis, toen Hij In het huis van Simon aan tafel zat en aldaar overgoten werd met een zalf van zeer kostelijke en onvervalste nardus, Matth. 16:7. Maar begin eens tijdens de maaltijd van sommige lieden over de dood te spreken, terstond zullen zij dat gesprek, als een ongepaste tafelrede, afbreken. Ja, niets kan hen zo onbehaaglijk voorkomen, op welke tijd en plaats het ook zou mogen zijn, dan dat zij gewezen worden op de algemene sterfelijkheid.

Gesteld eens, dat zij naar de kerk zijn geweest en daar dit woord gehoord hebben: "Gij dwaas, in dezen nacht zal men u ziel van u afeisen; en hetgeen gij bereid hebt, wiens zal het mijn", Luk. 12:20, dan is dit als een verschrikkelijk donderslag n hun oren en als een zwaardstoot door hun hart, zodat ze een afkeer krijgen van de kerk. Helaas, hoe is het mogelijk dat zulke mensen, als het met hen op het sterven aangaat, dat niemand ontgaan kan, zich dan gerust tot de dood zouden kunnen begeven en aan God een gezaligde ziel kunnen opofferen.

Wees toch wijzer, lieve vrienden. Wees zoals de pelgrims of reizende lieden, die zich op een onbekende weg bevinden. Zij spreken een ieder aan die zij ontmoeten om te vernemen of zij niet van het rechte pad zijn afgedwaald. Onderzoek ook zo steeds wat de rechte wijze is om wèl en zalig te sterven, opdat door die Goddelijke heirbaan mocht aankomen in het nieuwe Jeruzalem hierboven.

Ik denk aan Jozef van Arimathéa, een eerlijk raadsheer, Joh. 19:41, die van zijn luthof een school des doods maakte. Want hij had zijn graf laten toebereiden in het midden van zijn hof, opdat hij daar in- en uitgaande, altijd aan zijn sterven zou gedenken en opdat zijn genodigde vrienden de zoetigheid van zijn tegenwoordige vreugde zouden vermengd zien met zijn toekomstige dood. Hij deed om zo te spreken water bij de wijn. Hoor wat ik u nu zal zeggen van de keizer Maximilianus toen aan hem te Innsbruck een heerlijk paleis vertoond werd, dat pas voor hem gebouwd was, fluisterde hij zijn oudste kamerling deze woorden in het oor: 'Wat deze werklieden hier gemaakt hebben, is een voortreffelijk meesterstuk. Niettemin staat het mij niet aan. Ik denk een ander huis te laten timmeren, dat mij veel beter zal passen.'

Kort daarna liet hij in het geheim zijn doodkist en zijn doodskleed klaarmaken en wat zijn dood lichaam nog meer nodig zou hebben. Daarna sloot hij de kist, dekte haar toe en liet haar thuis bewaken. Vele aanzienlijke heren wisten niet beter of het was de schatkist van de keizer. Als hij op reis ging nam hij haar per boot of wagen met zich mee, wel vijf jaren voor zijn dood, om nimmer te vergeten, dat hij zich tot het sterven moest bereiden.

Nu is het onze bedoeling niet, vrienden, u te overreden, dat u ook precies zo zou moeten doen. Veel minder, dat u naar het voorbeeld van die bezeten mens in Markus 5

zou gaan wonen in de graven der doden. Of dat u zich met Philostratus zeven jaar voor de dood zou ophouden in uw graftombe. Maar door deze voorbeelden heb ik u uw sterven willen indachtig maken, opdat u de gedachte daaraan niet geheel in de wind zou slaan, terwijl andere voortreffelijke personen deze zo zeer ter harte hebben genomen.

Ja vrienden, weeg elke adem van uw leven. Daarvan zult u eens nauwkeurig rekenschap moeten afleggen in het strenge oordeel van God. Maar weegt inzonderheid de laatste ademtocht van uw leven. Deze is van het grootste gewicht. Want hoedanig deze is, zodanig zal het zijn. Waar de boom valt, daar zal hij wezen, Pred. 11:3. En in de staat, waarin de dood de mens achterlaat, daarin zal het oordeel hem onderzoeken. Sterft iemand in zijn zonden, zijn zonden zullen met hem opstaan. Zij zullen met hem voor Gods rechterstoel verschijnen, hem daar beschuldigen, overtuigen en veroordelen. Zij zullen hem als een zware molensteen om zijn hals doen wegzinken in de afgrond van de hel.

Mijn God, ik schrik, beef en sidder, als ik aan de staat van zo'n mens gedenk. Maar aan de andere kant zullen zij vrolijk opstaan, die geheiligd van hier gaan.

Al de aardigheid van een vertoning is gelegen in het slot daarvan; het is het einde, dat het werk kroont. Wanneer de zon rood ondergaat, dan verwachten wij een lieflijke morgenstond. Maar wij vrezen voor onweer, wanneer zij ondergaat achter een nevel. Zo is het ook gelegen met het eeuwig wèl of eeuwig kwalijk varen van de mensen. Het hangt af van zijn wèl of kwalijk leven en met name van zijn wèl of kwalijk sterven. Als zijn levensdag heilig is geweest, kan zijn stervensnacht niet anders dan gerust wezen. Op een godzalig leven volgt een gelukzalig sterven en een christelijke uitgang van dit tijdelijke leven is een gewisse ingang in het eeuwige leven.

Onze Zaligmaker Christus heeft eens de joden de deugd van eelt heidense koningin in Scheba voor ogen gesteld tot een des te sterkere overtuiging van hun consciëntie, Matth. 12:42. Wat zou het kunnen schade, als wij hier ook eens de verstandigsten onder de heidenen op het toneel laten verschijnen? Zo blind waren zij niet, of zij konden wel zien hoeveel er aan het laatste eindje van des mensen leven gelegen is. En daarom hebben zij ook naar hun vermogen of naar de mate van hun kennis gearbeid, dat hun einde goed en loflijk mocht wezen.

Socrates hield het daarvoor, dat een mens niet op een goede wijze in deze wereld was geweest, als hij niet had geleerd, hoe bij uit de wereld scheiden zou. Daarom heeft hij op het einde van zijn leven zolang over de dood gesproken, tot de dood zijn mond toesloot.

Toen Seneca jong was, leerde hij de kunst om wèl te leven. Toen hij ouder werd, leerde hij de kunst om wèl te sterven.

Plato stelde in de betrachting van de dood de gehele omtrek van 's mensen wijsheid.

En het was het woord van Scipio, dat liet ganse leven van een wijs man niet anders is dan een gedurige overdenking van de dood.

Zij verstonden zeer goed, dat men zijn leven lang moest leren sterven om eenmaal wèl te sterven. En dat zonder die les geen mens tot een vaste rust van zijn gemoed zou kunnen geraken, noch hiernamaals tot het eeuwige leven.

O christenen, ziet toch voor uzelf toe, dat deze heidenen de room niet van u zullen wegnemen, noch tegen u zullen opstaan in het oordeel om u met hun voorbeeld te beschamen.

HOOFDSTUK 2.

DAT DE ONDERRICHTING OM ZALIG TE STERVEN UIT DE HEILIGE SCHRIFT MOET WORDEN GEHAALD EN HOE DAARTOE DIENSTIG ZIJN DE WOORDEN VAN GOD UIT GEN. 2:17: "WANT TEN DAGE ALS GIJ DAARVAN EET, ZULT GIJ DEN DOOD STERVEN", GEN. 2:17.

De wetenschap van wèl te sterven mag met recht voor de hoogste wetenschap gehouden worden. Zij overtreft alle andere wetenschappen, omdat zij met de eeuwigheid verbonden is en met het eeuwig wèl — of kwalijk varen van de mens, als hij deze wetenschap recht verstaat of als hij in deze mistast.

Ongetwijfeld zullen de vrienden begerig wezen om die heilzame wetenschap te bekomen en ons vragen naar een bekwame school, waar zij als leerzame leerlingen wél mochten onderwezen worden. Hoor, vrienden, u hoeft hierom geen hogeschool op te zoeken, of heen te reizen naar de Brahmanen en gymnosofisten, die in de uiterste einden van de aarde zijn. Onderzoek slechts de Heilige Schriften, want daarin is volgens de uitspraak van Christus, het eeuwige leven te vinden, Joh. 5:39. Dat leven, dat geen leed of dood ooit zal krenken. De Heilige Schrift is dat zuivere licht en die troostrijke staf, waarmee u zonder vrees en zonder hinder door het duistere en angstvallige dal des doods zult kunnen wandelen, Ps. 23:4. De Heilige Schrift is die hemelse en onbedrieglijke onderwijzeres, die de mens kan wijsmaken tot zaligheid, door het geloof, hetwelk in Christus Jezus is, 2 Tim. 3:15.

Maar wellicht zult u mij tegenwerpen, dat de Heilige Schrift een onafzienbare vlakke is, ja, een grondeloze diepte. Daarom zult u mij vragen om enige bijzondere teksten te berde te brengen, die hiertoe het meest van belang zijn.

Dat is zeer goed. Wij zullen u hierin gaarne van dienst zijn.

Weet dan, dat de Heilige Schrift ons met betrekking tot de (lood drie noodzakelijke dingen leert.

1. ***Waar de dood vandaan komt.***
2. ***Wat de dood is.***
3. ***Wat de mens staat te doen om daardoor niet beschadigd te worden.***

In de eerste plaats moet men goed letten op ***de rechte oorsprong van de dood.***

Die wordt ons aangewezen in het eerste boek van Mozes, genaamd Genesis, hoofdstuk 2, vers 17: Maar van den boom der kennis des goeds en des kwaads, daarvan zult gij niet eten; want ten dage als gij daarvan eet, zult gij den dood sterven".

Wij mensen zijn van nature zeer leergierig en zo geaard, dat wij alle dingen trachten te doorzien. Krijgen wij een draadje te pakken, dan zullen we niet eerder rusten, voordat we het kluwen hebben. Vinden wij een beekje, dan vragen wij waar zij vandaan komt of waar ze begint en zoeken naar haar springader. Merken wij, dat het in ons huis ergens lekt, dan klimmen we op de zolder, kijken naar het dak en zoeken het lek op.

Het verdriet en spijt de mens, dat hij er niet achter kan komen, wat de oorzaak is, dat de wijnstok en de koolstruik elkaar niet dulden, of wat de oorzaak is van de aantrekkingskracht tussen de magneetsteen en het ijzer. Men schrijft van Aristoteles, dat hij zich ter dood toe kwelde, toen hij niet wist te bedenken waarom de Euripi zo snel stroomde. Maar als iemand met Archimedes wat heeft uitgevonden, dat tevoren onbekend was, dan is hij blij en springt een gat in de lucht.

Vaak is het niet alleen vermakelijk, maar ook nuttig en nodig, dat men weet waaruit de dingen hun oorsprong hebben. Want als iemand klaagt over pijn in zijn lichaam en

niet weet waar dal vandaan komt, hoe zou het dan mogelijk zijn om hem daarvan te genezen of de kwaal uit te drijven?

Zo is het ook gelegen met de dood. Nooit zal men deze tiran de baas worden, of wij moeten grondige kennis hebben van zijn oorsprong en herkomst.

Niemand heeft ooit bij het schemerlicht, dat in ons verstand na de val is overgebleven, de rechte oorzaak kunnen uitvinden, waarom alle mensen moeten sterven en waarom er zoveel schepselen zijn die in levensduur de mensen overtreffen, terwijl nochtans de mensen in waardigheid en heerschappij uitmunten boven alle andere schepselen. Het is alleen het heldere licht van de Heilige Schrift, dat ons hierin terechtbrengen kan. Kom dan, vrienden, en laat ons eens bezien wat de Heilige Schrift leert van de oorsprong van de dood.

Leert de Heilige Schrift, dat de dood zijn oorsprong heeft uit de natuur?

Vroeger waren de heidenen gewoon om het noodlot van het sterven uitsluitend te wijten aan de natuur. Zij zagen de natuur aan als een slechte stiefmoeder, die haar kinderen zo streng strafte en hun zo'n ongenadige wet voorschreef. Toen aan Plato gevraagd werd wat de dood was, gaf hij tot antwoord, dat de dood een natuurwet en een tol is die aan haar betaald moet worden, door alles wat leeft.

Nochtans strekt de natuur zich uit met een milde begeerte tot de onsterfelijkheid. Zij is steeds werkzaam tot bewaring en onderhoud van elk natuurlijk wezen. Zij levert uit haar rijke schoot niet alleen kleding en voedsel voor de gezonde mensen, maar ook allerlei geneesmiddelen voor de zieken.

Maar, zult u zeggen, wie heeft dan de dood gemaakt? De natuurkundigen zeggen, dat er in de wereld twee grote regeerders en machtige uitwerkers zijn, namelijk de zon aan de hemel en het zout op de aarde. Heeft dan één van deze twee, te weten het zout of de zon de dood voortgebracht? Geenszins, want alle schepselen zijn oorspronkelijk goed en heilzaam en daarin is geen vergif dat verderft, boek der Wijsheid 1:14. Ja maar, zult u zeggen, is God Zelf, Die de zon, het zout en de gehele wereld geschapen heeft, ook een Schepper en Stichter van de dood? Neen immers, want hoewel God niet alleen ons leven, maar ook onze dood in Zijn hand heeft en haar bestuurt en regeert naar Zijn welgevallen, nochtans moeten wij niet denken, dat God zowel de dood als het leven geschapen heeft. Paulus zegt, dat God allen het leven en de adem en alle dingen geeft om aan te wijzen, dat God de Fontein des levens is, Hand. 17:25. En Sirach zegt uitdrukkelijk, dat God de dood niet gemaakt heeft, boek der Wijsheid 1:13. Waarom niet? Omdat God, zo zegt hij, geen vermaak heeft in het verderf der levenden, maar alle dingen heeft geschapen om te zijn.

Daarom was dit ook het gebed van de oudvader Augustinus, tijdens zijn ziekte: *O Heere, Gij hebt de dood niet geschapen, zo bid ik U dan, laat toch niet toe, dat wat Gij niet gemaakt hebt, zou heersen over hetgeen Gij gemaakt hebt.*

O wonderlijke zaak, zult u zeggen, o onbegrijpelijke verborgenheid. Heeft God de dood niet geschapen? Heeft noch de zon aan de hemel, noch het zout op de aarde de dood voortgebracht? Heeft ook zelfs de natuur de dood zijn oorsprong niet gegeven? Gewis, zo moet de dood al een heel vreemd gebroedsel en gedrocht wezen. Alstublieft, help ons eens uit de droom en laat ons weten wie de vader en wie de moeder is van dit vreemde monster.

Luister, wij zullen het u met korte woorden bekend maken. De dood heeft de duivel tot een vader en de zonde tot een moeder. Zo zult u leren verstaan wat de dood betekent en vanwaar haar oorsprong is. Ik zeg dan nogmaals: De vader van de dood is de duivel en de moeder van de dood is de zonde.

Denk u eens in wat een angstwekkend kuiken de dood moet zijn, die door zo'n haan en

hen is voortgebracht.

Wat wij zeggen, blijkt uit de geschiedenis van de schepping, Gen. 2 en 7. Want God verbood onze eerste voorouders, Adam en Eva, om te eten van één enige boom onder vele duizenden bomen, namelijk van de boom der kennis des goeds en des kwaads, om door die geringe zaak de verschuldigde onderdanigheid des mensen te beproeven. En Hij waarschuwde hen voor de dood, als een noodzakelijk gevolg van hun overtreding, indien zij ongehoorzaam zouden zijn. De listige slang, de sluwe satan, heeft door zijn vleiende woorden en valse beloften onze voorouders bewogen om, in weerwil van God hun Schepper, te eten van de verboden vrucht. En toen zij aten, och, arme mensen, het was in hen niets anders dan kattenkruid, niets anders dan drakenbloed en adderengal. Terstond werden zij gewaar, dat de dood in de pot was.

De wijze man heeft daarom met recht mogen zeggen, dat door de nijd van de duivel de dood in de wereld gekomen is, boek der Wijsheid: 2:24. Daarom heeft ook onze Zaligmaker, Christus, de duivel uitdrukkelijk en met ronde woorden "een mensenmoorder van den beginne" genoemd, Joh. 8:44.

En opdat wij zouden weten wie de eerste stichter van de dood geweest is, zo schrijft ook Paulus dit aan de duivel toe, dat hij de macht van de dood heeft, Hebr. 2:14. Zo hoort u, dat de vader van de dood de duivel is geweest.

Doch wie de vader was of niet was, altijd was de zonde de moeder. Want de apostel Jakobus leert dat duidelijk in Jak. 1:15, waar hij zegt: "Daarna de begeerlijkheid, ontvangen hebbende, baart zonde; en de zonde voleindigd zijnde, baart den dood". Alsof hij wilde zeggen: Zoals de zonde een dochter is van de begeerte of van de aangeboren verdorven aard des mensen, zo is ook de dood een dochter van de zonde. Uit de erfzonde wordt de dadelijke zonde geboren en uit die beide de dood.

Met andere woorden wordt ons hetzelfde te kennen gegeven in Ez. 18:20. Daar staat: "De ziel die zondigt, die zal sterven". Daaruit kan men gemakkelijk afleiden, dat de zonde en de dood aan elkander hangen als naald en draad. De draad volgt waar de naald heengaat. Zo is het ook met de zonde, waar zij heengaat, volgt de dood.

De heilige apostel Paulus gebruikt een andere figuurlijke spreekwijze in Rom. 6:23. Daar noemt hij de dood de bezoldiging der zonde, of haar rechte en welverdiende loon. Het is een vergelijking van een heer en zijn knecht. Want als een heer een knecht gehuurd heeft, dan mag hij het afgesproken en bedongen loon aan het einde van zijn dienst niet achterwege laten.

Welnu, een iegelijk die de zonde doet, is een dienstknecht der zonde, Joh. 8:34. En het loon, dat voor die dienst betaald wordt, is de dood. De dood is de bezoldiging en het loon van de zonde. Als nu zo'n mens, die een slaaf van de zonde is, de dood niet zou toekomen, dan zou dat een even grote ongerechtigheid zijn, als dat aan een arme slootgraver na veel zwoegen en zweten zijn verdiende loon niet werd betaald.

Daarom zegt dezelfde apostel in het vorige hoofdstuk, Rom. 5:12, dat de dood in de wereld gekomen is door de zonde. Was er geen zonde, dan was er ook geen dood. Men zou in de wereld van de dood niet eens gesproken hebben, zo de zonde uit de wereld was gebleven. Maar in vers 17 zegt hij, dat door de misdaad van één, de dood heerschappij gekregen heeft over allen.

De eerste zonde die in de wereld plaatsvond, was de val van Adam. En daarop is een tweede val gevolgd, namelijk de (lood. Mefibóseth viel in zijn jeugd en hinkte daardoor al de dagen van zijn leven, 2 Sam. 4:4. Adams val was niet een val of zonde van één mens alleen, maar van het ganse menselijke geslacht. Toen hij viel, vielen wij tegelijk met hem, daar wij in rijen lendenen besloten waren. Sinds die tijd, dat het menselijke geslacht die zware val in Adam gemaakt heeft, hinken wij allemaal naar het graf, dat de grenspaal van ons leven is.

Let toch goed op dit stuk, mijn vrienden. Hebt u een schrik voor de dood? Heb dan ook een schrik voor de zonde, die de (lood veroorzaakt. Wilt u, dat de zonde u niet doodt? Zo moet n de zonde doden. Want de heerschappij van de dood is van kracht, zolang de zonde heerschappij voert over de mens. Daarom, geloof mij, welk een schone schijn de zonde in het begin ook mag hebben, ze neemt altijd een deerlijk einde. Zij is gelijk aan de stromende rivieren, die een tijdlang zoet zijn, 'naar die aan het einde van hun loop brak en ziltig worden, mals de zee waarin zij uitmonden, zodat de zonde met recht kan worden vergeleken bij het feestmaal, dat Absalom liet bereiden voor zijn broeder Amnon, 2 Sam. 13.

Of bij de Parijse Bruiloft in het jaar 1572. Een tijdlang was er een schijn van vriendschap en vreugde, maar alles werd afgesloten met bloed en moord.

Het ware te wensen, dat dit door een ieder wèl bedacht en betracht werd. De Heilige Schrift zegt: "Zijt beroerd en zondigt niet", Ps. 4:5. Maar och, wat een wereld van mensen loopt blindelings de zonde na, zonder de allermiste vrees, schroom of ontroering daarvoor te hebben. Alsof de Schrift zou gezegd hebben: Zondigt wel en weest niet beroerd. En nu zwijg ik nog van zoveel duizenden, die zich verheugen in het kwaaddoen en vrolijk leven in hun boze en verkeerde wegen.

Vrienden, vrienden, is dan de waarschuwing, die de Heere uw God eenmaal in het paradijs aan uw grootvader Adam gedaan heeft, bij u geheel in het vergeetboek geraakt? God wilde, dat Adam op de dag van zijn schepping zou gedenken aan de dag van zijn ontbinding. Daartoe stelde God hem, naast een beeld van het leven, ook een beeld van de dood voor ogen in twee bijzondere bomen, opdat hij niet alleen in de ene boom een aansporing tot de vreze Gods zou hebben, maar ook in de andere een toom en breidel tegen de ongehoorzaamheid of zonde. Want zo sprak God tot Adam: *Ten dage als gij van die boom eet, zo zult gij stervende sterven*, dat is, zo zult gij zeker en gewis sterven. Eerder zal de hemel zijn loop averechts omkeren, eerder zal het middelpunt van de aarde van plaats veranderen, ja, eerder zal hemel en aarde voorbijgaan, dan dat deze Mijn waarschuwing zal feilen: *Gij zult, indien gij zondigt, sterven*.

Adam heeft dit woord des Heeren van het begin van de wereld af waarachtig bevonden en alle kinderen van Adam zullen het waarachtig bevinden tot de voleinding der wereld. Ziet dan wèl voor u toe.

Toen de koning Saul het volk van Israël op straffe van de dood of van lijfstraf verboden had enige spijs te nuttigen voor de avond, zo was er niemand onder de Israëlieten die daarvan afwisten, die zich daartegen verzette. Niemand durfde zijn hand daarnaar uit te steken, noch zijn tong om daarvan te proeven, hoewel zij zeer hongerig waren en de heerlijke honing voor hun ogen zagen, 1 Sam. 14:24, 25.

Zo is het ook gelegen met de genoegens van de zonde. Zij mogen zich zo zoet als honing voor onze ogen vertonen, het baat niet. Niemand van ons behoort zo onbeschaamd te zijn, dat hij het zou riskeren en wagen om haar in te slikken. Want het is een verboden vrucht en de ongelukkige dood zal er op volgen. Onthoud deze les goed. Indien u niet wilt bedrogen worden door de zonde, zo neem nooit de zonde bij haar hoofd om alleen haar begin te zien, maar pakt ze bij de staart, of grijpt ze bij de hielen, zoals Jakob bij Ezau deed. Dat is, let naarstig op haar einde, hetwelk de droevige dood is.

Toen Izébel zichzelf geblanket had en op het sierlijkst gekleed uit het venster keek, zou zij veel mensen hebben kunnen aansteken en in liefde tot haar kunnen ontsteken. Maar toen zij uit het venster geworpen was, kon zij niet anders dan met schrik door een ieder worden aangezien. Want zij werd door de mensen vertreden en door de honden verscheurd, ja bijna opgegeten, behalve het bekkeneel en de palmen van haar

handen en voeten, 2 Kon. 9:30, 35.

to kan ook de zonde door haar beschilderd hoerenaangezicht de mensen aanhalen, maar men zal terstond voor haar schrikken, indien men op haar einde zal merken, dat nooit zonder een rampzalige dood is. Haar hoofd mag van goud zijn, maar haar voeten zijn altijd van leem, stof en as, Dan. 2. Zij mag komen met poeder en reukwerk, maar zij is niet anders gewend dan, zoals haar meester de duivel, met stank te scheiden.

Doch wij zullen hierna weer gelegenheid krijgen om uitvoeriger over deze zaak te spreken.

HOOFDSTUK 3.

HOE TOT ONDERWIJS DES MENSEN OM ZALIG TE STERVEN DIENSTIG ZIJN DE WOORDEN VAN JOB: "IK ZOU AL DE DAGEN MIJNS STRIJDS HOPEN, TOTDAT MIJN VERANDERING KOMEN ZOU", JOB 14:14.

Wij gaan nu van het eerste boek van Mozes naar het troostrijke boek van Job. En zoals Mozes ons de rechte en eerste springader van de dood heeft aangewezen, zo zal Job ons ook het rechte wezen van de dood leren verstaan, wat de dood eigenlijk is, namelijk een verandering van de mens.

Want hij zegt in hoofdstuk 14:14: "Ik zou al de dagen mijns strijds hopen, totdat mijn verandering komen zou".

Deze woorden worden op verschillende manieren vertaald en verklaard. Sommigen menen, dat Job hierdoor de tijdelijke dood zoekt af te bidden. Anderen menen, dat hij de tijdelijke dood als het ware dagvaardt, daarnaar verlangt of die wenst. En deze verklaring schijnt goed overeen te komen met de voorgaande woorden: "Och, of Gij mij in het graf verstaakt, mij verborgt, totdat Uw toorn zich afkeerde; dat Gij mij een bepaling steldet en mijner gedachtig waart!".

Hij wil zeggen: o God, ik bid U, dat Gij mij door de dood wilt verlossen uit de bitterheid van dit tegenwoordig oordeel, dat Gij mij wilt versteken en verbergen in het graf en ten jongste dage mij wederom wilt gedachtig zijn om dit vlees op te wekken uit het stof.

Daarna zegt hij: "Als een man gestorven is, zal hij weder leven? Ik zou al de dagen mijns strijds hopen, totdat mijn verandering komen zou". Alsof Job wilde zeggen: Hoewel wij moeten sterven, zo ben ik evenwel verzekerd, dat wij wederom zullen leven en verrijzen tot een gelukkiger staat. Daarom, Heere, is dit nu mijn troost, mijn hoop en mijn verwachting, gedurende de bepaalde tijd van mijn leven en lijden, dat ik tot verandering komen mocht.

Ziedaar, Job spreekt van zijn dood als een verandering. Wil iemand dan weten wat de dood van de mens is? Hier hoort hij, dat deze dood niet, zoals het uitwendig schijnt, een verdwijning, verbrijzeling of vernietiging van de mens is, maar alleen een verandering.

'russen verandering en vernietiging is een groot verschil. Want wat vernietigd wordt, dat verliest zijn wezen geheel en al, mals de zomer haar wezen verliest, wanneer de winter aanbreekt en de dag, wanneer de nacht op handen is en de gezondheid als zij plaats maakt voor ziekte.

Maar wat veranderd wordt, blijft in wezen. Het krijgt alleen een andere hoedanigheid, hetzij een slechtere of een betere. liet krijgt een slechtere hoedanigheid, zoals het water in Egypte, toen het veranderde in bloed, of een betere, toen het water in de bruiloft te Kana veranderd werd in wijn, Ex. 7:20; Joh. 2:9.

Onder de heidenen zijn er velen geweest — gave God dat ook dergelijk ongelovig

gespuis niet onder de mondchristenen gevonden wordt — die in de waan leefden, dat bij het sterven de mensen geheel tenietgaan en als een rook verdwijnen. Men kan dit lezen in het boek der Wijsheid, hoofdstuk 2, waar hun haat aldus beschreven wordt: "Bij geval zijn wij geboren en na dezen zullen wij zijn, alsof wij er niet geweest waren. Want liet snuiven in onze neusgaten is een rook en de rede is een vonk, voortkomende door de beweging onzes harten. Welke uitgeblust zijnde, zo wordt het lichaam tot as en onze geest wordt verspreid gelijk de wijde lucht. Kom dan, en laat ons de tegenwoordige goederen genieten, en hetgeen wij bezitten met haast gebruiken, gelijk in der jeugd. Laat ons ons opvullen niet kostelijke wijn en zalf; en de bloem des lichts ga ons niet voorbij. Laat ons ons kronen met rozeknoppen, eer dat zij verwelken. Niemand van ons zij zonder deel te hebben aan onze vermetenheid; laat ons overal merktekenen der weelde laten; want dit is ons deel, en dit is ons lot", Wijsheid, 2:2-9.

De keizer Hadrianus hield de dood voor een eeuwigdurende slaap, voor een slaap, die nooit eindigt, nooit ophoudt, nooit iemand wakker laat worden. Dus voor zo'n slaap, die alle rijke lieden tot een schrik en alle armen tot een troost moet wezen. Sardanapalus, die als een mestvarken leefde en die alle andere lieden aanspoorde tot dezelfde beestachtige dartelheid, liet op zijn graf deze goddeloze les schrijven: Eet, drinkt, speelt, want met de dood is alles uit.

Ja, zelfs de koning Salomo is voor zijn bekering niet vrij geweest van zulke snode gedachten. U kunt het zien in Pred. 3:19-22, waar hij aldus spreekt: "Want wat den kinderen der mensen wedervaart, dat wedervaart ook den beesten; en enerlei wedervaart hun beiden; gelijk die sterft, also sterft deze, en zij allen hebben enerlei adem, en de uitnemendheid der mensen boven de beesten is geen; want allen zijn zij ijdelheid. Zij gaan allen naar één plaats, zij zijn allen uit het stof en zij keren allen weder tot het stof. Wie merkt, dat de adem van de kinderen der mensen opvaart naar boven en de adem der beesten nederwaarts vaart in de aarde? Dies ik gezien heb, dat er niets beters is dan dat de mens zich verblijde van zijn werken, want dat is zijn deel." Maar de Heilige Schrift onderricht ons geheel anders, namelijk, dat de ziel des mensen na zijn dood in wezen blijft en ten jongste dage weer met het lichaam zal verenigd worden. Men kan dit lezen in Pred. 12:7: "En dat het stof weder tot aarde keert, als het geweest is; en de geest weder tot God keert, Die hem gegeven heeft"; en in Dan. 12:2: "En velen van hen die in het stof der aarde slapen, zullen ontwaken, dezen ten eeuwige leven, en genen tot versmaadheden en tot eeuwige afgrijzing", enz.

Christus bewijst dit tegen de Sadduceeën in Matth. 22:31, 32: "En wat aangaat de opstanding der doden, hebt gij niet gelezen hetgeen van God tot ulieden gesproken is, Die daar zegt: Ik ben de God Abrahams en de God Izaks en de God Jakobs? God is niet een God der doden, maar der levenden".

En de heilige apostel Paulus leert ons in 2 Thess. 1, dat Gods gerechtigheid zichzelf zou tenietdoen, indien beiden, de goddelozen en de godzaligen, met de dood tenietgingen. Want de goddelozen leven, zolang ze hier op aarde zijn, soms gedurig in weelde en de godzaligen gedurig in verdriet.

Hier zit Izébel en pronkt met haar opgesmukt aangezicht en kostelijke juwelen, terwijl die grote profeet Elia moet dwalen in de wildernis, als een balling en uitvaagsel der wereld.

Hier woont de rijke man in een heerlijk paleis, gaat in purper en zijde gekleed en leeft dagelijks vrolijk en prachtig, terwijl Lazarus hongerig, naakt, vol boze zweren en stervende van el lende aan zijn poort ligt.

Hier leeft Herodes in plezier met zijn Herodias. Men eet, men drinkt en men danst er. En ondertussen ligt Johannes de Doper de kerker en wordt daar onthoofd. En het

nagerecht van het gehele feestmaal is zijn hoofd, dat men in een schotel gelegd heeft. Zou het daarbij eeuwig blijven? Waar zou dan Gods gerechtigheid blijven? Neen, neen, zegt de apostel: "Alzo het recht is bij God, verdrukking te vergelden dengenen die u verdrukken, En u die verdrukt wordt, verkwikking met ons, in de openbaring van de Heere Jezus van den hemel met de engelen Zijner kracht", 2 Thess. 1:6, 7.

Wat de heilige Job in deze tekst zegt, is waarachtig, dat de (lood des mensen niet anders is dan des mensen verandering. Welverstaande, een verandering ten goede of ten kwade, naar (lat hij goed of slecht geleefd heeft. Er is geen mens van wat staat hij ook is, rijk of arm, wijs of dom, man of vrouw, sterk of zwak, jong of oud, edel of onedel, godzalig of goddeloos, die niet uiteindelijk met de dood een merkelijke verandering /al gewaar worden.

De groten van deze wereld raken mettertijd uit de tijd. En al zijn ze voor hun dood in de wereld als goden verheerlijkt, zo worden ze toch soms als nulletjes in deze wereld na hun dood weggenomen. Ja, ze moeten soms rampzalige brandstokken in de hel zijn.

Anderzijds zullen ook slootgravers, schoorsteenvegers en bedelaars het einde zien van hun ongemak. En zoals in een weegschaal de zijde die het lichtste is, het hoogste rijst, zo zullen na de dood ook degenen, die het minst in deze wereld geacht waren en het geloof en een goede consciëntie behouden hebben, de hoogste stoelen in de hemel bezitten.

Het kan niet ondienstig zijn, dat wij de reden, waarom Job de dood des mensen zijn verandering noemt, wat nauwkeuriger bezien en breder ontvouwen.

Reeds tijdens zijn leven is een mens aan grote veranderingen onderworpen. Want op de ene tijd is hij gezond en op de andere tijd is hij ziek. Op de ene tijd is hij vrolijk en op de andere tijd is hij bedroefd. Op de ene tijd is hij verzadigd en op de andere tijd is hij hongerig. Op de ene tijd is hij rijk en op de andere tijd is hij arm. Syrach zegt: "Gedenkt aan de tijd des hongers, in de tijd der overvloed, aan armoede en gebrek in de dag des rijkdoms. Van 's morgens vroeg tot op den avond verandert de tijd, en al deze dingen zijn haastig voor den Heere", Syrach 18:25, 26.

Maar de allergrootste verandering overkomt de mens als de dood hem overkomt. Welke verandering dan? Een verandering, die de gehele mens betreft, zowel zijn wezenlijke delen, alsook diens gevolgen, Pred. 12:7.

Wat betreft zijn wezenlijke delen, te weten, zijn lichaam en ziel, die worden van een gescheurd door de dood. Het is de dood, die het lichaam berooft van de ziel. De Heere stoot bij wijze van spreken de ziel uit haar huis of paleis en laat het huis zonder huismeester achter, opdat het door gebrek aan goede leiding direct vervallen zou.

Het is de dood, die de band tussen ziel en lichaam, als tussen man en vrouw doorsnijdt, die de gouden trouwring breekt en een klagelijke scheidbrief geeft aan die twee oude en lieve echtgenoten. Voorwaar, wel een droevige verandering.

Een tortelduif treurt en kermt, als het zijn gaaike kwijt is, waarmee het gepaard was. Denkt u dan eens in, wat een bange verandering het moet wezen voor ziel en lichaam, wanneer de ene gedwongen wordt het andere te verlaten, daar zij menigmaal zoveel jaren aan elkaar verbonden zijn geweest en van 's moeders kraambed af zo vriendelijk tezamen hebben gewoond en gewandeld.

Maar om verder te gaan tot de gevolgen daarvan voor de mensen, de dood verandert de mens van woonplaats, van gezelschap en van al zijn bedrijf.

1. Voor de dood heeft de mens de aarde tot zijn woonplaats, maar als hij sterft, wordt hij gedwongen om van de aarde te verhuizen. En waar belandt hij dan? Sterft hij

rampzalig, dan zinkt niet alleen zijn lichaam in de aarde weg, maar ook zijn ziel daalt neder in de wijde keel van angst, die geen bodem heeft. Hij zinkt weg in de brandende poel van vuur en sulver, Openb. 21:8, in de buitenste duisternis, waar schrik en angst, wening der ogen en knersing der landen eeuwig wezen zal, Matth. 22:13.

Sterft hij godzalig, dan valt hij naar het lichaam in een zoete slaap en naar de ziel vaart hij opwaarts in Abrahams zachte schoot, Luk. 16:22, in het hemelse paradijs, Openb. 3:12, in de hemel der hemelen, Luk. 23:43, zoals Jozef uit zijn gevangenis werd gehaald met nieuwe klederen versierd en zo gebracht werd in het koninklijke paleis van Farao, Gen. 41:24.

2. Voor de dood leeft de mens in het gezelschap van zijn vrienden, dat is, van zijn vader en moeder, van zijn vrouw en kinderen, van zijn broers en zusters, van zijn neven en nichten en van vele andere goede kennissen. Bovendien schept hij er veelal groot vermaak in om bij zijn paarden, ossen, koeien, schapen, valken, honden, hoenders en duiven, enz. te zijn. Ja, sommige mensen schijnen niet te kunnen leven zonder hun bloemen en schilderijen, zonder hun koperen, zilveren en gouden antiquiteiten, of zonder hun parels, robijnen, diamanten en dergelijke kostbaarheden, naar dat een ieder gezind is. Maar wanneer de mens sterft, moet hij al dat gezelschap verlaten. En wat voor gezelschap krijgt hij toch na de dood daarvoor in de plaats? Sterft hij rampzalig, dan komt hij terstond in het gezelschap van de verschrikkelijke Beëlzebul, die grote rode draak, de verleidende duivel met al zijn kwade engelen, die onreine, eesten, die ongenadige helse beulen, Matth. 25:41. Hij komt verder in het gezelschap van een hoop rampzalige verdoemelingen, die dieven, moordenaars, brandstichters, vervloekte hoeren en andere ontuchtigen, die geleefd hebben als grimmig beren, stinkende bokken, onreine varkens, met één woord, het schuim van de ganse wereld, Openb. 22:15. Sterft hij godzalig, dan gaat hij tot God zijn Schepper, tot Christus zijn Verlosser, tot de Heilige Geest, zijn Trooster en verder tot het gezelschap van vele duizenden der heilige engelen, tot de eerstgeborenen die in de hemel zijn opgeschreven en tot de geesten der volmaakte rechtvaardigen.

3. Voor de dood heeft de mens zijn werk. Hier gaat er één achter de ploeg. Daar zit er één die maakt kleren, schoenen, rijgveters, enz. Ginds staat er één bij zijn aambeeld en smeedt het ijzer, terwijl het heet is. De één schrijft een boek, de ander leest het. De één bouwt een schip, de ander vaart er mee op zee. De één plant een boom, de ander plukt daarvan de vruchten. De één perst de druiven, de ander drinkt de wijn en is er vrolijk door.

Er zijn mensen, die God zoeken, er zijn ook mensen, die de wereld aanhangen. Er zijn mensen, die vele goederen op een zure wijze winnen, er zijn ook mensen, die het onnuttig verteren. Er zijn mensen, die over anderen heersen, daar zijn er ook, die ten dienste van anderen moeten sloven en ploeteren. Kortom, elk mens vindt hier zijn werk en wie het niet heeft, die zoekt het. Groothans en Kleinhans, een ieder is uit op zijn voordeel. Maar al dat gewoel en die bedrijvigheid van de mensen houdt op wanneer hij sterft. En wat neemt hij dan ter hand? Welke arbeid zal hij hiernamaals verrichten? Wat zal zijn tijdverdrijf zijn?

Sterft hij rampzalig, dan zal Gods wraak hem treffen en hij zal niet anders te doen hebben dan te lijden en zijn tong te kauwen van smart. Hij zal de nacht vervloeken, waarin hij ontvangen was en de dag, waarop hij was geboren. Hij zal vervloeken de gedachten van zijn hart, de woorden van zijn mond, de werken van zijn hand en alles wat hij ooit verricht heeft. Door de dood wijkt de eer van eierzuchtige mensen en zij legt zich neder in het stof. Door de dood breken alle kannen, glazen en roemers van

drankzuchtige mensen in stukken en hun wijn stort ter aarde als water. Door de dood gaan de handen van de gierige vrekken open en zij laten alles vallen, wat zij bijeen geschraapt hebben. Alleen de straf van hun zonden volgt hen in de eeuwigheid en daar zal het in der eeuwigheid bij blijven, zonder enige verandering.

Och, mochten die rampzalige mensen dan nog eens de tijd der genade weerkrijgen, wat zouden zij daarvoor niet willen doen.

Maar neen, geen profeten, geen apostelen, geen herders of leraars zullen dan tot hen meer komen om ze te nodigen tot bekering. Als de marktdag voorbij is, valt er niets meer te handelen, zegt de oudvader Basilius de Grote. De marktdag is de tijd van dit leven. Is die eenmaal verstreken, dan heeft men geen tweede, geen derde marktdag te verwachten. Want wanneer de dood komt, dan komt de nacht, waarin niemand werken kan, zegt onze Zaligmaker in Joh. 9:4.

Daarentegen als de mens godzalig sterft, dan zal hij in de hemel een eeuwige sabbat vieren. Hij zal rusten van zijn arbeid en zijn werken zullen hem navolgen. Heeft hij in zijn leven God gediend? Heeft hij zijn vat in heiligheid bezeten? Heeft hij zijn naaste liefde bewezen, de hongerigen gespijzigd, de dorstigen gelaafd, de naakten gekleed, de zieken bezocht, de vreemdelingen geherbergd en de gevangenen vaak bezocht? I heeft hij voorts in zijn beroep getrouw gewaakt? O, dat zal hem na de dood als een bruiloft in zijn ziel wezen en als een kroon op zijn hoofd. Voor hem zal niet anders te doen zijn, dan met de heilige engelen en andere uitverkoren zielen de Drie-enige God te aanschouwen, te danken en te loven, zingende zonder ophouden: "Heilig, Heilig, Heilig is de Heere God, de Almachtige, Die was, en Die is, en Die komen zal. Halleluja! De zaligheid en de heerlijkheid en de eer en de kracht zij den Heere onzen God. Amen, halleluja!", Openb. 4:8;19:1, 4.

Wat dunkt u nu vrienden, heeft de heilige man Job niet met grote reden de dood des mensen een verandering mogen noemen, daar het zo met de mensen toegaat? Welnu, dit heeft hem in zijn verdriet vertroost en moed gegeven. Dit is het anker, dat hem boven heeft gehouden om in de zware storm, die over zijn hoofd ging, geen schipbreuk te lijden. Hij wist, dat zijn leven en zijn lijden hier op aarde niet altijd kon duren, maar dat door de dood alles eenmaal moest veranderen. Hij heeft zolang die verandering vertoefde haar steeds verwacht en verbeid, totdat die door des Heeren beschikking komen zou, want hij zegt: "Ik zou al de dagen mijns strijds hopen".

De mens mag zelf die verandering niet teweegbrengen, noch lijn leven met de dood verwisselen als het hem goeddunkt, zoals men leest van Catone, Lucretia en duizend anderen heidenen meer, die zichzelf het leven benomen hebben om ontslagen te zijn van het verdriet van dit leven.

Met een pennesnijder, zei Seneca, kan de weg tot die grote vrijheid geopend worden en om tot rust te komen, behoeft het ons niet meer te kosten dan een kwaad ogenblik. Deze gedachten moeten verre van ons, christenen, wezen. Want niemand heeft zichzelf het leven gegeven, zo mag dan ook niemand zichzelf het leven benemen. Het leven hebben wij van God ontvangen en is ons als een kostbaar pand toevertrouwd, opdat wij het goed bewaren zouden zolang, totdat God het wederom van ons nemen zal. Laat ons gedenken, dat wij door die grote Hoofdman hier op onze schildwacht zijn gesteld. En willen wij niet vallen in Zijn hoogste verontwaardiging en gramschap, zo moeten wij onze plaats niet eerder verlaten, dan wanneer wij door Hem wettig worden afgelost.

Het is voorwaar in deze zaak niet genoeg om zogenaamd met een Romeinse dapperheid (zelfmoord) te sterven. Ja, het is terecht dollemanswerk om de dood te zoeken om enig verdriet te ontlopen. Want het verdriet dat men zodoende ontloopt, is

tijdelijk en gering, maar het verdriet waarin men daardoor terecht komt, is eeuwig en ondraaglijk.

De man Gods, Job, leert ons hier met zijn voorbeeld, dat wij, christenen, op onze verandering moeten wachten. Maar hoe moeten wij daarop wachten?

Dit wachten moet enerzijds vergezeld gaan met hoop en anderzijds met zorg. Hoop en zorg zijn de twee speelgenoten, die van dit wachten niet afgescheiden moeten worden, zal het een zalig wachten kunnen zijn.

Hoop moet erbij wezen. Om duidelijker te spreken, wij mogende dood niet verwachten met vrees en schrik, zoals een moordenaar of een andere kwaaddoener, die op het schavot gebracht is, de slag van de scherprechter verwacht. Maar wij moeten de dood verwachten, zoals een ziek mens die op bed ligt en met hoop en verlangen wacht op het lieve daglicht. "Maar indien wij hopen hetgeen wij niet zien, zo verwachten wij het met lijdzaamheid", zegt Paulus in Rom. 8:25.

En nog duidelijker geeft hij dit te kennen in 2 Kor. 5:1, 2, 3, 8: "Want wij weten dat, zo ons aardse huis dezes tabernakels gebroken wordt, wij een gebouw van God hebben, een huis niet met handen gemaakt, maar eeuwig in de hemelen. Want ook in dezen zuchten wij, verlangende met onze woonstede die uit den hemel is, overkleed te worden; Zo wij ook bekleed en niet naakt zullen gevonden worden. Maar wij hebben goeden moed, en hebben meer behagen om uit het lichaam uit te wonen en bij den Heere in te wonen".

Zoals de patriarch Abraham in de deur van zijn tent stond, toen de engelen tot hem kwamen en zoals Elia in de ingang van de spelonk stond om op des Heeren komst en woord te wachten, also behoort ook onze ziel zichzelf altijd te stellen aan de deur en ingang van deze aardse tabernakel. Daarin wordt zij voor een korte tijd bewaard en behoort zij de komst des Heeren te verwachten. Zij behoort wel bereid en vaardig te zijn om op Zijn woord met blijdschap daarvan afscheid te nemen, als Hij eens lot ons zal zeggen: "Keert weder, gij mensenkinderen", Ps. 90:3, en Hij Zijn heilige engelen zal zenden om onze ziel te halen.

Doch niet alleen moet dit wachten vergezelschap zijn met hoop, maar ook met zorg. Dat is, wij behoren een goede en trouwe dienstknecht gelijk te wezen, die op elk uur van de dag zijn heer verwacht, die op zijn hoede is en zorgdraagt, dat alles in goede orde is. Wordt er eens aan de deur geklopt of aan de hel getrokken, zo schiet hij toe en zegt: Daar is mijn heer. Hij loopt naar voren, opent de deur en maakt dat hij bij de hand is, opdat hem niet onachtzaamheid verweten zal worden.

Zo behoort, zeg ik, ook een ieder van ons op zijn hoede te wezen, alleszins goede orde op zijn zaken te stellen en voorts te wachten op de komst des Heeren in de ure des doods tot zijn verandering.

Leg nu, mijn lieve vrienden, al deze dingen op uw hart en onthoud dit eens en voorgoed, dat de dood des mensen verandering is. Een verandering, die niemand zal kunnen ontgaan. Want daarom wordt ook het leven van de mens door Gods Geest doorgaans vergeleken bij de aller-veranderlijkste dingen van de wijde wereld.

Bijvoorbeeld bij een weversspoel, die met een plotselinge beweging van het ene einde van het weefsel naar het andere einde vliegt, Job 7:6; bij een ruisende, veranderlijke wind; bij een zich voortspoedende postbode, die nergens lang vertoeft, Job 9:25; bij jachtschepen of schepen die beladen zijn met appels en zo grote haast maken als maar enigszins mogelijk is om van de ene plaats tot de andere te komen om hun vracht te lossen, voordat zij bederft.

Mozes vergelijkt in Psalm 90 het leven van de mens bij de snelle stroom van vlietende wateren en bij een spreekwoord, dat iets verloren wordt, zodra het geboren wordt.

De koning David vergelijkt ons leven bij een droombeeld of een nachtgezicht en bij een afgaande schaduw, die beide dingen zijn van ijdelheid, Ps. 39:7;Ps. 102:12.

De koning Hiskia vergelijkt het bij een afgebroken herdershut en bij een afgesneden web van de drom, Jes. 38:12.

De profeet Jesaja vergelijkt het bij een bedrieglijke droom, Jes. 29:7, 8, de apostel Jakobus bij een rookdamp, Jak. 4:14, en Petrus bij een bloem des velds, die de ene dag zo schoon staat en pronkt, dat Salomo in al zijn heerlijkheid zich hiermee niet heeft kunnen vergelijken. Maar de volgende dag is zij verlept en ligt als slijk en drek tegen de grond, 1 Petrus 1:24.

Ten andere, mijn vrienden, nadat die grote verandering alle mensen zonder twijfel vroeg of laat zal overkomen, zo maakt er staat op om naar het voorschrift van Job daarop altijd te wachten. Ja, dit is de aard en de eigenschap van een oprecht christen dat, wanneer hem enige de minste verandering in dit leven overkomt, hetzij ten goede of ten kwade, hij dan terstond denkt aan die laatste en allergrootste verandering in de ure van de dood.

Verandert God de Heere zijn gezondheid in ziekte, zijn rijkdom in armoede, zijn eer in smaad, zijn vreugde in verdriet, dan maakt hij dadelijk daaruit op en trekt een zodanig besluit bij zichzelf: O, dit is de hand des Heeren. De Heere klopt alreeds aan en trekt aan de bel. De Heere laat mij door deze geringe verandering of door deze tegenspoed, als door Zijn gerechtsdeurwaarder, weten dat Zijn komst op handen is, opdat ik mij tot een nog grotere verandering zou gereed maken en dat ik zou verlangen naar die staat, die aan geen verandering meer zal onderworpen zijn, maar waar gezondheid, rijkdom, eer, vreugde en volheid van alle goederen eeuwig zal duren.

Nogmaals, als God de Heere het met een christen beter t naakt dan tevoren en zijn ziekte verandert in gezondheid, zijn armoede in rijkdom, zijn smaad in eer, zijn verdriet in vreugde, dan denkt hij in zijn hart: O, dit is maar *een blenk om een drenk*. Nu logeert de blijdschap in mijn huis, maar de droefheid staat weer voor de deur. Daarom wil ik mijn vertrouwen niet stellen op mijn voorspoed, Ps. 62:11, noch mij inbeelden, dat ze eeuwig duren zal. O neen, het zal wederom een wending nemen en veranderen, is het niet voor mijn dood, dan in ieder geval in mijn dood. Al erf ik nu grote goederen, huis en hof, land en zand, zal ik niet eenmaal moeten sterven? Al vloeien mij nu veel luister en waardigheden toe, ja, al regent het kronen op mijn hoofd, zal ik niet eenmaal moeten sterven? Al zijn nu mijn aders vol bloed, mijn spieren vol kracht en mijn beenderen vol merg, zal ik niet eenmaal moeten sterven? En als ik sterf, zal dan niet alles met mij veranderen?

Hier ben ik een pelgrim, gelijk al mijn vaders, Ps. 39:13. Ik zal niet altijd vrouw, kinderen, vrienden, goederen, staten, plezieren, gezondheid en leven kunnen behouden. Eens moet ik daarvan afscheid nemen. Wanneer weet ik niet. Het kan gebeuren in deze aanstaande nacht, ja, voordat het avond is. Zelfs nog voordat dit uur om is. Het kan gebeuren als ik op straat ben, of aan mijn tafel zit. Het kan gebeuren als ik op bed lig te slapen en daaraan het minst niet denk. Zou ik dan niet altijd op mijn hoede wezen?

Zie, zo behoort een ieder op zijn verandering te wachten. Ontwaak dan, vrienden, ontwaak, die ligt te slapen en ervan droomt hoe vast uw zaken wel niet zijn, te midden van de zee van alle ongestadigheid. Vergeet toch nimmer die grote verandering, die altijd met de dood komt.

Gaat het u kwalijk? Is uw lichaam vol pijn, uw ziel vol droefheid, uw leven vol onrust en uw huis vol ellende? Word niet moedeloos alsof uw kwellingen nooit een einde zullen nemen.

Maar troost u daarmee, dat er een verandering zal komen en dat er op dit tijdelijke

lijden een eeuwig verblijden zal volgen. "Die met tranen zaaien, zullen met gejuich maaïen", zegt David in Ps. 126:6. En in Ps. 97 berijmd:

*Den vromen zal voortaan,
`t Licht des troostes opgaan.
Blijdschap komt na veel smarten,
Allen oprechten harten.*

Gaat het u wel naar de wens van uw hart? Waait de wind altijd in uw zeil? Word daarom niet stoutmoedig, alsof u op vaste grond staat, maar wees gewaarschuwd voor verandering. U weet immers zeker, dat u de dood niet ontwijken zal. Die dood zal u wezen als een venijnige worm, die al het plezier van uw leven tot uw harteleed schielijk zal doen verdorren en verdwijnen, zoals de wonderboom van Jona, Jona 4:6, 7.

Zo zeker als de zeven magere koeien in de droom van Farao de zeven vette koeien verslonden hebben, of liever, zo zeker als in de zeven onvruchtbare jaren alles zoekgeraakt is, wat de voorgaande zeven vruchtbare jaren hebben voortgebracht in het koninkrijk van Egypte, zo zeker zal ook uw dood met zijn komst al uw aardse vreugde en voorspoed vernielen en ten einde brengen.

Och, hoe haast is het met ons en met al het onze gedaan, wanneer het God belieft. De vermakelijkheden van dit tijdelijke leven zijn als wormstekige appels, die vroeg rijpen en vroeg rotten. Of, om de woorden van de Prediker te gebruiken: Gelijk het kraken der doornen onder een ziedende pot, also is ook het lachen der dwazen, Pred. 7:6. Het één en het ander geeft wel een knetterend geluid, maar het is slechts een moment. Vergaap u daarom toch niet aan enige wereldse goederen en vermakelijkheden. Geef vlijtig acht op alle voorboden van uw toekomstige verandering, zoals David zich op het veld ophield en wachtte op Jonathans pijlen, die hij zou afschieten tot zijn waarschuwing, 1 Sam. 20:24.

HOOFDSTUK 4.

HOE TOT ONDERWIJS DES MENSEN OM ZALIG TE STERVEN DIENSTIG ZIJN DE WOORDEN VAN SALOMO: "HET IS BETER TE GAAN IN HET KLAAGHUIS DAN TE GAAN IN HET HUIS DES MAALTIJDS; WANT IN HETZELVE IS HET EINDE ALLER MENSEN, EN DE LEVENDE LEGT HET IN ZIJN HART", PRED. 7:2.

Van de heilige man Job komen wij tot de wijze koning Salomo. Job heeft ons met zijn voorbeeld aangeraden, dat wij de dood zullen inwachten. Maar Salomo vindt het goed, dat wij hij wijze van spreken van onze stoel zullen opstaan. Dat wij de deur uitgaan en de dood van andere mensen zullen opmerken. Dat wij scherp zullen letten op hun einde, voordat het onze beurt wordt. En dat wij ons daaraan zullen spiegelen ter zaligheid.

Een voorzichtig veldoverste gaat niet eerder tot de aanval over, voordat hij de situatie van het vijandige leger heeft laten verspieden. Ja, hij laat eerst zijn soldaten nu en dan enige lichte schermutselingen met hen houden. Hierdoor ziet en beproeft hij zijn vijand om zich daardoor des te meer te kunnen verzekeren van de overwinning.

Zo zullen ook wij er zeer goed aan doen om onze laatste vijand, de dood, kloekmoedig tegemoet te gaan en hem de baas te blijven, door steeds oog in oog met hem te staan

en inlichtingen in te winnen, wat zijn gewone wijze van handelen is, als hij deze of gene in de uiterste nood gebracht heeft.

Hieromtrent krijgen wij deze les van de Prediker: "Het is beter te gaan in het klaaghuys dan te gaan in het huis des maaltijds; want in hetzelfde is het einde aller mensen, en de levende legt het in zijn hart", Pred. 7:2. Voorwaar, een gouden spreuk. Zij is waard, dat ze met de punt van een diamant gegraveerd wordt in de harten van alle mensen, zodat we grote reden hebben om haar wat nader in te zien en te overwegen.

Eerst stelt de Prediker ons dit voor ogen, dat het beter is te gaan in het klaaghuys dan te gaan in het huis des maaltijds. Maar wat wil dat nu zeggen? Wilt u weten, wat de Prediker met dit klaaghuys bedoelt? Hij noemt dat huis een klaaghuys, waar iemand op sterven ligt of waar een dode is. Want zo'n huis is gewoonlijk vervuld met klagen en wenen.

De Schrift zegt, dat toen Sara gestorven was, Abraham kwam om haar te beklagen, Gen. 23:2; toen Jakob gestorven was, dat Jozef een grote en zeer zware rouwklage over hem hield, die zeven dagen duurde, Gen. 50:10, en toen Samuël gestorven was, dat geheel Israël vergaderde en rouw over hem bedreef, 1 Sam. 25 : 1.

In het Evangelie lezen wij, dat de Heere Christus in het huis van de overste, Jäirus, pijpers en huilers vond om een rouwgeschrei te maken over de dood van zijn dochtertje, Matth. 9:23. Ja, onze Zaligmaker, Christus Zelf, heeft het afsterven van Zijn lieve vriend Lazarus beweend, zodat zijn dood de Heere Christus tranen gekost heeft, Joh. 11:35.

Wilt u ook weten, wat de Prediker met het huis des maaltijds bedoelt? Hij spreekt van zo'n huis, waarin niet alleen een overvloed van spijs en drank is, maar waarin die overvloed misbruikt wordt tot overdaad.

Maaltijden te houden is niet ongeoorloofd. Zelfs niet de feestmalen bij bijzondere gelegenheden. Dat wijzen de voorbeelden uit van de patriarchen en andere heiligen. Maar het is een werk van het vlees om met de epicureïsche buikbeesten dag aan dag vrolijk en prachtig te leven, altijd kermis, bruiloft en gastmalen te houden en nooit anders aan tafel te komen dan om lekker te eten, gulzig te drinken en voorts te spelen, te zingen, te dansen en alle dartelheid te bedrijven, zoals door vele rijke lieden wordt gedaan. "Er is vreugde en blijdschap met runderen te doden en schapen te kelen, vlees te eten en wijn te drinken", Jes. 22:13. En zij zeggen: "de dag van morgen zal zijn als deze, ja groter, veel treffelijker", Jes. 56:12.

Ziedaar nu twee verschillende huizen. Het ene waar men klaagt, het andere waar men brast. Zo de mens tussen die beide huizen kiezen mocht, wie zou niet liever bij een stel vrolijke gezellen met drinken, smullen, snoepen, lachen, spelen en dansen goede sier maken in deftige feestzalen, dan bij zieken, doden en weemoedige mensen te verkeren, die in donkere kamers, alsof het kelders waren, met de handen in het haar zitten en groot misbaar maken over het afsterven van hun vrienden?

Nochtans houdt de Prediker het met het tegenovergestelde, dat het beter is te gaan in het klaaghuys dan in het huis des maaltijds.

Hoewel dit heel vreemd klinkt in de oren van wereldse mensen, nochtans zegt de Prediker niet anders dan ronduit de waarheid.

En om een ieder daarvan te overtuigen, voert hij deze reden aan: "want in hetzelfde is het einde aller mensen, en de levende legt het in zijn hart". Alsof hij wil zeggen, dat men heel wat anders hoort in het klaaghuys dan in het huis des maaltijds. Komt men in een huis des maaltijds, daar vindt men gelijken hij zijns gelijken, leven bij leven, ijdelheid bij ijdelheid. Zo sleept daar ter plaatse de één de ander zeker al dansende en juichende naar de hel toe, Job 21. Maar komt men in het klaaghuys, daar vindt men

een heel ongelijk gezelschap, de levenden hij de doden. De één sterft en de ander ziet het aan. Hij die sterft, heeft ongetwijfeld de wrange nasmaak van de zonden op zijn lippen en Hij die dat aanziet, neemt het ter harte en doet daarmee zijn profijt ter zaligheid.

Het gaat hiermee precies als bij de voltrekking van een vonnis. Wanneer er enigen om hun boze daden worden gezeseld, opgehangen, onthoofd of verbrand, dan wordt de bloedklok geluid, opdat anderen zouden komen om dit te aanschouwen lot hun waarschuwing. De dood van stervenden is een spiegel voor de levenden. En gewis, hij spiegelt zich zacht, die zich aan een ander spiegelt.

Maar om de reden van de Prediker en de kracht van dien grondig te verstaan, zullen wij de twee delen van zijn tekst nader inzien.

Eerst zegt de Prediker, *dat in het klaaghuis de dood is.*

Daar is het einde aller mensen. De dood wordt door de heilige man Job het bestemde huis van alle levenden genoemd, Job 30:23, en door de koning David "den weg der ganse aarde", 1 Kon. 2:2. Door God Zelf wordt de dood genoemd "het einde van alle vlees", Gen. 6:13, en hier, door de Prediker, "het einde aller mensen", omdat alle mensen met de dood een einde nemen. Een einde, zeg ik, niet alleen ten aanzien van hun tijdelijke leven hier op aarde, dat met de dood ophoudt, maar ook ten aanzien van alle pracht en het plezier van dit tijdelijke leven. Want in hun sterven nemen zij niets mee en hun eer volgt hen niet na, zoals David getuigt in Ps. 49.

Tevens zegt de Prediker, dat er in het klaaghuis leven is, of levende mensen zijn, die bij de stervenden tegenwoordig zijn. Zij zien met een aandachtig oog op hun sterven en merken naarstig op hoe zwaar het hen valt om in de ure des doods te denken aan al hun begane zonden en aan het strenge oordeel van God, waarvoor zij moeten verschijnen.

Zij zien verder, dat de stervenden op het einde dralen, zuchten, naar adem hijgen en dat het klamme, koude zweet hen aan alle kanten van benauwdheid uitbarst. En tenslotte zien zij hoe de ogen breken, de kaken invallen, de neus spits wordt, het gezicht vervalt, de borst opzet, de keel rochelt en de adem als het ware met de ziel de mond uitborrelt.

Maar, zult u zeggen, is dat nu zo'n zoet schouwspel voor de levenden om het einde van de stervenden te zien en hun deerlijke, ellendige dood te aanschouwen? Kan men daardoor iemand overtuigen, dat het beter is te gaan in het klaaghuis dan in het huis des maaltijds? Is dit alleen al niet genoeg om de mensen van het klaaghuis afkerig te maken?

Ik beken gaarne, mijn lieve vrienden, dat het zeer onaangenaam is om een mens te zien sterven. Maar versta de zaak goed. Salomo wil dit zeggen, dat in het klaaghuis een levend mens aan een stervend mens kan zien, wat waardig, dienstig en nodig is om in zijn hart te leggen. En daarom, hoewel het sterven geen vriendelijk en zoet gezicht is, niettemin is het een nuttig en zalig gezicht. Het is een veel nuttiger en zaliger gezicht, dan wat men ziet in het huis des maaltijds, waar men door de band genomen niet anders ziet dan zonden en schande lot verleiding.

Neem bijvoorbeeld, dat een jong, trots, wulps en werelds mens één van zijn kameraden zag sterven door een felle, hete en razende koorts, het is onmogelijk, dat de tranen hem niet van verdriet uit de ogen zouden vloeien en over zijn wangen zouden biggelen. Onmogelijk, dat hij niet in zijn hart zou denken: Och, wat zijn wij, mensen, zwakke schepselen, hoe broos en nietig is ons leven, dat zich zo parmantig voordoet. Hoe schielijk worden wij weggerukt uit deze wereld en hoe wordt ons alles afgenomen, wat wij in deze wereld hebben.

O, ellendige mens, hoe moet hij sukkelen en tobben, voordat hij aan zijn einde komt. En als hij aan zijn einde komt, hoe vervalt zijn schone gestalte. Daar heb ik nu voor mijn ogen gezien hoe bitter de vrucht van de zonde is. Zij scheidt de ziel en het lichaam vaneen. O scheiden, bitter scheiden. Nooit, nooit zal ik vergeten hoe bang dat laatste scheiden valt. Is dat beërven? Is dat de aardse tabernakel afleggen? *O Heere, help ons. O Heere, sta ons bij, anders zullen wij vergaan.*

Nadat iemand deze jonge en wulpse mens, die zo juist uit het Klaaghuis komt, waar hij zijn kameraad heeft zien sterven, eens vragen, uitnodigen en bidden om met hem eens mee te gaan naar een herberg, dansschool of een bordeel. Als God hem niet heeft overgegeven in een verkeerde zin, zal hij dit uitdrukkelijk weigeren. Ja, men zal ondervinden dat, zolang liet gezicht van zijn stervende vriend hem levendig voor ogen zweeft, hij zich veel nederiger, zediger, soberder en bekwamer zal gedragen dan tevoren. Zodat de ervaring zelf het leert, hoe nuttig, nodig en zalig het is om soms het einde der mensen te zien.

Met één woord, de Prediker roept ons uit het huis der weelde, als uit een winkel van alle ondeugden en als uit de mond van de hel en zendt ons naar het klaaghuis, als tot een school van de deugd en een voorportaal van de hemel.

Horen wij nu en dan, dat iemand erg ziek is, vol pijn en vervuld van angst? Horen wij, dat iemand gestorven is en dat zijn dood jammerlijk beklagd wordt? Horen wij de klokken luiden en dat er iemand begraven zal worden?

De Prediker wil, dat wij daarheen zullen gaan om de ellende der zieken te zien. Te zien de rampspoed der stervenden. Te zien op de grafsteden die geopend worden voor de doden. Te zien op de verrotte kisten, op de stank der aarde en op de naakte beenderen, die uit het stof opgeraapt en wegge worpen worden.

Hier zal de mens breidels vinden om zijn darterheid, grootsheid, gierigheid en alle andere zonden in te tomen. Hier zal hij sporen en prikkels vinden om voortgestuwd te worden tot nederigheid, matigheid, wakkerheid en alle andere plichten van godzaligheid, die de rechte wegen zijn tot een zalige dood. Het is gewis en zeker, dat hoe nauwer iemand kennis neemt van deze laatste vijand, de dood, hij ook des te minder van de dood zal beschadigd worden. Want denken aan sterven, doet zonden derven. En zonden derven, doet de hemel erven.

Daarom, ik heb jonge, schone juffrouwen van adel gekend die, hoewel zij zelden of nooit in het klaaghuis kwamen, een doodshoofdje aan hun oor hadden hangen, opdat, wanneer zij zich opmaakten voor de spiegel, iets zouden zien, wat hen kon doen gedenken aan het einde aller mensen en hen kon bewegen tot nederigheid.

Ik heb ook godzalige jonkers gekend, die met hetzelfde oogmerk een doodshoofd van een jong gestorven mens uit het knekelhuis ophaalden. Deze plaatsten zij in hun kamer of vertrek waar zij gewoon waren tot God te bidden en in heilige betrachtingen zichzelf te oefenen. Toen hun gevraagd werd wat het doodshoofd aldaar te betekenen had, gaven zij tot antwoord, dat zij het daar hadden staan als een levend beeld van de algemene sterfelijkheid, waaraan zowel de jonge lieden, als de ouden onderworpen zijn.

Zij zeiden verder, dat zij soms recht voor datzelfde doodshoofd gingen staan en dat nauwkeurig aanzagen. Daarmee hielden zij een aandachtige samenspraak als volgt: Zeg mij toch eens, afschrikwekkend gebeente, wiens hoofd bent u? Wat heeft u zo afzichtelijk en wanschapen gemaakt? Waar zijn nu uw blonde haren, uw bruine ogen, uw welgemaakte oren, uw rode lippen? Waar is uw zachte vel, uw bekoorlijk vlees, het blanke voorhoofd, het bevallige aangezicht, de welsprekende tong en al het overige? Ik zie u hier staan zonder neus, zonder wangen, zonder kin. Ja, niets anders hebt u behouden dan een haar op uw hoofd. Welke wrede barbier heeft u zo kaal, zo

streng en ongenadig geschoren?

Arm hoofd, u werd voor enige tijd terug met grote vrolijkheid door velen gestreeld en gekust. Maar nu bent u zo angstwekkend, afzichtelijk, vervaarlijk en vreselijk geworden, dat ik u zonder merkbare angst en schrik niet kan aanpakken, ja nauwelijks kan aanschouwen. Ook dachten zij bij zichzelf, als dit doodshoofd nu eens kon tipreken, wellicht zou het mij aldus antwoorden: Weet dat ik het hoofd van een jongeman ben. Ik heb mij in de bloei van mijn jeugd, naast anderen mijns gelijken naar de algemene sleur begeven tot alle vleselijke plezieren. Ik ging deftig gekleed naar de mode van mijn tijd. Ik zorgde altijd dat ik de beurs vol geld had en zocht dagelijks nieuw tijdverdrijf. De vermaningen van mijn ouders, meesters, predikanten en andere degelijke lieden, heb ik veracht. Ik spotte met hun godsvrucht. Nergens dacht ik minder om dan om mijn dood. Ik maakte mij zelf wijs, dat ik eindeloze jaren gelukkig zou wezen in deze wereld. En terwijl ik zo leefde, lachte, zong en speelde, werd ik plotseling getroffen door een ongeneeslijke ziekte. En toen ik mij in zo'n korte tijd beroofd zag van alle vermaak en ik niet alleen vol pijn was vanwege mijn ziekte, maar ook vol van benauwdheid vanwege mijn zonden, merkte ik met zuchten en kranen mijn deerlijke staat aan. Ik zei tot mijzelf: O, rampzalig mens, waar ben ik terechtgekomen. Nu, nu moet ik de wereld verlaten, die mij zo lief was. Wat helpen nu mijn jonkheid, mijn kloekheid, mijn schoonheid en al mijn goederen?

Weet u nu geen raad meer, o lieve vrienden, om mij uit deze benauwde ziekte te helpen en om weer tot mijn vorige gezondheid terug te keren? O vinnige dood, hoe bitter is uw gedachtenis voor mijn verwaande hart, dat gewoon was in alle wellust te zwemmen. Ik merk en voel, dat u om mijn leven komt. In deze bedstede houdt u mij een tijd gevangen en u zult mij weldra voortslepen tot de straf. Zo huilde en klaagde ik, verlaten van de hele wereld en zonder hoop op Gods genade. Zo ben ik in de morgenstond van mijn leven gestorven. God heeft mijn rampzalige ziel verwezen tot de eeuwige tormenten der hel en de mensen hebben mijn lichaam in de zwarte aarde begraven. Daar is het een vuil aas geworden, stank en vertering is het overkomen. En de wormen hebben het afgeknaagd tot op het kale gebeente toe, wat u hier voor u hebt staan. Wat u nu bent, o jonker, dat ben ik ook geweest. En wat ik nu ben, dat zult u mogelijk spoedig worden. Zie toch beter voor u toe dan ik gedaan heb en laat mijn ongelukkige plaag u strekken tot een gelukkige waarschuwing.

Voorwaar, wanneer de mens zich vroegtijdig tot zulke overleggingen begeeft en als hij zo het einde der mensen op zijn hart bindt, dan is het niet uit te spreken, welke kracht dit op zijn ziel doet om die af te scheuren van alle ijdelheid en op te leiden tot de praktijk der godzaligheid.

Gedenk in al uw doen aan uw uiterste en u zult in der eeuwigheid niet zondigen, zegt Syrach, hoofdstuk 7:38. Indien een mens die aan tafel zit zou bedenken, dat hij zijn laatste spijs en drank in de mond stak, hoe zou het mogelijk zijn, dat hij zich zou durven overladen met gulzigheid of dronkenschap?

Indien de mens die zich aankleedt, zou overdenken, dat hij na die dag geen ander kleed om zijn naakte lichaam zou krijgen dan een doodskleed en geen ander deksel dan een doodkist, zou hij lust hebben om zijn lemen hut zo prachtig op te pronken?

Indien de mens die spreekt zou bedenken, dat dit zijn laatste woorden zijn en dat hij na deze zijn lip niet meer verroeren zal, maar de dood hiermee zijn mond zal toesluiten, zou hij het hart hebben om te liegen, te vloeken of enige onnutte praat uit te slaan?

Zeer wel zegt één van de oude leraars, dat er niet één mens zo stout is, die in zijn sterven zou durven zondigen, of zondigende zou durven sterven. De ondervinding

leert dat als de mensen bezig zijn met spelen, dansen, hoereren en domineren en het begint onderwijl eens te donderen en te bliksemen, of dat de grond onder hun voeten begint te schudden en te beven, of als er enig ander doodsgevaar zich opdoet, dan houden zij onmiddellijk op.

Neem bijvoorbeeld, dat iemand schipbreuk lijdt en, terwijl hij midden in de holle zee ligt en drijft, het hoofd van zijn metgezellen, de één na de ander, in de golven ziet verdwijnen, zou het hem wel lusten om in die omstandigheden gekheid te maken en zotte praat uit te slaan?

Of neem bijvoorbeeld, dat iemand van een steile rots neerstort en met een mouw of zak van zijn wambuis halverwege blijft hangen, verkerende in duizend angsten om elk ogenblik daar van af te tuimelen en te pletter te vallen, zou zo iemand niet meer aan God denken dan aan enige guiterijen of boevenstreken?

Niemand van ons heeft zekerheid van één uur leven. Wij zijn altijd en overal in gevaar van de dood. Is het dan niet een grote dwaasheid, dat wij durven te doen, wat ons in de eeuwige verdoemenis kan doen verzinken?

Luister toch toe, karige vrek, waarom houdt u nimmer op van rapen en schrapen, van grijpen en gieren? Wat is de slotsom van alles, wanneer u uw tas en beurs door ongerechtigheid hebt doen zwellen als de buik van een pad? De inkomsten van uw huis zullen wegraken, versmelten en vergaan. "Het zal al heenvloeien in de dag Zijns toorns", zoals Zofar zegt, Job 20:28. Kunt u dit niet geloven? Ga in het klaaghuis en zie op het einde van de gierigaards die uws gelijken zijn.

Luister toe, hovaardige, opgetooide straatpop, waartoe dient al uw pracht en praal? Wat zal het zijden kleed, het parelsnoer, de glinsterende diamant u kunnen baten in de ure van de dood? Arm hoopje as en aarde, wat verheft u zich? Syrach 10:8. Jonkers en ridders, ja, prinsen, koningen en keizers, u bent enkel leem terwijl u nog leeft en als de dokter u lang opgelapt heeft, gaat het u toch tenslotte zo: *Heden koning en morgen dood*, Syrach 11. Opgepronkte juffrouwen en tedere prinsessen, die niet een straat weegs wilt wandelen zonder rijtuig, zonder draagstoel, alsof u te bang bent, dat uw voetzolen ooit de aarde zouden raken, eens zult u wel moeten gedogen, dat de kruin van uw hoofd met aarde bedekt wordt, Jes. 3:24. Kunt u dit niet geloven?

Ga in het klaaghuis en zie op het einde van uws gelijken, ja van de allergrootste monarchen van deze wereld. Luister toe, dartel mens, die uw vrouw laat werken als de meid en de meid laat heersen als de vrouw. U, die meer de welstand van uw lichaam zoekt, dan van uw ziel. Wat zal het einde wezen van al uw dartelheid? "Wee u, die nu lacht, want gij zult treuren en wenen", zegt de Heere in Luk. 6:25. Al uw lachen zal in treuren veranderen en uw blijdschap in droefheid, Jak. 4:9. Als u een tijd op deze aarde lekkerlijk hebt geleefd en de wellusten hebt gevolgd, u zelf gemest hebt als een beest ter slachting, dan zullen uiteindelijk de wormen zich vrolijk maken over uw ellendig vlees en de onreine geesten over uw verdoemde ziel. Kunt u dit niet geloven? Ga in het klaaghuis en zie op het einde van de wittebroodskinderen die uws gelijken zijn.

Het tijdelijke nut van de zonde is niet anders dan een droom, niet anders dan een luchtkasteel. Eén slag, één woord, één oneffen gezicht van de hemel zal het neervellen en u daarbij. Daarom, indien de zonde uw hart bezit, laat ze niet langer daar nestelen. Zing geen requiem of lied der gerustheid over uw ziel, zeggende: Mijn ziel, rust, eet, drink, wees vrolijk; u hebt vele goederen voor vele jaren, Luk. 12:19, 20. Maar gedenk aan dit woord des Heeren: "Gij dwaas, in dezen nacht zal men uw ziel van u afeisen; en hetgeen gij bereid hebt, wiens zal het zijn?".

HOOFDSTUK 5.

HOE TOT ONDERWIJS DES MENSEN OM ZALIG TE STERVEN DIENSTIG ZIJN DE WOORDEN VAN CHRISTUS: "GIJ DAN, ZIJT OOK BEREID; WANT IN WELKE URE GIJ HET NIET MEENT, ZAL DE ZOON DES MENSEN KOMEN", LUKAS 12:40.

Wij zouden vele voortreffelijke teksten uit de psalmen van David en uit de boeken van zowel grote als kleine profeten naar voren kunnen brengen, die voor het verstaan van onze tekst van pas komen. Maar aangezien de veelheid van teksten gewoonlijk velen verveelt en onaangenaam is, zullen wij niet meer dan twee teksten aanhalen uit het Nieuwe testament, de één genomen uit de mond van onze Heere Christus en de andere uit de pen van de heilige apostel Paulus.

Laat ons eens opslaan Luk. 12:39. Daar wijst de Heere Christus aan hoe voorzichtige huiseigenaren handelen, die vooral dan waken en op hun hoede zijn, wanneer zij weten dat er een dief op hun huis loert om daar in te breken en hun goederen te stelen. En als Hij dit door een gelijkenis voorgesteld heeft, zo besluit Hij deze met een getrouwe waarschuwing: "Gij dan, zijt ook bereid; want in welke ure gij het niet meent, zal de Zoon des mensen komen", Luk. 12:40.

Eigenlijk spreekt de Heere hier van Zijn laatste komst ten oordeel. Nochtans zo, dat Hij daaronder ook Zijn dagelijkse komst ten oordeel verstaat van deze of gene, Die Hij door de dood tot Zich roept en voor Zijn hemelse vierschaar stelt op elk uur als het Hem belooft. En aangezien geen mens de tijd van Zijn komst precies weet, zo wil Hij, dat een ieder mens op elk tijdstip terstond gereed zal zijn.

Job heeft ons geleerd op de dood te wachten. Salomo heeft ons geleerd om de dood in het aangezicht te zien. De Heere Christus komt hier de zaak nog nader en leert ons, dat wij vóór de dood alles moeten gereedmaken om daarna aan Hem, als Rechter van de gehele wereld, een goede rekenschap van alles te geven. Want zo zegt Hij: "Gij dan, zijt ook bereid", enz.

Eerst stelt Hij een ieder zijn schuldige plicht voor en toont aan wat men te doen heeft, namelijk, zich te bereiden tot Zijn komst.

Ten andere voegt Hij daaraan een krachtige reden toe en toont aan, waarom men zich zonder uitstel behoort gereed te maken: "want in welke ure gij het niet meent, zal de Zoon des mensen komen".

Onze schuldige plicht bestaat daarin, dat wij allen, jong en oud, groot en klein, zonder uitstel onszelf en al het onze vaardig en bereid maken tot de komst des Heeren.

Het is een punt van wijsheid de bodem en wanden van zijn schip nauw aaneen te sluiten, het goed te teren, op te tuigen en van alles te voorzien, voordat men het schip de woeste en verbolgen zee instuurt. Maar onder alle voorbeelden van wijsheid is deze de allergrootste, dat wij alles gereed maken en in goede orde brengen, voordat de Heere komt en ons door de dood voor Zijn rechterstoel daagt.

Wat betekend alles? Wij zullen het u zeggen. Begin eerst bij uw huis, opdat de zorg daarvoor geen beletsel is voor andere zaken die belangrijker zijn. Want zoals een vogel niet weg kan vliegen, die met zijn veren aan een lijnstok vastgeraakt is en zoals een paard niet vooruit kan komen, dat overbelast is met zware pakken en zakken, zo kan ook een ziel zich niet op bekwame wijze begeven en schikken tot de reis naar de hemel, als zij bij wijze van spreken vastgelijmd is aan de aardse goederen en met de zorgvuldigheden van dit tijdelijke leven overladen is.

Ontlast u dan tijdig van alle wereldse bekommelingen, zoals God wilde dat de koning

Hiskia zou doen. Hij zond de profeet Jesaja tot hem met deze boodschap: "Geef bevel aan uw huis, want gij zult sterven en niet leven", Jes. 38:1.

Er zijn sommige lieden, die deze dwaze fantasie in hun hoofd hebben, dat het een kwaad teken is, als men zijn testament zo vroegtijdig maakt. Zij denken, dat men hierdoor de dood dagvaart of zich op de hals haalt. Daarom stellen zij dat uit van dag tot dag.

Maar het zijn grote beuzelingen, getrokken, gedraaid en gesmeed uit het evangelie van de spinrokken. Of, opdat ik het heter zeg, het zijn de bedriegerijen van de satan om de mensen van het goede te weerhouden. Wijze mensen lenen hun oor niet aan wissewasjes. Maar omdat zij weten, dat er voor hen in het graf niets meer te doen zal zijn, zo wikkelen zij hun zaken bijtijds af. Zij maken hun testament bij het naderen van ziekte, ja, voordat zij ziek worden en zij nog kloek en gezond zijn, zoals men leest van de patriarch Abraham in Gen. 25, van de koning David in 1 Kon. 1 en van de oude Tobias in Tob. 4, (uit de apocriefe boeken).

Volg hun voetstappen na en beschik tijdig over de goederen van uw huis, want dan kunt u het doen met een des te gezonder oordeel. Ook kunt u dan daarna met des te meer gerustheid op uw eigen zaligheid letten.

En als u uw testament maakt, zo bedenk in de eerste plaats al uw rechte en wettige erfgenamen, rijk en arm, niemand uitgezonderd, of het moest zijn om zeer gewichtige redenen, opdat niemand een billijke oorzaak zou hebben om na uw dood tegen u tot God te zuchten en te klagen.

En let ook in het bijzonder daarop, dat u in het beschrijven van uw testament uw bedoeling met klare en duidelijke woorden uitdrukt, opdat u uw erfgenamen geen twist nalaat in plaats van goed en hun geen gelegenheid geeft om elkaar met langdurige, kostbare en verdrietige processen te plagen en daarmee de ene hel aan de andere te bouwen. Een betere schat dan vrede kan men zijn vrienden niet nalaten. Salomo zegt in Spr. 17:1: "Een droge bete en rust daarbij, is beter dan een huis vol van geslachte beesten, met twist".

Bovendien, bedenk in uw testament behalve uw vrienden ook de vrienden Gods. Want al wat u hun ten goede doet, dat zal u in het gericht van God te pas komen. Jakobus zegt in Jak. 2:13: "Want een onbarmhartig oordeel zal gaan over degene die geen barmhartigheid gedaan heeft; en de barmhartigheid roemt tegen het oordeel", of, zoals de Heere Christus het zegt in Matth. 5:7: "Zalig zijn de barmhartigen; want hun zal barmhartigheid geschieden".

Daarom heeft de Heere Christus in dit twaalfde hoofdstuk van Lukas ook vooraf zulk een les gegeven aan alle rijke en vermogende lieden: "Maakt uzelfen buidels, die niet verouden, een schat, die niet afneemt, in de hemelen, waar de dief niet bij komt noch de mot verderft". Wat men zijn eigen vrienden nalaat, wordt gestopt in aardse buidels. Die kunnen verouden. Daaruit kan de dief het stelen. Daarin kan de mot het verderven of de roest kan het schenden. Maar de hemel is een vaste buidel. Alles wat u daarin weglegt, zult u weervinden in eeuwigheid. Het zal voor u een schat van genade en glorie zijn, daar anderen niet anders zullen vinden dan schatten des toorns. Nadat de mens bij testament zorgvuldig zijn goederen vermaakt heeft, zo moet hij ook tegelijk zichzelf in eigen persoon gereed maken. Van het huis moet men komen tot de inwoner. Want neem bijvoorbeeld eens, dat iemand zijn huis heel stipt en netjes heeft verzorgd, wat helpt hem dat, als hijzelf, die daarin woont, heel slordig is en onbereid blijft?

Maar, zult u mogelijk zeggen, hoe zal een mens geschikt en bereid zijn bij de komst des Heeren? Met één woord dan, als hij zich tot de Heere bekeert. Dat is, als hij alles aflegt wat de Heere mishaaft en alles aanneemt wat de Heere behaagt, Zach. 1:3; Luk.

3: 8.

David zegt in Ps. 34:15: "Wijk af van het kwade en doe het goede". En de heilige Paulus zegt in Rom. 13:12, 13, 14: "De nacht is voorbijgegaan en de dag is nabijgekomen. Laat ons dan afleggen de werken der duisternis en aandoen de wapenen des lichts. Laat ons, als in den dag, eerlijk wandelen, niet in brasserijen en dronkenschappen, niet in slaapkamers en ontuchtigheden, niet in twist en nijdigheid; Maar doet aan den Heere Jezus Christus, en verzorgt het vlees niet tot begeerlijkheden".

Ja, God Zelf geeft ons dit voorschrift, zeggende: "Wast u, reinigt u, doet de boosheid uwer handelingen van voor Mijn ogen weg, laat af van kwaad te doen. Leert goed doen, zoekt het recht, helpt den verdrukte, doet den wees recht, handelt de twistzaak der weduwe. Komt dan, en laat ons tezamen rechten, zegt de HEERE; al waren uw zonden als scharlaken, zij /lullen wit worden als sneeuw; al waren zij rood als karmozijn, zij zullen worden als witte wol", Jes. 1:16, 17, 18. Vooral moet de mens op zijn hart binden het kostbare woord, dat geregistreerd is in de profetie van Ezechiël, hoofdstuk 33:12: "en aangaande de goddeloosheid des goddelozen, hij zal om dezelve niet vallen, ten dage als hij zich van zijn goddeloosheid bekeert". Dat is een woord, dat boven al de woorden van God uitsteekt en uitblinkt, als een glinsterende diamant in een gouden ring. Ze is als de klaarschijnende zon aan het firmament van de hemel tot bijzondere troost voor de benauwde ziel van elke boetvaardige zondaar. Zo moet het met ons en het onze gesteld zijn, zullen wij bereid zijn.

Om ons nu tot deze onze schuldige plicht op te wekken en aan te sporen, gebruikt de Heere een krachtige reden.

Welke reden dan? De reden van Zijn plotselinge komst: "want in welke ure gij het niet meent, zal de Zoon des mensen komen".

In Matth. 25:13 zegt de Heere het alzo: "Zo waakt dan; want gij weet den dag niet noch de ure, in welke de Zoon des mensen komen zal". In onze tekst wordt het door de Heere Christus nog veel scherper gezegd, want Hij zegt, dat de Zoon des mensen zal komen op zo'n tijd, als gij het niet meent. Dat is, op zo'n tijd als u zichzelf vast zult inbeelden, dat u van de dood of van des Heeren komst in de dood geen gevaar hebt te duchten en dat u des Heeren hoge en verheven hand niet zult tien, Jes. 26:11. "Gij, die den bozen dag verre stelt, en den stoel des gewelds nabij brengt", Amos 6:3.

Dan, o dan zal de Zoon des mensen komen. Dan zal Hij als een donder en bliksem u overvallen en u treffen met de vurige pijlen van Zijn rechtvaardige wraak. Zodat Christus ons hier een zonde en een straf voor de neus houdt.

De zonde is des mensen diepe zorgeloosheid. Want zij menen dikwijls, dat de Heere niet zal komen, ook zelfs dan niet, wanneer de Heere reeds onderweg is en Zijn bode, de dood, al naar hun deur gestuurd heeft. Petrus zegt, dat er in de laatste dagen vele spotters zullen wezen, die naar hun eigen begeerlijkheden zullen wandelen en zeggen: "Waar is de belofte Zijner toekomst?", 2 Petrus 3:3, 4.

Er zijn nu veel van zulke spotters. Ze geloven nauwelijks, dat de Heere ooit komen zal. Of indien zij het geloven, zo maken zij zichzelf wijs, dat Zijn komst nog ver, ja zeer ver weg is. Men vindt overal een zeker, een stil, een zorgeloos volk, zoals dat van Laïs was, Richt. 18:27. Alles is bij hen in rust. Kom in hun huizen, ga op hun straten, wandel door hun steden, bijna niemand zult u bekommerd of bevreesd vinden voor de komst des Heeren. Deze zorgeloosheid is een gans zware zonde. Dat zult u begrijpen, als u wilt aanmerken zowel haar oorsprong als haar gevolg.

Haar oorsprong neemt zij uit het ongeloof. En omdat veel mensen God en Zijn Woord niet geloven, weigeren zij om op, te merken, halen hun schouders op en verzwaren hun oren, opdat zij niet horen, Zach. 7:11. Of in het geval dat zij nog horen, maken zij

hun hart als een diamant en letten niet het minst op de dreigementen en vloeken, die Gods Woord tegen hen uitspreekt. Ja, als zij de vloek van de Wet horen, dan zegenen zij zichzelf in hun hart, zeggende, wij zullen vrede hebben, wanneer wij naar het goeddunken van ons hart zullen wandelen en dronkenschap voegen tot onze dorst, zoals Mozes klaagt in Deut. 29:19.

Daaruit kan men reeds zien, wat het gevolg moet wezen van deze zorgeloosheid der mensen. Namelijk, een zondvloed of geweldige overstroming van alle zonden en schanden. De zorgeloosheid maakt, dat de mensen kwaad doen met opgeheven hand en met opgestoken hoofd, Num. 15:30, Ps. 83:3. Waar de zorgeloosheid plaatsgrijpt, gaan de dronkaards zwierend over de straat op klaarlichte dag en wordt de lichtvaardigheid openlijk vertoond in de gekrulde haarlokken, opgemaakte aangezichten, blote armen, halzen en borsten van de jonge vrouwen, zonder enige schaamte. Daar pocht en pronkt de hovaardij niet alleen in de huizen en op de markt, maar ook zelfs in Gods kerk. Zij durft zelfs te gaan zitten aan de tafel van nederigheid (Heilig Avondmaal) in het gezicht van de gekruiste Christus. Allerlei dieverijen, mouterijen, moord, overspelen, bloedschanden, sabbatschenden, lasteringen van de Naam des Heeren en wat dies meer zij, worden daar al lachend bedreven met vreugde en roem. Kortom, door de zorgeloosheid wordt de onreine geest, nadat hij dorre plaatsen doorwandelt en nergens rust heeft gevonden, binnengelaten en onthaald, Matth. 12:43, 44. Daarentegen wordt Gods goede Heilige Geest door hen bedroefd en het land uitgejaagd. O gruwel!

De straf nu, die op de zorgeloosheid der mensen volgen zal, is deze: De Heere Christus zegt, dat Hij Zelf hen met Zijn wraak op het aller-onverwachts wil overrompelen, zoals degene, die in het opperste van de mast van een schip slapen, soms met één ruk daaruit geslingerd worden in de grondeloze zee, waar zij dan moeten verdrinken. Salomo past dat toe op de dronkaards in Spr. 23:34.

Zo is het ook gesteld met zorgeloze mensen. Geheel onverwachts komen zij om en zijn dikwijls al slapende, voordat zij ontwaken, hun leven en zaligheid kwijt. Zij worden door de dood, zoals een haas door de jager, in hun leger betrapt en ontvangen de dodelijke slag. De Heere Christus verklaart hier, dat tij Zelf hen zal verrassen en zal overrompelen ten verderve, niet waardig zijnde enige genade: "want in welke ure gij het niet meent, zal de Zoon des mensen komen".

O ellendige zaak. De Zoon des mensen, Die in de wereld gekomen is om de wereld zalig te maken en niet te verdoemen, /al de zorgeloze mensen schielijk uit de wereld rukken, door de dood. Hij zal hen dan in Zijn oordeel ontmoeten, niet als een Lam, maar als een Leeuw om hen te verdoemen in plaats van te behouden. Dat zodanig het einde is van de zorgelozen, wijst de apostel Paulus aan in 1 Thess. 5:3: "Want wanneer zij zullen zeggen: Het is vrede en zonder gevaar, dan zal een haastig verderf hun overkomen, gelijk de barensood een bevruchte vrouw, en zij zullen het geenszins ontvlieden".

Wilt u hiervan enige voorbeelden hebben? Ze zijn er in overvloed.

Is Nabal niet gesmoord in zijn dronkenschap? 1 Sam. 25:37. Is hij niet doorstoken, die lag in de armen van de Midianietische hoer Kozbi? Num. 25:8, 14, 15.

Is Herodes, toen hij te midden van zijn grootste heerlijkheid op zijn troon zat, niet plotseling door een heirleger van luizen overvallen en opgegeten? Hand. 12:23.

Zo is het niet alleen menigmaal gegaan met enige bijzondere personen, maar ook met gehele steden. Bijvoorbeeld met Sodom en Gomorra, Gen. 19:24. En wat zeg ik, van steden? Gehele koninkrijken en monarchieën zijn dit gewaar geworden, zoals die van de Chaldeeën, van de Grieken en ook van de Romeinen, Dan. 2:35. Ja, wat spreek ik van deze of die monarchieën? De gehele wereld heeft dit ten tijde van Noach gevraagd

en geproefd, zoals de Heere Christus betuigt in Matth. 24:37, 38. En zo zal het ook wezen in de voleinding der wereld, Luk. 17:30.

Ik zal dan met Mozes uitschreien: "O, dat zij wijs waren; zij zouden dit vernemen, zij zouden op hun einde merken!", Deut. 32:29. Ja gewis, waren zij wijs, zij zouden uit vrees voor de ijzeren scepter van Christus hun aarden pot zorgvuldiger bewaren en de Zoon kussen om Zijn toom te ontgaan, Ps. 2. Dat is, zij zouden zich wel wachten voor zorgeloosheid, die de moeder, de wortel en springader is van alle goddeloosheid, om niet terecht te komen in de eeuwige rampzaligheid.

Daarom mijn lieve vrienden, volgt toch de raad van Sirach in zijn boek der Wijsheid, hoofdstuk 5:8, 9: "En verbeidt niet u tot den Heere te bekeren en stelt het niet uit dag op dag. Want de Heere zal schielijk uitvaren, en als gij onbezorgd zult zijn, zult gij vermorzeld worden en in de tijd der wraak verderven", (apocriefe boeken).

U weet hoe het met de jonge profeet gegaan is in 1 Kon. 13:24. Hij spoedde zich niet naar huis, zoals de Heere hem bevolen had. Hij vertoefde enige tijd onderweg om zich met eten en drinken te verkwikken. Nooit kwam hij thuis. De toom des Heeren is plotseling tegen hem uitgevaren. Een leeuw, als uitvoerder van Gods wraak, heeft hem aangegrepen, gedood en verbroken, toen hij onderweg onbezorgd op zijn ezel zat. Indien u dan niet een prooi wilt worden van de satan, die als een briesende leeuw rondgaat, zoekende wie hij zou mogen verslinden en indien u van harte wenst in uw hemels vaderland

te mogen komen, zo draal niet in deze wereld. Stel het niet uit van dag tot dag om u tot de Heere te bekeren, maar werp alle zorgeloosheid van u en spoed u zoveel als u kunt.

Luister ook eens, vrienden, naar de les van de koning David in Ps. 95:7, 8: "Heden, zo gij Zijn stem hoort, Verhardt uw hart niet, gelijk te Meriba, gelijk ten dage van Massa in de woestijn". Hij maant u heden aan en niet morgen of overmorgen, laat staan over een jaar.

Aan de eerste wereld gaf God honderdttwintig jaar uitstel om zich te bekeren, aan de Kanaänieten vierhonderd jaar, aan de inwoners van Jeruzalem veertig jaar en aan die van Ninevé veertig dagen. Maar u bent, o mijn vrienden, geen veertig uur van uw leven verzekerd. Daarom, verzuim de dag van heden niet.

Maar vooral, geliefde vrienden, neem toch de woorden van de Heere Jezus Christus in acht, die Hij spreekt in ditzelfde twaalfde hoofdstuk van Lukas vers 45, 46: "Maar indien dezelve dienstknecht in zijn hart zou zeggen: Mijn heer vertoeft te komen; en zou beginnen de knechten en de dienstmaagden te slaan, en te eten en te drinken en dronken te worden. Zo zal de heer van dezelve dienstknecht komen ten dage, in welken hij hem niet verwacht, en ter ure die hij niet weet; en zal hem afscheiden, en zal zijn deel zetten met de ontrouwen".

Wat denkt u, hoe een prins het zal opnemen als hij terugkeert van een buitenlandse reis en zijn hofmeester of kamerdienaar of secretaris of anderen die hem ten dienste staan en aan wie hij de zaken van zijn hofhouding had toevertrouwd, de één smoordronken aantreft in de kelder, de andere met een hoer op het bed, de derde met een dolk in zijn vuist om zijn kinderen in het hart te treffen?

Vrienden, let hier terdege op. Wij zijn allen dienaren van Christus. Dienaren van de Heere aller heren en van de Koning aller koningen. Hij heeft ons in deze wereld als in Zijn huis gesteld, opdat wij de eer van Zijn Naam, het welvaren van onze naaste en de zaligheid van onze zielen zouden bevorderen, totdat Hij komt. O duizend jammeren, hoe bitter zal het smaken, als de Heere Christus bij Zijn komst enigen van ons zal vinden, die in plaats van de zo-even genoemde werken, de werken des duivels doen.

Die naar het vlees leven en met de wereld boeleren. Die Zijn goederen verkwisten, ja, Zijn lieve kinderen haten en vervolgen. Hoe zal het met hen aflopen, als Hij op Zijn rechterstoel zal gezeten zijn om een ieder te vergelden naar zijn werken.

Houd dit voor zeker, de Koning des hemels en der aarde, in toom ontstoken zijnde, zal Zijn krijgslieden zenden, de boze boeven vernielen en hun steden met vuur verbranden, Matth. 22:7.

Welnu, aangezien de zorgeloosheid een algemene jeugdzonde is, zo wensen wij voornamelijk, dat de jeugd deze waarschuwing van onze Heere Christus ter harte mocht nemen.

Het gaat meestal zo toe, wanneer een jongeling of jongedochter vermaand wordt zich tijdig tot Christus te voegen in boetvaardigheid, voordat Christus hen onverhoeds tegemoet komt in toornigheid en hen voortdrijft door de tijdelijke dood tot de eeuwige, dat ze terstond zich excuseren door te zeggen: Wij zijn nog veel te jong, een oud hoofd past niet goed op jonge schouders. De jeugd kan die hoge dingen niet zo goed begrijpen. Dat zal beter gaan, als we oud zijn. De wijsheid komt met de jaren. Mogen wij niet een weinig plezier in ons leven maken? Moeten wij de wereld al zo vroeg afsterven? Er moet toch eens gespeeld worden en het is beter nu dan later.

Maar o jonge, domme mensen, pas toch op, dat de duivel onder zulke ijdele uitvluchten u de tijd der genade niet ontleent. Niets is er zekerder dan de dood en niets is er onzekerder dan het uur daarvan. Soms komt de Heere 's avonds laat, soms op de middag, soms in de morgenstond van ons leven. Weet u precies het uur te zeggen, wanneer de Heere komen zal? Beschikt u over het leven en de dood? Bent u meesters van de tijd? Wie heeft u beloofd, dat u een grijze top zult scheren? Waar zijn de zegels en brieven van uw ouderdom?

Het is mogelijk, dat u dit jaar, deze maand, deze week, deze dag, ja dit uur niet ten einde zult brengen. Dezelfde doodbaar die heden een oud mens naar de kerk heeft gedragen en naar het graf heeft geholpen, zal morgen een jong mens opnemen.

Het is een algemeen spreekwoord, dat er niet alleen koehuiden ter markt komen, maar ook kalfshuiden en dat oude mensen moeten sterven, maar dat jonge mensen kunnen sterven. Bedenk toch wèl hoe broos het menselijke leven is. Is het niet als een bobbeltje op het water, dat de regen in een ogenblik maakt en breekt? Of is het niet als het gras, dat heden schoon staat en bloeit en morgen in de oven geworpen wordt? Jes. 40:6. Of is het niet als glas? Zelfs deze grote wereld wordt een glazen zee genoemd, kristal gelijk, Openb. 4:6. Zo moet dan immers de mens, die kleine wereld, nog brozer zijn.

En voorwaar een glas van kristal kan wel honderd jaar en langer bewaard worden, maar hoe nauwkeurig ook de mens zichzelf bewaart, het baat hem niet. Zonder slag, zonder stoot, door zijn eigen inwonende zwakheid, breekt hij dikwijls heel schielijk in stukken en wordt hij als een onnutte scherf geworpen in de asput van het graf.

Doch stel u eens voor, uitnemende jongeman, dat het. God belooft om u een lang leven te vergunnen. Een leven van veel dagen en hoge jaren. Waarom wilt u niet bijtijds arbeiden, dat al die jaren en dagen goed mochten zijn? Is er wel iets onder al die dingen die de Heere u schenkt, die u niet, voor zover het u mogelijk is, goed wilt hebben? Wilt u gaan trouwen, dan wenst ge een goede partij. Bent u getrouwd, dan wenst u goede kinderen en een goede nering. Wilt u zich kleden, dan wenst u goede kleding. Wilt u eten, dan wenst u een goede spijs. Gaat u verhuizen, dan wenst u een goed huis. Uw land, uw geld, uw bed en met één woord alles wat u hebt, niets uitgezonderd, dat hebt gaarne goed. Ja, al is het goed, dan is het u leed, dat het niet nog beter is.

Zult u dan alleen uzelf vergeten? Zult u uw werken, uw ganse leven, uw dagen en

jaren boos laten zijn? Hoe kan dat enige glimp hebben, als in het midden van duizend goede dingen, die men aan u en om u heen ziet, uzelf en uw ganse handel en wandel alleen kwaad en ondeugend bevonden wordt? U zult mogelijk tegenwerpen, dat, als het einde goed is, dan alles goed is en dat door bekering alle voorgaande feilen van de jeugd, ja van des mensen gehele leven uitgeveegd en verbeterd zijn geworden, zoals blijkt uit het voorbeeld van de boetvaardige moordenaar aan het kruis. Daarom denkt u, dat, indien God u een hoge ouderdom verleent, u dan nog tijd genoeg zult hebben om u tot God te schikken, om de wereld met al haar ijdelheid te verlaten en te trachten naar een goed en zalig einde.

Maar arm adamskind, dit is al te stout en al te vermetel gesproken. Want hoe weet u dat u oud zult worden en oud zijnde de wil zult hebben om u tot God te begeven? En zo u het al zou willen, zult u het dan kunnen? En zo u het al kunt, zult u daarmee uw God wel kunnen paaien en Hem genoegdoen? Antwoord mij eens op alles.

Eerst vraag ik u, of u wel verzekerd bent, dat u in uw ouderdom gewilliger zult wezen om u tot God te begeven en u tot een zalige dood te bereiden, dan in uw jeugd. Het blijkt uit de dagelijkse ondervinding, dat oude mensen vaak zo weinig over het sterven willen horen spreken. Zelfs nog minder dan jonge mensen. En dat zij menigmaal hun doodkist niet willen zien, al staat zij voor hun voeten? Vindt men niet stokoude mensen, die hun grijze haren zwart maken? Of dat zij op hun kale hoofd een pruik van vreemd haar zetten, genomen van een jong hoofd, opdat zij nog jonger zouden schijnen? Zo misleiden zij de wereld menigmaal, maar de dood zal zich daarmee niet laten bedriegen.

De ervaring leert ons ook, dat als de mensen in hun jonge jaren God en Zijn dienst vergeten, zij gewoonlijk met dit verschrikkelijk oordeel worden geslagen, dat zij daarna, oud geworden zijnde, ook zichzelf en hun eigen zaligheid vergeten.

In de tweede plaats vraag ik u, dat al zou het zo zijn, dat u in uw ouderdom gewillig zou zijn om u tot God te schikken en u tot een zalige dood te bereiden, zult u dan tot dat grote en zware werk wel krachten genoeg hebben? Zult u dan wel bekwaam zijn om u tot God te bekeren, als u nauwelijks in staat zult zijn u op uw bed om te keren? Wanneer uw leven bijna eindigt, zult u in het laatste vleugje van de tijd dan pas beginnen te denken om wèl te leven en uw zaligheid uit te werken? Een reis te doen van de aarde naar de hemel, ja van de hel naar het paradijs, is dat een werk van een gebroken dag?

De ouderdom is koud en traag, hij is blind en doof, lam en kreupel. De ouderdom komt met gebreken en wat is hij anders dan een algemeen gebrek en gedurig ongemak?

De oude Barzillai wees de vriendelijke uitnodiging van de koning David en al de plezieren van het hof van de hand, vanwege zijn onbekwaamheid en zei: "Ik ben heden tachtig jaar oud; zou ik kunnen onderscheiden tussen goed en kwaad? Zou uw knecht kunnen smaken wat ik eet en wat ik drink? Zou ik meer kunnen horen naar de stem der zangers en zangeressen? En waarom zou uw knecht mijn heer den koning verder tot een last zijn?", 2 Sam. 19:35.

Wanneer iemand, suf van ouderdom, geen smaak meer heeft in eten en drinken, geen plezier meer heeft in muziek en geen verstand meer heeft om goed van kwaad te onderscheiden, wat bekwaamheid kan er dan bij hem zijn om dan God te leren kennen, Zijn Woord te onderzoeken en fundamenten tot de zaligheid te leggen? Als het werk de mens tot een last is en als hij zichzelf tot een last is, zal hij dan pas de Heere tot een lust worden, of tot de zaligheid des Heeren lust krijgen?

Ik laat nog staan, dat door een gedurig ongebonden leven in de jeugd, de mens doorkneet wordt in de zonde en dat hij derhalve ook des te meer moeite heeft in zijn zwakke ouderdom om de zonde af te wennen. Maar zware arbeid en kleine kracht, hoe is dat met elkaar te rijmen?

Het is een algemeen spreekwoord, dat het niet gemakkelijk is om oude honden aan de leiband te leren lopen. Een oude gewoonte is moeilijk af te leren, omdat ze als een tweede natuur geworden is. Door de gewoonte om vergif te eten, was het voor Mithridates geen vergif meer. Door de gewoonte kregen de Cimmerii (bewoners van het uiterste westen, waar geen zonlicht doordringt) de duisternis liever dan het licht. En zo u een gewoonte maakt van te zondigen, zal het u tenslotte zo zwaar vallen van de zonde te scheiden, alsof u uzelf een oog zou uitsteken en een hand of voet zou afhouden.

Hoe langer een vrouw de haren van haar hoofd laat verwarren zonder die te kammen, met des te groter moeite en pijn moet ze die naderhand weer in orde brengen. Hoe meer knopen er in een draad of lijn komen, des te moeilijker valt het om die weer los te peuteren en in orde te brengen. Zo kan ook een ziel, die lang in de zonde is verward geweest en door de duivel verstrikt met veel knopen der ongerechtigheid, niet gemakkelijk los- en vrijgemaakt worden. Zeer wèl zegt Zofar, dat de beenderen van de oude lieden vervuld zijn met de zonden van hun jonkheid en dat zij hun gewoonlijk bijblijven tot in het graf, Job 20:11. Ja, God Zelf bevestigt dit in Jer. 13:23 niet deze woorden: "Zal ook een Moorman zijn huid veranderen? Of een luipaard zijn vlekken? Zo zult gijlieden ook kunnen goed doen, die geleerd zijt kwaad te doen".

Ten derde vraag ik u, al zou u in uw ouderdom bij machte zijn om uzelf tot God en tot een goed einde te wenden, zal God daarmee tevreden moeten zijn en dat moeten aannemen voor een welgevallig offer? De Heilige Schrift zegt: "Ja, vervloekt zij de bedrieger, die een mannetje in zijn kudde heeft, en den Heere belooft, en offert wat verdorven is", Mal. 1:14.

Welnu, zo doet een ieder, die de bloem van zijn leven aan de dienst van de satan opoffert en niet anders dan een hoop oude, dode, halfverstorven beenderen op Gods altaar brengt. Toen de Israëlieten God om genade kwamen bidden, nadat zij Hem met veel afvalligheden getergd hadden, kregen zij dit strenge antwoord: "Gaaf heen en roept tot de goden, die gij verkoren hebt; laat die u verlossen, ten tijde uwer benauwdheid", Richt. 10:14. Hetzelfde antwoord hebben zij te verwachten, die hun leven lang tegen God opstaan en aan het einde van hun leven tot God roepen: Help ons, Heere, o Heere, wees ons genadig.

Ezau heeft te laat de zegening gezocht. En hoewel hij ze met bittere tranen zocht, nochtans heeft hij ze niet gevonden, Hebr. 12:17. Ja, dit is het algemene lot van hen, die Gods genade niet bijtijds zoeken. Want God Zelf spreekt aldus in Spr. 1:24-27: "Dewijl Ik geroepen heb en gijlieden geweigerd hebt, Mijn hand uitgestrekt heb en er niemand was, die opmerkte, En hebt al Mijn raad verworpen en Mijn bestraffing niet gewild, Zo zal Ik ook in ulieder verderf lachen; Ik zal spotten, wanneer uw vreze komt. Wanneer uw vreze komt gelijk een verwoesting, en uw verderf aankomt als een wervelwind, wanneer u benauwdheid en angst overkomt". Daarentegen spreekt de Heere in Spr. 8:17 aldus: "Ik heb lief, die Mij liefhebben; en die Mij vroeg zoeken, zullen Mij vinden". Het manna in de woestijn moest 's morgens heel vroeg verzameld worden, want als de zon heet werd, versmolt het, Ex. 16:21. De parels uit de Oriënt groeien door de morgendauw. God eist in de Wet de eerste zomervruchten en niet de afvallende herfstbladeren. Men kan zich niet te vroeg bekeren, niet te vroeg het kwade laten en het goede doen en niet te vroeg Gods toom stillen en Zijn gunst verwerven.

Zodra iemand in zijn huis brand verneemt, terstond haast hij zich en haalt water om die te blussen. Als iemand een zwaar pak op zijn schouders heeft, dan wil hij dat niet langer dragen dan nodig is. Die zich verwond heeft, roept dadelijk de dokter. Met dat de engel het water te Bethesda beroerde, haastten zich alle zieken die daar waren om in het water te treden tot hun genezing, Joh. 5:4.

Zullen wij dan zo vlug en gauw zijn in zaken die ons lichaam betreffen, maar zo loom en zo lam zijn aangaande het heil van onze onsterfelijke ziel? Wij zijn tot de dood toe door de zonde verwond, waarom verwerpen wij zolang het geestelijke water van Bethesda, of de heilzame wijn en olie van onze vriendelijke Samaritaan, Die gereed staat om ons te verbinden? Luk. 10:34. Het pak van onze misdaden drukt ons, waarom werpen wij dat niet zonder uitstel op de schouders van onze getrouwe Lastdrager, Jezus Christus? Matth. 11:28. Het vuur van Gods toom en van Zijn grimmigheid is ontstoken tegen onze overtredingen, waarom vertoeven wij om die uit te blussen met tranen van berouw en oprechte bekering?

Geliefden, streel uzelf niet met het voorbeeld van de moordenaar aan het kruis, die in zijn laatste uur bekering en genade verkreeg, want dat is iets bijzonders geweest wat zelden gebeurt, Luk. 23:42, 43. Omdat Jona niet is verdrongen in de zee, zult u het daarom durven wagen om in de zee te springen? Omdat de drie jongelingen niet zijn verbrand in de vurige oven, zult u daarom het aandurven om u in het vuur te werpen? Omdat Daniël niet is verscheurd geworden in de leeuwenkuil, zult u het daarom durven te riskeren om u te laten werpen voor de muil van uitgehongerde leeuwen?

Het voorbeeld van de moordenaar is alleen beschreven om ons te weerhouden van wanhoop en niet om daarop te zondigen. Volg liever de leiding van de Prediker in Pred. 12:1, 2, waar hij aldus spreekt: "En gedenk aan uw Schepper in de dagen uwer jongelingschap, eer dat de kwade dagen komen en de jaren naderen, van welke gij zeggen zult: Ik heb geen lust in dezelve. Eer dan de zon en het licht, en de maan en de sterren verduisterd worden, en de wolken wederkomen na de regen".

De kleine bijen speuren naar de verse bloemen in het voorjaar. Zij vliegen op het veld en zuigen de honing uit de bloemen. Zij maken keurige voorraadkamertjes en vergaderen daarin voorraad uit de volheid van de zoete lentetijd, voor de dorheid van het najaar. De ouderdom is als een winter, de jeugd als een lente. Zo gedenk aan uw Schepper in de lente van uw jeugd, voordat de winter van uw ouderdom aanbreekt. Verzamel honing voor uw ziel uit het paradijs van Zijn Woord. Dat is, wat de Heere Christus hier spreekt: "Gij dan, zijt ook bereid; want in welke ure gij het niet meent, zal de Zoon des mensen komen".

HOOFDSTUK 6.

HOE TOT ONDERWIJS DES MENSEN OM ZALIG TE STERVEN
DIENSTIG ZIJN DE WOORDEN VAN PAULUS: "DE LAATSTE VIJAND,
DIE TENIETGEDAAN WORDT, IS DE DOOD", 1 KOR. 15:26.

Tot nu toe hebben wij geluisterd naar de mond van onze Zaligmaker, Jezus Christus. Laat ons nu eens zien op de pen van de heilige apostel Paulus. Wij vinden in 1 Kor. 15:26 deze uitmuntende woorden: "De laatste vijand, die tenietgedaan wordt, is de dood".

Met Job de dood op te wachten, is goed, Job 14:14. Naar de dood uit te zien, volgens het woord van de Prediker, is zeker zo goed, Pred. 7:2. Zich in alles voor te bereiden tot de dood, naar de vermaning van Christus, is nog beter, Luk. 12:40. Maar wat de apostel hier zegt, is het aller-heuglijkst, te weten: "De laatste vijand, die tenietgedaan wordt, is de dood".

Met deze korte woorden, draagt de apostel ons grote dingen voor. Enerzijds wijst hij aan, dat de dood gewoon is ons voor het aller-laatste aan te grijpen en als een vijand op het lijf te vallen. Anderzijds wijst hij aan hoe wij deze laatste vijand moeten weerstaan, te lijf gaan en met Gods hulp tenietdoen. Hij zegt van de dood, dat die ons niet als een vriend behandelt, maar als een vijand. En onder alle andere vijanden niet als de eerste, niet als de middelste, maar als de laatste.

Het heeft zijn nadruk, wanneer Paulus de dood naar zijn eigen aard een vijand noemt. De naam van een vijand is angstwekkend. Die naam wordt ook aan de dood toegeschreven, zowel, omdat hij ons zoekt te beroven van alles wat ons lief en aangenam is, alsook, omdat hij ons zoekt neer te storten in de uiterste ellende. Twee vijandige aanslagen.

1. Wij weten, wanneer de vijanden ergens binnenvallen, zij gewoon zijn de huizen te plunderen, kisten en kasten open te slaan en alles wat zij vinden aan goud, aan zilver, aan linnen en wol, enz. te roven. Ja, dat zij soms het hemd over het naakte lijf hun niet laten behouden. Deze vijand gaat ook zo te werk. Want de dood berooft een hooggeleerde rabbi van al zijn wijsheid, een rijke fokker van al zijn schatten, al bezat hij miljoenen aan goud en hij berooft een koning van zijn troon en kroon. Als de dood een schoon mens overvalt, dan is hij zijn blozende kleur kwijt en een vrolijk mens verliest daardoor zijn moed en lust. Overvalt de dood een kweek mens, dan is hij alle vaardigheid van zijn leden kwijt, hij valt op de grond en blijft liggen als een stok en een blok, zonder beweging. Kortom, de dood stoot de mens zo naakt uit de wereld, als hij daarin gekomen is.

2. Wij weten, wanneer de vijanden zich met geweld ergens van hebben meester gemaakt, dat dan de goede lieden niet alleen beroofd worden van hun goederen, maar ook jammerlijk mishandeld en getiranniseerd worden. Nadat zij een tijdlang geschopt, geslagen en gepijnigd zijn, worden zij tenslotte doodgeschoten, neergestoken, opgehangen, gewurgd en op de één of andere wijze deerlijk omgebracht. Niet minder wreedheid heeft men te verwachten van de dood. Want een tijdlang hangt hij de mensen als aan een foltertuing op en pijnigt hen met verschillende kwellingen, zodat zij beven, schudden, kermen, krijten en het angstzweet hun aan alle kanten uitbreekt. Daarna vermoordt hij hen, werpt hun lichamen voor de wormen om daardoor verslonden te worden en sleept hun zielen voor Gods rechterstoel. Ja, de dood sleept hen van Gods rechterstoel naar het helse vuur om daar eeuwig van de duivel geradbraakt te worden, tenzij dat zij verlost worden door Jezus Christus, de Verlosser.

O gruwelijke tiran. Overweeg dan eens bij uzelf, geliefde vrienden, of de apostel Paulus niet op goede gronden de dood een vijand heeft mogen noemen. Een vijand wordt altijd gevreesd, maar hoe listiger en machtiger hij is, des te verschrikkelijker is hij. De vos is listig, maar niet machtig. De stier is machtig, maar niet listig. Beide worden zij gevreesd. Maar veel vreselijker is de luipaard, de leeuw en de tijger. Waarom? Omdat zij zowel de listigheid van de vos als de kracht van de stier hebben. Wat zullen wij dan zeggen van de dood, die niet alleen de vos en de stier, maar ook de luipaard, de leeuw en de tijger bedwingt en al hun list met zijn list vangt en door zijn macht al hun macht verbreekt?

Laat ons eens overwegen met welke listen en lagen de dood ons aanrandt.

Hij laat zich door niemand met lichamelijke ogen zien, wanneer hij het op de één of ander gemunt heeft, maar hij wandelt onzichtbaar, alsof hij een geest is. Ook stuurt hij de mensen niet altijd de handschoen thuis, of een brief, waarin hij hun het leven opzegt, maar vaak valt hij de mensen verraderlijk op het lijf en grijpt ze bij de keel, voordat zij er erg in hebben. De dood komt als een bliksem uit de lucht vallen, Luk. 17:24, als een dief in de nacht, 1 Thess. 5:2, als een valstrik op een vogel en als een werpnet op de vissen, Luk. 21:35; Pred. 9:12. De onschuldige Uria, die de brief van de koning David bij zich had, droeg onwetend de dood in zijn boezem, 2 Sam. 11:14. Zo dragen wij ook overal de dood met ons mee en gedurig eet hij ons vlees, zoals een mot het kleed, hoewel wij het niet merken. Het vuur waarbij wij ons warmen, het water waarmee wij ons wassen, de aarde waarop wij wandelen en de lucht die wij in- en uitademen, alles kan de oorzaak van onze dood in zich verborgen hebben.

Dikwijls gaat de dood met de mens over straat, woont met hem in zijn huis, zit met hem aan de tafel en ligt met hem op het bed. Ja, met dat de mens zijn kleding aantrekt, trekt hij soms de dood aan, die hem onverhoeds omhult, zoals een toga om het lichaam geslagen wordt. O, hoeveel mensen zijn er, die sterven met de mantel aan, met het eten in hun mond, met de pen in hun hand en die de geest geven, terwijl ze op bed liggen, op de stoel zitten, of door de kamer wandelen.

Isbéseth werd op zijn bed door de dood verrast, terwijl hij gerust sliep, 2 Sam. 4:5. Amnon werd gedood, toen hij zich vrolijk maakte aan de tafel, 2 Sam. 13:28. Zacharia werd gedood in de voorhof van de tempel, 2 Kron. 24:21, en Joab, toen hij stond aan de hoornen van het altaar, 1 Kon. 2:34.

Lezen wij niet, dat de stoute kinderen van Bethel verslonden zijn door twee beren uit het woud? 2 Kon. 2:24, dat Abimélech verpletterd is door een molensteen? Richt. 9:53, en dat de ongelovige hoofdman, te midden van het gedrang, onder de voeten van het volk vertreden werd in de poort van Samaria? 2 Kon. 7:20.

Wat zal ik nog meer zeggen? In een driftbui, in een hoestbui, onder het lachen kan de dood zich mengen en de mens doen stikken. Hadrianus is gestikt in een vlieg, Fabius in een haartje, Anacreon in een pitje van een druif en Tarquinius in een graatje van een vis. Als de tijd van de dood daar is, of als de mens de dood nabij is, kan een mug, een mier, een vlo hem de dood aanbrengen en het leven benemen.

Weliswaar vindt men wijze, geleerde, schrandere en zeer verstandige mensen, die raad weten om de wilde dieren te vangen en te temmen. Die raad weten om huizen en torens te verplaatsen. Die raad weten om slangen en adders vast te pakken, zonder zich te kwetsen. Maar welke raad heeft ooit iemand weten te bedenken tegen de dood? Sterft niet de wijze zowel als de zot? Pred. 2:16. Hoewel Salomo boven alle mensen in de wijde wereld uitgeblonken heeft in kennis en verstand, nochtans wist de dood hem met al zijn wijsheid een hoofd kleiner te maken en hem de voet te lichten. Zodat de dood alle mensen veel te snel en veel te slim af is.

Maar laat ons ook eens bezien de grote macht van de dood. De dood heeft geen vossenvel nodig, al gebruikt hij dat menigmaal, want nooit schiet hem zijn leeuwenhuid te kort. Ik bedoel, het ontbreekt hem nimmer aan geweld. Als hij met de mensen begint te worstelen, zo vertreedt hij, als de Heere het niet belet, een ieder onder de voet die hij wil, hoe vast en sterk, hoe groot en zwaargebouwd van lichaamsleden hij ook zou mogen wezen.

Er wordt veel geschreven van monsterachtige reuzen en kloeke helden. Hercules, zo men zegt, durfde een roof voor de hel weghalen en heeft zulke grote daden verricht, dat hij voor onoverwinnelijk werd gehouden. Niettemin heeft de dood hem door een weinig vergif ten ondergebracht.

Milo Crotoniata is zo sterk geweest, dat hij een zware os van de grond kon tillen, kon wegdragen en met zijn vuist kon doodslaan. Maar toen hij tenslotte eens een dikke boom in het woud met zijn handen vanéén dacht te scheuren, nam de boom wraak en klemde zijn vingers vast, zodat hij niet weg kon. Hij werd door de wilde dieren verscheurd en als een offerande aan de dood gepresenteerd.

Simsons krachten waren zo geweldig, dat hij een leeuw als een bokje vanéén trok, de poorten van Gaza als spaanders wegdroeg naar het gebergte en duizend gewapende mannen met een vuil ezelskinnebak versloeg, Richt. 15:16. Maar waar zijn nu die sterke lendenen, benen en spieren van Simson? Heeft de dood ze niet allen vermorzeld en in stof veranderd? Geen kracht is er zo groot, die de kracht van de dood kan weerstaan. Welnu vrienden, is de dood zo'n felle vijand, die door list en geweld alles neervelt, zo bedenk altijd wat u tegemoet komt. Waar u ook bent, overal bent u in gevaar van de dood, zodat men wel tot u zou mogen roepen, wat Delila tot Simson riep: "De Filistijnen over u, Simson!", Richt. 16:9. De vijandige dood dringt op u aan. Hoe zult u hem ontgaan?

De dood wordt gewoonlijk uitgebeeld en geschilderd als een naakt, dor en hol gebeente, zonder vel, vlees, aderen of zenuwen, zonder hart, longen of lever en zonder ogen, oren, lippen, tong of iets dergelijks. Hij heeft alleen een stalen pijl in zijn opgeheven hand. Waarom toch wordt hij uitgebeeld en afgeschilderd zonder vel of vlees? Om aan te wijzen, dat er niets lieflijks noch vermakelijks bij de dood kan gevonden worden. Waarom zonder hart, longen of lever? Om aan te duiden, dat de dood, die allen het leven beneemt, zelf het leven niet kan benomen worden. Waarom zonder ogen, oren en lippen? Zonder ogen, omdat hij geen personen naar de ogen ziet en door geen droefheid of enig openlijk misbaar tot medelijden te bewegen is. Zonder oren, omdat hij door geen smeekwoorden kan verbeden worden. Zonder lippen of tong, omdat men niet één troostwoord van hem te verwachten heeft. De dood voert alleen een pijl tot een teken, dat hij alles door zijn kracht neervelt wat hem voorkomt, zonder enige genade.

Men zegt met een algemeen spreekwoord: *Het is een slechte krijg, waarin niets overblijft*. Zodanig is de krijg, die deze vijand de mensen aandoet. De dood verslaat en verslindt alles wat op de aarde leeft. Hij verschoont of spaart niemand. Daarom zegt de koning David in Ps. 89:49: "Wat man leeft er, die den dood niet zien zal, die zijn ziel zal bevrijden van het geweld des grafs?" Gewis, er leeft geen mens, hetzij hij een koning Saul is of een reus als Goliath, of wie hij ook zou mogen zijn, die niet vandaag of morgen een gevangene van de dood zal moeten wezen om weggesleept te worden naar de kerker van het graf.

Beide, levenden en doden, geven getuigenis van de waarheid aangaande deze zaak. Wat de levenden betreft, zegt Job: "Dat Gij mij rimpelachtig gemaakt hebt, is tot een getuige", Job 16:8. De dood woont in hun aangezichten en huist in hun beenderen, zodat zij daarvan niet onwetend kunnen zijn. En wat de doden betreft, die zijn ons in

dezen als zoveel levende profeten. Hun stof roept immers zo luid als Abels bloed en verkondigt deze les: Sterven is ons aller erven. Gaat alle gewesten van deze wereld door, al degenen, die hun bed gespreid hebben in het duistere graf en die slapen in het stof des doods, zullen u zeggen, dat er geen schild zo dik en gesloten is, of de pijlen van de dood zijn er doorheengedrongen.

Maar, o mijn Heere, mijn God, wie gelooft dit? Wie kent de sterkte Uws toorns? Wie vreest voor Uw verbolgenheid, nadat Gij te vrezen zijt?

De harten der christenen zijn niet vrij van de oude zuurdesem der joden. De joden zagen vele duizenden mensen voor hun ogen sterven in de woestijn, nochtans ging het hun zo weinig ter harte, zodat Mozes zich gedrongen voelde tot God te zuchten en te zeggen: "Leer ons alzo onze dagen tellen, dat wij een wijs hart bekomen", Ps. 90:12. Onder de christenen zijn ook velen net zo dom. Men ziet het dagelijks aan deze en gene. Wanneer zij in hun volle kracht zijn en hun figuur met een bijzondere bevalligheid spelen op het toneel van deze wereld, dan sluipt de dood steelsgewijze binnen en rukt hen onvoorziens van het podium af, zodat men hen eerder kwijt is, dan dat men ze mist. Nochtans wordt het veelal in de wind geslagen.

Mijn beminde vrienden, let toch op uw zaak. Wat een ander overkomt, kan ook u overkomen. Daarom, als iemand onder uw bekenden begraven wordt, denkt dan: Over een jaar, over een maand, over een week, op de één of andere tijd, ja mogelijk het volgende ogenblik zal het mijn beurt kunnen zijn, zoals Petrus tot Saffira zei: "Zie, de voeten dergenen die uw man begraven hebben, zijn voor de deur, en zullen u uitdragen", Hand. 5 : 9.

Zeer wijs zegt Metrodorus, dat men tegen uiterlijke vijanden, wallen kan opwerpen, bolwerken en voorschansen kan maken om zich te beschermen, maar dat wij allen ten aanzien van de dood op het open veld wonen, waar hij elk uur kan binnenkomen om ons te doden.

Maar om verder te gaan, de apostel Paulus noemt de dood niet simpelweg onze vijand, maar, met een nadere bepaling, onze laatste vijand. Dat heeft ook zijn nadruk. Want wij hebben meer vijanden dan alleen de dood. Ja, de haren van ons hoofd zijn niet zoveel in getal, als het getal van onze vijanden is. De generaal van het gehele leger van onze vijanden is de duivel en zijn voornaamste kolonels zijn het vlees, de wereld en de dood. Daarom wordt de duivel in de Heilige Schrift ook een scherpe doorn in het vlees genoemd, 2 Kor. 12:7, een prins of overste van deze wereld, Joh. 12:31, en een geweldige, die de macht en de sleutel van de dood in zijn hand heeft, Hebr. 2:14. Het vlees, of onze verdorven aard is de allereerste kolonel van de duivel. Hij heeft boven anderen de eer om voorop te gaan. Want vanaf het moment dat wij geboren, ja, dat wij ontvangen worden, klampt deze vijand ons aan boord en baant de weg voor al de anderen. Noch duivel noch wereld noch dood, zouden ons in het minst niet kunnen beschadigen, indien ons eigen vlees, die verdorven aard, met hen niet samenspande. Al het vuurwerk en alle bommen van de hel, zouden niet één haar van ons hoofd kunnen verzengen, als ons eigen vlees de lont en de vonk daarvan niet was. Alle stormwinden, die uit de vier hoeken van de wereld blazen, zouden ons geen schipbreuk kunnen doen lijden, zo ons eigen vlees de bedrieglijke stuurman niet was. De wereld is de tweede kolonel van de satan. Hij is bevelvoerder van de bestorming. Want nadat wij vlees en bloed ontvangen hebben en op deze aarde beginnen te wandelen, zo bestormt de wereld ons ter rechter- en ter linkerhand. Ter linkerhand met tegenspoed en ter rechterhand met voorspoed. Haar rechterhand is veel schadelijker dan haar linkerhand. Want als zij onze beste vriend schijnt te zijn, dan verradt zij ons en leidt ons al kussend naar het verderf.

De dood is satans derde kolonel. Hij voert de achterhoede aan en legt de hinderlaag. Daarom is het, dat de apostel Paulus de dood de laatste vijand noemt. "De laatste vijand, die tenietgedaan wordt, is de dood", zegt hij.

Niet met betrekking tot alle mensen. De onboetvaardigen zullen na de dood de allersterkste vijanden, God als een strenge Rechter, de duivel als een wrede beul en de hel als een wrede folterplaats, tegen zich hebben en eeuwig tegen zich houden. Maar met betrekking tot de ware gelovigen is de dood de laatste vijand. Na de dood zal geen vijand hen meer bestrijden of ontmoeten.

Vrienden, geef hierop goed acht. De dood is een bittere en een zeer verschrikkelijke vijand. De duivel, die een oude geslepen krijgsman is, plaatst zijn dapperste soldaten niet vooraan in het leger. Hij houdt ze achter de hand tot op het laatste moment. Als nu de mensen uitgeput zijn door de gedurige aanvallen van het vlees en van de wereld, komt hij tenslotte door het krachtdadig geweld van de schrikbarende dood, als door een hevige storm, om hen tot radeloosheid te brengen. Hij doet zoals een behendige advocaat, die zijn sterkste argumenten achter de hand houdt en voor het laatst bewaart om daarmee zijn tegenpartij te overvallen, te verbluffen en uit het evenwicht te krijgen.

Maar u moet ook weten, dat de dood de allerlaatste vijand is en dat de overwinning daar is, wanneer u dit hoekje om bent. Daarom, wanneer de apostel Paulus de hoedanigheid van de dood beschreven heeft, te weten, dat hij onze vijand is en met name de laatste vijand, geeft hij ook te kennen, hoe wij de dood moeten ontmoeten. Zullen wij deze vijand zijn gang laten gaan en ons naar zijn wellust laten tiranniseren? Neen, zegt de apostel. Wat dan? Hij zegt, dat de dood, die alles schijnt teniet te doen, zelf tenietgedaan zal worden.

Eerst hoorden wij, dat de dood zo'n listige, machtige en bittere vijand is. Dat kan ons zeer bekommeren, ontstellen en verschrikken. Maar nu horen wij, dat die felle vijand te overwinnen, ten onder te brengen, ja, te vernietigen is. O, dat is een zeer goede tijding, die ons weer moed kan geven en ons kan verheugen. Welnu, dit Evangelie, deze vrolijke boodschap brengt de apostel ons hier met deze woorden: "De laatste vijand, die tenietgedaan wordt, is de dood". Het is alsof hij uitriep: O vijand, o dood, uw verwoestingen zullen een einde nemen, eeuwiglijk, Ps. 9:6.

Nu zou iemand kunnen denken: De woorden zijn zeer goed en zoet, maar woorden vullen de zak niet. Waaruit blijkt het, dat de dood vernietigd kan worden?

De dood speelt nog steeds de tiran. Hij gaat door met wurgen en moorden. Zijn zeis slaat hij in eens anders akker. Terstond als het koren rijpt, ja, groent, velt hij het menigmaal neer en laat tenslotte niet één enige aar of halm overeind staan.

Luister, vrienden, dat de dood vernietigd kan worden, blijkt uit ons Hoofd, de Heere Christus. Hij wordt daarom ook door de apostel de Eerstgeborene uit de doden genoemd en de Eersteling dergenen die ontslapen zijn, of de Eersteling der opstanding, Ko1. 1:18; 1 Kor. 15:20.

Toen de Israëlieten in de wildernis gebeten waren door vurige slangen, zagen zij nergens, waar zij ook heenzagen, naar het oosten of naar het westen, enige troost tegen de dood, totdat zij hun ogen sloegen op de koperen slang, die Mozes gemaakt had, Num. 21. Indien wij met zekerheid willen weten, dat de dood vernietigd kan worden, zo moeten wij de Heere Jezus aanzien, het Tegenbeeld van de koperen slang, Joh. 3:14, 15.

Toen onze Heere Jezus Christus aan het kruis stierf, kampte Hij met de dood, toen Hij uit het graf opstond, bleek, dat Hij de dood overwonnen had en toen Hij opvoer ten

hemel, triomfeerde Hij over de dood en voerde hem als Zijn gevangene mee. En als Hij op de jongste dag wederkomt om te oordelen de levenden en de doden, dan zal Hij de dood geheel en al tenietdoen, zodat men van geen dood meer zal weten.

De dood is wel een sterk gewapende vijand, maar de Heere Christus, Die veel sterker is dan hij, heeft hem overwonnen, heeft hem zijn gehele wapenrusting benomen en zijn roef uitgedeeld. Hoewel Christus een bittere en vervloekte dood gestorven is, nochtans is Hij in de dood niet gebleven. Maar nadat hij op de weg uit de zwarte beek van de dood gedronken had, hief Hij Zijn hoofd omhoog, Ps. 110:7. "Hij is uit den angst en uit het gericht weggenomen; en wie zal Zijn leeftijd uitspreken?", Jes. 53:8.

U zult wellicht zeggen: Het is waar, Christus heeft de dood overwonnen en Hij leeft eeuwig, maar wat gaat ons dat aan? Wat kan ons dat baten? Wij allen moeten toch evenwel sterven en ook, zoals het altijd geweest is, onze hals buigen onder het verdrietige juk van de dood.

Nee, vrienden, de Heere Christus heeft de dood niet alleen voor Zichzelf overwonnen, maar ook ten goede voor ons. *Zijn overwinning is onze overwinning*. Zoals de Heere Christus ons toekomt, zo komt ook Zijn gehele overwinning over de dood ons toe. David zei tot zijn landgenoten: "Geen mens ontvalle het hart om zijnentwil. Uw knecht zal heengaan en hij zal met dezen Filistijn strijden", 1 Sam. 17:32. David ging in de plaats van geheel Israël. En toen hij Goliath overwonnen had, heeft geheel Israël daarvan het profijt gehad. Alzo is ook Christus voor ons in het veld getreden tegen de dood. Hij heeft die felle Goliath met zijn eigen zwaard en op zijn eigen grond neergeveld. Dat is: Hij heeft de dood door Zijn dood verslagen en het graf in Zijn graf overwonnen, opdat ons het hart niet zou ontzinken.

Laat de Heere Christus Zelf spreken. In Hos. 13:14, zegt Hij: "Doch Ik zal hen van het geweld der hel verlossen, Ik zal hen vrijmaken van den dood: o dood, waar zijn uw pestilentiën; hel, waar is uw verderf". Nog duidelijker spreekt Hij in Joh. 11:25: "Ik ben de Opstanding en het Leven; die in Mij gelooft zal leven, al ware hij ook gestorven". Hierom zegt Paulus ook, dat onze Zaligmaker door Zijn dood de dood tenietgedaan heeft en dengene die het geweld des doods had, dat is de duivel, Hebr. 2:14, en dat Hij ook, door het Evangelie van Zijn opstanding, het leven en de onverderfelijkheid aan het licht heeft gebracht, 2 Tim. 1:10.

Ja, door het aanmerken van de opstanding van de Heere Christus uit de dood is Paulus zo moedig geworden, dat hij de dood, de duivel en de hel manmoedig heeft durven uitdagen en als overwonnen vijanden heeft durven trotseren, zeggende: "Dood, waar is uw prikkel? Hel, waar is uw overwinning? De prikkel nu des doods is de zonde, en de kracht der zonde is de wet. Maar Gode zij dank, Die ons de overwinning geeft door onzen Heere Jezus Christus", 1 Kor. 15:55, 56.

Al is het dan zo, dat wij moeten sterven en de dood moeten bezuren, zo zijn toch zijn lendenen door Christus al gebroken. Want men moet weten, dat Christus met de dood precies zo doet als met onze zonden.

Eerst beneemt hij onze zonden hun verdoemende kracht door Zijn bloed en hun heerschappij door Zijn Geest. Weliswaar zijn de overblijfselen der zonden nog in ons, terwijl wij omhangen zijn met dit sterfelijk vlees. Nochtans is het zo, dat zij niet meer in ons de meester spelen.

En tenslotte zal dit erop volgen, dat Christus op de jongste dag de zonden eens en voorgoed in ons zal vernietigen, zodat wij daarvan zo vrij en zuiver zullen zijn als de engelen Gods.

Op dezelfde wijze wordt ook de dood door Christus tenietgedaan.

Eerst neemt Christus al het vergif van onze dood weg, zodat deze ons niet meer is tot een vloek en tot een straf, maar alleen een zoete slaap en een aflegging van zowel de

zonde als ook van de verderfelijkheid.

Daarna zal Hij ons opwekken uit de dood. En zoals er dan Neen zonde meer zal wezen, zo zal er dan ook geen rouw noch gekrijt noch moeite meer zijn. Alle tranen zal de Heere van onze ogen afwissen en de dood zal niet meer zijn, Openb. 21:4. Daarom, een ieder die met Paulus kan zeggen: "Het leven is mij Christus", kan ook met Paulus zeggen: "en het sterven is mij gewin", Filipp. 1:21.

Maar wij moeten de zaak nog wat nader komen.

Want Christus heeft niet simpelweg de dood voor ons overwonnen, maar Hij is in ons door Zijn Geest zo machtig, dat ook wij over de dood kunnen heersen en triomferen. Wie een oprecht christen is, weert zich zo ridderlijk tegen de dood, dat zijn dood geen dood schijnt te wezen, maar dat de dood door hem vernietigd wordt. Zelfs ook dan, wanneer de dood hem schijnt te vernietigen. Het gaat met de dood zoals met een vis, wanneer hij het aas aan de weerhaak heeft ingeslikt, is hij daardoor zelf ook gevangen en wordt gedood.

Maar mijn beminde vrienden, zal een christen de dood meester worden, dan is daaraan zeer veel werk verbonden. Al slapend en al spelend zal dit werk niet gedaan kunnen worden. Ja, het is zo'n groot werk, dat wij het nooit zouden kunnen volbrengen, noch op goede wijze kunnen uitvoeren, tenzij de Geest van de Heere Christus ons kracht geeft. Ja, tenzij Hij dat Zelf in ons doet. Het is de Geest van Christus Die onze zwakheden te hulp komt en Die Zijn mogendheid in onze zwakheid openbaart, ja, in ons voltrekt.

Door Christus, Die ons kracht geeft of machtig maakt, vermogen wij alle dingen. Door Hem zijn wij niet alleen bekwaam om de duivel weg te drijven, het vlees te kruisigen en de wereld te overwinnen, maar ook om de dood te vernietigen, zodat hij voor ons geen dood meer is. Dat leert Paulus ons in Rom. 8, waar hij op vaste gronden zo'n besluit maakt, *dat wij in verdrukking, benauwdheid, vervolging, honger, naaktheid, gevaar, zwaard en dood, ja, in alle tegenwoordige en toekomstige dingen meer dan overwinnaars zijn door Hem, Die ons liefgehad heeft, namelijk Christus.*

Bij deze gelegenheid, mijn geliefde vrienden, zullen wij ons begeven in een ruimer veld en duidelijk aantonen wat u van uw kant te doen hebt om de dood teniet te doen. Denk niet dat het een werk is van een uur of van een dag. Want er is iets voor u te doen, als u nog kloek en gezond bent en er is ook iets voor u te doen, als u ziek wordt. En tenslotte is er iets wat u te doen hebt, als u op uw sterven ligt, of als u omvallen bent met de strikken des doods.

Kortom, er is voor u altijd wat te doen. U moet bij wijze van spreken elke dag van uw leven sterven om nimmermeer te sterven. Dat is, om stervende te leven, of om midden in de dood geen hinder van de dood te ondervinden.

HOOFDSTUK 7.

WAT EEN CHRISTEN IN ZIJN GEZONDE DAGEN DOEN MOET OM DE DOOD TENIET TE DOEN.

Als een ruiter dan pas zijn paard laat beslaan en naar zijn geweer gaat zoeken, wanneer de trompet alarm blaast, dan komt hij te laat en komt hij gemakkelijk om. Een christelijke ridder moet bijtijds in de weer zijn om zich te wapenen tegen de laatste vijand en niet wachten tot de dood of een dodelijke ziekte hem overkomt. Gedenk aan de dwaze maagden, Matth. 25:11, 12. Het was te laat om olie te gaan

kopen en daarmee de lampen te voorzien, nadat de bruidegom gekomen was. Het was te laat om te kloppen, toen de deur gesloten was. O geliefden, welke gelegenheid of genegenheid kan een mens hebben om alles bijeen te verzamelen en in het werk te stellen tot overwinning van de dood, die daar zieltogende neerligt?

Behalve dat al zijn zinnen lusteloos en versuft zijn door de ziekte, overvallen hem van buiten nog veel meer bekommelingen. Vrouw en kinderen bedroeven hem met wenen en kennen. Zijn bekenden en vrienden vallen hem lastig door hun komen en gaan, met hun luisteren en fluisteren. De doktoren komen en onderzoeken de aard van zijn ziekte. Zij controleren het water, betasten de pols en schrijven nu dit en dan dat voor. Nu en dan zuiveren zij zijn stoelgang, laten hem zweten en nemen hem bloed af. Soms openen zij een ader in de arm, in de voet of onder de tong. Ja, zij praten soms van opereren en van een vinger, teen, hand of een been af te zetten. Door al die dingen wordt de patiënt zo afgemat, dat als er een dienaar van God komt om hem aan te spreken tot behoudenis van zijn ziel, hij moeilijk zoveel woorden kan verwerken. Kortom, doorgaans is een zieke ombekwaam om enige gewichtige zaken te behartigen, inzonderheid tot dat grote werk, waarvan wij nu spreken. Geloof mij, vrienden, de voorbereiding van de mens tot de dood, tijdens ziekte, is veelal zo ziek als de mens zelf is.

Wilt u weten wat u in uw gezonde dagen te doen hebt tegen de dood? Twee dingen zijn er, die ik u ten hoogste wil aanbevelen.

Ten eerste, dat u de dood alle schadelijke wapens tracht te ontnemen, die hij tegen u zou kunnen gebruiken en ten andere, dat u zichzelf voorziet van alle goede wapenen om die tegen de dood te gebruiken.

Dit zijn de twee krachtigste middelen, waardoor u de dood kunt overmeesteren. Want als iemand die tot de tanden toe gewapend is, gaat vechten met iemand die van alle wapens ontbloot is en niets heeft om zijn vijand afbreuk te doen, dan kan men gemakkelijk besluiten aan welke zijde de overwinning zal vallen. Daarom doe toch uw uiterste best om de dood te ontwapenen.

Maar welke wapens heeft de dood? De dood is van zichzelf weerloos. De dood heeft geen wapens tegen ons, of hij heeft ze eerst van ons ontvangen. Onze eigen zonden zijn het, die de dood een zwaard, een pijl of prikkel in de handen gegeven hebben om ons te vernielen. Dat leert de apostel ons in 1 Kor. 15:56, waar hij zegt: "De prikkel nu des doods is de zonde". Korte maar betekenisvolle woorden, zoals uit de ontleding van die blijken kan. Open en bloot worden ze ons voor ogen gehouden. Want daar wordt gesproken van de zonde en van de zonde wordt gezegd, dat zij een prikkel des doods is.

Aangezien de zonde niet enerlei is, zo staat ons te onderzoeken van welke slag van zonden de apostel spreekt. Er zijn zonden die volkomen heerschappij voeren over de mens en zodanig zijn de zonden van alle onwedergeboren mensen. Er zijn ook zonden die haar heerschappij kwijt zijn. Want in de wedergeboren mensen wordt het vlees door de Geest allengskens onderdrukt, gekruist en gedood. Alle zonden die de mens tegengaat met vasten en bidden, die hij beklaagt en haat, die hij naar vermogen kruisigt en doodt, zijn als dovenetels, als wespen zonder angel. Zij kunnen de dood niet van dienst zijn om zijn vijandig voornemen uit te voeren.

Daarentegen alle zonden die de mens met plezier bedrijft, die hij voorspreekt en verdedigt, die hij in zijn hart laat heersen en over zijn gehele leven laat regeren, die zijn een vergiftige plant, een rattenkruid in de hand van de dood, waarmee hij zoveel kwaad aanricht. Ongeacht of het grote dan wel kleine zonden zijn, zonden tegen God of tegen de naasten, zonden van overtreding of van nalatigheid, met woorden of met

werken. Nu is het alleen van deze laatste soort van zonden, waarvan Paulus hier spreekt.

Deze noemt hij een prikkel van de dood, dat is de scherpe punt en pijl van de dood. Of om nog duidelijker te spreken, de dolk van de dood. Dat Paulus de heersende zonde, de prikkel of moordpriem van de dood noemt, is niet zonder reden. Want die zonde is het alleen en niets anders, die de dood voor ons, mensen, verderfelijk maakt.

Wat het oog is voor de basilisk, wat de tong is voor de adder en wat de staart is voor de schorpioen, dat is ook de zonde voor de dood. Al het kwaad, dat de mens van de dood overkomt, vindt zijn oorsprong in de zonde.

De booswichten klagen doorgaans over hun strenge gevangenis en straf, maar zonder reden. Zij hebben reden om te klagen over hun eigen dwaasheden en slechte daden. Zij hebben reden om te klagen over hun diefstal, hun aanrandingen, hun moorden en andere schelmstukken meer, waaraan zij zich te buiten gingen. Want zonder die zou de gevangenis geen macht of recht gehad hebben om hen gevangen te houden.

Zo is het ook niet de dood die ons beschadigt, maar de zonde. Was er geen zonde, dan durf ik te zeggen, dat de dood geen dood meer was en de hel geen hel meer.

Door niemand anders wordt de mens beledigd dan door zichzelf. Een ieder is zijn eigen grootste vijand. Het wordt met recht voor een gruweldaad gerekend, wanneer een mens zichzelf te kort doet en zichzelf om het leven brengt. Nochtans doet dat een ieder, die in de zonde leeft en zweeft. Want de werken van zijn handen, zijn slechte nukken en slinkse streken, zijn tonden en boosheden, zijn de prikkels en moordpriemen, die hem met Saul het hart doorsteken. Dat zijn de stroppen en strikken, die hem met Judas verwurgen en hem de nek breken.

Om wat breedvoeriger hiervan te spreken, het is zeker en gewis, als iemand gedurende zijn hele leven de zonden de volle toom laat vieren, dat dan die zonden hem doen sterven naar de ziel, voordat hij sterft naar het lichaam. En als hij sterft naar het lichaam, brengen zijn zonden hem van de tijdelijke dood in de eeuwige. Ik bid u, overweeg toch eens wat een deelijke zaak dit is.

Is het niet een ellendig werk om al levende te sterven? Te sterven naar het lichaam? Ja, een geestelijke dood te sterven? Zo gaat het met de mens, in wie de zonde heerst.

Toen de verloren zoon naar het buitenland vertrok en zich daar overgaf tot een overdadig en ongebonden leven, zei Christus, dat hij toen in de ogen van zijn vader al dood was, Luk. 15:32. En Paulus zegt van een weduwe, die in wellust leeft, dat zij levende gestorven is, 1 Tim. 5:6. Zo wordt ook tot de engel van de gemeente van Sardis gezegd: "Ik weet uw werken, dat gij den naam hebt dat gij leeft, en gij zijt dood", Openb. 3:1. Er is geen ellendiger staat dan in de natuurstaat te leven en geestelijk dood te zijn. Welnu, zodanig is de staat van een beruchte en verharde zondaar, of het nu een brooddronken zoon, of een baldadige vrouw, of zelfs een engel der kerk is. Zo het schijnt, leeft hij, maar hij is inderdaad dood. Zijn lichaam is niet anders dan een levend graf voor een dode, verdorven ziel.

Men zegt dat het kruid *sardoa* de mensen tegelijk doet lachen en sterven. Van zo'n boze aard is ook de zonde. Want zij doet de mens al levende lachen en al lachende sterven. Lachen naar het lichaam en sterven naar de ziel. Is dat niet een jammerlijk zaak? Maar nog veel jammerlijker is dit. Wanneer een slaaf van de zonde naar het lichaam sterft, brengen zijn zonden hem door de tijdelijke dood tot de eeuwige. Want als hij op z'n sterfbed ligt, getuigt zijn consciëntie hem, dat het einde van zijn tegenwoordige ellende een begin zal wezen van een nog veel vreselijker ellende. Van zo'n ellende, die door geen dood ooit zal eindigen. Hij zou zichzelf gelukkig en zalig achten, als hij slechts de hoop had, dat er eens een einde aan kwam.

Maar helaas! Er zal in de hel geen jaar zijn, dat eens zal zijn voorbijgegaan. In de hel zal ook geen jubeljaar plaatsvinden, een jaar van genade, een goed jaar, dat paal en perk zal stellen aan iemands ellende.

Hier op aarde is er geen leven noch dood, hoe rampspoedig ook, of er schuilt nog wat goeds in. In het leven is nog enig vermaak en in de dood is een einde van de smarten. Maar hiernamaals zal er voor de verdoemden in de hel niet enig vermaak zijn, noch een einde aan de ellenden. Zij zullen wensen te sterven, maar dat zal hun niet vergund worden. Zij zullen roepen om de dood, maar de dood zal van hen vlieden.

De eerste dood jaagt hun ziel tegen hun wil uit het lichaam, maar de tweede dood zal hun ziel tegen hun wil eeuwig in het lichaam houden. De eerste dood berooft hen van alle tijdelijke blijdschap, maar de tweede dood stort hen in een eeuwig lijden en geeft hen over tot een onuitblusbaar vuur en tot een onsterfelijke worm. Zie, zo steekt de zonde met haar staart. Zowel de geestelijke dood als de tijdelijke en eeuwige dood, alles, alles is een gevolg van de zonde. Daarom wordt ze een prikkel des doods genoemd.

Och, mijn zeer geliefde vrienden, dit wèl te betrachten, zal zeer goed voor u zijn. Volg toch niet de algemene brede weg van de grote massa. Veelal gaan de mensen zo te werk, alsof vrijheid tot het bedrijven van allerhande zonden een geloofsartikel is voor het leven en de zonden afleggen alleen een geloofsartikel is die hun sterfdag aangaat. En hoe vaak men hen ook het tegendeel zegt, het helpt niet. Zij gaan hun gang en zuipen de zonden, ik zeg niet als water, maar als wijn en hemelsap in.

Arme dwazen. Zij zien niet verder dan hun neus lang is. Zij willen niet geloven, dat de zonden een bittere nasmaak hebben, voordat zij het gevoelen. En dan is het helaas te laat. Wanneer hun lichaam vol pijn en hun ziel vol angst zal zijn en zij de dood eens voor zich zullen zien, de Rechter boven zich en de hel onder zich, dan zal het aan kermen, klagen en huilen niet ontbreken. Dan zullen zij roepen: O, wij zotten, wij hebben de rechte weg gemist, woeste wegen doorwandeld en de weg des Heeren niet gekend. Wat heeft nu de hovaardigheid ons gebaat? Wat heeft de rijkdom met het pochen aangebracht? Al die dingen zijn voorbij gelijk een schaduw, gelijk een lopende tijding, gelijk een schip dat door de baren van de zee vaart, gelijk de reis van een vogel, die door de lucht vliegt en gelijk een pijl, die naar het doelwit geschoten wordt, (boek der Wijsheid, hoofdstuk 5:7-12).

Zo nu en dan gebeurt het wel, dat sommige wereldse mensen in hun hart bevreesd worden door de overdenking van het rampzalig einde van de zonde. Ja zelfs zo, dat zij enige zonden beginnen te laten. Maar die zonden, waartoe zij het meest genegen zijn, houden zij aan de hand. Of, om met de heilige man Job te spreken, het kwaad dat in hun mond zoet is, verbergen zij onder de tong, Job 20:12. Zij zouden bijna net zo lief van hun ziel scheiden, als van dat troetelkind van hun beminde zonde. Saul was bereid om God te gehoorzamen in het verslaan van de Amalekieten, maar het dacht hem goed om hun koning en hun beste vee te sparen, in weerwil van wat God de Heere gesproken had, 1 Sam. 15:9. De rijke jongeling wilde veel doen om in de hemel te komen, maar om de liefde van de hemel, wilde hij zijn hart niet aftrekken van het aardse goed. Te verlaten wat hij op aarde had om een schat in de hemel te vinden, stond hem niet aan, Matth. 19:22.

In dat spoor gaan ook veel mensen. Een dronkaard wil wel verschillende zonden laten en zich tot God bekeren, maar niet zonder zijn volle en frisse roemer. Een gierigaard wil zich wel tot God bekeren, maar niet tot nadeel van zijn schatrijke geldkist. Een speler wil zich wel tot God bekeren, maar met de dobbelstenen of troefkaart in zijn

zak, enz.

Maar het moet anders gaan, mijne vrienden. Het moet gaan zoals bij de Israëlieten, toen zij uit Egypte optrokken. Zij mochten de reis naar Kanaän niet aanvaarden met achterlating van hun kinderen, hun ossen en schapen. Ja, niet een klauw mocht achterblijven, Ex. 10:25, 26. Het moet gaan zoals bij de reiniging van een melaatse onder het Oude Testament, al de haren van zijn hoofd, van zijn wenkbrauwen, van zijn oogleden, enz. moesten uitgetrokken worden, Lev. 14:9. Evenzo mogen wij ook niets in de wereld, ja, niet één haar op ons hoofd laten overblijven ten dienste van de zonde, of wij blijven melaats voor God en zullen eeuwig buiten het hemelse Kanaän moeten blijven.

Wat dan? Snijd al uw zonden af, groot en klein. Ja, van niet één zonde mag men zeggen, wat Lot van Zoar zei: "is zij niet klein?", Gen. 19:20. Het is welgedaan, dat u uw handen afwast van grote bloedschulden, maar reinigt ook uw mond van alle ijdele klap en uw hart van alle ongeregelde lusten. Want indien u maar één enige zonde in uw hart huisvest, dan zal zij daar zijn als een Delila, als een loze hoer om u te verderven. Dat is, zij zal u een gevaar des doods zijn.

Wie de gehele wet zal houden, en in één zal struikelen, die is schuldig geworden aan alle, zegt Jakobus, Jak. 2:10. Eén dode vlieg bederft veel goede zalf en menigmaal een heel stuk vlees. Eén lek in de zijde of in de bodem van een schip, dat niet wordt gedicht, doet een heel schip zinken en vergaan. Eén bres in de stadsmuur geeft de vijand een opening om de hele stad stormenderhand in te nemen en te overweldigen. Zo kan ook één enige zonde de mens in zijn tijdelijk en eeuwig verderf storten, wanneer ze in hem heerst.

Daarom, vrienden, strijdt vroom tegen alle zonden. Zij strijden allen tegen uw ziel en zaligheid. Dood haar, opdat zij u niet dode. Begin slechts bij één zonde. Hebt u die overmeesterd, gaat verder tot de tweede, de derde, de vierde, enz. En u zult allengskens dat vuile gespuis voor uw voeten zien verslagen liggen.

U weet dat uw natuur van dag tot dag verzwakt en versterft. Het denkvermogen van uw verstand, de vaardigheid van uw uitwendige zinnen, uw gezicht, uw gehoor, uw reuk, uw smaak, uw gevoel, nemen allengskens af. Zij slijten zoals een kleed en neigen zich tot de dood. U bent gelukkig, indien het lichaam der zonden, indien de oude mens, indien de aanklevende boosheid evenzo bij u afneemt en sterft. Dan zal de dood nooit een prikkel vinden om u te beschadigen, maar hij zal voor u wezen als een pijl zonder punt, als een slang zonder vergif, als een hond zonder tanden, als een moordenaar zonder geweer. Kortom, de dood zal voor u wezen als een moloch (beeld), die niets kwaads vermag.

Er is een groot werk verricht, wanneer men de dood van zijn geweer beroofd heeft, waarmee hij ons zou kunnen verwonden. Maar om ten volle van de overwinning verzekerd te zijn, moet men bovendien zichzelf voorzien van wapens die bestand zijn tegen de dood. Die wapens, van het hoofd tot de voeten toe, beschrijft de heilige apostel Paulus in Ef. 6:13, zeggende: "Daarom neemt aan de gehele wapenrusting Gods, opdat gij kunt wederstaan in den bozen dag". Maar wat is dat voor een wapenrusting? Het is deze. Op het hoofd moet staan de helm der zaligheid. De borst moet bedekt zijn met het pansier der gerechtigheid. De lendenen moeten omgord zijn met de waarheid. In de ene hand moet men nemen het schild des geloofs en in de andere het zwaard des Geestes, hetwelk is Gods Woord. Tenslotte moeten ook de voeten geschoeid zijn met bereidheid van het Evangelie des vredes, Ef. 6:14-17.

Onder al deze wapens zijn niet de minste het geloof en de gerechtigheid. Waar deze wapens zijn, krijgt de dood een doodsteek; waar deze niet zijn, geeft de dood een doodsteek met z'n volle kracht.

Ten eerste moeten wij door het geloof de volkomen gerechtigheid van Jezus Christus aannemen, omhelzen en ons toe-eigenen. Zowel de gerechtigheid van Zijn heilig leven, alsook de gerechtigheid van Zijn bitter lijden, die Hij voor ons, zijnde onze Borg geworden, op aarde volbracht heeft. En met die gerechtigheid, aangenomen door het geloof, moeten wij onszelf stellen voor de troon van God om in deze Beminde, bemind te zijn. Dan zullen wij zeker door de Heere God in genade worden aangenomen, van al onze schulden worden vrijgesproken en met heerlijkheid gekroond worden. Net zoals Jakob, die de zegen ontving en wegdroeg, toen hij in de klederen van zijn broeder Ezau voor zijn vader verscheen.

Daarom zegt de apostel Paulus ook in Fil. 3:8, 9: "Ja gewisselijk, ik acht ook alle dingen schade te zijn, om de uitnemendheid der kennis van Christus Jezus mijn Heere; om Wiens wil ik al die dingen schade gerekend heb, en acht die drek te zijn, opdat ik Christus moge gewinnen; En in Hem gevonden worde, niet hebbende mijn rechtvaardigheid, die uit de wet is, maar die door het geloof van Christus is, namelijk de rechtvaardigheid, die uit God is door het geloof".

Wil iemand dan van het geweld des doods verlost wezen, dan moet hij vooral dit geloof hebben. Want dat is het oog van de ziel, waarmee men het leven kan zien, midden in de dood, Joh. 11:25. Dat is het stalen schild, waarmee men alle vurige pijlen van de boze kan uitblussen, Ef. 6:16. Ja, het geloof is onze overwinning, waarmee men de gehele wereld en al wat in de wereld is, te boven kan komen, 1 Joh. 5:4.

De oudvader Augustinus zegt, dat het geloof rijker is dan alle schatten, sterker is dan alle krachten en geneeskrachtiger is dan alle medicijnen. Want zij, die medicijnen innemen, zullen toch tenslotte sterven, maar de rechtvaardige zal door het geloof eeuwig leven, Hab. 2:4.

Door het geloof worden wij, naar het zeggen van de apostel Paulus, van kinderen des toorns tot vaten der genade gemaakt, Ef. 2:3, van slaven des satans tot tempelen des Heiligen Geestes, 2 Kor. 6:16, en van berooide bedelaars tot erfgenamen Gods en mede-erfgenamen van Christus, Rom. 8:17.

Hebben wij het geloof, dan worden wij, die dood waren door de zonden en de misdaden, levend gemaakt met Christus, opgewekt met Christus en ook met Christus gezet in de hemel, Ef. 2:5, 6.

Hebben wij het geloof, dan blijven wij in de Zoon en in de Vader, 1 Joh. 2:24. Over de Vader en de Zoon heeft de dood geen macht, omdat de Vader de Fontein des levens is en de Zoon de Vorst des levens, ja, het Leven Zelf. Zomin iemand die in de zon wandelt, bedekt kan zijn door de duisternis, zomin kan ook iemand van de dood beschadigd worden, die door het geloof één geworden is met de Vader en de Zoon. Om kort te zijn, indien wij het geloof hebben, zullen wij de dood niet zien in der eeuwigheid, Joh. 8:51.

Vervolgens, waar het oprecht geloof is, daar is niet alleen rechtvaardigmaking, maar ook heiligmaking. Waar de zon is, daar is licht, waar leven is, daar is beweging en waar de muskus is, daar is een goede reuk. Zo is het ook met het oprecht geloof, waar dat is, daar is gerechtigheid en heiligheid. Wie een vijand is van alle gerechtigheid, die roemt tevergeefs van zijn geloof. Het geloof zonder de werken is dood, zegt de apostel Jakobus, Jak. 2:20.

Willen wij dan tegen het geweld des doods beschermd en wel- verzekerd zijn, dan moeten wij bij ons geloof de gerechtigheid of heiligheid des levens voegen.

Een heilig leven verschaft deze verzekering aan ieder mens, dat zijn dood niet anders zal zijn dan een wagen om hem te voeren tot het eeuwige leven. Toen Biléam dat zag,

heeft hij hartelijk gewenst om de dood des rechtvaardigen te sterven, Num. 23:10. En dat sterven zou hem niet ontgaan zijn, als bij hem het leven der rechtvaardigen gevonden was.

Geloof mij, als u heilig leeft, zult u zalig sterven. Leef zo naar de wet, alsof er geen Evangelie was om uw fouten te verschonen en ik verzeker u, dat u zult sterven volgens het Evangelie, alsof er geen wet was om u te verdoemen.

Het was een heilig leven, dat Hiskia tijdens zijn ziekte deed zeggen: "Och HEERE, gedenk toch, dat ik voor Uw aangezicht in waarheid en met een volkomen hart gewandeld en wat goed in Uw ogen is, gedaan heb", Jes. 38:3.

Naar het zeggen van Salomo, geeft een heilig leven hoop in de dood, ja, het redt de mensen van de dood, Spr. 10:2. En in de Openbaring aan Johannes wordt gezegd, dat zij zalig zijn, die deel hebben in de eerste opstanding, namelijk in de opstanding tot een nieuw leven, want over dezen heeft de tweede dood geen macht, Openb. 20:6. En wederom in hoofdstuk 22:14: "Zalig zijn zij die Zijn geboden doen, opdat hun macht zij aan den Boom des levens, en zij door de poorten mogen ingaan in de stad. "

Beminde vrienden, u hebt zo-even gehoord, dat, wil men van de dood niet beschadigd worden, u zich moet wachten van alle zonden. Hier hoort u nu, dat wij tot dat einde het Evangelie moeten geloven en bekleed zijn met gerechtigheid, heiligheid en alle andere christelijke deugden, nauwgezet wandelend in al de geboden en inzettingen des Heeren.

Naar het oordeel van de wereld is dat een goed man, die geen kwaad doet, maar naar het oordeel van God is dat een slecht man, die geen goed doet. Daarom zegt Christus tot een zekere jongeling: "Doch wilt gij in het leven ingaan, onderhoud de geboden", Matth. 19:17. Wie zijn voet niet eens wil zetten op het pad der heiligheid en gerechtigheid, voordat hij sterft, hoe zou het mogelijk kunnen zijn, dat die met één stap zou overgaan tot de eeuwige gelukzaligheid?

Een zekere vijgenboom werd door de Heere Christus vervloekt, zodat hij terstond verdorde tot verwondering van allen, Matth. 21:19. Waarom was dat? Niet omdat hij snode, wrange en vergiftige vruchten droeg, maar omdat hij gans geen vruchten voortbracht, noch kwade noch goede.

De onnutte dienstknecht werd aan handen en voeten gebonden en alzo geworpen in de buitenste duisternis, Matth. 25:30. Waarom was dat? Niet omdat hij het aan hem toevertrouwde talent onnuttig verspild had, maar omdat hij het verborgen had in de aarde, zonder daarmee winst te doen.

De rijke brasser werd na zijn dood gepijnigd in de eeuwige vuurvlammen van de hel, Luk. 16:24. Waarom was dat? Niet omdat hij de arme Lazarus van zijn vodden had beroofd, hem had mishandeld of enige kwaad had gedaan, maar omdat hij hem geen goed had gedaan. Ja, niet gegund had de kruimkens van zijn tafel. Zoals God de arbeid der liefde, lijdzaamheid en gerechtigheid niet ongetroost en onbeloond laat, zo laat Hij ook het verzuim daarvan niet ongestraft, 1 Thess. 1:3.

Wat zullen wij dan zeggen van de brutale inbeelding van hen, die denken, dat als een mens maar op het einde van zijn leven door Gods barmhartigheid hoopt zalig te worden, hoe hij ook zou mogen geleefd hebben, ongetwijfeld ten hemel vaart? Een zielsverderfelijke en nochtans zeer algemene inbeelding. Want de brede massa der mensen hoort men luidkeels roemen, dat zij niet twifelen aan hun zaligheid, al hebben zij niet méér gemeenschap met de gerechtigheid, dan de duisternis heeft met het licht, of als Belial heeft met Christus.

Maar laten deze mensen mij eens de grond aanwijzen, waarop die hoop van hun zaligheid steunt. Want een hoop zonder grond is een bedrieglijke droom. Het is daarmee evenzo gelegen, als met die onzinnige koopman, die zich erop beroemde, dat

alle schepen die volgeladen de haven binnenliepen, zijn eigendom waren, terwijl hij niet één nagel eigendom daaraan had.

Zulke trotse mensen hebben gelezen en geleerd uit een verkeerd evangelie. Want de inhoud van het ware Evangelie is zodanig: "Brenge dan vruchten voort der bekering waardig. En de bijl ligt ook alreeds aan den wortel der bomen; alle boom dan, die geen goede vrucht voortbrengt, wordt uitgehouwen en in het vuur geworpen", Luk. 3:8, 9. Dit Evangelie is uit de hemel gekomen en het leidt de mensen, die daarnaar leven, de hemel in. Maar de duivel heeft een heel ander evangelie bedacht, namelijk dit, dat de mens niet precies volgens een leidraad de geboden van God behoeft te volgen en dat hij mag leven, zoals het hem lust. Als hij zich slechts wacht voor grove en in het oog lopende misdaden, moet hij op Gods barmhartigheid hopen en vertrouwen, dat hij daardoor zeker zal zalig worden. Zijn oude lied is dit: Gij zult vrede hebben, wanneer gij schoon naar uws harten goeddunken zal wandelen, Deut. 29:19.

Zo'n evangelie komt uit de hel en leidt de mensen die daarnaar luisteren in de hel.

Geliefde vrienden, laten u dan deze twee deugden, het geloof in Christus en de gerechtigheid of heiligheid des levens, ten hoogste aangeprezen zijn en blijven. Deze twee zullen voor u als brieven en zegels van verzekering wezen tegen het venijn van de dood.

Een atheïst, die geen geloof heeft, durft niet te sterven uit vrees, dat hij met de dood zal tenietgaan. Een Belialsman, die een vijand van alle gerechtigheid is, durft niet te sterven uit vrees, dat het hem na de dood kwalijk zal gaan en dat hij zal verwezen worden tot eeuwige kwellingen.

Daarentegen een godvruchtig mens, die het rechte geloof heeft en daarbij een heilig leven, die alleen durft te sterven en de dood zonder schroom tegemoet gaan. Hij is wél verzekerd, dat deze geen vat op hem heeft. Al zou de dood hem op het lijf vallen, onder de voet werpen en in het graf slepen, nochtans zal de dood hem weer moeten loslaten, zoals agenten, die een onschuldig mens in de gevangenis hebben gestopt, maar die hem weer op last van een rechtvaardige rechter op vrije voeten moeten stellen. Ja, tot hun schande moeten aanhoren, terwijl zij hem uitleiden, hoe zijn eer en onschuld, door het luiden van de klok, in het openbaar worden afgekondigd. Zo zal ook de dood moeten toelaten, dat een godvruchtig mens uit het graf met eer opstaat.

HOOFDSTUK 8.

WAT EEN CHRISTEN TIJDENS ZIEKTE DOEN MOET OM DE DOOD TENIET TE DOEN.

We hebben nu verstaan hoe een christen in zijn gezonde dagen alle vlijt behoort aan te wenden, niet alleen om de dood zijn wapens te ontnemen, maar ook om zich van goede wapens tegen de dood te voorzien.

Nu zal mij iemand verder kunnen vragen, wat een christen te doen heeft, als het vuur hem nader aan de schenen wordt gelegd. Dat is, als zijn gezondheid hem begeeft en hij zich besprongen ziet door de één of andere ziekte.

1. Men moet weten, dat de ziekte ons, mensen, niet bij geval overkomt, maar door Gods voorzienigheid en wijze besturing. Al de haren van ons hoofd zijn geteld, zodat zonder de wil van onze hemelse Vader niet één van die kan vallen. Daarom kan nog

veel minder iets, dat edeler en waardiger aan of in ons lichaam is, zonder Zijn wil bezwijken.

Welnu, als God ons met een ziekte bezoekt, dan doet Hij dat niet uit haat, maar uit liefde, niet tot ons verderf, maar tot onze zaligheid. Want zo nuttig en profijtelijk soms de roede is voor een stout kind, de dorsvlegel voor het koren en het vuur voor het goud, minstens zo nuttig zijn voor ons, zondige mensen, soms ook de ziekten.

De ziekten brengen ons tot rechte kennis van onze God en van onszelf. Want als God slechts een klein gedeelte van onze lemen hut of enig lid van ons lichaam met een tipje van Zijn vinger belieft aan te raken om ons te tuchtigen, o, hoe deerlijk is het terstond met ons gesteld.

Bezoekt Hij iemand met kanker aan de hals, in de borst of elders in het lichaam, of met spit, buikloop, niersteen, reumatiek in de knie of de voet, terstond is alle vreugde van de mens geweken. Ja, zelfs dan als het niet meer is dan kiespijn. Hij zucht, kermt en klaagt. Hij maakt soms door ongeduld zo'n misbaar, alsof hij half krankzinnig en onzinnig is geworden.

Zo ondervinden wij metterdaad hoe groot Gods mogendheid enerzijds is en 's mensen zwakheid anderzijds, opdat wij ons zouden leren vernederen onder Zijn machtige hand.

Wat meer is, de ziekten die heviger zijn, verwekken in ons een tegenzin aan dit tijdelijke leven en een hoogachting voor het eeuwige leven, zoals de strenge winter ons doet haken, snakken en verlangen naar de lieflijke zomer.

Toen Alexander de Grote een Indische filosoof vroeg hoelang de mens behoorde te leven, antwoordde hij daarop: *Zolang, tot het hem beter dunkt te sterven dan te leven.* Maar nooit zal de mens de dood voor het leven kiezen, tenzij hij ziek of ellendig wordt. Ja, hij zou God Zijn hemel wel willen laten, zo God hem slechts de aarde liet, indien hij altijd gezond en voorspoedig zou zijn.

Wat nog meer is, de ziekten maken de mensen niet alleen gedwee tot de dood, maar ook geoefend tegen de dood. Want ziekten zijn enige geringe soorten van de dood. Zij zijn enige lichte schermutselingen en worstelingen met de dood. Wanneer men die leert overwinnen en verachten, zo leert men ook allengskens de dood overwinnen en verachten.

Door middel van trappen klimt men hoger en hoger, al kruipend leert men lopen en al stamelend leert men spreken. God Zelf maakte Zijn werken niet direct volmaakt, Gen. 2:3. Daarom, wil men leren sterven, leert het terwijl u ziek bent. Wanneer men zich in het lichtste oefent, zal men uiteindelijk het zwaarste de baas worden.

Wij kunnen geenszins de mening van de Romeinse keizer Augustus prijzen. Hij wenste dezelfde euthanasie, dezelfde zachte dood te sterven als één zijner bekenden, die plotseling door een hartstilstand gestorven was, zonder ach of wee te zeggen. Voorwaar, een plotselinge en zachte dood is daarom nog niet altijd een zalige dood.

2. Nu wij weten, dat de ziekten voorboden en nepen van de dood zijn, snelle en scherpe pijlen, die de dood van ver afschiet op het leven der mensen om het allengskens te verzwakken en neer te vellen, zo moeten wij dan terstond bij ziekte staat maken op het sterven.

Twee of drie ziekten kan men weerstaan, maar niet alle. Deze of die zal ons tenslotte zo zwaar treffen, dat de dood er op volgt. De dood geeft wel op krediet, maar scheldt niemand alles kwijt. Daarom moet men tijdens ziekte altijd de dood voor ogen houden.

De doktoren mogen tegen u zeggen, dat uw ziekte geen gevaar oplevert. De vrienden mogen zeggen, dat u goedsmoeds moet zijn, dat u weer spoedig op de been zult zijn

en dat u nog des te gezonder zult wezen als tevoren. Een ieder die u bezoekt mag met dezelfde tijding komen. Maar laat u door zulke zoete muziek niet bedriegen. Wilt u wijs zijn, bedenk dan dit bij u zelf: Het is onzeker hoe mijn ziekte eindigen zal en daarom zal ik mij onderwijl schikken en bereiden tot een zalige dood; de goede God doe met mij zoals het Hem behaagt. Zal ik leven, ik zal den Heere leven; zal ik sterven, ik zal den Heere sterven. Hetzij dat ik leef, hetzij dat ik sterf, ik zal des Heeren zijn, Rom. 14:8.

Wanneer de rekening van een rentmeester klaar is en gereed ligt, mag zijn heer hem elk ogenblik dagvaarden om daarvan rekenschap af te leggen. Het zal hem nooit ongelegen komen. En u, o mens, als de Heere des hemels en der aarde door een ziekte, als door Zijn gerechtsdienaar, u laat weten, dat u voor Hem verschijnen moet, dan is het, wanneer u uw rekening nog niet klaar hebt, hoog tijd dat u dat zonder uitstel doet. Ga naar het bureau van uw eigen hart, overzie terdege de posten en denk na wat u uw God schuldig gebleven zijt en uw naaste.

Let vooral daarop, of u aan God, terwijl u gezond was, gegeven hebt, wat Godes is. Als de Heere iemand zijn goederen ontnemt, hetzij te land of ter zee, dan behoort hij terstond zijn consciëntie te raadplegen. Hij behoort bij zichzelf te denken: Hoe heb ik mijn goederen verdiend, hoe heb ik mijn goederen soms gebruikt? Is in het gewin daarvan nooit enige ongerechtigheid of valsheid gepleegd? Heb ik het gebruik van mijn goederen soms niet vermengd met pracht en praal, met gulzigheid en overdaad, met gierigheid en onbarmhartigheid? Heb ik hierdoor mijn goede God geen rechtvaardige reden gegeven om Zijn milde hand voor mij toe te sluiten en Zijn zegen weer in te trekken?

Op dezelfde wijze behoort ook een zieke, die in zijn lichaam de gesel van deze of die kwaal en ramp gevoelt, terstond met zijn consciëntie te rade te gaan en zichzelf rekenschap te geven van het uitgavenboek van zijn vorige gezondheid. Namelijk, of hij die gezondheid als een bijzondere gave van God erkend heeft en deze aangelegd en besteed heeft tot dienst van de Gever.

En is zijn hart angstig en benauwd, laat hem eens overdenken, of zijn hart niet méér aan de aardse goederen gehangen heeft, die hem zijn toegevallen, dan aan de Heere des hemels, Die ze hem heeft toegeworpen.

Wordt hij blind, laat hem overdenken, of hij voorheen zijn ogen wel naarstig heeft opengedaan om de Wet des Heeren te doorlezen, of de werken des Heeren te doorzien, zonder die af te wenden tot ijdelheid.

Wordt hij doof, laat hem overdenken, of hij zijn oren steeds geneigd heeft tot de stem des Heeren en niet tot het gekweel van de vleierende wereld.

Mankeert het hem aan handen, voeten of enige andere leden, laat hem overwegen, of hij zijn handen heeft gebruikt tot hulp en ondersteuning van het volk des Heeren, of hij met zijn voeten in de wegen des Heeren gewandeld heeft en of hij al zijn leden Gode gesteld heeft tot wapenen der gerechtigheid en niet der zonde tot wapenen der ongerechtigheid, Rom. 6:13.

Dit noemt de koning en profeet David, op het bed met zijn hart te spreken, Ps. 4:5. En dat is duizendmaal beter, dan op het bed te klagen en te lamenteren over zijn ziekte, zoals ook de profeet Jeremia in zijn Klaagliederen aanwijst, zeggende: "Wat klaagt dan een levend mens? Een ieder klage vanwege zijn zonden. Laat ons onze wegen onderzoeken en doorzoeken, en laat ons wederkeren tot den HEERE", Klaag1. 3:39, 40.

Verder, let in uw ziekte ook goed daarop, of u tijdens uw gezondheid uw naaste hebt gegeven, dat uws naasten was. Bekleedt u een overheidsambt en bent u over anderen gesteld? Denk eens na, of u met Samuël tot uw onderdanen kunt zeggen: "Zie, hier

ben ik; betuigt tegen mij voor den HEERE en voor Zijn gezalfde, wiens os ik genomen heb en wien ik verongelijkt heb, wien ik onderdrukt heb en van wiens hand ik een geschenk genomen heb, dat ik mijn ogen van hem zou verborgen hebben; zo zal ik het ulieden wedergeven", 1 Sam. 12:3. Bent u een predikant? Denk eens na, of u tot uw toevertrouwde kudde en kerk kunt zeggen met de heilige Paulus: "Daarom betuig ik ulieden op dezen huidigen dag, dat ik rein ben van het bloed van u allen. Want ik heb niet achtergehouden, dat ik u niet zou verkondigd hebben al den raad Gods", Hand. 20:26, 27. Bent u een koopman, een ambachtsman of iets dergelijks? Denk eens na, of u met anderen zo gehandeld hebt, zoals u wilde dat men met u handelde. En zo iemand u heeft verongelijkt of u ergens in heeft benadeeld, denk eens na of u hem dat van ganser harte vergeven hebt. Indien niet, doe het dan alsnog zonder uitstel. Want also zegt de Heere Christus: "Want indien gij den mensen hun misdaden vergeeft, zo zal uw hemelse Vader ook u vergeven. Maar indien gij den mensen hun misdaden niet vergeeft, zo zal ook uw Vader uw misdaden niet vergeven", Matth. 6: 14, 15 .

Het is een les van de heilige apostel Paulus, dat wij de zon niet zullen laten ondergaan over onze toornigheid, Ef. 4:26. En zult u dan uw leven laten ondergaan over uw toorn? Zult u uw nijd, uw haat, uw bitterheid en uw wraakgierigheid met u meeslepen in uw graf om ze met u ten jongste dage weder te laten opstaan uit het graf? O, hoe zal dan ook de grimmige toorn van God tegen u ontbranden. "Want met welk oordeel gij oordeelt, zult gij geoordeeld worden; en met welke maat gij meet, zal u wedergemet worden", zegt de Heere in Matth. 7:2.

En de apostel Jakobus zegt, dat een onbarmhartig oordeel zal gaan over dengene die geen barmhartigheid gedaan heeft; en de barmhartigheid roemt tegen het oordeel, Jak. 2:13.

Zo ook, wanneer u zelf iemand anders met woorden of met werken hebt verongelijkt en ergens in hebt benadeeld, denk eens na of u hem daarvoor genoegdoening gegeven hebt. Indien niet, doe het dan zonder uitstel. Want zo spreekt de Heere Christus in Matth. 5:23-26: "Zo gij dan uw gave zult op het altaar offeren, en aldaar gedachtig wordt, dat uw broeder iets tegen u heeft, Laat daar uw gave voor het altaar, en ga heen, verzoen u eerst met uw broeder, en kom dan en offer uw gave. Wees haastig welgezind jegens uw tegenpartij, terwijl gij nog met hem op den weg zijt; opdat de wederpartij niet misschien u den dienaar overlevere, en gij in de gevangenis geworpen wordt. Voorwaar Ik zeg u: Gij zult daar geenszins uitkomen, totdat gij den laatste penning zult betaald hebben". Wie zou dan zo vermetel durven zijn, niet om deze of die gave te offeren, maar om zijn eigen enige ziel tot God de allerhoogste Rechter te laten gaan, voor en aleer hij zijn naaste, die door hem verongelijkt en benadeeld is, heeft genoeg gedaan?

U moet zich niet schamen om de voetstappen van Zacheüs te volgen, die na zijn bekering tot de Heere zei: "indien ik iemand iets door bedrog ontvreemd heb, dat geef ik vierdubbel weder", Luk. 19:8. Doe ook zo.

Of is uw wederpartij dood, zodat u het onrechtmatig verkregen goed niet weer terecht kunt brengen bij de eigenaar waar het hoort, geef het aan zijn erfgenamen, geef het aan de armen. In ieder geval, houd het niet onder uw beheer. Want doet u dat, dan zal het in de grote en verschrikkelijke dag des Heeren tegen u tot een getuigenis dienen en als vuur uw vlees verteren, Jak. 5:3. Er is al een grote zaak verricht, wanneer een zieke zo zijn rekening gemaakt heeft. Maar wat nu verder?

Daarna moet hij hulp gaan zoeken in de hemel en op de aarde, tegen de aanvallen en geweldige stormen, zowel van de ziekte, alsook van de dood. Naar de hemel moet hij twee gezanten zenden, die zeer veel bij de allerhoogste God vermogen, te weten, dankzeggingen en gebeden. Want als men God dankt voor alle genoten weldaden, dan

wordt de weg gebaad tot nieuwe zegeningen. En als daar vurige gebeden bijkomen, dan wordt bij wijze van spreken, de sleutel in Gods rijke schatkist gestoken. Zij opent zich terstond ten goede van de mens.

Eerst moet een mens die op zijn ziekbed ligt de onverdiende goedertierenheid des Heeren gedenken en Zijn hoge Goddelijke Majesteit met een deemoedige beleefdheid danken, voor al de weldaden, die God aan hem bewezen heeft. Zij zijn uitermate groot en ontelbaar geweest.

Bijvoorbeeld, dat God hem tot een mens geschapen heeft en niet tot één of ander beest. Dat God hem op een wonderlijke wijze uit het lichaam van zijn moeder tevoorschijn bracht, terwijl er dagelijks anderen tijdens de geboorte sterven. Dat God hem ter wereld heeft gebracht, zonder een lichamelijk of geestelijk gebrek, terwijl er alom zoveel blinde, dove, stomme, kreupele en krankzinnige mensen in de wereld gevonden worden. Dat God hem van kindsbeen af bewaard heeft voor verdrinking, voor verbranding en duizend andere ongevallen meer, waarbij zo menig mens het leven laat. Dat God hem kennis, kracht en wil verleend heeft om in zijn beroep vlijtig te arbeiden. Dat God daaraan Zijn zegen heeft verbonden, dat hij zich met zijn handen of met zijn hoofd in zijn onderhoud heeft kunnen voorzien, zodat hij niet genoodzaakt werd om naar de handen van goede lieden om te zien, zoals de bedelaars moeten doen. Ja, dat God hem, behalve zoveel tijdelijke goederen, ook gezegend heeft met allerlei geestelijke zegeningen des hemels in Christus, boven de heidenen, de Joden en de Turken.

In het bijzonder moet hij ook de Heere God erkentelijk wezen, dat het Zijn hoge Majesteit beliefd heeft om hem zo genadig te tuchtigen en te bezoeken met een ziekte, die gemakkelijker te dragen valt dan vele anderen. Met een ziekte, die minder is dan zijn zonden verdiend hebben. Met een ziekte, die niet zo hevig en smartelijk is, maar zodanig, dat hij behalve tijd en uitstel ook bekwaamheid heeft om zijn vorige zonden te herdenken en te beklagen, om zijn tegenwoordige zaken te ordenen en om voor de toekomst een goede voorbereiding te maken. En dat alles tot eer van God, tot stichting van andere mensen en tot zijn eigen zaligheid.

Zeer dankbaar heeft de koning David de bezoeking des Heeren ontvangen en de roede gekust, waarmee hij getuchtigd was. Want zo zegt hij: "Het is mij goed, dat ik verdrukt ben geweest, opdat ik Uw inzettingen leerde", Ps. 119:71.

Bij die dankzeggingen moet de mens ook gebeden voegen en gedurig zuchtingen en smekingen laten opklimmen van zijn ziekbed tot God. God Zelf zegt: "En roep Mij aan in den dag der benauwdheid; Ik zal er u uithelpen, en gij zult Mij eren", Ps. 50:15. Noch breedvoeriger spreekt de Heere bij de profeet Hoséa, zeggende: "als hun bange zal zijn, zullen zij Mij vroeg zoeken. Komt en laat ons wederkeren tot den HEERE, want Hij heeft verscheurd en Hij zal ons genezen; Hij heeft geslagen en Hij zal ons verbinden", Hos. 5:15;6:1.

Hebben ook niet alle heiligen dit vlijtig waargenomen? Toen de patriarchen en koningen van het Oude Testament ziek op bed lagen, met welk een vertrouwen en verlangen, met welk een ontroering van hun gemoed, met welke verzuchtingen en tranen hebben zij God om genade gebeden. Dit kunt u onder anderen zien bij de doodzieke koning Hiskia. De heilige profeet Jesaja getuigt van hem, dat hij zich op z'n bed omkeerde naar de wand, dat hij piepte als een kraan en als een zwaluw en kirde als een duif, dat hij zijn ogen naar de hemel omhoog verhief en zei: "O HEERE, ik word onderdrukt, wees Gij mijn Borg", Jes. 38:14.

Wat zijn er al niet een zieke en ellendige mensen geweest ten tijde van het Nieuwe Testament, die de Zoon van God te voet gevallen zijn en hem gesmeekt hebben door onvermoeibare gebeden. De algemene uitroep was: "Heere, Gij Zone Davids, ontferm

U onzer", Matth. 20:30; "Heere, indien Gij wilt, Gij kunt mij reinigen", Matth. 8:2. Vrienden, begeert u, dat ik u wat breder onderricht om welke zaken en met welke orde zieke mensen tot hun God bidden? Hoor, ik zal nu niet aanroeren, hoe zij te bidden hebben voor de welstand van het Koninkrijk Gods en van Zijn Zoon, evenmin hoe zij voor anderen te bidden hebben, die mede onder de roede en de slaande hand des Heeren verkeren. Maar ik zal alleen in het kort aanwijzen hoe zij te bidden hebben voor zichzelf.

Voornamelijk behoren zij die ziek zijn te bidden om vergeving van hun zonden. Want de zonden zijn niet alleen de oorzaak van de dood, maar ook van zijn voorlopers. Dat is, van alle ziekten, zoals de Heilige Schrift breedvoerig leert. Zie de teksten in Deut. 28:22, Ps. 107:17, 1 Kor. 11:30, enz. Daaruit is ook dit spreekwoord ontstaan: Waren er geen zonden, er waren ook geen wonden.

Dit wisten de heilige mannen Gods en daarom zijn ze in hun ziekte het meest bekommerd geweest over hun zonden. Zij hebben de Heere God om vergeving gebeden. Neem alleen het voorbeeld van de koning David uit Psalm 38. Heeft hij bij de Heere niet het meest aangehouden om de vergeving van zijn zonden, toen hij zeer ernstig ziek was? De pijlen des Almachtigen waren in zijn lichaam gedaald. Niets gezonds was er meer in zijn vlees. Zijn etterbuilen stonken en waren vervuild. Zijn ingewanden waren vol van verachtelijke plaag. Hij was krom geworden en neergebogen. Al zijn krachten en het licht van zijn ogen hadden hem verlaten. Hoor zijn eigen woorden in dat gebed: "Want ik maak U mijn ongerechtigheid bekend, ik ben bekommerd vanwege mijn zonde", Ps. 38:19. En God heeft hem ook niet verlaten, zoals hij tot eer van God belijdt in Psalm 32, zeggende: "Ik zeide: Ik zal belijdenis van mijn overtredingen doen voor den HEERE; en Gij vergaapt de ongerechtigheid mijner zonde. Sela. Hierom zal U een ieder heilige aanbidden in vindenstijd", Ps. 32:5, 6.

Roekeloze mensen, die gewend zijn om te zondigen op Gods genade, worden zo spoedig niet geraakt door de slaande hand van God, of zij wanhopen terstond aan Gods genade en roepen met Kaïn uit: "Mijn misdaad is groter dan dat zij vergeven worde", Gen. 4:13. O, rampzalige gestalte, want de zaligheid heeft geen groter noch dodelijker vijand dan de wanhoop. Wacht u daarvoor en weet dit, al waren uw zonden meer dan het zand aan de oever van de zee en groter dan de hoogste bergen, dat Gods barmhartigheid alles ver overtreft.

David zegt in Psalm 145:9: "Zijn barmhartigheden zijn over al Zijn werken". Beken slechts uw zonden voor de Heere, zoals de tollenaar in Luk. 18:13, beween ze met Maria Magdalena in Luk. 7:38, bid de Heere om genade, zoals David in Ps. 51:3. En ik verzeker u, dat al uw zonden u vergeven zijn. Want wie zijn overtredingen bedekt, zal niet voorspoedig zijn; maar die ze bekent en laat, zal barmhartigheid verkrijgen, zegt Salomo in Spreuken 28:13.

Heeft de zieke gebeden om de vergeving van zijn zonden, zo moeten de zieke mensen ook aanhouden bij de Heere God om versterking en vermeerdering van de gaven of vruchten van des Heeren Geest, die Paulus ons verhaalt in Gal. 5:22.

Daaronder is er niet één, die in tijd van ziekte de mensen beter te pas komen, dan zachtmoedigheid, geduld en lijdzaamheid. Lijdzaamheid bestaat hierin, dat een mens gewillig alles wat hem van de Heere overkomt, verdraagt, ook het bitterste kwaad, om met zekerheid te komen tot het hoogste Goed, zichzelf geheel over te geven aan de Heere God, tot Hem te komen en zich te onderwerpen aan Zijn heilige wil, zonder te murmureren.

Wij hebben daarvan een levend voorbeeld in de heilige man Job. Hij bleef standvastig in zijn vroomheid, toen hij overstelpt was door menigerlei ellenden. Hij zegt: "De

HEERE heeft gegeven en de HEERE heeft genomen; de Naam des HEEREN zij geloofd", Job 1:21. En wederom: "zouden wij het goede van God ontvangen en het kwade niet ontvangen?" Job 2:10. En nog eens: "Zie, zo Hij mij doodde, zou ik niet hopen?", Job 13:15.

Het glas is broos, nochtans wordt het in hooi bewaard. Wat is er brozer dan een mens? Maar wanneer hij in lijdzaamheid, als in het zachte hooi, met zijn ziel rust, dan zullen geen ellenden hem breken. Zomin een vonkje vuur dat in de grote zee valt, de zee kan verteren, zomin kan ook een geduldig mens beroerd en overwonnen worden door enige moeilijkheid.

Ja, zoals de specerijen, wanneer ze in een vijzel worden gestoten, des te sterkere reuk verspreiden en zoals in het worstelen de kracht en vaardigheid van de lichaamsleden het aller-klaarste blijken, zo is het ook, dat de deugd van lijdzaamheid haar onoverwinlijke aard het meest betoont in het grootste en zwaarste lijden.

Wereldse mensen schijnen, zolang het hun voor de wind gaat, moediger en machtiger te wezen met hun aardse goederen dan de kinderen van God met de hemelse gaven van de Heilige Geest. Maar als zij beiden met kruis en lijden worden bezocht, dan ziet men het onderscheid.

Neem ter verduidelijking deze gelijkenis. Wanneer een stuk hout en een steen samen in het water gesmeten worden, dan gaat het hout eerst wel direct onder, maar het komt weer boven en blijft drijven. Daarentegen gaat de steen onder en blijft onder en zinkt naar de bodem.

Zo is het ook gesteld met de wereldse mensen. Wanneer zij in zwaar lijden komen, dan murmureren zij, komen tot wanhoop en gaan eeuwig verloren. Zij zijn gelijk de steen, die te gronde gaat en nooit weer boven komt. Maar Gods kinderen, al is het, dat dikwijls zware golven over hun hoofd gaan en dat zij onder het kruis schijnen te bezwijken, nochtans is de Heilige Geest bij hen. Hij heft hen op, zodat zij met het hout weer boven komen en boven blijven. Dat is het onderscheid. Daarom zegt men ook, dat lijdzaamheid wel een goed huid is, maar dat het niet in allemans hof groeit. Niemand anders dan Gods kinderen bezitten haar, die in tijd van nood God, hun Vader, met vertrouwen daarom bidden. De profeet Nahum zegt: "De HEERE is goed, Hij is ter sterkte in den dag der benauwdheid, en Hij kent hen, die op Hem vertrouwen", Nahum 1:7. De lijdzaamheid heeft van God haar oorsprong, van Hem krijgt ze haar wasdom en glans, van God ontvangt ze tenslotte haar beloning, namelijk de kroon der eeuwige glorie. Een onzekere hoop op tijdelijk gewin doet de ruiter te paard springen, de koopman het zeil hijsen en de akkerman regen, wind, hagel, sneeuw en allerlei ongemak verdragen. Maar de lijdzaamheid van Gods kinderen gaat gepaard met een zekere hoop op de eeuwige zaligheid, zoals de apostel zegt: "Want gij hebt lijdzaamheid van node, opdat gij, den wil Gods gedaan hebbende, de belofte moogt wegdragen", Hebr. 10:36.

Tenslotte moeten ook de christenen tijdens hun ziekte gedurig bidden om een goede uitkomst, hetzij in het leven, hetzij in het sterven, zoals de Heere het weet wat het meest zal strekken tot de eer van Zijn heilige Naam en tot zaligheid van hun ziel.

Onder deze conditie heeft de koning David in zijn ernstige ziekte God de Heere gebeden om genezing en behoudenis van zijn leven. Want men kan dat zien in Psalm 6:5, 6, waar hij de Heere aldus aanroept: "Keer weder, HEERE; red mijn ziel; verlos mij om Uwer goedertierenheid wil. Want in den dood is Uwer geen gedachtenis; wie zal U loven in het graf?"

Insgelijks in Psalm 119:174, 175: "O HEERE, ik verlang naar Uw heil, en Uw wet is al mijn vermakings. Laat mijn ziel leven en zij zal U loven".

Dit voorschrift behoren ook de christenen in tijd van ziekte na te volgen. Aan de ene

zijde moeten zij aan God vragen of Hij de middelen en medicijnen, die tot hun genezing worden aangewend, krachtig wil zegenen, of een goed woord daarover spreken. Aan de andere zijde moeten zij aan God beloven, dat zij die herstelde gezondheid zullen aanleggen tot de dienst van God, of dat zij gezond geworden zijnde, zich zullen schikken naar de geboden en instellingen van God om met alle naarstigheid daarin onstraffelijk te wandelen.

Dat was ook de les, die de Heere Christus gaf aan een zeker krank en lam mens, nadat Hij hem gezond gemaakt had: "Zie, gij zijt gezond geworden; zondig niet meer, opdat u niet wat ergers geschiede", Joh. 5:14.

Maar Gods raad is een duister boek voor ons, mensen. Niemand kan met zekerheid weten wat God besloten heeft, óf hem in het leven te laten, óf hem uit het leven weg te nemen. Daarom behoort een christen voornamelijk hierom in het gebed bij God aan te houden, dat het God believen mocht om hem te troosten en te sterken door de Heilige Geest in zijn zware strijd tegen die laatste vijand, de dood, wanneer die ure eenmaal komen zal. Om hem dan te bewaren door Zijn goede engelen en een spoedige en zalige verlossing te verlenen. Want dat was ook het gebed van de oude Simeon in Luk. 2:29: "Nu laat Gij, Heere, Uw dienstknecht gaan in vrede, naar Uw woord".

Wanneer vleselijke mensen tijdens hun ziekte bidden, roepen zij alleen om hun lichamelijke gezondheid en om behoudenis van dit tijdelijke leven. Een zeker teken, dat zij geen hoop hebben op een beter leven. Maar wanneer oprechte christenen ziek zijn, verliezen zij hun wil in Gods wil. Wil God dat zij zullen leven, zij willen leven; wil God dat zij sterven, zij willen sterven. Ja, indien zij mochten kiezen, zij zouden soms liever sterven dan leven, zoals Paulus wenste om ontbonden te zijn en met Christus te wezen, Filipp. 1:23.

Dit is ook niet vreemd, want een turfsteker, een slootgraver of dergelijke dagloner, verlangt met recht naar zijn vrije avond om uit te rusten. Een schipper die in verre landen goede zaken heeft gedaan, verlangt met recht om de zeilen te hijsen en naar huis terug te keren. Een gevangen man die in de handen en banden van de Turken en Barbaren is gevallen, verlangt met recht naar zijn vrijheid. Christenen weten, dat zij hier in deze wereld aan veel moeiten en arbeid zijn onderworpen. Zij zijn hier pelgrims en vreemdelingen. Hun edele ziel zit gevangen in een zondig en ellendig lichaam. Hun rust, hun vaderland, hun vrijheid is boven in de hemel. Waarom zouden zij dan niet mogen wensen om liever daar te zijn dan hier?

Wij hebben aangewezen, hoe een christen tijdens zijn ziekte alle naarstigheid moet aanwenden om hulp te bekomen uit de hemel. Dat is echter niet genoeg. Hij moet ondertussen ook op tijd hulp en ondersteuning van Gods dienaren en van andere godzalige lieden hier op aarde verzoeken.

De apostel Jakobus schrijft: "Is iemand krank onder u? Dat hij tot zich roepe de ouderlingen der gemeente, en dat zij over hem bidden, hem zalvende met olie in den Naam des Heeren. En het gebed des geloofs zal den zieke behouden, en de Heere zal hem oprichten, en zo hij zonden gedaan zal hebben, het zal hem vergeven worden", Jak. 5:14, 15.

Wanneer een zieke een ouderling of dienaar van het Evangelie laat halen, die God bestemd heeft tot herders van Zijn schapen, tot voorstanders van Zijn volk, tot leiders of wegwijzers naar een beter vaderland, die zullen in de Naam van Christus de strikken van zijn zonden ontbinden en de hemel voor hem ontsluiten. Want aan hen heeft Christus de sleutelen van het Koninkrijk der hemelen bevolen en Hij heeft daarbij gevoegd: "Voorwaar zeg Ik u: Al wat gij op de aarde binden zult, zal in den hemel gebonden wezen; en al wat gij op de aarde ontbinden zult, zal in den hemel

ontbonden wezen", Matth. 18:18. En: "Zo gij iemands zonden vergeeft, dien worden ze vergeven; zo gij iemands zonden houdt, dien zijn ze gehouden", Joh. 20:23.

Maar de oogst, vooral in de steden, is groot en de arbeiders zijn weinige. En ook de plichten van de predikanten zijn veel en zwaar, zodat zij de zieken niet altijd kunnen bezoeken. Daarom zal men naast hen ook de dienst van andere goede vrienden gebruiken, die godzalig en ervaren zijn in de kennis van de Heilige Schrift of in de grondstukken van de zaligmakende waarheid, opdat zij op verzoek van de predikant dat goede werk verrichten.

Soms zullen zij de zieke in zijn benauwdheid met de barmhartigheid van God, met de vergeving der zonden, met de opstanding des vleses en met het eeuwige leven vertroosten en hem daardoor opwekken tot geduld en lijdzaamheid. Zij zullen hem de noodzakelijkheid, de nuttigheid en de heerlijkheid voorhouden van de volharding der christenen in hun lijden, het voorbeeld van de verdraagzaamheid van Job en voornamelijk van onze Heere Christus.

Soms zullen zij hem uit de Ziekentroost voorlezen, of enige hoofdstukken uit de Heilige Schrift, of uit enige andere troostrijke boeken, die door de mannen van God met dat doel geschreven zijn.

Ook zullen zij soms naar de eis van zijn staat met hem of voor hem een kort gebed tot de Heere God bidden. Wanneer de zieke redelijk welgesteld is, zullen zij er goed aan doen die tijd waar te nemen om hem de grondstukken van de christelijke religie indachtig te maken. Met dat doel zullen zij hem soms enige korte en nuttige vragen stellen. Wat betreft zijn ellende, of hij niet bekent, dat hij een arme zondaar is. Of hij in zijn consciëntie niet overtuigd is, dat hij in Gods oordeel geenszins zal kunnen bestaan, zo God met hem naar recht wilde handelen. Dat hij door zijn zonden zich schuldig gemaakt heeft aan de vloek der wet, aan de toom van God en zodoende aan de dood en de verdoemenis. Of hij een oprecht berouw en leedwezen heeft, dat hij zijn goede God, zijn Schepper, Vader, Beschermers en Verlosser zo grof en zwaar door zijn zonden vertoornd heeft.

En met betrekking tot zijn verlossing, of hij het ganse Woord van God, begrepen in het Oude en Nieuwe Testament, gelooft en in het bijzonder de twaalf artikelen van de Apostolische Geloofsbelijdenis. Met dat doel zal men hem die voorhouden, of zelf laten uitspreken. Maar vooral, of hij van ganse harte gelooft, dat de Heere Jezus Christus, de Zoon van God en des mensen, de enige Middelaar is tussen God en de mensen. En nog nader, of hij zich geheel overgeeft aan deze enige Zaligmaker om al de verdiensten van Zijn heilig leven en bitter lijden met een vast vertrouwen te omhelzen, als een volkomen genoegdoening voor al zijn zonden en een zekere verwerving van het eeuwige leven.

Aangaande zijn dankbaarheid, of hij bereid is om zijn wil aan Gods heilige wil te onderwerpen en gewillig te sterven of te leven, naar dat het God believen mocht. Verder, of hij bereid is zijn naaste te voldoen, als hij die verongelijkt heeft met woorden of met werken en of hij, als hij door zijn naaste is verongelijkt, bereid is hem dat te vergeven.

Tenslotte, indien God hem mocht sparen en tot zijn vorige gezondheid mocht wederbrengen, of hij dan gezind is de overige tijd van zijn leven te schikken naar Gods geboden en zichzelf geheel op te offeren tot Gods eer en tot dienst van zijn evenmens, enz.

Och, mijn geliefde vrienden, zo dit bij alle zieken gedaan werd, wat zouden er al zoete rozen en goede vruchten van een ziekbed geplukt worden. Maar de zorg voor de aardse romp is dikwijls zo groot, dat die alle zorg krijgt en de ziel niemendal. Het

afscheid nemen van lichamelijke en tijdelijke dingen bekommeren de arme mensen op die tijd dikwijls zozeer, dat over de eeuwigdurende goederen weinig of niet gedacht wordt. O jammerlijk en beklagenswaardig werk.

Wanneer een booswicht door de justitie ter dood verwezen is, laat men predikanten, ziekentroosters en anderen bij hem komen om indien mogelijk hem dag en nacht door onderwijs, vermaningen, vertroosting en voorbede te schikken tot een zalig einde. Dat is goed. Maar dit is onverantwoordelijk, dat men niet ook zoveel begeerte toont tot de zaligheid van zijn naaste en liefste vrienden. Want worden die ziek dan laat men hen met betrekking tot hun dood niet eerder door een predikant, ziekentrooster of enig ander godvruchtig man aanspreken om zich ter zaligheid te schikken, voordat men twijfelt of zij nog twaalf uren zullen leven.

Lukas, de medicijnmeester, moet de zieke eerst helemaal opgeven, voordat men Barnabas, de zoon der vertroosting, laat halen. Als er nog enige hoop van leven is, wil men de patiënt niet verschrikken door het gezicht van een predikant en niet weemoedig maken door de naam van de dood. Maar men schuift de gordijnen voor het bed toe. Men maakt de gehele kamer duister en alles moet stil zijn. Alsof men niet wilde, dat de goede vriend zijn zonden en zijn dood zien zou, noch de geneesmiddelen van dien.

Zo is men dikwijls een oorzaak van het eeuwig verderf van zijn beste vrienden. Men zoekt ze te behoeden van de tijdelijke dood en ondertussen laat men ze verzinken in de eeuwige dood. Men laat ze niet aanspreken aangaande het eeuwige leven om niet de indruk te wekken, dat men aan hun leven wanhoopt. En zo komt het voor, dat zij menigmaal het een met het andere verliezen.

Zulke dwaze vriendschap is niet anders dan blinde vijandschap, die door God vervloekt en door Zijn heilige engelen verfoeid zal worden. Ja, die door de vrienden zelf hiernamaals verfoeid en vervloekt zal worden tot in alle eeuwigheid.

HOOFDSTUK 9.

WAT EEN CHRISTEN DIE IN DOODSNOOD IS, DOEN MOET OM DE DOOD TENIET TE DOEN.

Nu resteert ons tenslotte nog om aan te wijzen, wat een zieke verder behoort te doen tegen de dood. Voornamelijk op die tijd, als de strikken des doods hem omvangen hebben en zijn ziel beginnen te persen om uit het lichaam te moeten verhuizen. Dan is zijn hart op het aller-zwakst, zijn verstand op het meest beneveld en zijn tijd op het aller-kortst. Daarom zullen wij de zieke niet vermoeien met vele reglementen, maar alleen het Ene nodige voordragen, hetwelk Jezus Christus de Gekruiste is.

De zaligheid, zegt Petrus, is in geen ander en daar is geen andere naam onder de hemel de mensen gegeven, door welke wij moeten zalig worden, dan de Naam Jezus Christus, de Nazaréner, Die de Joden gekruisigd hebben en Die God heeft opgewekt, Hand. 4:10-12. Paulus zegt in 1 Tim. 2:5, 6: "Want er is één God, er is ook één Middelaar Gods en der mensen, de Mens Christus Jezus, Die Zichzelven gegeven heeft tot een rantsoen voor allen".

De Heere Christus Zelf spreekt in het Evangelie doorgaans alzo: "Ik ben de Deur; indien iemand door Mij ingaat, die zal behouden worden", Joh. 10:9. Wederom: "Ik ben de goede Herder. Mijn schapen horen Mijn stem, en Ik ken dezelve, en zij volgen Mij; En Ik geef hun het eeuwige leven; en zij zullen niet verloren gaan in der eeuwigheid, en niemand zal dezelve uit Mijn hand rukken. Mijn Vader, Die ze Mij

gegeven heeft, is meerder dan allen, en niemand kan ze rukken uit de hand Mijns Vaders", Joh. 10:11, 27, 28, 29.

Nog eens: "Komt herwaarts tot Mij, allen die vermoeid en belast zijt, en Ik zal u rust geven", Matth. 11:28. En wederom: "Al wat Mij de Vader geeft, zal tot Mij komen, en die tot Mij komt, zal Ik geenszins uitwerpen. En dit is de wil Desgenen Die Mij gezonden heeft, dat een iegelijk die den Zoon aanschouwt en in Hem gelooft, het eeuwige leven hebbe, en Ik zal hem opwekken ten uitersten dage", Joh. 6:37, 40.

Daarom, wanneer een zieke begint te merken, dat de ogen van zijn lichaam donker worden, moet hij terstond de ogen van zijn ziel op de gekruiste Christus hechten. Christus is de rechte Waskaars, de klaarschijnende Fakkel, de lichtende Morgenster en de Zon der gerechtigheid. Ziet hij ergens anders heen, zo zal hij niet anders zien dan stalkaarsen en dwaallichten, die hem zouden leiden van de wal in de sloot, dat is, van de tijdelijke dood tot de eeuwige.

Wanneer een zieke begint te merken, dat de handen van zijn lichaam koud en stijf, bleek en blauw worden en ternauwernood meer bij machte is om ze te bewegen, o, laat hij dan terstond de armen des geloofs opheffen naar de hemel en daarmee die Christus, Die daar zit ter rechterhand Gods, als zijn Advocaat omhelzen, aan zijn hart drukken en vasthouden tot het uiterste einde toe.

Hij moet zeggen met de patriarch Jakob: O Heere Jezus, ik zal U niet laten gaan, tenzij Gij mij zegent, Gen. 32:36. Hij moet zeggen met de twee discipelen te Emmaüs: Heere Jezus, blijf Gij bij mij, want het is bij de avond van mijn dood en de dag van mijn leven is gedaald, Luk. 24:29. Hij moet zeggen met de oudvader Bernardus: Heere Jezus, wees Gij nu mijn Jezus, mijn Heiland, mijn Behoeder, mijn Verlosser.

Wanneer een zieke begint te merken, dat alle lichaamsleden met hun klamme zweet, als met de laatste tranen, hem toeschreien: Wij sterven, wij vervallen, o, dan is het hoog tijd om te denken: Zoals ik voor deze mijn best gedaan heb, dat het leven van Christus een gedaante in mijn leven mocht krijgen, Ga1. 4:19, zo zal ik nu ook zorg dragen, dat mijn sterven enige gestalte mag hebben van het sterven van Christus.

Voorwaar, een nodige, een heerlijke en een gans zalige betrachting. Want als een mens zo van de wereld tracht te scheiden, zoals Christus hem is voorgedaan, dan toont hij metterdaad, dat hij een oprecht christen is. En er is geen twijfel aan, dat hij dan ook, zoals Christus, van de aarde ten hemel zal varen.

Weinige maar zeer gewichtige redenen heeft de Heere Christus gesproken vlak voor Zijn dood.

Wij lezen, dat Christus voordat Hij stierf op een troostvolle wijze afscheid heeft genomen van Zijn moeder naar het vlees. Hij heeft haar opgedragen aan Johannes, de discipel die Hij liefhad. Want tot Zijn moeder zei Hij, terwijl Hij op Johannes wees: "Vrouw, zie, uw zoon". Daarna zei Hij tot de discipel: "Zie, uw moeder", Joh. 19:26, 27.

Zo behoort ook een christelijke huisvader zijn huisgenoten, naast God, op te dragen aan het toezicht van enige godzalige mensen om een oog op hen te houden en om hen met raad en daad bij te staan. Verder behoort hij een vriendelijk afscheid te nemen van al zijn vrienden, inzonderheid van zijn vrouw en kinderen. Zijn kinderen zal hij kussen, de zegen over hen uitspreken en hen bevelen om God te vrezen en hun moeder te eren. Zijn vrouw zal hij bij de hand nemen en tot haar dit kunnen zeggen: O mijn trouwe en lieve echtgenote, tot nu toe heb ik voor u zorg gedragen en wij beiden hebben zorg gedragen voor onze lieve kinderen. Nu zal God de Heere voortaan uw man wezen en u zult tegelijk vader en moeder wezen van deze kinderen.

Doe toch uw best om hen in geschiktheid en godzaligheid op te voeden en werp altijd uw drukkende last op de Heere. Daarmee zal hij hen verlaten en zeggen: Weent toch

niet, waarom breekt u mij het hart? Bid slechts tot God, dat Hij mij mijn zonden wil vergeven en een zalige verlossing wil schenken. Ga heen in vrede en wees getroost. Ik ga heen tot de Heere mijn God.

Verder lezen wij, dat Christus, voordat hij stierf, gebeden heeft voor Zijn vijanden die Hem kruisigden, zeggende: "Vader, vergeef het hun; want zij weten niet wat zij doen", Luk. 23:34. Ook lezen wij, dat Hij de boetvaardige moordenaar de hemel heeft beloofd met deze troostrijke woorden: "Voorwaar zeg Ik u: Heden zult gij met Mij in het paradijs zijn", Luk. 23:43. Wij lezen, dat Hij dorstte naar de zaligheid der mensen en dat Hij Zich verblijdde, omdat door Hem volbracht was, wat volgens de profetieën en voorbeelden moest geschieden tot behoudenis van het menselijke geslacht. Kortom, de sterfday des Heeren is als een kaart en spiegel geweest van geheel Zijn heilig leven en lijden.

Zo behoort een zieke, die op sterven ligt ook te doen en zijn heilig leven met een heilig sterven te besluiten.

Dit leert de ervaring, dat de mensen gewoonlijk zodanig zijn in hun sterven, zoals ze geweest zijn in hun leven.

Zoals Izébel vlak voor haar dood meer bezorgd was over het blanketten van haar vel dan over de behoudenis van haar ziel, zo is het ook, dat de gedachten van wereldse mensen op hun sterfbed meest gaan over wereldse dingen, die zij het meest in hun leven hebben liefgehad. De één is bezorgd over het uiterlijke van zijn lichaam, de andere over het bewaren van zijn geld en de derde over de pracht van zijn begrafenis, enz.

Daarentegen ligt een godvrezend mens op zijn bed als een beeld van ware godzaligheid, voordat hij uit dit tranendal heengaat tot de glorie van de hemel. Want als hij zijn handen tevoorschijn brengt, dan vouwt hij ze samen, als hij zijn ogen opendoet, dan slaat hij ze opwaarts ten hemel en als hij zijn mond opent, dan spreekt hij over Goddelijke zaken. Zaken, die de zielen van de omstanders raken en vermaken, zoals de dauw van Hermon, die nederdaalt op de bergen van Sion, Ps. 133. Woorden, die getuigenis geven van zijn geloof, zijn hoop en zijn liefde.

Zijn geloof doet hem zeggen met de patriarch Jakob: "Ik heb God gezien van aangezicht tot aangezicht en mijn ziel is gered geweest", Gen. 32:30, met de oude Simeon: "Nu laat Gij, Heere, Uw dienstknecht gaan in vrede, naar Uw woord; Want mijn ogen hebben Uw zaligheid gezien", Luk. 2:29, 30, met Stefanus: "Zie, ik zie de hemelen geopend, en den Zoon des mensen, staande ter rechterhand Gods", Hand. 7:56, en met Paulus: "Ik weet, Wien ik geloofd heb, en ik ben verzekerd, dat Hij machtig is mijn pand, bij Hem weggelegd, te bewaren tot dien dag", 2 Tim. 1:12.

En tot bewijs van de vastigheid van zijn hoop, zegt hij: Tot hiertoe heb ik als een pelgrim op de aarde gedwaald, maar nu bevind ik mij niet ver meer van huis. Ik ben dit verwarde Babel moede en zal mij haasten naar het hemelse Jeruzalem. Hierboven is mij een Koninkrijk bereid. Zou ik niet blij zijn, wanneer ik zou gehaald worden om te zitten in de troon? Heere, waarom vertoeft Gij? O Heere, waar blijft Gij? Het is genoeg, Heere, neem mijn ziel van mij, 1 Kon. 19:4. Mijn ziel heeft lang genoeg verkeerd in deze gevangenis. Wee mij, dat mijn uitwonen verlengd wordt. "O wee mij, dat ik een vreemdeling ben in Mesech, dat ik in de tenten Kedars woon", Ps. 120:5. "Gelijk een hert schreeuwt naar de waterstromen, also schreeuwt mijn ziel tot U, o God! Mijn ziel dorst naar God, naar den levenden God; wanneer zal ik ingaan en voor Gods aangezicht verschijnen?", Ps. 42:2, 3. Ik weet, dat mijn Verlosser leeft. Hij zal ten laatste over dit stof opstaan om mij uit het stof op te wekken. En als de wormen mijn huid doorknaagd zullen hebben, dan zal ik uit mijn vlees God aanschouwen. Ik

zal Hem aanschouwen tot mijn eeuwige glorie. Ik zal Hem aanschouwen met deze mijn ogen, Job 19:25-27.

Ja, hij zegt, terwijl zijn ziel als het ware versmolten is in het vuur van Gods liefde en alsóf hij zichzelf verloren heeft tussen de vriendelijke armen van zijn hemelse Bruidegom, Christus Jezus: "Hij kusse mij met de kussen Zijns monds; want Uw uitnemende liefde is beter dan wijn", Hoog1. 1:2. Ik zal heengaan en Hem zoeken, Die mijn ziel liefheeft, Hoog1. 3:2. Och, dat mij iemand vleugelen als ener duive gave! Ik zou heervliegen, Ps. 55:7. Och Heere, ik ben krank van liefde, Hoog1. 5:8. "Want de liefde is sterk als de dood, de ijver is hard als het graf; haar kolen zijn vurige kolen, vlammen des HEEREN. Vele wateren zouden deze liefde niet kunnen uitblussen, ja de rivieren zouden ze niet kunnen verdrinken", Hoogl. 8:6, 7.

Tenslotte lezen we dat Christus, voordat Hij stierf, tot God, Zijn hemelse Vader, tranen en sterke verzuchtingen heeft opgezonden, die Hij ontleende aan de Psalmen van David. Want uit Psalm 22 riep Hij: "Mijn God, Mijn God, waarom hebt Gij Mij verlaten", Matth. 27:46. Uit Psalm 31 riep Hij ten laatste:

"Vader, in Uw handen beveel Ik Mijn geest", Luk. 23:46. En als Hij dat gezegd had, boog Hij Zijn hoofd en gaf de geest, Joh. 19:30. Zo behoort ook een christen te doen, die stervende is.

Op zijn uiterste is niemand bekwaam om veel woorden te gebruiken. Daarom zal het voor een christen genoeg zijn, zolang zijn ziekte hem toelaat te spreken, dat hij deze of gene korte spreuken gebruikt uit de Psalmen van David. Want men kan in tijd van nood God niet beter aanspreken dan met Zijn eigen taal, of met zulke woorden, die Hij ons heeft voorgeschreven en ons als het ware in de mond heeft gelegd.

Bekwame spreuken die hiertoe dienstig zijn, zal men vinden in de Psalmen, zowel van Davids benauwdheden, alsook van Davids vertroosting. De voornaamste Psalmen die David met zijn tranen besproeid heeft, zijn Psalm 6, Psalm 51 en Psalm 143. De voornaamste Psalmen waarin David de overvloedige troost van zijn hart tegen alle benauwdheden, inwendig en uitwendig, heeft bekendgemaakt, zijn Psalm 27, Psalm 71 en Psalm 116. Uit al deze Psalmen kan men één of meer teksten bijtijds in het geheugen prenten om ze in doodsnoed bij de hand te hebben en als pijltjes telkens uit te schieten naar de hemel.

Bijvoorbeeld, men kan uit de Psalmen van Davids tranen deze woorden gebruiken: "O HEERE, straf mij niet in Uw toom, en kastijd mij niet in Uw grimmigheid. Ja, mijn ziel is zeer verschrikt; en Gij, HEERE, hoelang?", Ps. 6:2, 4.

Of uit Psalm 51: Heere, tegen U, U alleen, heb ik gezondigd, en gedaan wat kwaad is in Uw ogen. Ontzondig mij met hysop en ik zal rein zijn; was mij, en ik zal witter zijn dan sneeuw, Ps. 51:6, 9. Of uit Psalm 143: O Heere, ga niet in het gericht met Uw knecht; want niemand die leeft, zal voor Uw aangezicht rechtvaardig zijn. Ik breid mijn handen uit tot U; mijn ziel is voor U als een dorstig land. O HEERE, maak mij levend om Uws Naams wil; voer mijn ziel uit de benauwdheid om Uw gerechtigheid, Ps. 143:2, 6, 11.

Uit de Psalmen van Davids vertroosting kan men de volgende gebruiken: "De HEERE is mijn Licht en mijn Heil, voor wien zou ik vrezen? De HEERE is mijns levens Kracht, voor wien zou ik vervaard zijn?", Ps. 27:1. "Op U, o HEERE, betrouw ik; laat mij niet beschaamd worden in eeuwigheid. Verwerp mij niet in den tijd des ouderdoms; verlaat mij niet, terwijl mijn kracht vergaat. Gij, Die mij vele benauwdheden en kwaden hebt doen zien, zult mij weder levend maken, en zult mij weder ophalen uit de afgronden der aarde", Ps. 71: 1, 9, 20. En uit Psalm 116: "De

banden des doods hadden mij omvangen, en de angsten der hel hadden mij getroffen; ik vond benauwdheid en droefenis. Och, HEERE, bevrijd mijn ziel. Mijn ziel, keer weder tot uw rust, want de HEERE heeft aan u welgedaan. Kostelijk is in de ogen des HEEREN de dood Zijner gunstgenoten", Ps. 116:3, 4, 7, 15.

Al deze spreuken zijn zeer dienstig en troostrijk. Nochtans zal de zieke in zijn uiterste meestal de eigen woorden van Christus, zijn Zaligmaker, gebruiken en in zijn mond nemen. Als hij dan innerlijk in zware strijd verkeert, of in erge pijn van zijn lichaam, laat hij dan met Christus uitroepen: "Mijn God, mijn God, waarom hebt Gij mij verlaten?" Ps. 22:2. En als zijn geest bezwijkt en hij zich in doodsangsten bevindt, laat hij dan met Christus zijn leven aldus eindigen: "Vader, in Uw handen beveel ik mijn geest. " Ps. 31:6.

Wanneer nu de zieke en stervende niet meer praten kan, laten zijn vrienden hem dan dergelijke heilige spreuken in het oor spreken, totdat zij hem in nederigheid de ogen zullen sluiten, die God wederom zal openen in heerlijkheid. Amen.

**ENIGE HEILIGE ZUCHTEN OF KORTE GEBEDEN, DIE DE ZIEKEN,
NAAR DE EIS EN GELEGENHEID VAN HUN STAAT,
TOT GOD KUNNEN OPZENDEN.**

EEN GEBED OM VERGEVING DER ZONDEN.

Almachtige God, lieve hemelse Vader. Ik beken gaarne, dat ik door zware en talrijke zonden niet alleen deze ziekte mij op de hals gehaald heb, maar ook bovendien de dood en verdoemenis verdiend heb, indien Gij met mij in het gericht zou treden. O Heere, ik heb gezondigd, ja, ik heb gezondigd en mijn zonden is meer dan het zand aan de zee. O, ik ellendig mens, hoe lichtvaardig heb ik dag aan dag de heilige wetten van Uw Goddelijke Majesteit overtreden en verbroken.

Ik belijd voor U al mijn misdaden met een gebroken hart en verslagen geest. Ja Heere, ik kruip met tranen van ootmoedigheid naar de troon van Uw barmhartigheid, biddende en smekende, dat U mij wilt aanzien, niet in mijzelf, maar in Christus, Uw lieve Zoon, mijn enige Zaligmaker.

Besprenge mijn benauwde ziel met de verdiensten van Zijn kostelijk bloed, dat gestort is tot vergeving der zonden. Zend in mijn hart Uw Trooster, de Heilige Geest, en verzeker mij door Hem van Uw rijke genade. Laat Zijn zoete invloeiingen mij te verstaan geven en gevoelen, dat ik met U in Christus verzoend ben. Dienvolgens, dat ik één van Uw heiligen ben, die Gij uitverkoren hebt, voor de grondlegging der wereld, die Gij bestemd hebt tot aanneming tot Uw kinderen, naar het welbehagen van Uw wil, wie Gij een Koninkrijk verordineerd hebt en voor wie in de hemelen een onverderfelijke, een onbevleekelijke en onverwelkelijke erfenis bewaard wordt; zo zullen de beenderen zich verheugen, die Gij verbrijzeld hebt. Geef mij kracht om dit kruis kloekmoedig te dragen, tot eer van Uw Naam, tot stichting van mijn naaste en tot zaligheid van mijn ziel. Amen.

**EEN GEBED OM GEDULD IN ERG VEEL PIJN.
NOG EEN ANDER GEBED IN GROTE BENAUWDHEID**

Barmhartige God en Vader. Ik bid U om Christus' wil, geef mij een dankbaar en lijdzaam hart, opdat ik nooit murmureer tegen Uw heilige wil, maar mij daaraan gaarne onderwerpe. En wanneer de pijnen van mijn lichaam zeer bitter zijn, dat ik dan mijn ziel tot U verheffe, zeggende: O mijn God, verlos Uw knecht, die op U vertrouwt. Wees mij genadig, Heere, want ik roep tot U dag en nacht. Verheug de geest van uw knecht, want tot U, Heere, verhef ik mijn ziel. Gij, Heere, zijt vriendelijk en gaarne vergevende en van grote goedertierenheid, allen die U aanroepen. Verminder mijn smarten en vermeerder mijn krachten. Doch niet gelijk ik wil, maar gelijk Gij wilt. Uw wil die geschiede. Amen.

EEN GEBED IN GROTE BENAUWDHEID.

Mijn Heere, mijn God, hoe ziek is mijn lichaam, hoe krachteloos is mijn hart, hoe zwak is mijn verstand. O Heere, versterk mij met kracht van Boven, opdat, zoals mijn geest gewillig is, alsoo ook mijn vlees zich aan Uw welbehagen gewillig onderwerpe. Heere, kom toch mijn ongeloof te hulp. Vermeerder in mij het geloof. Gedenk niet aan mijn zonden, die groot en veel zijn. Maar gedenk aan Uw goedheid, die over al Uw werken gaat. Help mij om Uws Naams wil, om Uws Zoons wil. Amen.

EEN ANDER GEBED IN GROTE BENAUWDHEID.

Heere, uit de diepte van mijn benauwdheid, schrei ik tot de diepte van Uw barmhartigheid. O Heere, hoor mijn gebed. Behoed mij, want de wateren zijn gekomen tot aan mijn ziel. Ik ben gezonken in het slijk, waarin geen grond is. Heere, laat mij daarin toch niet omkomen. Keer U tot mij naar de veelheid van Uw barmhartigheden. Trek mij daaruit en verlos mij. O Heere, haast U toch en verhoor mij om Christus' wil. Amen.

Hemelse Vader, Ik bid U ootmoedig, te willen gedenken hoe zwaar Uw slaande hand is en hoe zwak de menselijke natuur is om Uw roede te dragen. Bezoek mij toch niet boven mijn vermogen, maar geef met de bezoeking een goede uitkomst in leven of in sterven. Volbreng het goede werk, dat Gij in mij begonnen hebt en bewaar mij onstraffelijk tot de komst van Uw lieve Zoon, mijn enige Heiland, Jezus Christus. Amen.

ZIELE-BALSEM

Volgens mijn belofte, zeer waarde en welgeliefde in Christus, heb ik tot uw troost deze weinige bladzijden beschreven. Indien u daardoor wordt gesticht en gesterkt, wat ik uit het diepste van mijn hart de God aller vertroosting en de Vader aller barmhartigheid bid, zo zal ik deze mijn geringe arbeid gelukkig achten en God daarvoor danken.

Men moet bekennen, dat uw bezoeking niet klein of licht is te achten, want zij betreft beide, ziel en lichaam. De ziel in de eerste plaats, maar ook meteen het lichaam. "Een verslagen geest zal het gebeente verdrogen", zegt Salomo, Spr. 17:22. En wederom in Spr. 18:14: "De geest eens mans zal zijn krankheid ondersteunen; maar een verslagen geest, wie zal dien opheffen?" De kuur voor uw lichaam, laat ik aan de doktoren in de medicijnen over, ik zal alleen mijn best doen om uw ziel te versterken met Gods Woord. Dat is het enige medicijn voor de ziel.

Het allereerste punt, waaraan ik begeer dat u gedurig zult denken, is dit, dat u het niet alleen bent die door God de Heere in het gemoed bezocht en aangetast wordt. Verscheidene goede lieden zijn in gelijke staat en strijd als u, die God genadig voor het verderf bewaart en wederbrengt tot de troost van hun ziel en tot de rust van hun gemoed. Zelf kent u er sommigen van, van anderen hoort u spreken en van velen kunt u lezen in de Heilige Schrift.

Neem ter harte dat woord van Petrus in z'n eerste zendbrief, hoofdstuk 5:9: "Wetende dat hetzelfde lijden aan uw broederschap, die in de wereld is, volbracht wordt. "

Niemand is er zo wijs, zo sterk, zo rijk, of men vindt er meer die zo wijs, zo sterk en zo rijk zijn als hij. En niemand is er ook zo ellendig, hetzij naar het lichaam, hetzij naar de ziel, of men vindt er meer, die minstens zo ellendig zijn als hij.

Ja, ik durf te zeggen, dat er niemand onder al de kinderen van God is, die niet vroeg of laat, in meerdere of in mindere mate, deze roede van God proeft. Want dat leert Paulus ons zeer duidelijk: "Maar indien gij zonder kastijding zijt, welker allen deelachtig zijn geworden, zo zijt gij dan bastaarden en niet zonen", Hebr. 12:8.

De lichamelijke ziekten hebben alle mensen gemeen. Ook de kinderen van deze wereld. Maar de strijd des gemoeds is de kinderen van God eigen. Ja, zij drukt de aller-vroomste op het aller-zwaarst.

Ik neem daarvan twee of drie voorbeelden.

David was een man naar Gods hart, dat is, een man die door God uitermate bemind was. Maar was hij daarom vrij van de inwendige strijd? Ja, is hij niet door God scherp met deze roede gekastijd geweest? U kunt het zien, niet in één, maar in zeer vele Psalmen. Ik bid u, lees bij gelegenheid die Psalmen, die ik tot uw dienst hier zal aantekenen: Psalm 6; Psalm 22; Psalm 25:7, 11, 18; Psalm 32:1-5; Psalm 38; Psalm 40:12; Psalm 42; Psalm 77:2, 3, 4, 7, 8, 9; Psalm 85:4-7; Psalm 88:6-16; Psalm 102:1-12; Psalm 130:1-3 en Psalm 143:1, 2, 6, 7, 8.

Paulus was een uitverkoren vat van God. God had hem afgezonderd van zijns moeders lichaam af en geroepen tot Zijn genade. Niettemin kunt u zien in 2 Kor. 12:7, hoe zwaar hij door God werd bezocht. Daar zegt hij zelf: "zo is mij gegeven een scherpe doorn in het vlees, namelijk een engel des satans, dat hij mij met vuisten slaan zou. "

En dat duurde zeer lang. Hij bad God ernstig en menigmaal om verlossing, maar hij werd daarvan niet dadelijk ontslagen. Hij kreeg alleen dit antwoord van God: "Mijn genade is u genoeg; want Mijn kracht wordt in zwakheid volbracht". En hiermee was Paulus zo vergenoegd, dat hij zei: "Daarom heb ik een welbehagen in zwakheden, in smaadheden, in noden, in vervolgingen, in benauwdheden, om Christus' wil; want als

ik zwak ben, dan ben ik machtig".

Dit zijn twee uitgelezen voorbeelden van zeer voortreffelijke personen, opdat u zou mogen weten, wat een groot voorrecht en een gunst van God het voor u is, dat Hij u aan zulke grote lichten, aan zulke lieve kinderen gelijk maakt in hun verzoeken en beproevingen.

Maar wat zie ik op deze voorbeelden?

Christus Jezus, de eeuwige, enige en welgeliefde Zoon van God, is veel zwaarder hierin aangetast dan u of enig mens. Uw benauwdheid doet u zuchten en schreien, maar Zijn benauwdheid was zo groot, dat Zijn zweet in bloed veranderde en bij druppelen neerviel op de aarde, Luk. 22:44. Uw benauwdheid doet u bidden en zeggen: Mijn God, mijn God, verlaat mij niet, maar Zijn benauwdheid was zo groot, dat Hij weende en met luider stem uitriep, hangende aan het kruis: "Mijn God, Mijn God, waarom hebt Gij Mij verlaten?", Matth. 27:46. Woorden, die de aarde deden beven en de zon aan de hemel haar aangezicht met duisternis deden bedekken.

Daarom, u hebt niet alleen vele heiligen tot een metgezel, maar, u hebt ook de Zoon van God, Die bekleed is met uw natuur, tot een Hoofdman in uw lijden. Hij is voor een kleine tijd verlaten geweest, opdat u nooit verlaten zou worden.

Als u dit alles goed overdenkt, zult u uw ziel een weinig verkwikt vinden.

Maar ik zal met u een stap verder gaan en u aanwijzen, hoe u met Gods hulp al de aanvechtingen, die tegen uw ziel gedurig strijden, ten volle zult kunnen overwinnen.

Ten eerste moet u de oneindige barmhartigheid van God in ogenschouw nemen, die Hij u aanbiedt in Jezus Christus, Zijn Zoon en uw Heere.

Ten andere moet u die omhelzen met een levend geloof of met een vast vertrouwen des harten.

Er is nauwelijks één blad in de Heilige Schrift te vinden, dat niet spreekt van de overgrote liefde van God tot ons. Lees onder andere deze plaatsen, die ik kortheidshalve alleen zal aanwijzen: Psalm 34:17-21; Psalm 37:25, 37, 39, 40; Psalm 91:1, 11, 12, 13; Psalm 103 en Psalm 121; Jes. 43:1; 2 Kor. 1:8-11 en 16-18, enz.

U zult mij tegenwerpen, dat u geen tekenen gevoelt of merkt van Gods liefde, maar wel van Zijn gramschap, omdat Hij u laat vallen in zulke zware verzoeken, die u niet machtig bent te verdragen of te weerstaan.

Maar ik antwoord u daarop:

1. Dat de kastijdingen van God geen tekenen zijn van Gods gramschap. Dat beeldt u zich verkeerd in. Integendeel, het zijn tekenen van Gods liefde, zoals de Heilige Geest oprecht getuigt: "Mijn zoon, verwerp de tucht des HEEREN niet, en wees niet verdrietig over Zijn kastijding; Want de HEERE kastijdt dengene, dien Hij liefheeft, ja gelijk een vader den zoon, in denwelken hij een welbehagen heeft", Spr. 3:11, 12.

2. De kastijdingen dienen tot ons bestwil, want zij maken ons nederig, wakker en gelijkvormig aan ons Hoofd, Christus Jezus. De Leidsman van onze zaligheid is door lijden tot Zijn heerlijkheid ingegaan en Hij heeft door lijden vele kinderen tot de heerlijkheid ingeleid, Hebr. 2:10. Hieruit trekt Paulus dit besluit: "Dit is een getrouw woord; want indien wij met Hem gestorven zijn, zo zullen wij ook met Hem leven; Indien wij verdragen, wij zullen ook met Hem heersen", 2 Tim. 2:11, 12. Kortom, de Heilige Schrift zegt, dat wij door vele verdrukkingen moeten ingaan in het Koninkrijk Gods, Hand. 14:22. Daarom kunt u uit uw benauwdheden opmaken, dat u niet buiten de weg bent, maar op het rechte spoor, dat u als een leidraad zal leiden naar de hemel.

3. God matigt altijd de kastijdingen, opdat ze onze krachten niet te boven gaan.

Paulus zegt in 1 Kor. 10:13: "doch God is getrouw, Welke u niet zal laten verzocht worden boven hetgeen gij vermoogt, maar Hij zal met de verzoeking ook de uitkomst geven, opdat gij ze kunt verdragen. " Let op de woorden van Elifaz de Themaniet en bind ze goed vast op uw hart: "Zie, gelukkig is de mens, denwelken God straft; daarom, verwerp de kastijding des Almachtigen niet. Want Hij doet smart aan en Hij verbindt; Hij doorwondt en Zijn handen helen. In zes benauwdheden zal Hij u verlossen, en in de zevende zal u het kwaad niet aanroeren", Job 5:17-19. Mijn oogmerk in dit alles is om u te bemoedigen in uw benauwdheden, die wel verdrietig zijn voor het vlees, maar zalig zijn voor de geest, naar de algemene regel: Bitter in de mond, is voor het hart gezond. Zoals de laxemiddelen, die voor een tijd heel sterk werken en de patiënt grote kramp en flauwten veroorzaken, maar voor hem daarna rustgevend zijn en een betere gezondheid bevorderen, zo is het ook gelegen met de verzoeking voor de ziel, zij zijn ten goede voor degenen die God liefhebben en naar Zijn voornemen geroepen zijn, Rom. 8:28. Zodat deze verzoeking voor vaste panden van Gods liefde en barmhartigheid moeten gehouden worden. Verder zult u mij tegenwerpen, dat u in de Heilige Schrift wel veel leest van Gods barmhartigheid, maar dat u daarin ook zeer verschrikkelijke dreigementen vindt van Gods streng en rechtvaardig oordeel tegen de zonde en dat uw zonden zeer zwaar zijn, zo zwaar, dat u niet durft hopen op genade. Daartegen antwoord ik u, dat zulke gedachten afkomstig zijn van de satan, die u daartoe zoekt te brengen, dat u met Kaïn zou zeggen uit wanhoop: "Mijn misdaad is groter dan dat zij vergeven worde", Gen. 4:13. Doch de satan is een leugenaar, want Gods barmhartigheid is groter dan de ongerechtigheid van alle mensen. Daarom, geloof hem niet als de satan u zoekt te overreden, dat God u haat en niet bemint, dat wel Gods rechtvaardigheid voor u geldt, maar niet Zijn barmhartigheid, dat wel Gods toorn u zal vernielen, maar dat Zijn genade u niet zal helpen. Antwoord hem, dat u het tegendeel gelooft, omdat hij een valse bedrieger is, die evenmin de waarheid kan spreken, als God zou kunnen liegen. Zeg telkens bij zulke gedachten: Wijk van mij, satan, u bent een leugenaar, wijk van mij satan, u bent mij hinderlijk. Keer u daarna tot God en leg uw oor te luister naar wat Zijn onbedrieglijke mond tot u zegt in Zijn Woord.

Het is waar, dat in Gods Woord zowel van Zijn rechtvaardigheid als van Zijn barmhartigheid gesproken wordt. Maar alleen diegenen worden met Zijn rechtvaardigheid bedreigd, die zich verheugen in het kwaaddoen en vrolijk zijn in hun verkeerde, boze werken, zoals Salomo spreekt in Spr. 2:14. Ik zeg nog eens, diegenen, die hun eigen wegen verkiezen en wiens ziel een welbehagen heeft aan hun gruwelen, zoals Jesaja spreekt in hoofdstuk 66:3.

Daarentegen wordt aan al degenen, die belast en beladen zijn, die hun zonden bekennen en laten en een gebroken en verslagen geest hebben, Gods barmhartigheid beloofd, al gingen hun zonden hoger dan de hemel reikt en al waren zij meer dan het zand dat aan de oever van de zee is. "En het bloed van Jezus Christus, Zijn Zoon, reinigt ons van alle zonde", zegt Johannes in zijn eerste zendbrief, hoofdstuk 1:7. En de Heere Jezus zegt Zelf: "Voorwaar Ik zeg u, dat al de zonden der kinderen der mensen zullen vergeven worden", Mark. 3:28.

En om u dit nog krachtadiger te doen gevoelen, zal ik u enige voorbeelden voorhouden en ik bid u, dat u daarop goede acht geeft.

Het eerste voorbeeld vindt u beschreven in Jesaja 1, waar de Heere op een ontzettende wijze melding maakt van Zijn weldaden aan Israël en van Israëls boosheden tegen Hem: "Hoort, gij hemelen, en neem ter ore, gij aarde, want de HEERE spreekt: Ik heb kinderen groot gemaakt en verhoogd, maar zij hebben tegen

Mij overtreden", Jes. 1:2. Daarna toont Hij, dat zij ondankbaarder en onverstandiger waren dan het domme vee, dan ossen en ezels. Ja, Hij gaat nog verder en noemt ze met een grote verfoeiing een zondig volk, een volk van zware ongerechtigheid, het zaad der boosdoeners, de verdervende kinderen! Hij zegt hun in het aangezicht, dat zij de HEERE verlieten en de Heilige Israëls lasterden. En verder, dat hun handen vol bloed waren en dat zij de vreemdelingen, de weduwen en de weerloze wezen onderdrukten. Kortom, dat zij niet veel beter waren dan Sodom en Gomórra, die door het vuur uit de hemel werden verpulverd.

Ondanks al deze gruwelen, zocht God hen. Zij zochten God niet. God bidt hen. Zij bidden God niet. God stelt een middel van verzoening voor. Zij niet. Zij deden alsof God hun had verongelijkt en niet zij Hem. "Komt dan, en laat ons tezamen rechten, zegt de HEERE; al waren uw zonden als scharlaken, zij zullen wit worden als sneeuw; al waren zij rood als karmozijn, zij zullen worden als witte wol", Jes. 1:18.

O, wat een presentatie is dit. Wat een onbegrijpelijke goedertierenheid van die grote God. Pas deze leest eens aan uw voeten. Overdenk al uw zonden, die u gedaan hebt in uw kindsheid, jeugd en ouderdom met woorden, werken en gedachten in het licht van de dag en in de duisternis van de nacht, zowel voor uw bekering, alsook daarna. Bind ze samen tot een bundelke en leg ze in de ene schaal van de balans en de zonden van Israël in de andere schaal en zie of de uwe zwaarder wegen dan de hunne. U zult bevinden, dat de hunne in gewicht en getal al de uwe zeer ver te boven gaan.

Heeft dan God de Heere tot dat boze, rebellerende en verstokte volk, dat verhard en verlekkerd was in zoveel vervloekte zonden, gezegd: "Komt dan, en laat ons tezamen rechten", zal Hij dit niet veelmeer tot u zeggen, die zo'n tedere consciëntie hebt, dat u over uw zonden gedurig zucht en uw hart doet smelten in rivieren van tranen vanwege het gevoel van uw ellendigheid of van de verdorvenheid van uw hart? Ja, dat is zeker. Al waren uw zonden in uw eigen ogen zo rood als bloed, Hij zal ze in Zijn ogen zo wit maken als sneeuw. En al waren ze voor u zo rood als scharlaken, Hij zal ze voor Zich zo wit maken als gewassen wol. Het is Zijn eigen Woord, Zijn eigen presentatie en belofte. Die zullen nooit feilen.

Het tweede voorbeeld, dat u bedenken moet, leest u in het Evangelie van Lukas, hoofdstuk 7. Het is de geschiedenis van Maria Magdalena, een vrouw, die een openbare, vuile hoer was, eerloos voor de gehele wereld. Zo eerloos, dat Simon de farizeeër, die de Heere Christus aan zijn tafel tracteerde, aan Christus geërgerd werd, omdat Hij zich liet aanraken door zo'n snode hoer en haar niet van zich wegtrapte met Zijn voeten. Ik bid u, let er terdege op hoe Christus Zich hier gedragen heeft. Ten eerste verklaarde Hij ronduit, dat Hij meer smaak had in het gebaar van die zondige vrouw dan in het onthaal van de aanzienlijke farizeeër. Hij zei tegen Simon: "Ziet gij deze vrouw? Ik ben in uw huis gekomen; water hebt gij niet tot Mijn voeten gegeven; maar deze heeft Mijn voeten met tranen natgemaakt en met het haar van haar hoofd afgedroogd. Gij hebt Mij geen kus gegeven; maar deze, van dat zij ingekomen is, heeft niet afgelaten Mijn voeten te kussen. Met olie hebt gij Mijn hoofd niet gezalfd; maar deze heeft Mijn voeten met zalf gezalfd", Luk. 7:44-46. En wat meer is, omdat het hart van deze vrouw zeer beroerd was over haar zonden, zoals bleek uit haar tranen, zo zei Christus in haar bijzijn tot Simon: "Haar zonden zijn haar vergeven, die vele waren; want zij heeft veel liefgehad", vers 47. Tenslotte keerde Hij Zich tot Maria en sprak tot haar: "Uw zonden zijn u vergeven", vers 48. En om haar nog meer te vertroosten, vervolgde Hij: "Uw geloof heeft u behouden; ga heen in vrede", vers 50.

Nu moet ik dit wederom op u toepassen. Kunt u wel met waarheid zeggen, dat u zich

zo grof te buiten bent gegaan als deze vrouw? De hele wereld weet wel beter. U kunt dit niet zeggen en u mag dit niet zeggen. U mag een ander niet beliegen, veel minder nog uzelf. Nu dan, welke redenen kunnen er wezen, waarom Christus haar minzamer zou ontvangen dan u? Uw zonden zijn niet zoveel en zo vuil, zo openbaar en zo ergerlijk voor de gehele wereld dan die van haar. Evenwel zijn haar tranen, zuchten en klachten niet meer dan die van u. Zou Christus een hoer van de straat opnemen en u met de voet wegstoten? Zou Hij haar vriendelijk toelachen en u stuurs aanzien? Zou Hij haar vele zonden vergeven en u niet één? Zou Hij haar in vrede laten gaan en u ongetroost wegsturen? Zou Hij, zeg ik, op de tranen van zulke wellustige ogen achtgeven, die oprapen en in Zijn fles vergaderen en de uwen verloren laten gaan? Neen en nog eens neen. God telt alle tranen van alle gebroken harten en Hij legt ze in zijn fles, zoals David betuigt in Ps. 56:9.

Deze twee voorbeelden zouden genoeg kunnen zijn, maar tot overvloediger troost zal ik in het kort nog drie of vier anderen daarbij voegen, zowel uit het Oude als uit het Nieuwe Testament.

Manasse, een koning van Juda, was bij uitstek een monster in goddeloosheid, met name in tirannie, geloofsverzaking, afgoderij, toverij, enz. Niet alleen heeft hij God de Heere en Zijn Woord bespot, maar ook al Gods profeten vervolgd en Jeruzalem met hun bloed vervuld. Nochtans toen hij in de gevangenis te Babel, waar hij in ijzeren boeien en ketenen was gesloten, zijn hart ontsloot en zich zeer verootmoedigde voor de God van zijn vaderen, biddende en smekende om Zijn genade, verhoorde God zijn smeken en verlost hem uit zijn banden. Ja, Hij bracht hem weer in Jeruzalem in zijn koninkrijk, zoals de Schrift zegt in 2 Kron. 33:12, 13.

Achab, een koning van Israël, had in ondeugd zijns gelijke niet. Niemand had zich zo verkocht om kwaad te doen in de ogen des HEEREN dan hij. Hij deed zeer gruwelijk, etc. Evenwel toen hij zich vernederde met niet meer dan een uiterlijk berouw, stilde direct de toorn van God. Hij Verkreeg daardoor zoveel uitstel van God, dat het kwaad waarmee hij bedreigd was, niet kwam tijdens zijn leven, zoals wij lezen in 1 Kon. 21:25, 26, 29.

Petrus, een apostel van Jezus Christus, heeft tot driemaal toe zijn enige Zaligmaker verloochend en dat zeer schandelijk met vervloeking van zichzelf. Maar daarom trok de Heere Zijn hart van Petrus niet af. Het kraaien van de haan, het oog van Christus en de vinger van God, brachten zoveel teweeg, dat Petrus met zijn voeten uitging, met zijn ogen weende en met zijn stem klagend zuchtte om genade, die hij onmiddellijk verkreeg, Luk. 22:61, 62. Wie zou dan wanhopen?

Paulus was eerst een Saulus, een lasteraar, een wrede vervolger van het Heilig Evangelie, zoals hij zelf bekent in Ga1. 1:13. Maar hem is barmhartigheid geschied, opdat Jezus Christus in hem, die de meeste was onder de zondaren, al Zijn lankmoedigheid zou bewijzen tot een voorbeeld dergenen die in Hem geloven zouden ten eeuwige leven, zoals wij lezen in 1 Tim. 1:16. Ziedaar, een wolk van voortreffelijke getuigen. Zij beschermen u tegen alle kwaadmoedige gedachten, die uw ziel verontrusten. Zij leren u hopen op de barmhartigheid van God in Christus Jezus.

Hiertoe dienen ook de gelijkenissen van de verloren penning, van het verloren schaap en van de verloren zoon, die Christus u voor ogen stelt in Luk. 15 en Matth. 18:12.

En om meteen alles te zeggen, niemand is ooit van God verlaten en niemand is ooit van Christus verstoten, die met een gebroken hart tot Hem kwam. Zou Hij dan u alleen de deur voor uw hoofd sluiten en u alleen Zijn barmhartigheid ontzeggen? Denkt u dat? U denkt zeer kwalijk.

Zal een schuldeiser, die al zijn schuldenaren de schuld kwijscheldt, sommigen

duizend talenten, sommigen duizend ponden en sommigen duizend gulden, zal die een arm en ellendig mens, die hem maar tien stuivers schuldig is en hem ootmoedig bidt om uitstel, laten werpen in de gevangenis om daar te verteren? Dat is ondenkbaar. Zo moet u ook niet denken, dat Hij u Zijn genade zal weigeren, daar God om Christus' wil zoveel zondaren en zondaressen in genade heeft aangenomen. Hoor eens hoe dat Christus, Die voor ons zonde geworden is, opdat wij zouden worden rechtvaardigheid Gods in Hem, al degenen die belast en beladen zijn tot Zich roept en zegt: "Komt herwaarts tot Mij, allen die vermoeid en belast zijt, en Ik zal u rust geven", Matth. 11:28.

Liggen uw zonden als een zware last, als een molensteen op uw nek? O, ziet hier, dat de Heere Christus Zich aan u presenteert als een Lastdrager. Hij is gewillig om al uw zonden op Zich te nemen. Hij heeft een brede rug en zal ze gaarne voor u dragen. Johannes zegt: "Zie, het Lam Gods, Dat de zonde der wereld wegneemt", Joh. 1:29.

Bent u beschaamd over de lelijkheid van uw zonden? Voelt u daarover smart? Bent u daardoor benauwd en verbijsterd? O, dat is zeer wèl. Christus zoekt en roept zulke zondaars. Ja, zulken alleen en geen anderen. Want al heeft iemand bergen van zonden op zijn nek liggen, die hij niet gevoelt, omdat hij ze zo licht acht als een veer en waarover hij niet bekommerd is om daarvan verlost te worden, dan heeft Christus hem niets te bieden. Hij zegt Zelf, dat Hij niet gekomen is om te roepen rechtvaardigen, maar zondaars tot bekering. Daarom stelt Hij deze regel: "Die gezond zijn, hebben den medicijnmeester niet van node, maar die ziek zijn", Matth. 9:12, 13.

U zult mij tegenwerpen, dat het met u niet zo gelegen is, als met andere zondaars. Dat uw zonden veel gruwelijker zijn dan van enig mens, die de aardbodem ooit gedragen heeft, omdat u door uw zonden de allerhoogste Majesteit van God rechtstreeks gekwetst hebt. Bijvoorbeeld, u krijgt nu en dan goddeloze en godslasterlijke gedachten. U denkt, dat er geen God is, of dat Gods Woord ijdel en verzonnen is. Ja, u denkt God en Gods Zoon, Jezus Christus, iets kwaads toe. U denkt zulke dingen, waarvoor u zich schaamt om die te zeggen. En als u het denkt, is dit voor u zo vreselijk, dat uw gehele lichaam daarover beeft en het hart u ontzinkt.

Ik moet bekennen, dat dit voorwaar geen kleine strijd is. Maar grijp moed, het zal voor u ten beste keren. Want wij hebben zo'n goede God, Die niet alleen bereid is de gedachten, die tegen Zijn majesteit misdaan zijn, te vergeven, maar ook de woorden, ja, de daden, wanneer ze u van harte leed zijn. U kunt in de Heilige Schrift zien, dat God openbare godverzakkers, spotters, lasteraars, vervolgers, afgodendienaars en tovenaars genadig is geweest. Zou Hij u dan ook niet genadig zijn? U, zeg ik, die tot uw leedwezen soms wat kwaads denkt, maar niet doet?

U bent het niet alleen, die zo wordt aangevochten, maar de meest godzaligen krijgen soms de meest goddeloze gedachten tegen hun wil en dank.

Ten eerste, omdat zij net als alle andere mensen, een verdorven aard en natuur hebben, die de springbron is van alle kwaad. Salomo zegt in Spr. 20:9: "Wie kan zeggen: Ik heb mijn hart gezuiverd, ik ben rein van mijn zonde?" En Jeremia zegt in Jer. 17:9: "Arglistig is het hart, meer dan enig ding, ja dodelijk is het, wie zal het kennen?" Ja, God Zelf betuigt, dat Hij zag, "dat de boosheid des mensen menigvuldig was op de aarde en al het gedichtsel der gedachten zijns harten te allen dage alleenlijk boos was", Gen. 6:5. Uit het hart komen voort boze bedenkingen, zegt Christus in Matth. 15:19.

Het hart van de mens is een stinkende poel gelijk, waaruit vele snode gedachten, als besmettelijke dampen, nu en dan opstijgen naar de hersenen. Laat de beste mens zijn uiterste best doen om zijn hart te zuiveren van alle boosheid die daarin huisvest, toch zal hij daarin nog grote onzuiverheid blijven vinden. Wie in woorden niet struikelt,

zegt Jakobus, die is een volmaakt man, Jak. 3:2. Met veelmeer recht mag ik zeggen, dat hij volmaakt is, die in gedachten niet struikelt. De volmaaktheid is een schat van de nieuwe hemel en de nieuwe aarde, Openb. 21. Hier worden wij wel vernieuwd door Gods Geest tot Gods evenbeeld, maar de oude mens met al zijn verkeerde lusten zullen wij niet eerder volkomen afleggen, voordat wij dit vlees afleggen door de dood. Ten andere, de aller-godzaligsten hebben zo'n vijand, die hen niet meer spaart dan anderen. Juist hen gaat hij het allermeest

na om hen te storten in het allergrootste kwaad, namelijk, dat zij de allerhoogste God zouden vloeken. Dit is klaarblijkelijk uit de geschiedenis van de heilige man Job. Want wij lezen in Job 2:5, dat de satan tot God zei: "Doch strek nu Uw hand uit en tast zijn gebeente en zijn vlees aan; zo hij U niet in Uw aangezicht zal zegenen!" Daarna, toen hij deze goede man geslagen had met vele boze zweren van het hoofd tot de voeten toe, zo blies hij hem gedurig in: Is dat een goede God, Die u zo ongenadig onthaalt? Is dat een billijke God, Die uw goede dienst hiermee beloont? Spuw God in het aangezicht, scheld Hem, vloek Hem en wens Hem dit en dat toe.

En wat meer is, hij stookte zijn huisvrouw op, zodat zij ook tot haar man ging en op schampere toon zei: "Houdt gij nog vast aan uw oprechtheid? Zegen God en sterf ", Job 2:9. Deze godvrezende man, dat voorbeeld van ellende, die spiegel van lijdzaamheid, is niet verschoond gebleven van kwade, ja godslasterlijke gedachten of verzoeking tegen zijn Heere en zijn God.

Uit deze twee oorzaken vloeien deze twee gevolgen.

1. U hebt een groot verdriet vanwege die kwade gedachten tegen God. Ja, zo'n groot verdriet, dat u niet leven kunt noch sterven en dat u smelt als was voor het vuur. En hoewel die gedachten in u komen, niettemin is dit een onfeilbaar teken, dat ze niet van u of uit u komen met voorbedachte rade, och neen. Het is niemand anders dan de ledige duivel die u gedurig toeroept: Vloek God, laster God, denkt dit of dat van Hem. Het zijn de vurige pijlen van satan, die hij door uw hersenen schiet. Het zijn inderdaad verzoeking van de boze, die tegen uw ziel strijden, maar niet, zoals zij schijnen, bewegingen van uw ziel tegen God.

De listige satan zoekt u wijs te maken, dat u doet, wat hij in u doet en dat zijn inblazingen uw opzettelijke gedachten en moedwillige zonden zijn. De Heere schelde hem en bestraffe hem, die grote bedrieger.

Maar u, mijn beminde, weerstaat hem manmoedig. En wanneer u zulke kwade gedachten te binnen schieten, zeg dan in het kort: *Heere, leid mij niet in verzoeking.* Of: *Heere, verlos mij van deze boze.* Of: *Heere, sterk mij door Uw genade.* Of: *Heere, vergeef het mij om Jezus Christus' wil.* Of iets van die strekking. Dat zal de duivel niet kunnen verdragen en hij zal u tenslotte met rust laten. Wat ik u zeg, is dit, dat het eigenlijk niet uw gedachten zijn, maar alleen boze ingevingen van de duivel, die u naar uw vermogen moet tegenstaan.

2. Al waren het uw eigen gedachten, nochtans, daar zij u leed zijn en dat u daarover dodelijk ontsteld bent, is het een zeker teken, dat ze u niet zullen worden toegerekend door de Heere God. Want een hartelijk berouw maakt zonden tot geen zonden voor God, al zijn het ook zulke zonden, die rechtstreeks God treffen of de Zoon van God, Jezus Christus. Dit kan men duidelijk lezen in Mark. 3:28. Daar wordt gezegd, dat de lasteringen tegen de Zoon des mensen of tegen Jezus Christus, de mensen zullen vergeven worden.

Het blijft dan vast staan, dat Gods barmhartigheid oneindig is, die Hij ons in Christus, Zijn Zoon, aanbiedt tegen al onze zonden, niet één uitgezonderd, hoe groot zij ook mogen zijn, wanneer ze ons te eniger tijd leed zijn. Zo zijn ook de uwe. Dat blijkt uit

al uw zuchten, uw schreien en het verliezen van uw krachten.

Groot is de afgrond van mijn zonden, maar nog veel groter is de ruime oceaan of grondeloze zee van Gods barmhartigheid, zegt de oudvader Chrysostomos. Gods barmhartigheden zijn over al Zijn werken, zegt David in Ps. 145:9. Onze zonden gaan over ons hoofd en Gods oordelen gaan over onze zonden, maar Gods barmhartigheid gaat over alles, over al onze en over al Zijn werken. Zij gaat over Zijn rechtvaardigheid en over onze ongerechtigheid.

Nu treed ik verder tot het tweede stuk dat ik van u vereis, opdat u in uw geestelijke strijd en benauwdheid een volle overwinning zou mogen behalen.

Namelijk, dat u die grote, overvloedige barmhartigheid Gods met een levend geloof moet omhelzen, dat is, dat u haar met een vast vertrouwen des harten u moet toe-eigenen. Want dit is onze overwinning, die de wereld en al wat in de wereld is, overwint, namelijk ons geloof, 1 Joh. 5:4. Het geloof is het schild, dat alle vurige pijlen van de boze uitblust, Ef. 6:16. Het geloof is de onverbreekelijke band, die ons met Christus verenigt en door Christus doet genieten de vergeving van onze zonden, de gerechtigheid en het eeuwige leven, Hos. 2:19, Hebr. 2:4, Ef. 3:17, Rom. 10:10, 1 Petrus 1:5, enz. Ik weet wel, dat u tot mij zult zeggen, dat uw geloof vol twijfelingen zit en zeer zwak is. Ja, zo zwak, dat u het geloof niet of nauwelijks meer voelt. Zo zwak, dat het niet zwakker zou kunnen zijn en dat het naar uw mening in niet één christen op de wereld ooit zo nietig is geweest.

Om u daarin behulpzaam te zijn, zo weet dit:

1. Dat het geloof in de allerheiligste en liefste kinderen van God menigmaal door grote twijfelingen bestreden wordt en dat het door zulke oefeningen te meer gezuiverd en versterkt wordt. Wie nooit twijfelt aan zijn zaligheid, zal nooit een rechte verzekering van zijn zaligheid verkrijgen. Een ziek mens, die zijn ziekte nooit voelt, is in een reddeloze staat. Zo is het ook met een christen. Wie nooit de zwakheden van zijn geloof voelt, die heeft het rechte geloof niet, al meent hij van wel. Hij is nog verre van Christus en zeer nabij zijn verderf. Een recht geloof ondergaat zijn verduistering, zoals de zon en de maan. Davids klachten over zijn twijfelingen kan men lezen in Ps. 42:6, 12. Tot tweemaal toe spreekt hij zo zijn ziel aan: "Wat buigt gij u neder, o mijn ziel, en zijt onrustig in mij? Hoop op God, want ik zal Hem nog loven voor de verlossingen Zijns aangezichts." En in Ps. 77:8, 9 en 10 zegt hij: "Zal dan de Heere in eeuwigheden verstoten, en voortaan niet meer goedgunstig zijn? Houdt Zijn goedertierenheid in eeuwigheid op? Heeft de toezegging een einde, van geslacht tot geslacht? Heeft God vergeten genadig te zijn? Heeft Hij Zijn barmhartigheden door toorn toegesloten?" Ziet u wel, mijn beminde in Christus, dat u het niet alleen bent in wie het geloof wankelt?

Maar het gaat met u, zoals met iemand die kiespijn, hevige buikkrimp, niersteen of een andere pijnlijke kwelling heeft. Want in zijn pijn klaagt hij gewoonlijk, dat er nog nooit een mens op aarde zoveel geleden heeft als hij. En waarom? Omdat zijn eigen smart hem wee doet en niet die van een ander. Hij spreekt naar hetgeen hij gevoelt en niet naar wat een ander voelt. Voelde hij de pijn van een ander in verhouding tot de zijne, hij zou ongetwijfeld een ander liedje zingen.

Zo gedraagt u zich ook. De zwakheid van uw geloof voelt u en naar het gevoelen daarvan klaagt u, dat er nooit een mens is geweest, die zo'n zwak geloof heeft gehad als u. En nochtans zijn er zeer velen geweest en zij zijn er nog, die het zeker zo erg hebben gehad en nog hebben dan u. Ja, veel erger.

2. Weet ook dit, dat uw geloof, al is het zwak, niettemin een recht geloof is. De zwakheid van het geloof neemt het wezen van het geloof niet weg. Zal men wel zeggen, dat een man geen man is, omdat hij zwak is? Of zal men zeggen, dat een kind geen mens is, omdat het niet zo groot en kloek is, als een volwassen mens? Dat zou ongerijmd zijn. Zo is het ook ongerijmd, dat u meent, dat uw geloof niet recht is, omdat het klein en zwak is.

Het gebeurt weleens, dat een gelovige niet zo'n sterk vertrouwen voelt als voorheen. Ja, dat hij zichzelf nauwelijks meer kan verzekeren van Gods genade. Wat zeg ik, verzekeren? Hij kan daarop nauwelijks meer rekenen. En evenwel is het geloof in hem en het geloof blijft in hem. Ik zal dit door enige gelijkenissen wat duidelijker maken.

Wanneer iemand enige tijd het bewustzijn verliest, zodat hij niet hoort, noch ziet, noch enig teken van leven toont, zou er daarom geen leven in hem zijn? Een boom heeft in de winter geen blad, geen bloeisel, geen vrucht en geen wasdom. Hij staat daar heel dor, alsof hij dood was. Is hij daarom wel dood? Een vuur, dat met een laag as bedekt is, geeft geen licht noch hitte van zich. Het vertoont zich niet door enig teken. Maar is er daarom geen vuur? Zo is het ook met u gelegen. Omdat zware verzoeken van de satan u overvallen, denkt u, dat u het vuur van de Heilige Geest verloren hebt en dat uw licht is uitgegaan. Er zijn bij u geen vruchten van een geestelijk leven, geen vruchten des geloofs en geen vruchten die de bekering waardig zijn. Uw geloof, uw vertrouwen, uw blijdschap in God ligt stil, alsof alles dood en geheel uitgestorven is. Maar neen, uw licht, uw geloof en uw geestelijk leven zijn niettemin in u. Maar het is er, zoals een vuur onder de as, zoals het sap van een boom in de winter en zoals het leven in een bewusteloos mens. Eens zal het zich wel openbaren. Schep slechts een goede moed.

Ik heb bij ervaring ondervonden, dat zij, die hoog opgewassen waren in het geloof en ik durf te zeggen, die daarin diep geworteld waren, het allermeeste klaagden over de zwakheid van hun geloof.

Ik zou er u velen van kunnen noemen, zelfs ook enige onder de herders, leraars en voorstanders der gemeente van Christus. Maar ik zal er u alleen één of twee aanwijzen in de Heilige Schrift, die een ieder bekend zijn.

In Mark. 9:24 leest u van een oprecht goed man, die het geloof wel had, want hij zegt tot Christus: "Ik geloof, Heere". Maar hij lag met u in één en hetzelfde ziekenhuis, dat is, hij klaagde over de zwakheid van zijn geloof en riep met tranen tot de Heere: "Heere, kom mijn ongelovigheid te hulp".

In Luk. 17:5 leest men van de apostelen des Heeren, die verkoren waren om anderen door de prediking van het Evangelie tot het geloof te brengen, dat zij een groot gebrek voelden in hun eigen geloof. Dat bleek uit hun ootmoedige smeekbede tot de Heere Jezus: "Vermeerder ons het geloof. Wil u het beter hebben dan de apostelen?"

3. Weet ook dit, dat God al degenen, die Hij eens heeft liefgehad, steeds lief zal blijven hebben tot het einde toe, zoals geschreven staat in Joh. 13:1.

Wel, ik bid u, zeg mij dan eens naar waarheid of u nooit van uw levensdagen een blijdschap in de Heere, een aanblik van Gods liefde tot u, een vonk des geloofs, een vertrouwen in Gods genade en een hoop op God tot uw zaligheid gevoeld hebt? Bent u voorheen nooit getroost de kerk uitgegaan, toen u daar uit Gods Woord gehoord had, dat God uw Vader in Christus geworden is en de engelen uw dienstknechten, de hemel uw vaderland en de kroon der gerechtigheid uw erfdeel? Heeft de Heilige Geest u voorheen nooit doen roepen: *Abba, o lieve Vader*? Ik weet dat dit zeker zo is.

Nu dan, hebt u eens deze genade gehad, wees verzekerd, dat u ze altijd zult behouden, want de gave en de roeping van God zijn onberouwelijk, zegt Paulus in Rom. 11:29.

"En ook liegt Hij, Die de Overwinning Israëls is, niet en het berouwt Hem niet; want Hij is geen mens, dat Hem iets berouwen zou", zegt Samuël in zijn eerste boek, hoofdstuk 15:29. Bij onze God is geen verandering, ja, geen schaduw van omkering, zegt Jacobus, hoofdstuk 1:17. En de Schrift zegt in Filip. 1:6: "Vertrouwende ditzelve, dat Hij Die in u een goed werk begonnen heeft, dat voleindigen zal tot op den dag van Jezus Christus". De Geest, Die Hij ons eens geeft, blijft altijd bij ons, Joh. 14:16. Hij verzegelt ons in het geloof, Ef. 1:13, 14. Zijn Zaad is een onvergankelijk zaad, 1 Petr. 1:23. Waar dit zaad eens valt, daar vergaat het nooit. Het is zo krachtig in de mens, dat die mens nooit ter dood zondigt. Ja, ook niet ter dood zondigen kan, 1 Joh. 3:9. Houd deze en dergelijke plaatsen uit de Schrift altijd in uw gedachten, want zij zullen u op een bijzondere wijze troosten en sterken in de hitte van uw zwaarste strijd.

Vergeet ook niet om dikwijls te denken aan die uitnemende plaats, die u hebt in Rom. 8:31-39: "Zo God voor ons is, wie zal tegen ons zijn? Die ook Zijn eigen Zoon niet gespaard heeft, maar heeft Hem voor ons allen overgegeven, hoe zal Hij ons ook met Hem niet alle dingen schenken? Wie zal beschuldiging inbrengen tegen de uitverkorenen Gods? God is het, Die rechtvaardig maakt. Wie is het, die verdoemt? Christus is het, Die gestorven is; ja, wat meer is, Die ook opgewekt is, Die ook ter rechterhand Gods is, Die ook voor ons bidt. Wie zal ons scheiden van de liefde van Christus? Verdrukking, of benauwdheid, of vervolging, of honger, of naaktheid, of gevaar, of zwaard? (Gelijk geschreven is: Want om Uwentwil worden wij den gansen dag gedood; wij zijn geacht als schapen der slachting.) Maar in dit alles zijn wij meer dan overwinnaars, door Hem, Die ons liefgehad heeft. Want ik ben verzekerd, dat noch dood noch leven, noch engelen noch overheden, noch machten, noch tegenwoordige noch toekomstige dingen, Noch hoogte noch diepte, noch enig ander schepsel ons zal kunnen scheiden van de liefde Gods, welke is in Christus Jezus, onzen Heere".

Ook is het woord van David in Ps. 34:19, 20 zo vol van zoete troost: "De HEERE is nabij de gebrokenen van hart en Hij behoudt de verslagenen van geest. Vele zijn de tegenspoeden des rechtvaardigen, maar uit die alle redt hem de HEERE".

Ik zal er nog één tekst bijvoegen, waar de God van alle vertroosting tot uw hart aldus spreekt: "Kan ook een vrouw haar zuigeling vergeten, dat zij zich niet ontferme over den zoon haars buiks? Ofschoon dezen vergate, zo zal Ik toch u niet vergeten. Zie, Ik heb u in de beide handpalmen gegraveerd; uw muren zijn steeds vóór Mij", Jes. 49:15, 16.

Wil u nog meer? Zoek dan Joh. 10 op. Daar noemt de Heere Christus Zichzelf de goede Herder. Hij zegt aldus: "Mijn schapen horen Mijn stem, en Ik ken dezelve, en zij volgen Mij; En Ik geef hun het eeuwige leven; en zij zullen niet verloren gaan in der eeuwigheid, en niemand zal dezelve uit Mijn hand rukken. Mijn Vader, Die ze Mij gegeven heeft, is meerder dan allen, en niemand kan ze rukken uit de hand Mijns Vaders", Joh. 10:27-29. In overeenstemming hiermee, zegt Hij verder tot God, Zijn Vader: "Die Gij Mij gegeven hebt, heb Ik bewaard, en niemand uit hen is verloren gegaan", Joh. 17:12. Pas dit op uzelf toe. U bent een schaap van Christus; wie kan u verslinden? Hij heeft u in Zijn hand besloten; wie zal u daaruit grijpen? Hij laat niemand verloren gaan; hoe zult u dan kunnen verloren gaan, die Hem eens door het geloof werd ingelijfd?

Tot Petrus zei de Heere Christus in Luk 22:31 en 32: "Simon, Simon, zie, de satan heeft ulieden zeer begeerd om te ziften als de tarwe; Maar Ik heb voor u gebeden, dat uw geloof niet ophoude". Wat de Heere voor Petrus gedaan heeft, doet Hij ook voor u en voor alle zwakgelovigen. Want is Hij alleen de Zaligmaker van Petrus? Is Hij niet een Zaligmaker van alle gelovigen in de wijde wereld? Is Hij niet uw Zaligmaker,

zowel als van Petrus? Gewis. Zo bidt Hij dan ook voor u, zoals u kunt zien in Joh. 17:20: "En Ik bid niet alleen voor dezen, maar ook voor degenen, die door hun woord in Mij geloven zullen". En bidt Hij voor u, zo zal ook uw geloof niet ophouden, want Hij wordt altijd van de Vader verhoord.

Tenslotte, weet ook dit, dat u de middelen tot versterking van uw geloof moet gebruiken, zoals het gehoor van Gods Woord en het gebruik van de Sacramenten enerzijds en het gebed tot God om de vernieuwing door Zijn Heilige Geest anderzijds.

1. U moet vlijtig Gods Woord komen horen, want het geloof is uit het gehoor, Rom. 10:17. Dat gehoor moet gepaard gaan met het gebruik van het hoogwaardig Avondmaal. Want de Sacramenten zijn zegels, waarmee God de beloften van Zijn Woord aan ons gemoed vastmaakt.

Nu klaagt u tegen mij, dat u geen troost schept uit de prediking van Gods Woord, maar dat uw hart daartegen schijnt verhard te zijn. Ja, u klaagt dat u soms verschrikt en ontsteld wordt door wat u in die prediking hoort, zodat het voor u veel beter zou zijn uit de kerk te blijven dan daar te verkeren.

Maar dit is een schadelijk ingeven van de satan. U moet dat met alle macht tegenstaan. De satan weet wel, dat Gods Woord en de Sacramenten de voornaamste middelen zijn, waardoor het geloof, de boetvaardigheid en alle zaligmakende gaven in het hart van de mens worden geplant en versterkt. Hij weet zeer goed, dat de mens daardoor wordt gewapend en dat ze hem tot een bolwerk zijn tegen zijn aanvallen en tegen de kracht van zijn verzoeken. Daarom werkt hij voornamelijk om de mens afkerig te maken van Gods Woord en de Heilige Sacramenten. En hoe doet hij dat?

1. Als er in Gods Woord gesproken wordt van de vloek, van de hel en van de verdoemenis of iets dergelijks, dan schiet de satan vreemde en lelijke gedachten in zijn hart en zinnen, die hem verschrikken en doen beven. Dan doet hij de mens denken: Is dat Evangelie, is dat een woord van troost? Brengt het naar de kerk gaan dit teweeg? Veroorzaakt de predatie zulke kwade gedachten en vervaarlijke inbeelden? Zou het niet veel beter zijn om uit de kerk weg te blijven?

Maar de satan liegt, wanneer hij de mens wijsmaakt, dat de predatie van Gods Woord een oorzaak is van al die kwade en vreselijke gedachten. Want die gedachten komen niet van Gods Woord, maar van de satan zelf. Hij schiet ze de mens in onder het horen van Gods Woord om hem afkerig te maken van Gods Woord, waarin zijn enige behoudenis gelegen is.

Hiertegen moet dan de mens worstelen en zich des te nauwer aan Gods Woord houden. Men mag voor de satan niet een strobreed wijken. Men moet hem in niets terwille zijn, niet het schrapsel van een nagel bij wijze van spreken. Want die helse krokodil is zo geaard, dat als de mensen tegen hem ingaan, dan trekt hij zich terug en loopt weg. Maar als de mensen voor hem wijken, dan valt hij op hen aan om hen te verslinden. "Wederstaat den duivel, en hij zal van u vlieden", zegt Jakobus in Jak. 4:7. Wees dan getroost om een wijle tijds met schrikken en beven Gods Woord te horen. Doorstaat dat en u zult weldra een verlichting voelen. Een gebroken en verslagen hart zal God niet verachten, Ps. 51:19. Wanneer ons hart beeft en schrikt, is God niet ver van ons. Dan is hij bij de hand om ons de Hoorn der zaligheid te presenteren en de volheid van alle vrucht, Luk. 1:69. Zoals God het bittere water te Mara zoet en smakelijk maakte voor Zijn volk, zo zal God de Heere voor u ook al de bitterheid van het Woord veranderen in volle zoetheit, Ex. 15:23, zodat u met David weldra zult mogen uitroepen: "Als mijn gedachten binnen in mij vermenigvuldigd werden, hebben Uw vertroosting mijn ziel verkwikt", Ps. 94:19. "Dit is mijn troost in mijn ellende;

want Uw toezegging heeft mij levend gemaakt", Ps. 119:50.

2. Het tweede middel waardoor de satan een mens de lust zoekt te benemen tot het gehoor van Gods Woord, is dit. Wanneer er in de predicatie gesproken wordt van Gods genade, van de voldoening van Jezus Christus, van de vergeving der zonden en van het eeuwige leven, enz. , dan zegt de satan tot een arme ziel: Wat gaat u dat aan? U hebt u niet te troosten, maar alleen degenen die een sterk geloof hebben, dat werkzaam is door de liefde en alle goede werken. Zo'n geloof hebt u niet en daarom hebt u geen deel noch lot in de beloften. En zo komt het, dat de mens zonder vrucht en profijt, zoals hij denkt, uit de kerk naar huis gaat, klagend over de verstoktheid en ongevoeligheid van zijn hart.

Maar dit is alweer een nieuwe spitsvondigheid of listig bedrog van de satan. Want al is het zo, dat een mens geen ander profijt van het gehoor van Gods Woord had, dan dat hij daar de ongevoeligheid en hardheid van zijn hart leert kennen, zo is dat vooralsnog profijt genoeg. Vlees en bloed zullen nooit de ogen van een mens openen om de zonden te zien. Het is God alleen, de Vader der lichten. Die doet dat door Zijn Woord en Geest. Maar dit is het niet alleen. De mens krijgt uit Gods Woord, behalve de kennis van de hardheid van zijn hart, ook een grote verandering van zijn hart. Namelijk, een begeerte, die zich uit in een hartelijk verlangen om van de ongevoeligheid van zijn hart ontslagen te worden. Een honger en een dorst om wat meer profijt en troost van het Woord te mogen ontvangen. En daarop zal volgen een ander hart, een nieuwe geest, een vrolijk gemoed, vervuld met een gevoel van de zaligheid. "HEERE, Gij hebt den wens der zachtmoedigen gehoord; Gij zult hun hart sterken, Uw oor zal opmerken", Ps. 10:17.

Wie zichzelf behaagt en vleit, die profiteert het minst, maar wie zijn fouten ziet en om verbetering daarvan wenst, die profiteert het meest. Het zien en het gevoelen van ons gebrek is als een wetsteen om onze begeerte gaande te maken en ons aan te sporen om met meer aandacht op Gods Woord te letten en om ons te doen snakken naar de vrede der consciëntie. Deze begeerte zal God de Heere eens bevredigen. "Zalig zijn die hongeren en dorsten naar de gerechtigheid; want zij zullen verzadigd worden", Matth. 5:6.

U beeldt u in, dat u zonder profijt Gods Woord hoort, omdat u niet dadelijk en op staande voet zo'n grote troost daarvan voelt als u wel wenst. Dat is slechts een arglistigheid van de satan, die u dat ten onrechte doet denken, hetgeen zó niet is. Want al voelt u de gewenste troost niet direct, daarmee is niet gezegd, dat u hem nooit zult gevoelen.

Wanneer een gewonde man een pleister op zijn wond krijgt, dan geneest deze wond niet direct, maar daarna. Wanneer een akkerbouwer zijn koren in de akker zaait, dan doet hij dat op hoop van een goede oogst. Maar die vruchten vertonen zich niet dadelijk. Jakobus zegt: "Zie, de landman verwacht de kostelijke vrucht des lands, lankmoedig zijnde over dezelve, totdat het den vroegen en spaden regen zal hebben ontvangen. Weest gij ook lankmoedig, versterkt uw harten", Jak. 5:7, 8. De troost zal eens zo overvloedig komen, dat u meer zult verkrijgen dan u nu kunt begeren en bedenken.

Bovendien moet u ook naarstig zijn in het gebed. Als u neder- zit onder de prediking, dan spreekt God tot uw ziel. Bent u in gebed, dan spreekt uw ziel tot God. En zo gewis u God hoort spreken in Zijn kerk, zo gewis zal God u horen bidden in uw kamer. Hij zegt in Ps. 50:15: "En roep Mij aan in den dag der benauwdheid; Ik zal er u uithelpen, en gij zult Mij eren". Christus zegt in Matth. 7:7: "Bidt, en u zal gegeven worden". En Paulus zegt in Rom. 10:13: "Want een iegelijk, die den Naam des Heeren

zal aanroepen, zal zalig worden".

U zult mij daarop antwoorden, dat u soms niet kunt bidden, wat u ook doet. En als u bidt is het soms zo dodig. Soms bidt u ook wel ernstig, maar u krijgt daardoor geen troost of verlichting.

Welnu, hoewel het zelden gebeurt dat u ernstig bidt, zo is dat nochtans een klaar bewijs, dat u van Gods geslacht bent. Want het gebed is een vrucht van het geloof en een juweel, dat de kinderen van God eigen is. Niet alle mensen hebben de gave des geloofs, 2 Thess. 3:2. Zo hebben ook niet alle mensen de gave des gebeds. Waar het gebed is, daar is het geloof, want Paulus zegt: "Hoe zullen zij dan Hem aanroepen, in Welken zij niet geloofd hebben?", Rom. 10:14. Waar het geloof is, daar is Christus. En waar Christus is, daar is de zaligheid.

U zegt tevens, dat u soms niet kunt bidden, althans niet zoals u het wel wenst. Ik stem dat toe. Maar u moet weten, dat dit voor u nodig en nuttig is. Want zou u kunnen bidden, wanneer u maar wilt en zoals u wenst, dan zou u wellicht menen, dat het gebed een natuurlijke gave is, waarover u naar believen kunt beschikken en niet een gave van God, verbonden aan de hemel. Zo zou God Zijn glorie verliezen en u uw schuldige dankbaarheid voor deze geestelijke zegeningen. Nu u daarentegen de gave des gebeds hebt, hoewel niet in zo'n grote mate als u wel wenst, zo leert u van Wie zij komt en als zij komt, zo acht u haar te meer en u dankt God daarvoor.

Het is goed voor ons, dat wij soms de gaven, zowel van ziel als lichaam, missen. Als wij ziek zijn, dan verstaan wij pas terdege, wat een ongekende schat de gezondheid is. Als wij een korte tijd honger geleden hebben, dan smaakt ons het eten des te beter. Dan zijn wij dankbaar voor ons voedsel en te meer genegen om de armen bij te staan en van het onze mede te delen. Als wij 's nachts wakker liggen en niet kunnen slapen, dan erkennen wij, dat het de Heere is, Die het Zijn beminde als in de slaap geeft, Ps. 127:2. Als wij ongerust zijn in ons gemoed, dan weten wij pas wat een zegen de vrede der consciëntie is. Zo is het nu ook als wij soms niet kunnen bidden. Want dat maakt ons des te nederiger, aandachtiger en dankbaarder, wanneer wij kunnen bidden. Zelf beken ik zeer gaarne, tot Gods glorie en mijn schaamte, dat ik niet altijd even bekwaam en levendig ben om te bidden. Ook heb ik veelmeer reden om mij te bedroeven over de dodigheid van mijn hart dan u of een ander lid der gemeente, omdat ik zo'n hoge roeping heb als bedienaar van het heilig Evangelie en uitdeler der verborgenheden Gods. Nochtans verleent de Heere mij nu en dan naar Zijn grondeloze barmhartigheid — waarvoor Hij eeuwiglijk moet geloofd wezen — zo'n mate van Zijn goede Geest, dat ik met heilige ijver beziel als met een vurige wagen, zoals een Elia, in de hemel mag opklimmen om daar met grote vrijmoedigheid te verschijnen voor de troon der genade en te spreken met mijn God over datgene wat mijn schapen nodig hebben. Daarmee moet ik tevreden zijn. En waarom niet?

Maar u zegt, helaas, kon ik zo bidden als een predikant, ik zou dubbel tevreden zijn.

Zoals een predikant, zegt u? Dat zegt u niet goed. Stel eens, dat u niet kunt bidden met zoveel woorden, of niet zo geordend bent in uw gebed, of dat u niet met zulke gevoelige woorden kunt bidden, kunt u daarom niet bidden? U kunt immers zeggen: O Heere, sta mij bij om Christus' wil?

U kunt immers zuchten tot God uit gevoel van uw drukkende nood, zoals iemand die niet kan spreken, omdat hij overstelpt is van droefheid? Kunt u op die tijd treuren, zuchten en wenen? Dat is dan op die tijd genoeg. Uw zuchten en uw tranen zijn gebeden. Zij komen van Gods Geest, Die zeer goed weet, wat uw zuchten en tranen zeggen willen.

Woorden zijn voor ons verstand om daardoor de mening van anderen te mogen kennen. Maar God is een Kenner der harten, een Doorgronder en Proever der nieren.

Hij verstaat van verre onze gedachten, Ps. 139. Voordat wij onze gebeden uitspreken, ja, voordat de gedachten in ons hart opkomen, zijn zij al voor Zijn troon.

Zeg mij eens, bid ik u, als u eens een lief kind had, dat door God bezocht is met een dodelijke ziekte, of met zoveel pijn en benauwdheid, dat het zijn spraak verloor en niet anders kon doen dan zuchten, klagen en kermen, wat dunkt u, zouden die zuchten niet door uw hart snijden, uw ingewand ontroeren? Zou het u niet bewegen om uw ellendige kind te troosten en zijn pijn en benauwdheid te helpen verlichten? Welnu, zal het zuchten van een kind zo'n medelijden opwekken in uw hart? En zullen alle diepe zuchten, menigvuldige klachten en bittere tranen van uw arme bedroefde ziel, de Heere niet tot veel grotere medelijden bewegen? Zoveel God u en alle mensen te boven gaat in goedheid, zoveel gaat Hij ook u en alle anderen te boven in barmhartigheid.

Neem dit ter harte en bedenk, dat God aan Mozes gevraagd heeft, waarom hij zo luid tot Hem riep, toen hij op de oever van de Rode Zee stond, daar nochtans de tekst geen gewag maakt van een enig woord, dat Mozes sprak, Ex. 14:15. Het was niet de tong van Mozes, maar het was het hart van Mozes, dat God hoorde en verhoorde.

Denk aan Hiskia, die toen hij ziek was zijn gebed niet gedaan heeft met veel woorden, maar hij keerde zich naar de wand. Hij kirde als een duif en piepte als een zwaluw, Jes. 38:14. Nochtans heeft God zijn stem verhoord en zijn leven met vijftien jaar verlengd.

Denk aan de arme tollenaar, die beschaamd was vanwege zijn zonden en daarom niet zoveel woorden tot God durfde spreken. Hij sloeg alleen zijn handen op de borst en zijn ogen naar de grond en sprak slechts deze enkele woorden: "O God, wees mij, zondaar, genadig", Luk. 18:13. En God liet hem gerechtvaardigd naar zijn huis gaan. Rechtvaardiger dan de farizeeër, die met zo'n woordenvloed sprak.

Volg deze voetstappen. Leer enige korte teksten uit de psalmen van David over zijn boetvaardigheid, zoals Psalm 6, Psalm 32, Psalm 51 en Psalm 130, enz. Zeg: "O HEERE, straf mij niet in Uw toom, en kastijd mij niet in Uw grimmigheid". Of zeg met deze woorden: Troost mij, Heere, met meer hulp en uw vrijmoedige Geest ondersteune mij. Of: "Uit de diepten, o Heere, Mijner benauwdheid groot", enz.

U kunt ook op andere wijze korte gebeden als snelle pijlen naar de hemel zenden. Bijvoorbeeld: Heere, neem van mij weg, hetgeen u mishaagt en stort in mij, hetgeen U behaagt, door Jezus Christus, Amen.

Of: Wat ik doe, spreek of denk dat goed is, dat dank ik aan U, o Heere, daarentegen wat ik uit zwakheid denk, spreek of doe wat kwaad is, dat verzaak ik. Heere, vergeef het mij om Christus' wil, Amen.

Of: Heere, ik ben de Uwe. Ik geef mij geheel en al aan U over en ben niet meer het eigendom van mijzelf. Daarom, Heere, wat ik door satans list zou mogen denken, spreken of doen tegen U of tegen mij, houd het als niet geschied. Dat bid ik in de Naam van Jezus Christus, Amen.

Wanneer u zich deze of dergelijke smekingen eigen maakt, zo zult u van lieverlee door de genade Gods enige verlichting voelen. En dan mag u wat breder en uitvoeriger op deze wijze met God spreken:

Mijn God, mijn God, mijn zoete Jezus, mijn enige Hoop en Hulp, sla de ogen van Uw barmhartigheid toch eens neder over mij, arm, zondig en ellendig schepsel. Uw vijand is mijn vijand en hij zoekt mij te overreden, dat Gij mij niet meer liefhebt als een Vader, maar dat U mij haat als een vijand. Hij doet zijn best om mij te ziften als de tarwe. Hij gaat rondom mij als een briesende leeuw om mij te verslinden. Hij gunt mij

geen rust, dag noch nacht. Laat hem toch, o getrouwe God, niet de overhand hebben, noch triomferen over mij. Laat uw overwinning, o Heere Jezus, toen Gij hem aan het kruis als overwonnen tentoonstelde, ook mijn overwinning over hem zijn. O Gij Heilige en eeuwige Geest, ontwar mij uit de strikken van deze helse geest en dek mij onder de schaduw van Uw vleugelen.

Bescherm mij toch, Heere, en ondersteun mij, opdat ik niet verder achterwaarts wijk. Versterk en vermeerder in mij het geloof, de hoop en de liefde tot U en tot mijn naaste. Vergeef mij al het kwaad en geef mij genade om U te dienen, een hart om op U te betrouwen en krachten om de satan onder mijn voeten te treden.

Geef toch acht op mij en op de boosheid van mijn natuur. In mij is geen kracht meer. Maar Gij vermoegt alles en door U, als Gij mij machtig maakt, zal ik ook alles vermogen. Uw mogendheid zijt Gij gewoon te volbrengen in onze zwakheid. O zoete Heiland, waar blijft toch Uw hand zolang? Strek slechts één vinger tot mij uit, spreek slechts één woord. Ja, vergun mij maar één wenk van Uw ogen en het zal mij naar ziel en lichaam wèl gaan Uw aangezicht geeft zijn schijn, Terstond zal ik geholpen zijn, Amen.

Een ander gebed

O lieve God, hemelse Vader, wat zal ik zeggen? Ik, die in mij alles ontsteld vind en bevuult met zonden? Blind in mijn verstand, boos in mijn wil en verkeerd in al mijn genegenheden. O Heere, hoe zwak is mijn geloof en hoe weinig is mijn liefde tot U en tot mijn naaste. De hardheid van mijn hart is groot. Mijn werken, woorden en gedachten zijn zodanig, dat ik mij schaam mijn ogen naar de hemel op te heffen. Ja, Heere, zo lelijk vind ik mij, dat ik van mijzelf een afgrijzen heb en dat ik terecht mag twifelen of Gij in mij een behagen hebt, zoals een vader in zijn kind.

Maar, Heere, dat Gij mijn Vader zijt en blijft, is alleen uit loutere goedheid om Christus' wil. En die goedheid kan niet anders dan eeuwig duren. Uit loutere genade hebt Gij mij Uw Kerk ingelijfd door de Doop. Uit loutere genade hebt Gij mij de tafel toegericht voor de ogen van mijn vijanden. De beker hebt U mij vol ingeschonken en mijn hoofd hebt Gij gezalfd met kostelijke balsem. Uit loutere genade hebt Gij mij zo menigmaal tot Uw Koninkrijk geroepen, door de dienst van Uw Woord en door de vinger van Uw Geest. Toen ik bedroefd was, hebt Gij mij vertroost. Toen ik gevallen was, hebt Gij mij wederom opgericht. Voor duizend gevaren naar lichaam en ziel hebt Gij mij steeds bewaard.

Ik weet het, Heere, en ik moet bekennen, dat ik niet dankbaar genoeg ben geweest voor al deze weldaden. Ja, dat ik vele jaren lang deze Uw genade niet naar behoren geacht en daaraan niet eens gedacht heb. Nu is Uw hand rechtvaardig dag en nacht zwaar op mij en Gij verbergt Uw aangezicht voor mij. O Heere, hoe ben ik nu verschrikt en ontsteld. Wat zal ik doen, Heere, om mij met U te verzoenen. Waar zal ik heen gaan, in hemel of op aarde.

Gij wilt dat ik in al mijn nood tot U zal komen, als tot mijn Vader, met deze genadige beloften, dat ik ter bekwamer tijd door U zal geholpen worden. Wel dan, o Vader, zie, ik onwaardige en onaanzienlijke aardworm, kom tot U door Christus Uw Zoon, mijn Middelaar. Ik bid U, wees mij, arm zondig mens, genadig. Verblijd mij wederom met de vreugde van Uw aangezicht. Laat mij als een kind gevoelen de tekenen van Uw Vaderlijke goede wil over mij. Ja, Heere, laat mij als een arm hondeke de kruimkens genieten, die van de tafel van Uw barmhartigheid vallen. Bestraf de boze geest die mij gedurig kwelt en laat Uw goede Heilige Geest mijn sterkte en overwinning wezen. Ik geloof, Heere, kom mijn ongeloof te hulp.

Voor een kleine tijd hebt Gij mij verlaten, maar met eeuwige barmhartigheid zult Gij

mij weer bezoeken. Uw toom duurt maar een ogenblik, maar Uw genade is zonder einde. Die Gij verlaat, o Vader, verlaat Gij niet lang. Die Gij verlaat, verlaat Gij niet tot zijn nadeel, maar tot zijn voordeel, opdat Uw Heilige Geest met een rijker deel en met meer kracht hem naderhand zal verlichten en verheugen. Gij vergoed het gevoel van zijn droefheid met het gevoel van Uw hemelse vreugde.

Uw zoete lippen heb ik tot mij en tot alle andere kinderen des Verbonds horen zeggen: "Want bergen zullen wijken en heuvelen wankelen, maar Mijn goedertierenheid zal van u niet wijken, en het verbond Mijns vredes zal niet wankelen, zegt de HEERE uw Ontfermer", Jes. 54:10.

Daarom bid ik U, o Heere, mijn God, gedenk aan Uw waarheid en aan Uw trouw. Gedenk aan Uw belofte, aan Uw eeuwig Verbond en schrijf het ook ter goeder uur in mijn hart, opdat ik U mag kennen, de enige en waarachtige God en Jezus Christus, Uw Zoon, Die Gij gezonden hebt. Dat ik U eeuwig mag liefhebben met geheel mijn hart en Uw volk om Uwentwil. Dat ik altijd mag strijden tegen de zonde, de duivel, de wereld en mijn eigen vlees en hen dagelijks hoe langer hoe meer mag overwinnen. En bovenal verlang ik naar de heiliging van Uw Naam, de toekomst van Uw Koninkrijk, het doen van Uw wil op aarde, zoals de engelen in de hemel doen, en dat ik eenmaal met de engelen de hemel mag beërven, Uw aangezicht mag zien en Uw Naam mag lofzingen in alle eeuwigheid, door Jezus Christus, Amen.

Er steekt nog één splintertje in uw oog. Die moet ik er nog uittrekken en daarmee zal ik eindigen.

U zegt dat ondanks dat u nu en dan zeer ernstig de Heere uw God aanroept, dat u evenwel daardoor geen troost noch verlichting van Hem verkrijgt. Dat uw bidden niet méér is dan water dorsen, in de wind zaaien en aan eens dovenmans deur kloppen. Kortom, dat u verloren arbeid doet.

Dit denkt u, maar zo is het niet. God hoort gewis al uw gebeden tot één toe en Hij verhoort ze tot het minste stipje daarvan. Maar om wijze redenen stelt Hij uw gewenste verlichting en verlossing een poosje uit, omdat Hij u een weinig wil oefenen in de deugd van lijdzaamheid. Het is de mensen soms tot groot vermaak, als een jager met zijn jachtgeweer een grimmige beer of een aanvallende leeuw zeer dapper weerstaat en op de vlucht jaagt. Veel heerlijker en lieflijker vermaak is het voor God om te zien hoe een geduldig gemoed zich mannelijk gedraagt tegen alle ellende, die hem overvalt.

De Heere Christus zegt in het Evangelie naar Luk. 21:19: "Bezit uw zielen in uw lijdzaamheid". De pilaar of vastigheid van de ziel is geduldig te zijn. Zijn geduld te verliezen, is zijn ziel te verliezen.

Paulus zegt in Hebr. 10:36: "Want gij hebt lijdzaamheid van node, opdat gij, den wil Gods gedaan hebbende, de belofte moogt wegdragen". Gewis, er is niets noodzakelijker dan verdraagzaamheid. Daardoor wordt de toom gematigd, de vrede bewaard, worden de zinnen bijeen gehouden, wordt de tong bedwongen, het vuur van twist uitgeblust, al het kwade onderdrukt en al het goede bevorderd.

Verdraagzaamheid maakt de mens in voorspoed ootmoedig, in tegenspoed kloekmoedig en in alle onrechtmatige bejegeningen, lasteringen en bespottingen zachtmoedig. Zij doet de mens spoedig vergeven, wanneer hij door iemand is verongelijkt. En als hij een ander verongelijkt heeft, doet ze hem lang en vaak om vergeving bidden. Zij verdraagt de vervolgingen en zij overwint de aanvechtingen. Zij is als een schotvrij harnas. Zij is als een sterk kasteel en onneembaar bolwerk. Niets is er sterker dan geduld. "De lankmoedige is beter dan de sterke, en die heerst over zijn geest, dan die een stad inneemt", zegt Salomo in Spreuken 16:32. Wat een geduldig

mens ook overkomt, hij is harder dan een diamant en staat vaster dan een rotssteen in de zee.

Als de wolken met groot gedruis langs de lucht jagen, als ze huilen, steunen, vuur en vlam spuwen, als ze losbarsten en donderen als kanonnen rond een belegerde stad, dan zijn de passagiers in het schip op de woedende zee verschrikt en gedoodverfd. Maar een ervaren schipper blijft onversaagd en ziet op alles goed toe met een grote standvastigheid om de storm te doorstaan en met zijn schip, scheepsvolk en koopwaren behouden in de haven aan te komen.

Evenzo is het ook gesteld met een geduldig mens. Als de wereld beeft en siddert, alsof zij aan een zijden draad hing, staat een geduldig mens zo vast als een muur en steunt alleen op zijn God. Want hij weet, dat als hij de wil van God volbracht zal hebben, dat hij dan de belofte van God verkrijgen zal en aan zal landen in de zalige haven der rust van het eeuwige leven.

De apostel Jakobus zegt in hoofdstuk 1:4: "Doch de lijdzaamheid hebbe een volmaakt werk". Volmaaktheid en lijdzaamheid voegt hij bijeen, omdat zonder lijdzaamheid geen volmaaktheid kan blijken. Men verneemt de geur van specerijen het allermeeest, wanneer zij worden gewreven, gestoten en tot poeder worden gemaakt. Het zoete geluid van een luit of harp kan men niet horen, tenzij de snaren worden geroerd. De echtheid van het goud blijkt door het vuur. Een goede stuurman wordt in de storm gekend, een goede soldaat in de strijd en een goede dokter bij ernstige ziekte. Zo is het ook gelegen met een deugdzzaam hart in zwaar verdriet en tegenspoed.

Seneca zegt, dat onder de vele wijze spreken van Demetrius, deze één van de voornaamste was, dat niemand zo ongelukkig is als degene, wie nooit een ongeluk is overkomen. Want die heeft geen gelegenheid gehad om zichzelf te leren kennen. God heeft hem niet waardig geacht enige overwinning te behalen, omdat Hij hem geen tegenpartij gegeven heeft.

Chrysostomos zegt, dat Job veel zegenvierender en heerlijker op zijn mesthoop zat met zijn zweren dan Alexander, de wereldmonarch, op zijn koninklijke troon met al zijn goud en zilver. Alexander had vlees en bloed overwonnen, maar Job de helse geesten en bijna God Zelf. Want in al zijn verdriet was zijn resolutie: "Zie, zo Hij mij doodde, zou ik niet hopen?", Job 13:15.

Zoals een vierkanten steen, hoe hij ook gestoten wordt, altijd op één van zijn vier kanten terechtkomt en zoals een palmboom zich boven alle druk verheft en te steiler opgroeit hoe zwaarder gewicht erop gelegd wordt, of zoals de sterren in de donkerste nacht het helderste schijnen, zo is het ook, dat de geduldige Job in al zijn lijden en aanvechtingen onbeweeglijk bleef staan. Ja, hij werd des te dapperder en liet zijn deugden als heldere sterren schoner blinken en blijken voor de gehele wereld.

Daarom, als God op uw ernstige gebeden niet dadelijk een einde maakt aan uw strijd en benauwdheid, denk dan, dat de Heere wil, dat u met Job zult geduldig zijn. De Heere wil uw standvastigheid beproeven en u stellen tot een voorbeeld van lijdzaamheid. Welaan dan, zeg met Micha: "Ik zal des HEEREN gramschap dragen, want ik heb tegen Hem gezondigd; totdat Hij mijn twist twistte en mijn recht uitvoere; Hij zal mij uitbrengen aan het licht; ik zal mijn lust zien aan Zijn gerechtigheid", Micha 7:9.

En de profeet Habakuk zegt: "Zo Hij vertoeft, verbeid Hem, want Hij zal gewisselijk komen, Hij zal niet achterblijven", Hab. 2:3. Na de strenge winter volgt de lieflijke zomer, na een zware regen volgt een heldere zonneschijn en na de droevige nacht volgt de heuglijke dag. De nacht duurt niet altijd. Een eeuwige nacht zou deerlijk wezen. Maar de nacht heeft zijn gezette uren en dan breekt het licht van de dag door.

Alzo moet men ook denken in een tijd van moeite en verdriet. Het zal niet altijd en even erg zijn. De Heere zal eens komen met een schoot vol vertroosting.

"Des avonds vernacht het geweën, maar des morgens is er gejuich", zegt de koning David in Ps. 30:6. Hierin bestaat het onderscheid tussen de goddelozen en de godzaligen. De goddelozen vallen van de ene plaag in de andere, zoals ze ook lopen van de ene zonde in de andere. Na dit tijdelijke verdriet op aarde, hebben zij dat eeuwig wee in de hel te verwachten, waar wening zal zijn en knersing der tanden, Matth. 8:12. Maar de godzaligen krijgen na de duisternis het licht, dat is, zij krijgen vreugde na het verdriet. "Het licht is voor den rechtvaardige gezaaid, en vrolijkheid voor de oprechten van hart", Ps. 97:11.

Als er een steen in het water valt dan zinkt hij naar de bodem en komt niet weer boven. Daarentegen als een stuk hout in het water valt, dan gaat het wel even onder, maar het komt onmiddellijk weer boven en blijft drijven. De godzalige en de goddeloze vallen beide in het water van verdriet, maar de goddeloze zinkt als een baksteen, komt in de wanhoop om en gaat eeuwig verloren. Zo vergaat het de godzalige niet. Al is het dat de golven over hun hoofd gaan, zodat men ze niet ziet en dat zij in hun verdriet versmoren, nochtans zorgt Gods Geest, Die in hen woont ervoor, dat ze tenslotte weer boven komen en hun hoofd met vreugde opheffen en alle verdriet overwinnen. "Als hij valt, zo wordt hij niet weggeworpen, want de HEERE ondersteunt zijn hand", zegt David in Ps. 37:24. En de apostel Paulus zegt: "Als die in alles verdrukt worden, doch niet benauwd; twijfelmoedig, doch niet mismoedig; Vervolgd, doch niet daarin verlaten; neergeworpen, doch niet verdorven", 2 Kor. 4:8, 9.

Kortom, de gelovigen behouden altijd de overwinning. "In de tenten der rechtvaardigen is een stem des gejuichs en des heils", Ps. 118:15.

Mijn beminde en alle bedroefden van hart, dat verlene de God van alle vertroosting en de Vader van alle barmhartigheid u genadiglijk om de liefde van Zijn Zoon, Jezus Christus. AMEN.